

© TERÜLET ÉS NÉPESSÉG ©

Az anyagi és társadalmi helyzet befolyása a házasságkötésekre, a születésekre és halálesetekre, különös tekintettel Budapestre.¹⁾

L'influence de la situation matérielle et sociale sur les mariages, les naissances et les décès, eu égard particulièrement à Budapest.¹⁾

I. A módszer.

A statisztikus a számokban megnyilvánuló törvényszerűségeket kereső *Pythagoras* tanítványa. A számban keresi a törvényt, a harmóniát. És a statisztikus munkája nem hiábavaló. Nagy, tudományos problémákat segített megoldani. De a gyakorlati életnek is hatalmas eszköze. Minden nap, minden órában száz és száz ponton dolgozik, segítve az embert küzdelmeiben, törekvéseiben, haladásában. Nélkülözhetetlen a statisztika az államférfiúnak, az orvosnak, a mérnöknek, a közgazdának, a szociálpolitikusnak. Röntgensugarakként megvilágítja a társadalmi életnek eddig a profán szem előtt elrejtett pontjait. És, ha a múltban már hasznos vezetőként működött az emberi haladás útjain, még nagyobb lesz a szerepe a jövőben. Konstruktív és destruktív, konzervatív és erupatív erők dolgoznak ma a társadalom átalakulásán; ez emeli az oknyomozó statisztika fontosságát. Különösen a társadalmi statisztika fontosságát.

Mit értünk társadalmi statisztika alatt? *Rümelin*²⁾ az egész mai statisztikát, mely az emberrel, a társadalommal foglalkozik, társadalmi statisztikának nevezi szemben a statisztikának alkalmazásával a természettudományokban. Mert hiszen a statisztika egy általános módszer, általánosan alkalmazható eszköz a csillagásztól az elektrokémiáig. *Rümelin* meghatározása azonban túlságosan bő fogalommeghatározás. Mások a társadalmi statisztika alatt értik a munkásügy, a munkásmozgalom jelenségeivel foglalkozó statisztikát. Ez viszont túlságosan szűk meghatározás. *Társadalmi statisztika alatt érthetjük továbbá azokat a statisztikai kutatásokat, melyek a társadalmi és gazda-*

sági tényezők, termelés, jövedelem, vagyon, fogyasztás, osztályalakulás hatását vizsgálják. Ebben az értelemben veszem én itt a társadalmi statisztikát. A társadalmi és gazdasági szempontoknak a mai életben túlnyomó fontossága szükségessé teszi ezeknek a kutatásoknak mélyítését. Ez nem külön tudomány, mint ahogy a kriminálstatisztika sem külön tudomány, tulajdonképpen nem is külön része a statisztikának, mint ahogy nem külön rész a morálstatisztika, de egy fontos nézőpontnak elszigetelő alkalmazása a társadalmi élet legfontosabb jelenségeire, elsősorban a népesedési mozgalom, házasságkötések, születések és halálozások alakulására. Ezzel óhajtok a következőkben foglalkozni.

Az anyagi helyzet befolyását a népesség demográfiai mozzanatára két szempontból vizsgálhatjuk. Vizsgálat tárgyává tehetjük az anyagi helyzetnek időbeni változását, javulását és romlását: jó és rossz termések, kedvező és kedvezőtlen gazdasági konjunktúrák, béke és háború befolyását. Avagy vizsgálat tárgyává tehetjük a demográfiai jelenségek alakulását ugyanegy időszakban, de a gazdasági és társadalmi tényezők hatása alatt, a vagyon- és jövedelemeloszlás, a társadalmi tagozódás befolyása szerint. A statisztika már régóta vizsgálja az anyagi jólétnek hullámzását, kedvező és kedvezőtlen befolyását a népességi mozgalomra. Jó és rossz termésű évek mélyen bevésődnek a népek törzsébe, erősen befolyásolják a házasságok, születések, halálesetek számát, mint ahogy azt magam is régibb tanulmányokban kimutattam. Ugyanez áll a gazdasági konjunktúrák, a gazdasági prosperitás és összeomlás, valamint politikai mozgalmak, béke és háború, forradalmak, hatásáról. Kétségtelen, hogy a világháború után számos államban bekövetkezett hanyatlása az eszetési és születési arányszámnak a népeknek a világháború után bekövetkezett anyagi romlásának, vagyonok és jövedelmek pusztulásának, munkanélküliségnek, nyomornak tulajdonítható. Ezekkel a jelenségekkel, azaz az anyagi jólétnek időbeli vál-

¹⁾ A Magyar Statisztikai Társaság 1929 március 14-i előadóülésén felolvasott tanulmány. — *Conférence faite dans la séance d'étude du 14 mars 1929 de la Société Hongroise de Statistique. Voir un des numéros de 1929 du Journal de la Société Hongroise de Statistique (en français).*

²⁾ *Schönberg, Handbuch der politischen Ökonomie (Tübingen 1882). II. Band, 479. I.*

tozásainak hatásaival a következőkben nem óhajtok foglalkozni. Vizsgálat tárgyává teszem azt a másik szempontot, melyből az anyagi és társadalmi helyzet és a népesedési mozgalom közötti összefüggést vizsgálhatjuk. Kétségtelen ugyanis, hogy a társadalomnak a vagyon- és jövedelemelosztás egyenlőtlenségén alapuló rétegződése, az osztályalakulás is erős befolyást gyakorol a népesedési mozgalom egyes tüneteire és hogy az alsó és felső fokon álló, szegényebb és gazdagabb osztály különbsége különbséget okoz az esketési, születési és halálozási arányszámban, ezen belül egyes különleges mozzanatokban is, mint a házassági termékenységben, egyes halálokok fellépésében, gyermekhalandóságban stb. Ezeket a jelenségeket óhajtom a következőkben vizsgálat tárgyává tenni.

Minthogy úgy az egyéni, mint a társadalmi élet számos tényezőnek eredője, kétségtelen, hogy egyes tényezők elszigetelt vizsgálata nagy nehézséggel jár. A demográfia, a halálozási statisztikától eltekintve, nagyobbára még nagyon fejletlen és nem nyújt annyira részletezett adatokat, hogy a zavaró tényezőket kizárva, egy-egy tényezőnek, tisztán elkülönítve, láthassuk a munkáját. Az anyagi helyzet, az osztályalakulás befolyása a demográfiai tüneményekre még egyáltalán alig vizsgálhatók a megfelelő rendszerességgel, még kevésbé annak más tényezőktől való elszigetelésével. Már pedig az anyagi jólét sok esetben jelent egyúttal magasabb műveltséget, magasabb morált, magasabb életbölcsest, magasabb belátást, a noxumok elleni okosabb védekezést és így esetleg az eredmény, melyet a statisztikai számok mutatnak, nem egyedül, nem egészen az anyagi helyzetnek tulajdonítható, hanem a vele kapcsolatos, tőle befolyásolt egyéb tényezőknek, gyakran azon kívül még faj, éghajlati tényezőknek stb. Azért is hiába keresnők még ma e téren a teljesen exakt eredményeket, amilyeneket a statisztikusnak, ahol csak lehet, keresnie kell, hanem meg kell elégednünk azzal, hogy bizonyos tendenciákat megállapítunk, melyek a társadalmi élet látszólagos káoszában szabályosságokról tesznek tanuságot.

Vizsgálódásunk természetesen elsősorban követeli, hogy az egyének anyagi helyzetét, a jólét fokát megállapíthassuk. Ez többféle módon történhetik, amennyiben *közvetlen* vagy *közvetett* módszerhez folyamodunk. A közvetlen vagy egyéni módszer feltételezi, hogy minden egyes egyénről külön külön

állapíthassuk meg a jólét fokát. Ez a legmegbízhatóbb eljárás volna. Így a fővárosi statisztikai hivatal minden egyes halálesetnél tudakolja, vajjon az elhalt gazdag, vagyos, szegény vagy ínséges volt-e? Azonban kérdés, vajjon a halottkém, aki a halálesetet felveszi, képes-e mindig helyesen megállapítani a jólét, a vagyonosság fokát. Tényleg látjuk, hogy nagy számban van olyan eset, ahol a halottkém beírja „ismeretlen“, tehát a vagyoni állapotot a statisztika nem képes meghatározni.

Lehetne ahhoz az eljáráshoz folyamodni, hogy a statisztikai hivatal az adólajstromokból kiírná az illetők adószolgáltatását és ez alapon állapítaná meg a jóléti fokot. Ez is nehézségekbe ütközik. Azonban ami a haláleseteknél még némileg lehetséges, az nem lehetséges minden statisztikai jelenség-nél. Ez a közvetlen módszer akadálya. A közvetett, vagy csoportmódszer ellenben nem egyenként állapítja meg a jóléti fokot hanem csoportonként, ill. területenként. A közvetett módszer pl. osztályozza egy nagyváros kerületeit jóléti fokok szerint, hisz vannak tényleg kifejezetten szegény és vannak kifejezetten gazdag városrészek. A jólét megállapítása pedig különböző alapon történhetik. Így a lakások nagysága, vagy lakottsága szerint, a fizetett adóösszeg alapján, a munkások száma, a cselédek száma alapján stb. Voltak, akik a takarékpénztári könyvecskék száma szerint kísérelték meg a jólét megállapítását. Ezeket a jóléti tüneteket egyesítve is lehet alkalmazni, miáltal tévedések könnyebben küszöbölhetők ki. Persze ennek az eljárásnak is vannak gyengéi, mert a szegény városrészekben is laknak gazdagok és megfordítva. A kép tehát elmosódik. Mégis tapasztaljuk, hogy a statisztikusok túlnyomó esetekben ezt az eljárást alkalmazzák, mert könnyebben keresztülvihető, az egész anyagot felkarolja és nem szerepelhet „ismeretlen“, mint az egyéni módszer-nél. Az első, aki ilyen vizsgálatokkal foglalkozott, *Villermé*¹⁾ volt; újabban pedig *Bertillon*²⁾ is a közvetett módszert alkalmazta.

¹⁾ Sur la mortalité en France dans la classe aisée et dans la classe indigente (Mémoire de l'Académie royale de médecine, tome I. Paris 1828.) — Tableau comparatif pour chacun des départements de la France continentale. Paris 1826. — De la mortalité dans les divers quartiers de la ville de Paris. Annales d'hygiène publique. III. 1830. — Tableau de l'état physique et morale des ouvriers. 1840.

²⁾ La natalité selon le degré d'aisance. Étude, à ce point de vue, de Paris, Londres, Berlin et Vienne. Bulletin de l'Institut International de Statistique, tome XI, livr. 1, 163. l.

*Verrijn Stuart*¹⁾ részint a közvetett, részint a közvetlen módszert használta, nálunk pedig *Kőrösy*²⁾ a közvetlen módszert. Azonban *Kőrösy* — bár a közvetlen módszert jobbnak tartja — mégis a kerületi módszert is alkalmazza, amidőn a kerületeket a cselédek száma szerint osztályozza. Legújában *Stevenson*³⁾ azt ajánlja, hogy az anyagi helyzet mellőzésével a társadalmi osztályokhoz tartozás állapíttassék meg a foglalkozás alapján. Öt osztályt állít fel. Ezen osztályozásnak az az előnye, hogy abban mindenki bennfoglaltatik, hogy az egyes egyénekre vonatkozik, nincs kitéve azon hibáknak, amelyeket egyes területek különleges körülményei okozhatnak. Azonban kétségtelen, hogy ezen osztályozás is hibákkal jár, mert a foglalkozásból nem lehet mindig a társadalmi rangfokozatra következtetni. Nehezíti az összehasonlítást egyébként az, hogy az egyes foglalkozások kor tekintetében igen különböző összetételűek és minden esetre csak ugyanazokat a korosztályokat szabad összehasonlítani. *Verrijn Stuart* a következő tüneteket alkalmazta kombinatív: adóösszeg nagysága, választók száma, lakások átlagos lakottsága kerületek szerint. A közvetett módszert Amsterdam városánál alkalmazta, a közvetlent Dordrecht és Rotterdam városoknál és 10 falusi községnél. A közvetlen módszernél az osztályozás a fizetett lakbér alapján történt. Bertillon pedig minden egyes városnál más tüneteket vesz, mert amint mondja, a viszonyok különbözők. Párizs városának jóléti viszonyait a túlsűrűn lakott lakások, a cselédek és a munkások száma szerint állapítja meg.

Látjuk mindezekből, hogy a statisztika a jelenségeknek a jólét szempontjából való megítélésére még nem nyújt a legszigorúbb követelménynek megfelelő anyagot, sőt sok jelenség tekintetében semmiféle anyagot. Itt még nagy feladat vár a statisztikára, mert kétségtelen, hogy úgy elméleti, mint

gyakorlati szempontból fontos annak a kutatása: milyen hatást gyakorol az anyagi és társadalmi helyzet az egyén fizikai, gazdasági, erkölcsi és társadalmi életére?

A következőkben mindazokat a jóléti indexeket fogjuk alkalmazni, melyek az egyes országokra, nagyvárosokra, különösen pedig Budapest fővárosára nézve rendelkezésünkre állanak. Budapest halandósági statisztikájában, mint említettük, a vagyoni állapot megállapítása sok tekintetben nem sikerül.

Túl nagy ama halálesetek száma, ahol a vagyoni adat hiányzik. De teljesen hiányzik az az esketési és születési statisztikai felvételeknél. Azért mi is kénytelenek vagyunk a közvetett módszert alkalmazni és a kerületek jóléti állapota alapján vezetni vizsgálódásainkat. A kerületek anyagi jólétét több tünet alapján állapítjuk meg, sőt többek alapján, mint az összes eddigi vizsgálatok. Hat tünettel rendelkezünk: 1. Lakások nagysága; 2. lakottság sűrűsége; 3. jövedelem; 4. vagyon; 5. cselédség; 6. ínség-egélyezettek. Ezen szempontok alkalmazásával a következő eredményhez jutunk:

1. A lakások nagysága szerint a következőket találjuk. Nagy lakás (5 és több szoba) volt a lakásoknak

a III. kerületben . . .	10.6 % -a
„ IV. „ . . .	71.8 % -a
„ V. „ . . .	49.6 % -a
„ X. „ . . .	9.2 % -a.

Ez adatok a mellett tanuskodnak tehát, hogy ezen tünet szerint a jóléti viszonyok legkedvezőbbek a IV. és V. kerületben, legkedvezőtlenebbek a III. és X. kerületben.

2. Az átlagos laksűrűségi index hasonló eredményhez vezet. Volt Budapesten 1925-ben egy-egy szoba átlagos lakottsága:

a III. kerületben . . .	2.87
„ IV. „ . . .	1.60
„ V. „ . . .	1.87
„ X. „ . . .	2.85

3. Ha a jövedelmiadó eredményeit vesszük, úgy tett fejenként az átlagos jövedelem (1927) a III. kerületben 3.988.8, a IV. kerületben 8.157.5, az V. kerületben 9.680.5, a X. kerületben 3.780.3 pengőt; az átlagos jövedelem e szerint a III. és X. kerületben 3.884.5 pengő, a IV. és V. kerületben 8.919.0 pengő. Ez a tünet is tehát ugyanazon eredményhez vezet, legkedvezőtlenebbek a viszonyok a III. és X. kerületekben, legkedvezőbbek a IV. és V. kerületben.

¹⁾ Natalité, mortinatalité et mortalité enfantine selon la degré d'aisance dans quelques villes et un nombre de communes rurales dans les Pays-Bas. Bulletin de l'Institut International de Statistique, tome XIII. Deuxième livraison. 357. l.

²⁾ Über den Einfluss der Wohlhabenheit und der Wohnverhältnisse auf Sterblichkeit und Todesursachen, mit besonderer Berücksichtigung des Auftretens der infektiösen Krankheiten. Stuttgart 1885. — Hitfelekezet, vagyoniasság és foglalkozás befolyása a halálokokra, Budapest, 1894.

³⁾ The vital statistics of Wealth and Poverty (Journal of the Royal Statistical Society, 1928. II. 207. l.

4. A vagyoni tünetet vizsgálva, a vagyoadó adatai alapján a következő képet nyerjük a vagyaneloszlásról (1927):

	Millió pengő
III. kerület	42·3
IV. „	293·4
V. „	376·2
X. „	44·3

míg a két csoport népesség tekintetében úgy viszonylik, mint 1 : 0·7-hez, addig vagyont tekintetében úgy, mint 1 : 7·7-hez. Az adózók száma itt hiányzik.

5. Ha a cselédek számát vizsgáljuk, a következő eredményhez jutunk: a III. és X. kerületben volt 1925-ben együtt 27.395 főbérlő, 1.788 cseléddel; ellenben a IV. és V. kerületben csak 21.335 főbérlő, 7.492 cseléddel. A IV. és V. kerületben a cselédek száma több, mint négyszer akkora, vagyis míg a III. és X. kerületben csak minden 15·3 főbérlőre jut egy cseléd, addig a IV. és V. kerületben már minden 2·9 főbérlőre.

Ha ezekhez az adatokhoz még hozzávesszük, hogy az ínségsegéllyel ellátottak az 1926—1927. évek átlaga szerint 1.000 lakos után a IV. és V. kerületben 10·8; a III. és X. kerületben 13·0, akkor a következő vizsgálódásainknál nagyobb tévedés veszélye nélkül Budapesten a III. és X. kerületet az anyagilag kedvezőtlenebb körülményben lévő társadalmi rétegek, a IV. és V. kerületet pedig az anyagilag kedvező helyzetben lévő társadalmi rétegek képviselőinek tekinthetjük. Ehhez még a következőket hozzátéhetjük: a kerületek szerinti jellemzése a jólétnek bizonyára nem egészen exakt, mert, amint mondtuk, a gazdag kerületekben is laknak szegények, a szegény kerületekben is gazdagok. A gazdagabb kerületek szegény népessége azonban túlnyomóan a kültelkeket népesíti. A IV. kerületnek azonban nincs kültelke, az V. kerületnek kültelki népessége pedig csekély (1925 : 9.983). Az I. kerületet, melyben szintén nagyobb számmal laknak vagyonos egyének, azért nem vesszük tekintetbe, mert ennek a kerületnek éppen elég nagy a kültelki népessége (1925 : 27.808).

Így tehát a szegényebbeknek nevezett kerületekben, ha laknak is vagyonosabbak, ezek kisebb számuknál fogva mégsem zavarják a képet.

Nem szükséges különösen hangsúlyozni, hogy a városi lakosság jóléti és osztálybeli viszonyainak megállapítása sokkal könnyebb, mint egy ország lakosságáé. A városi statisztika intenzívebben dolgozhat, az

országos extenzívebben. Az újabb statisztikai évkönyvek különösen a gazdasági viszonyoknál, melyek alapján a jóléti és társadalmi helyzetet megállapíthatni, többnyire csak országos összegeket adnak, bizonyára költségkímélésből. Mindamellett kísérletet tettem, hogy egyes jelenségeknél az országos alakulást is megállapítsam. Minthogy az ország egyes területeinek gazdasági helyzetét számszerint nem ismerjük, az osztályozásnál abból a tényből indultam ki, hogy a Duna jobbpartja, a Duna-Tisza köze és a Tisza-Maros szöge az ország gazdagabb lakosságát, a Duna balpartja, a Tisza bal- és jobbpartja az ország szegényebb lakosságát képviseli.

Mielőtt ezen módszertani fejtegetéseket lezárnám, meg akarok emlékezni azokról az írókról, akik elsőként kezdték kutatni az anyagi jólét és a társadalmi állás befolyását a demográfiai jelenségekre. Ezek a következők: *Villermé*, *Benoiston de Cha-teauneuf*,¹⁾ *Marc d'Espine*²⁾ a franciáknál, *Casper*³⁾ a németeknél, *Finlaison*,⁴⁾ *Guy*,⁵⁾ *Neison*⁶⁾, *Sykes*⁶⁾ az angoloknál. Újabban pedig, mint e dolgozat folyamán látjuk, *Bertillon*, *Verrijn Stuart*, *Kőrösy*, *Conrad*, *Seutemann*, *Stevenson* stb. Itt említhetők azok a régebbi vizsgálódások is, melyek a gabona hullámzó ára által okozott kedvező vagy kedvezőtlen anyagi helyzet befolyását a demográfiai jelenségekre vizsgálják, mint *Farr*⁷⁾ és e tanulmány írójának vizsgálódásai.⁸⁾

Mielőtt adataim ismertetésére áttérnék, köszönetet óhajtok mondani a Központi

¹⁾ Sur la durée de la vie chez les savants et les gens de lettre. Sur la durée des familles nobles de la France. (Tome III et V du Recueil des savants). — De la durée de la vie chez le riche et chez le pauvre. Annales d'hygiène publique. III. 1830.

²⁾ Influence de l'aisance et de la misère sur la mortalité. Annales d'hygiène, 1847.

³⁾ Wahrscheinliche Lebensdauer des Menschen. Berlin 1835.

⁴⁾ Life Annuities 1829.

⁵⁾ On the duration of life among the families of the peerage stb. Contributions to a knowledge of the influence of employment VIII. 1845.

⁶⁾ Report to investigate the state of inhabitants and their dwellings in Church Lane St. Giles (Journ. of the Statistical Society London 1848).

⁷⁾ Influence of scarcities and the price of wheat on the mortality of the people of England (Journ. of the Statistical Society London 1846.)

⁸⁾ Die Ehefrequenz in ihrer Abhängigkeit von den Getreidepreisen (Statistische Monatschrift, Wien, 1879.) — Der Einfluss von billigen und teuren Zeiten auf die Sterblichkeit, Jena 1880. — Die Getreidepreise und ihre Wirkungen auf die Bewegung der Bevölkerung, 1871—1885. (Statistische Monatschrift Wien 1888.)

Statisztikai Hivatalnak, valamint a fővárosi Statisztikai Hivatalnak több, a hivatalos kiadványokban nem tartalmazott adat közléséért.

Áttérek már most vizsgálódásaim ismertetésére. Kutatni fogjuk az anyagi és társadalmi helyzet hatását a házasságkötésekre, a házasságbeli termékenységre, a születésekre, a halálozásokra, a gyermekhalandóságra.

II. Házasságkötések.

A házasságkötésnek az anyagi helyzettel való összefüggését már *Montesquieu* ismert mondása hozza kifejezésre: „Partout où il se trouve une place où deux personnes peuvent vivre commodément, il se fait un mariage“. A családfenntartással járó anyagi feladatok természetes következménye, hogy a házassági frigy megkötése, érzelmi és erkölcsi jellege megóvása mellett, gazdasági tényezők hatása alatt is áll. Persze más tényezők hatása alatt is. Mert a házasságkötés egyike azon demológiai jelenségeknek, melyekre a legkülönbözőbb tényezők befolyást gyakorolnak: faj, nemzetiség, vallás, testalkat, egészség, foglalkozás, műveltség, erkölcsiség, éghajlat, politikai viszonyok, béke és háború, továbbá társadalmi és jogi tényezők, úgymint a házasságra, a családi életre, az örökösödési jogra vonatkozó törvények, a katonai szervezet és katonai kötelezettség stb. A vagyonosság, mely a házassággal és a családfenntartással járó terhek viselését lehetővé teszi, a házasságkötésre buzdítólag hatna, másfelől azonban a vele rendszeren fellépő nagyobb igények a házasságkötési vágyat lohasztják. *Süssmilch* utal arra, hogy oly közületekben, hol sok oly egyén él, ki viszonyainál fogva nem köthet házasságot, így katonák, cselédek, tanulók stb, ott természetesen kevesebb lesz a viszonylagos házassági szám. Ugyancsak ő utal arra, hogy midőn nagy drágaság mutatkozik, a házassági szám csökken. Mert ahol azelőtt, mint ő idézi, egy tisztviselő-család tisztességesen meg tudott élni 200 tallérból, a drágaság következtében később kétszerannyi kellett. De a fényűzés is csökkent a házasságok számát. Napjainkban pedig egy fontos mozzanat járult hozzá, mely *Süssmilch* idejében még ismeretlen volt, a nő úgynevezett emancipációja és különösen önálló kereseti tevékenysége. A nőnek többé a házasság nem az egyedüli menedékhelye. Ez is csökkentőleg hat a házasságkötések számára, habár ez a körülmény másfelől könnyebbé teszi a család-

fenntartással járó terhek viselését. A világháború után kétségkívül a lakásínség is zavarólag hat. Az irodalomra és a színpadra is frivolitásuknál fogva bizonyos felelősség hárul. Tényleg megállapítható a házassági arányszám ijesztő csökkenése. Vajjon ez általában és végleg eltávozást jelent a házasságtól, azt ma még nehéz volna megállapítani, bár egészen tagadni alig lehet. *Mayr* nem akarja ezt még elismerni és a házassági arányszám csökkenését muló jelenségnek tekinti, egy populacionisztikai hullámnak, mely ismét el fog tűnni. Mindenesetre azonban áll az, hogy a házasságkötés anyagi mozzanatokkal függ össze, ha nem is akarjuk követni *Malthust*, ki a házasságkötést jóformán csak ettől az egy tényezőtől teszi függővé és azért dícséri a felsőbb, jómódú osztályokat a könnyelmű házasságkötéstől való okos, előrelátó tartózkodásukért.

Áttérve adataink tanulmányozására, ha, amint fentebb magyaráztuk, hazánk gazdagabb és szegényebb részeit megkülönböztetjük, azt találjuk, hogy 1.000 lakos után volt házasságkötés:

	1925	1926
a gazdagabb országrészekben	9·0	9·3
a szegényebb „	8·5	8·7

a szegényebb országrészekben tehát a házassági arányszám alacsonyabb, mint a gazdagabb országrészekben.

Budapesten az 1926. és 1927. években a házassági arányszám volt átlagban:

a gazdagabb városrészekben	11·7
a szegényebb „	9·4

Hasonló eredményhez jutunk, ha a házasságkötéseket nem az egész népességhez viszonyítjuk, hanem csak a népesség nem házas (ill. özvegy, elvált) részéhez, amikor ugyanis a következő arányszámhoz jutunk. Ezer nem házas egyénre jut:

gazdag városrészekben	19·0 házasság
szegény városrészekben	16·7 házasság

Ez adatok a mellett tanuskodnak, hogy a rosszabb anyagi helyzet akadálya a házasságkötésnek. Szembeállítva több európai államot, még pedig a gazdagabb államok közül Angliát, Franciaországot és Németalföldet, a szegényebb államok közül Olaszországot, Spanyolországot és Magyarországot, az eredmény 1925 és 1926 átlaga szerint ezer lélekre számítva a következő:

gazdag államok	7·8
szegény „	7·8

Itt különbség nem mutatkozik, ami részben annak is tulajdonítható, hogy a szegé-

nyebb államok között olyanok szerepelnek, melyeknek éghajlata szerint a fizikai fejlődés gyorsabban halad, és az életszükségletek csekélyebbek, tehát a családfenntartás kevésbé terhes. A felsorolt adatok azt mutatják, hogy bár ezer vagyonos egyén között mindenestre több van, aki házasságot köthet, mint ezer szegény között, mégis a vagyonos népesség házassági aránya csak valamivel magasabb, mint a szegényeké, hogy tehát náluk erősen működik, az a „moral restraint“, melyre *Malthus* oly nagy súlyt fektetett. Ezt a következő adatok is mutatnak.

*Bertillon*¹⁾ a házassági arányszámnak az emelkedő jóléttel bekövetkező csökkenését állapítja meg. Ezer eskethető (férfi 20, nő 15 éven felül) közül eskettetett:

	Páris	Berlin	B é c s	
			férfi	nő
nagyon szegény	29.1	41.0	90.1	67.0
szegény	27.9	44.4	80.6	52.7
jómódú	24.7	36.3	84.0	48.9
nagyon jómódú	24.5	26.5	71.6	40.7
gazdag	21.0	26.0	56.6	28.7
nagyon gazdag	21.1	20.5	43.4	19.1

Különösen a Bécsre vonatkozó adatok a jóléti fokok szerinti nagy különbségeket mutatják.

Az anyagi helyzet befolyást gyakorol arra is, milyen korban kötnek a házasságok. A Budapestre vonatkozó adatok azt mutatják, hogy a gazdagabb városrészekben a vőlegények későbbi korban lépnek házasságra. Így volt az 1926. és 1927. évek átlaga szerint Budapesten a 25 éven aluli vőlegények aránya

a gazdagabb városrészekben . . .	17.8%
a szegényebb „ . . .	22.9%

A jobbmódú vőlegények későbbi házassága némileg visszatükröződik a következő számadatban is: nőtlen, ill. hajadon volt (1920) Budapesten

a szegényebb városrészekben . . .	52.9%
a gazdagabb városrészekben . . .	53.3%

Verrijn-Stuart is kimutatja, hogy a felsőbb osztályokhoz tartozó férfiak később kötnék házasságot, mint az alsóbb osztálybeliek. Száz városi lakos közül volt a házasságkötés időpontjában a vőlegény 24 éven alul

a leggazdagabb osztályban . . .	17.37
a legszegényebb osztályban . . .	42.74

A házasság tartama tekintetében is különbségekre találunk a jóléti fokok szerint.

¹⁾ *Compte rendu du Xe Congrès international d'hygiène et de démographie* 963. l.

*Rubin-Westergaard*¹⁾ kimutatják, hogy az általuk megkülönböztetett jóléti fokok szerint huszonöt évnél és tovább fennállott a házasság:

	%-nál
I. osztályban	24.3
II. „	18.4
III. „	14.7
IV. „	16.4
V. „	9.1

A különbség a legkedvezőbb és legkedvezőtlenebb viszonyok között levő társadalmi rétegek között itt különösen nagy.

III. Házasságbeli termékenység.

A népességi statisztika egyik legfontosabb adata a házasságbeli termékenység arányszáma. A házasságbeli termékenység megállapítása, mely a Nemzetközi Statisztikai Intézet több összejövételén, így különösen Londonban és Budapesten tárgyaltott, legjobban történhetné egyéni felvételek útján, számlálólapok segítségével, amint azt *Kiaer*²⁾ és mások ajánlották. Azonban a statisztika eddig ilyen felvételekkel csak kivételesen rendelkezik. Sok világosságot képesek nyújtani azok a felvételek, melyek a halál által felbontott házasságok gyermeklétszámát kutatják, mint ezt a központi és a fővárosi statisztikai hivatal is teszi, vagy mint a központi statisztikai hivatal a népszámlálás alkalmával a családok gyermeklétszámának megállapításával teszi. Ahol ilyen adatok nem állnak rendelkezésre, ott a termékenységet rendszeresen a 15—50 éves korban álló házas nők és a születések számának egybevetéséből állapítják meg. Ez alapon, ha itt is a gazdagabb és szegényebb államok viszonyait szem előtt tartjuk és a *Mayr*³⁾ által a háború előtti időre közölt adatokat alapul vesszük, a következő eredményt (ezrelékeket) találjuk:

Anglia	250
Franciaország	163
Németalföld	310
Átlag	241
Ezzel szemben	
Olaszország	254
Skócia	269
Írország	240
Átlag	254

¹⁾ *Statistik der Ehen auf Grund der sozialen Gliederung der Bevölkerung.* Jena 1890.

²⁾ *Rapport sur la statistique de la Fécondité des mariages.* Bulletin de l'Institut Internat. de Statistique, tome XV. 2. livr. 398. l.

³⁾ *Statistik u. Gesellschaftslehre.* II. Band. Bevölkerungstatistik. (Freiburg i/B.) 183. l.

Ez adatok szerint a gazdagabb államokban a házasságbeli termékenység kisebb, a szegényebb államokban nagyobb. Különösen kidomborodik Franciaország nagy házasságbeli terméketlensége. Ennek fő okát is a francia demografusok az ottani kisbirtokok rendszerben találják.¹⁾

Budapestre nézve a következő adatokat állapíthatjuk meg. 1921-ben (ezt az évet a népszámlálási szám miatt vesszük pontosság kedvéért) jutott ezer 15—50 éves korban álló házasságban 99·3 élve született törvényes gyermek, Magyarországon 202·1%.

Ha pedig a halál által felbontott házasságokra vonatkozó adatokat vesszük, az eredmény a következő: 1926- és 27-ben egy-egy halál által felbontott házasságra 2·5 gyermek jutott. Foglalkozás és osztálytagozat szerint a következők állapíthatók meg:

Szabadfoglalkozások és köztisztviselők (díjnokok nélkül)	1·8
Ipari munkás	2·5
Különböző napszámos	3·0

Ha a halál által 10 évi tartam után felbomlott házasságok termékenységét vesszük, úgy a következő eredményhez jutunk.

1926	3·3
1927	3·0

Budapest felette csekély arányszáma kiderül abból, hogy pl. Berlinben volt (1920) 15—50 éves korban lévő házasságok számához viszonyítva a születések száma 207, tehát több, mint kétszer nagyobb a budapesti számnál. A következő években a születések száma Berlinben egy kissé csökkent, legkisebb 1923-ban, de még akkor is a termékenységi szám 127, szemben a budapesti 99-cel.

A fővárosi Statisztikai Hivatal az 1902. évi születések tárgyalásánál azt mondja: „A fentebbi adatok újra bizonyítják, hogy a születések a vagyonossággal fogynak, a szegénységgel szaporodnak; a szegényebb városrészekben (a III. és X. kerületben) a születések csaknem állandóan a legsűrűbbek, a vagyonosabb kerületekben (I., II., IV. és V.) mindig ritkábbak. A IV. kerületben a születési arány (1902) 16·8, a X. kerületben 33·6.

Az egész ország viszonyaira is némi tájékozódást nyújthatunk az 1920. évi népszámláláskor felvett adatok alapján. Ezek

ugyan nem adnak végleges eredményt, nem is teljeseek, mégis némi tájékozódást találunk. Ha ez adatok alapján szembeállítjuk az ország három vagyonosabb részét (Dunántúl, Duna-Tisza köze és Tisza-Maros szöge) az ország három szegényebb részével (Duna balpartja, Tisza jobb- és balpartja), úgy átlagban azt találjuk, hogy volt 100 házasságban a vagyonosabb országrészekben 3·72 gyermeke, szegényebb országrészekben 3·84.

IV. Születések.

Igen korán ismerték fel az osztálykülönbségnek és a jólétnek azzal összefüggő különböző fokának befolyását a születési arányszámra. Már Mózes így szól II. könyvében: „De mennél inkább sanyargatják vala a népet, annál inkább növekedik vala és sokasodik vala annál inkább“.

Montesquieu pedig azt mondja: „Les gens qui n'ont absolument rien, comme les mendiants, ont beaucoup d'enfants.“ *Smith* Ádám fejtegeti, hogy a szegénység nem akadály a nagy gyermekáldásnak, sőt azt előmozdítani látszik, míg a jólét és előrelátás a propagatív erőt fékezi. *Malthus* ostorozza az alsóbb osztályok szaporaságát, mely a túlnépesség csapását idézi fel. *Bodio* is utal arra, hogy Olaszország proletariátusával magas, Franciaország jómódú népességével ellenben alacsony születési arányszámot mutat. *Talquist*¹⁾ és *Westergaard* is azon eredményhez jutottak, hogy a vagyonosság csökkenti a gyermekek számát. Angliában észlelik, hogy a kedvező helyzetbe jutott munkásoknál is a születési arányszám csökkent. *Westergaard-Rubin* azon eredményhez jutottak, hogy Dániában a gyermekek száma a legkisebb a középosztályban, legnagyobb a szegényosztályban.

Lapidáris mondatban fejezi ki *Bertillon*²⁾ ugyanazt a gondolatot, mondván: „C'est l'aïssance qui restreint la natalité.“ Legújabbán pedig *Stevenson* idézett vizsgálódásában azt mondja, semmi új nincs abban, hogy a halálozási és születési arányszám nagyobb az alsóbb osztályokban, mint a felsőkben.

Áttérve most egyes adataink ismertetésére, Budapestre vonatkozólag 1927-ben a következőket találjuk: 1.000 lakos után volt születés

¹⁾ Recherches statistiques sur la tendance à une moindre fécondité. Helsingfors 1886.

²⁾ Statistique humaine (Paris) 85. l.

¹⁾ Bertillon, Statistique humaine (Paris) 85. l.

a szegényebb városrészekben:	
III. kerület	17.7
X. „	17.3
átlag	17.5

a gazdagabb városrészekben:	
IV. kerület	8.9
V. „	10.4
átlag	9.6

Az 1926. és 1927. évek átlagában pedig:	
gazdagabb városrészek	10.5
szegényebb városrészek	16.8

A születési arányszám Budapesten tehát jóval nagyobb a szegény városrészekben, mint a gazdag városrészekben. Magyarországon egész területére vonatkozólag pedig a következő eredményeket találjuk:

Gazdagabb országrészek:	
1925-ben	27.3
1926-ban	26.5
Szegényebb országrészek:	
1925-ben	32.8
1926-ban	31.1

Néhány gazdagabb és néhány szegényebb európai államra vonatkozólag a következő eredményre jutunk: Élve született (1925 és 1926):

gazdagabb államok (Anglia, Franciaország, Németalföld) 22.6

szegényebb államok (Olaszország, Spanyolország, Magyarország) 30.2.

Egy-egy halál által felbontott házasságra esett pedig — mint láttuk — Budapesten (1926 és 1927) átlag 2.5 gyermek, még pedig

közszolg. és szabadfoglalkozásoknál	1.8
ipari munkásoknál	2.5
különböző napszámosoknál	3.0

Más adatokból is megállapíthatjuk a jólétnek befolyását a születésekre. Budapesten volt 1925-ben az összes lakások száma 209.874. Ebből 139.694 lakásban, tehát 66.5%-ában gyermektelen, illetőleg „egykés” család, ill. lakó. A szegény városrészekben volt a lakások, ill. lakók 2.4%-ában ötnél több gyermek, a vagyonos városrészekben 0.7%-ában.

Az 1927-ben halál által felbontott házasságokban 49.0% volt gyermektelen, illetőleg egykés, még pedig:

ipari munkásoknál	56.8%
köztisztv. és szabadfoglalkozásoknál	55.3%
napszámosoknál	39.4%
kereskedelem és hitel önállóinál	35.8%

Ha vizsgálat tárgyává tesszük, a törvénytelen születések alakulását, a következő eredményhez jutunk:

Budapesten volt az 1926. és 1927. évek átlaga szerint 1.000 lakos után törvénytelen:		
gazdagabb városrészekben	3.0	
szegényebb városrészekben	5.1	
vagy 10.000 nem házas (özvegy és elválttal együtt) nő után esett		1927 1926
a gazdagabb városrészekben	56.7	56.2
a szegényebb városrészekben	122.2	132.9

Az 1897. évi népmozgalmi statisztika erre a körülményre is kiterjeszkedvén, azt látjuk, hogy az összes törvénytelen születések 61.37%-a esik napszámosokra és cselédekre. Berlinben egy 1903. évi felvétel szerint az összes törvénytelen születések 70%-a esik az alsóbb osztályokhoz tartozó anyákra. Budapesten 1927-ben 45.4%-a a törvénytelen gyermekeknek szülei napszámosok, cselédek. Nagyobb százalék esik még a varrónőkre. Több, mint 30% esik azonban ismeretlen foglalkozásúakra, ezeknek nagyobb része is valamely alsóbb osztályhoz tartozik. Igaz, hogy pontos számítás csak úgy volna eszközölhető, ha az összes osztályokhoz tartozók számát is tudnók.

Jobb a vagyonosabb rétegek aránya a halvaszületteknél is. Még pedig volt Budapesten 1926. és 1927. években 10.000 lakos után halva született

gazdagabb városrészekben	0.81
szegényebb városrészekben	1.43

Természetes, hogy az elvetélésekre is befolyást gyakorol az anyagi helyzet. Így volt Budapesten az összes elvetélések aránya a születésekhez viszonyítva

gazdag városrészekben:	%-ban
1926-ban	6.8
1927-ben	5.9
szegény városrészekben:	
1926-ban	8.9
1927-ben	8.7

Vizsgálat tárgyává tehetjük még a két nemnek a születéseknél mutatkozó arányát, úgynevezett szexuálitást, azt az arányt, melyről a statisztikai vizsgáldások kiderítették, hogy az a legkülönbözőbb természeti és társadalmi tényezők behatásával szemben nagy érzékenységet mutat. Minthogy pedig láttuk, hogy úgy a halva születettek, mint az elvetélések a gazdagabb társadalmi rétegekben ritkábban fordulnak elő, a halvaszülettek és elvetélések között pedig igen sok a fimagzat, a nagyobb gondozást és ápolást élvező gazdagabb osztályban a

fiszületéstöbblet nagyobb arányára számíthatunk. Budapesten 1926- és 1927-ben következőként alakult a 100 leányszületéshez viszonyított arány az élveszületett törvényes gyermekeknél:

gazdag városrészek	103·8
szegény városrészek	104·5

Itt tehát nem találjuk a várt eredményt. Talán az észleletek kisebb száma miatt nem mutatkozik az a magasabb fitöbblet a gazdagoknál, melyet az embryológia is feltételez. *Lenhossék* tanár¹⁾ is a gazdagoknál tételez fel nagyobb fitöbbletet annak folytán, hogy a nagyobb gondozás mellett kevesebb az elvetelés, mely között nagy számban szerepel a finem.

Ugyanezt az eredményt, mint Budapesten találjuk egyébként Berlinben is, ahol 1924-ben a sexualitás következőképen alakult:

gazdag városrészekben	105·4
szegény városrészekben	105·6

Áttérünk néhány érdekesebb külföldi adat ismertetésére:

Bertillon Párizsra vonatkozólag a következő eredményhez jut: Ezer 15—50 éves korban álló házas nőre jut születés:

a legszegényebb városrészekben	107
szegény városrészekben	92
jómódú városrészekben	69
nagyon jómódú városrészekben	63
gazdag városrészekben	50
nagyon gazdag városrészekben	33

E számok mutatják, mondja *Bertillon*, hogy a születési arányszám fordított viszonyban áll a jóléthez és a legszegényebb városrészek születési arányszáma háromszor akkora, mint a leggazdagabbaké.

Berlinre vonatkozólag *Bertillon* a következő eredményhez jutott:

a legszegényebb városrészekben	157
szegény városrészekben	129
jómódú városrészekben	114
nagyon jómódú városrészekben	96
gazdag városrészekben	63
nagyon gazdag városrészekben	47

A születési arányszám itt is a jólét emelkedésével csökken és a legszegényebb városrészekben háromszor akkora, mint a leggazdagabban.

Bécsre vonatkozólag az eredmény a következő:

¹⁾ Az emberi magzatok nemi aránya (Természetud. Közlöny, 1924 május-június).

a legszegényebb városrészekben	200
szegény városrészekben	164
jómódú városrészekben	155
nagyon jómódú városrészekben	153
gazdag városrészekben	107
nagyon gazdag városrészekben	71

Itt is tehát közel háromszor akkora a legszegényebb városrészek születési aránya, mint a leggazdagabbé.

Végre London városára nézve *Bertillon* a következő eredményt állapítja meg:

a legszegényebb városrészekben	147
szegény városrészekben	140
jómódú városrészekben	107
nagyon jómódú városrészekben	107
gazdag városrészekben	87
nagyon gazdag városrészekben	63

Bertillon vizsgálatai tehát teljesen igazolják a fölállított tételt.

A társadalmi csoportosulásnak a népeségi mozgalomra gyakorolt befolyása szempontjából figyelemreméltó *Verrijn-Stuart* tanulmánya. Röviden összefoglaljuk eredményeit. Amsterdam városára nézve azt találja, hogy (1891—94) 1.000 lakos után volt

	születés
a leggazdagabb városrészekben	22·5
a legszegényebb városrészekben	41·3

Fentebb megjegyeztük, hogy *Verrijn-Stuart* a közvetlen rendszer szerint is eszközölt adatgyűjtést. Ennek eredménye a következő: egy-egy házasságra jutott születés

	városi népesség	falusi
legszegényebb csoport	5·61	5·19
leggazdagabb csoport	4·18	4·50

Itt is tehát a jóléttel párhuzamosan csökken a születések száma.

Halvaszülött volt száz születés között

	város	falu
legszegényebb csoport	3·03	3·36
leggazdagabb csoport	2·72	2·00

Azt is mutatják *Verrijn-Stuart* adatai, hogy a gazdag családok kevesebb gyermekből állanak, mint a szegények. 100—100 család közül volt hat és több gyermekkel

	város	falu
legszegényebb csoport	54·63	48·52
leggazdagabb csoport	30·14	32·48

Stevenson szerint Angliában az általa megkülönböztetett öt társadalmi osztályban a születési arány a következők szerint alakult, felülről számítva: ha az átlagos születési

arány ezer 55 éven aluli férfi után 100, akkor

az első társadalmi osztályban . . .	70
második társadalmi osztályban . . .	74
harmadik társadalmi osztályban . . .	101
negyedik társadalmi osztályban . . .	116
ötödik társadalmi osztályban . . .	127

A jólét befolyására a születéseknél még más adatokból is lehet következtetni. Így *Simpson* szerint az általa vizsgálat tárgyává tett esetekben angol főrangú családokban gyermektelen házasság volt 16·4%, matrózok és parasztok között 9·5%.

Verrijn-Stuart szerint volt Németalföldön városokban, szegények között 14·1%, gazdagok között 16·0% gyermektelen házasság.

Mayr szerint (1879—90) esett a Svájcban egy házasságkötésre átlagban 4·1 gyermek, ellenben a gazdag Genfben csak 2·0. Poroszországban az átlag 4·4; a minimum esik a gazdag Majnai Frankfurtra: 2·6.

A születési arányszámra természetesen befolyást gyakorol a népességnek kor és családi állapot szerinti megoszlása, melyre itt tekintettel nem lehetünk, minthogy a részletes adatok hiányoznak. Minthogy azonban az eredmények teljesen megegyezők, azoknak befolyását kiküszöböltnék tekinthetjük.

V. Halálesetek.

Az anyagi és társadalmi helyzetnek befolyása az élettartamra régen ismert dolog. „It is also evident,” mondja *Mayo-Smith*, „that economic and social position have great influence on the mortality“.¹⁾ Már *Casper* megállapítja, hogy 1000 ugyanazon időben született ember közül 80 év múlva jómódúaknál még 57 él, szegényeknél csak 9. Újabban *Dublin*²⁾ Amerikára nézve megállapítja, hogy a 20 éves egyének életvalószínűsége átlagban 69, ipari munkásoknál csak 62. Az anyagi helyzet befolyást gyakorol elsősorban az egyének foglalkozására és ezek között vannak, amelyek az egészségre igen károsan hatnak, a szerint, amint a foglalkozás könnyebb, vagy nehezebb munkát követel, egészségtelen vagy egészséges helyiségekben folytattatik stb. Hozzájárul, hogy az anyagi és társadalmi helyzettel járnak műveltségi különbségek és itt-ott erkölcsi különbségek. Az anyagi helyzet különbözősége szerint az egyének nagyobb vagy kisebb mértékben tudnak egész-

ségük megóvásáról gondoskodni, kellő időben orvosi segítyt igénybe venni, üdülő- és fürdőhelyeket felkeresni stb. Az angol statisztika szerint — amint azt már az idősebb *Bertillon* megállapította — legalacsonyabb a halandóság a papi osztályban, amit annak tulajdonítanak, hogy az a foglalkozás anyagi tekintetben, műveltségi tekintetben, erkölcsi tekintetben és hozzátehetjük foglalkozási tekintetben a legkedvezőbb viszonyokat mutatja.

Áttérve mármost adataink ismertetésére, Budapest halandóságára nézve az 1926. és 27. évek átlaga szerint 1.000 lakos után az arányszám a következő:

a szegényebb kerületekben . . .	13·3
a gazdagabb kerületekben . . .	11·2

Tanulságosak a következő adatok is:

60 éven felüli korban elhalt (1927-ben):	
a gazdag városrészekben . . .	0·48%
a szegény városrészekben . . .	0·37%

60 éven felüli korban álló keresők közül elhalt:

birtokos és haszonbérlő . . .	60·8%
mezőgazdasági munkás . . .	21·9%
önálló iparos	41·9%
ipari munkás	22·2%

Úgy a mezőgazdaságban, mint az iparban e szerint nagy különbség mutatkozik az önálló foglalkozásúak és a munkások között

Az ország viszonyait a következő adatok tüntetik fel. Volt a halandósági arányszám:

	1925	1926
a gazdagabb országrészekben	16·5	16·2
a szegényebb országrészekben	18·1	17·5

Az előbb is feltüntetett csoportok szerint, melyekben több gazdag és több szegényebb államot beosztottunk, 1925 és 1926-ra azt találjuk, hogy a halálozási arányszám

gazdag államokban	13·7 ⁰ / ₀₀
szegény államokban	19·7 ⁰ / ₀₀

Berlinben 1924-ben a következőket találjuk:

gazdag városrészek	10·7 ⁰ / ₀₀
szegény városrészek	11·8 ⁰ / ₀₀

Verrijn-Stuart szerint a halandóság (Amsterdam város átlagos halandósági arányát 100-nak véve)

a leggazdagabb városrészekben	55·2
a legszegényebb városrészekben	117·2

Stevenson szerint Angliában 1921/23-ban az általa megkülönböztetett öt társa-

¹⁾ Statistics and sociology. New-York 1895. 167. l.

²⁾ Health and wealth (New-York 1928.) 272. l.

dalmi osztály szerint a halandóság volt (az átlagos halandóságot 100-nak véve) 81, 94, 95, 101, 126.

Áttérve egyes halálokok vizsgálására, természetes, hogy bizonyos halálokok nagyobb arányban fordulhatnak elő a gazdagabb osztályoknál, amennyiben azoknak átlagos kora magasabb. Azok a halálokok, melyek a magasabb kort fenyegetik, e szerint a gazdagabbak között természetesen sűrűbben fordulnak elő.

A halálokok között különös figyelemmel kíséri a statisztika a *tüdőgümő* és egyéb tüdőbajos kórok előfordulását. A tüdővész, mondja egy statisztikus, a szegénység befelé sirt könnyeit jelenti. Mezőgazdasági, ipari munkás, napszámos, házi cseléd szerepel legsűrűbben az áldozatok között. Így Budapesten 1926 és 1927-ben az összes 2847, ill. 2715 eset közül jut a fenti csoportra 1017, illetőleg 1490, vagyis 45,0%. Tett pedig Budapesten (1926—27.) a tuberkulózis halálesetek arányszáma 10.000 lakos után a gazdagabb városrészekben 14,9-et, a szegényebb városrészekben 22,7-et. Társadalmi tekintetben igen nagy különbségek mutatkoznak. Jóval az átlagon alul vannak a szabadfoglalkozások és a tisztviselők, jóval az átlagon felül a napszámosok. Részletesebb számítások a megfelelő népszámlálási adatok hiányában nem tehetők.

Az egész országra vonatkozólag pedig a következő eredményt találjuk: meghalt tüdőgümőben 1000 lakosra

	1925	1926
gazdagabb országrészekben	2,5	2,3
szegényebb országrészekben	2,7	2,5

A Központi Statisztikai Hivatalnak a gümőkórhalandóságot tárgyaló, *Laky Dezső* által írott nagy munkálatában¹⁾ az 1911/15-évekre a következő adatokat találjuk:

meghalt 1000 egyén után

a) mezőgazdaság:

nagybirtokos, középbirtokos, haszonbérlő	0,82
kisbirtokos, kisbérlő	4,28
mezőgazdasági munkás	7,06

b) bányászat:

önálló vállalkozó	1,69
tisztviselő	3,82
munkás	8,09

c) kereskedelem:

önálló vállalkozó	2,59
munkás	4,04

¹⁾ A Magyar szent korona országainak 1901—1915. évi gümőkórhalálózása. Budapest 1925.

d) közlekedés:

önálló vállalkozó	2,57
posta stb. szolgál	3,63
vasúti szolgál	4,07
egyéb munkás	4,53
különböző napszámos	8,76

Minden csoportban látjuk a nagy különbséget egyfelől az önálló vállalkozók, másfelől a munkásosztályhoz tartozó egyének halálózási aránya között.

Külföldön pedig 1925-ben 1000 lakos után meghalt tüdőgümőben:

gazdag államokban	1,23
szegény államokban	1,80

Bár vannak, kik a tüdőgümőt kizárólag alkati bajnak tekintik, melyre a külső körülményeknek, a „milieunek“, az anyagi helyzetnek befolyása nincs, mégis cáfolják ezt az álláspontot a tapasztalatok. Amerikában az utolsó korszakban bekövetkezett szédületes anyagi haladás folytán a tuberkulózis jelentékenyen csökkent. Míg 1900-ban tuberkulotikus haláleset 100.000 lakos után 195,2 volt, addig 1925-ben csak 82,9, tehát felénél kevesebb. *Dublin*¹⁾ három jóléti csoport szerint azt találja, hogy a tuberkulotikus halálesetek aránya 1925-ben a három csoport szerint 135,6, 104,7, 59,1. Ha az anyagi jólét alsóbb fokáról haladunk a felsőbb felé, az egyformán csökken. Csak egy kivételt állapít meg és ez a gyermek- és ifjúkor, mely korosztályokban az anyagi helyzet kevés különbséget okoz.

Az 1926-ban tartott országos közegészségügyi és társadalompolitikai szakértekezleten *Fáy Aladár* kormánybiztos²⁾ azt mondta: a tuberkulózis elleni küzdelemben legfőbb feladatunk mindenkor a lakosság életstandardjének az emelése.

Foglalkoznunk kell most azon, a fővárosra vonatkozó adatokkal, melyeket *Kőrösy* egyik tanulmányában feldolgozott. Ezen adatok szerint, melyek az 1883—90. évekre vonatkoznak, a fővárosban tett a vagyontalanok halálózási aránya a vagyonsokét 100-nak véve:

idegbajban	75
vérkeringési bajban	50
légzőszervi bajban	118

¹⁾ I. m. 85. és 107. l.

²⁾ Közegészségügyi feladataink. Az 1926. október 24—30-ig tartott közegészségi és társadalompolitikai országos értekezlet munkálatai (Budapest, 1927.) 205. l.

emésztőszervi bajban	122
ivarszervi bajban	67
mozgásszervi bajban	127
bőrbajban	73

A szegénység befolyása tehát különösen a légzőszervi, emésztőszervi, mozgásszervi bajoknál mutatkozik. Idegbaj, vérkeringési, ivarszervi baj szegényeknél ritkábban fordul elő. Különösen nagy a szegénység aránya, mint már láttuk, a tüdőgümönél, továbbá a béllob és bélhurutnál (180).

Ha pedig a fertőző bajokat vizsgáljuk, azt találjuk, hogy 1000 fertőző bajban elhaltra jut vagyontalanoknál, (ha a vagyonosok aránya = 100):

vörheny	55
kolera	224
difteritisz	66
croup	67
hagymáz	95
hörghurut	113
kanyaró	166
himlő	291

A felsorolt adatok a következőket mutatják: 1. A szegénység káros befolyása különösen a légző- és emésztőszervi bajoknál mutatkozik. 2. Idegbajoknál, vérkeringési bajoknál, ivarszervi bajoknál és bőrbajoknál, a halálzási arány kisebb, mint a vagyonosoknál. A fertőző bajok relatív intenzitása, ha azokat egészükben tekintjük, a szegényebb osztályoknál kisebb, mint a vagyonosoknál. Egyes betegségek szerint azonban azt látjuk, hogy a kolera, himlő, kanyaró és hörghurut intenzitása a vagyontalanoknál nagyobb, croup, difteritisz, vörheny, hagymázé pedig kisebb.

Ugyancsak a főváros 1871—81. halandósági statisztikája szerint az öt évnél idősebb korban meghaltaknál az átlagos kor volt

gazdagoknál	52 év
középosztályúaknál	46 év 1 hó
szegényeknél	41 év 7 hó.

Conrad¹⁾ vizsgálódásai szerint a 30 éven felüli elhaltak között volt 60 éves:

a magasabb osztályokban	58·51
kisebb hivatalnokok és kereskedőknél	49·53
kézművesnél	38·48
munkásnál	36·00

¹⁾ Der Einfluss von Lebensstellung u. Beruf auf die Mortalitätsverhältnisse in Halle 1855—1874. Jena 1877.

Chary¹⁾ a difteritiszre vonatkozólag kimutatta a jólét befolyását, még pedig külön tekintetbe véve a szérummal való gyógyítás befolyását. Az eredmény a következő:

	Szegények	Jómódúak	Gazdagok
Páris: szérum-therapia előtt	9·4	5·7	4·1
" " " után	1·9	1·2	0·7
Bécs: szérum-therapia előtt	14·5	10·7	6·7
" " " után	5·6	4·0	2·0

A szegények között tehát a halandóság több mint kétszer akkora, úgy a szérum használata előtt, mint utána. Viszont azonban mutatják e számok azt is, hogy a gyógykezelés haladása a szegényebb osztályokban is jelentékenyen leszállította a halandóságot.

Bertillon²⁾ adatai szerint Párizs halandóságáról a következő képet nyerjük:

Meghalt Párizsban 100.000 az illető csoportokhoz tartozók közül

	Nagyon szegény	Szegény	Gazdag	Nagyon gazdag
Himlő	10·0	8·3	2·3	1·7
Kanyaró	66·7	55·5	20·1	9·2
Hörghurut	28·3	22·7	6·1	2·8
Difteritisz és croup	77·2	76·0	35·9	18·9
Gümőkór	512·1	522·3	266·1	152·5
Agyhártyalob	51·7	44·7	16·5	8·5
Tüdőgyulladás	416·5	357·5	257·0	183·9
Kolerin	280·6	215·2	63·9	30·7

Tehát kevés halálok van, melynél nem jelentékeny különbség mutatkoznék a vagyonosság szerint.

Ilyen pld. a hagymáz. Itt az arányszámok a következőképp alakulnak Bertillon szerint:

	Párizs	Berlin	Bécs
Nagyon szegény	29·9	7·4	6·2
Szegény	32·8	9·7	5·9
Jómódú	32·4	11·7	6·3
Nagyon jómódú	29·5	9·8	6·9
Gazdag	31·3	11·2	4·8
Nagyon gazdag	27·3	9·1	5·8

Ez adatok szerint Berlinben a magasabb jóléti osztályokban ezen halálok sűrűbben fordul elő. Megjegyezzük itt azt is, hogy Chary és Bertillon a difteritiszre vonatkozó adatai nem egyeznek azokkal az adatokkal, melyek Budapestre vonatkoznak.

Megjegyezzük még, hogy Stevenson Angliára vonatkozó vizsgálódásai újabb eredményekhez nem vezettek, csak annyit állapít meg, hogy a magasabb társadalmi

¹⁾ Comptes-rendu du Ve Congrès international d'hygiène et de démographie 977. l.

²⁾ Comptes-rendu du Xe Congrès international d'hygiène et de démographie 968. l.

osztályok két haláloknál szerepelnek nagyobb arányban: diabetesz és appendicitis.

VI. Csecsemőhalandóság.

A gyermekhalandóság alakulása is mutatja az anyagi és társadalmi helyzet befolyását. „Infantile mortality is greater among the lower classes than among the upper“ — mondja *Mayo-Smith*.¹⁾ Ugyanazt mutatja ki egy újabb amerikai író is,²⁾ *Bertillon* pedig mondja: „Még mielőtt az ember érdeme vagy vétke által megjelölte volna helyét a világban, már akkor sujtják őt a társadalmi egyenlőtlenségek. És mily különbségeket árulnak el az adatok az élet első éveinek örömeiben és bánataiban, valamint a halál tekintetében“³⁾.

Ezt igazolják elsősorban a fővárosra vonatkozó adatok. Az 1926. és 1927. évekre vonatkozó adatok szerint volt a 0—1 éves gyermekek halandósága, viszonyítva az illető években elveszültek számához:

gazdagabb városrészekben . . .	11·4%
szegényebb városrészekben . . .	22·8%

A szegényebb városrészekben a csecsemőhalandóság tehát éppen kétszerakkora volt, mint a gazdagabb városrészekben. A társadalmi különbségek tekintetében csak arra utalok, hogy a szabadfoglalkozásúaknál és köztisztviselőknél a csecsemőhalandóság csak 4·6%, holott a népességben 13·0%-kal vannak képviselve.

Egyéb adataink tanulsága a következő. Az országos adatok alapján hazánkban a 0—1 éves gyermekek halandósága, viszonyítva az elveszültekhez volt:

	1925	1926
a gazdagabb országrészekben . . .	16·5	16·6
a szegényebb országrészekben . . .	17·7	17·6

Kőrösy szerint volt a 0—5 éves korban elhalt gyermekek átlagos élettartama:

gazdagoknál . . .	1 év 4 hónap
szegényeknél . . .	1 év 4 hónap

Azoknak az országoknak adatait vizsgálva, melyek összeállításunk szerint több gazdag és több szegény állam viszonyait feltüntetik, azt találjuk, hogy 1925- és 1926-ban 1000 lakos után az 1 éven alul elhalt csecsemők arányszáma volt:

gazdag országokban	1·49
szegény országokban	4·03

A szegény országokban a csecsemőhalandóság tehát majdnem háromszor akkora.

Berlin városában is nagy különbségeket találunk a gazdag és szegény városrészek között. Tett ugyanis az első életkorban elhaltak aránya az elveszültekhez:

gazdag városrészekben	7·3%-ot
szegény városrészekben	8·9%-ot

Az európai nagyvárosok között legnagyobb volt a csecsemőhalandóság Varsóban, még pedig 1000 elveszült után 160, legkisebb Hágában, 1000 elveszült után csak 35.

Stevenson szerint tett Angliában (1921—1923) az általa megkülönböztetett öt társadalmi osztályban a gyermekhalandóság (az átlagot 100-nak véve) 48, 70, 97, 113, 123-at.

Ama számos írók közül, kik újabban a társadalmi osztályalakulás befolyását a gyermekhalandóság szempontjából vizsgálták, különösen *Seutemann*¹⁾ érdemel említést. Főbb eredményei közül csak a következőket említjük: az élet első évében tett Poroszországban a halandóság

	Fiúknál	Leányoknál
alamizsnából élők	44·04%	40·21%
cselédek	35·07	31·20
napszámosok	26·83	23·29
önállók	23·28	19·89
nyilvános tisztviselők	21·81	18·73

Rubin szerint Dániában a gyermekek halandósága társadalmi osztályok szerint következőképpen alakul:

legmagasabb osztály	24·5%
legsőbb osztály	34·5%

Verrijn-Stuart adatai közül a következőket említjük:

Amsterdam városára nézve azt találja, hogy a gyermekhalálozási arányszám volt (1891—94) 1000 lakos után:

	0—1 évig	1—4 évig
a legszegényebb városrészben	7·0	3·4
a leggazdagabb városrészben	3·2	1·6

A szegényebb városrészek gyermekhalandósága tehát kétszer akkora, mint a gazdagabbaké.

¹⁾ Statistics and sociology. New-York 1895, 145. lap.

²⁾ Woodbury, Infantile mortality and its causes. Baltimore 1926.

³⁾ I. m. 272. l.

¹⁾ Kindersterblichkeit sozialer Gruppen. Tübingen, 1894; lásd még Neumann, Pauperismus und Kindersterblichkeit in Preussen. Jahrb. f. Nö. und Stat. Dritte Folge, V. Bd. 1893.

Viszonyítva az ugyanazon év születéséhez, 1000 születés után tett a csecsemőhalandóság:

a legszegényebb városrészben 170·33
a leggazdagabb városrészben . 142·77

Vagy 100-nak véve a város egészét:

	0—1 évig	1—4 évig
a leggazdagabb városrészben	56·10/0	55·20/0
a legszegényebb városrészben	122·80/0	117·20/0

A közvetlen adatgyűjtés pedig következő eredményhez vezetett:

100—100 születés után meghalt

	0—1 éves korban		1—4 éves korban	
	város	falu	város	falu
a legszegényebb csoportban	16·62	11·24	11·47	7·05
a leggazdagabb csoportban	9·34	11·02	5·2	2·75

Itt is úgy városban, mint faluban nagy a különbség a gazdag és szegény néprétegek gyermekhalandóságában, 0—1 éves gyermekeknél csak falun igen csekély, annál nagyobb az 1—4 éves korban, ahol a szegényeknél a gyermekhalandóság több mint kétszeres.

Verrijn-Stuart igen tanulságos részletezést nyújt a családok nagysága szerint. E szerint meghalt 0—1 éves korban a születéseknek.

	1—3	4—5	6 és több
	gyermekes család		
a legszegényebb csoportban	6·13	7·48	10·43
a leggazdagabb csoportban	3·08	2·98	5·67

A gyermekek számával, amely pedig mint láttuk, a szegényebbeknél nagyobb, emelkedik a halandóság. Ez *Verrijn-Stuart* szerint demográfiai törvény.

Kivétel nélkül tehát megállapítható a szegényebb osztályok gyermekeinek nagyobb halandósága. „A gyermeknemzés, mely oly gyorsan a halálhoz vezet, a kicsiny áldozatok szenvedései, a szülők gondjai és ékességei mindez éppoly sajnálatos, mint amilyen pusztító természetű“, mondja *William Farr*¹⁾ nevezetes jelentésében egy félszázad előtt. Tehát itt is látjuk a nagy különbséget a társadalom különböző osztályai között. Sőt ez a különbség még nagyobb volna, de a nagyobb jólétnek az is egyik következménye, hogy a gazdag osztályban több gyermek nem tápláltatik anyatejjel, ami a halandóságot fokozza.

Mayr a nagyobb csecsemőhalandóságot még nagyobb mértékben társadalmi, mint gazdasági körülményeknek tulajdonítja. Nagy szerepet játszik azonban itt az erkölcsi nevelés is. „Das Studium der Säuglings-

sterblichkeit“ — mondja — „lässt darüber keinen Zweifel, dass absichtliche, oder doch fahrlässige, die Sterbegefahr wesentlich steigende Vernachlässigung der Säuglinge weit verbreitet ist“. A későbbi gyermekkor halandóságában azonban *Mayr* szerint az anyagi helyzetnek igen nagy szerep jut.

VI. Befejezés.

Végig kísértük a demográfiai jelenségek főbb mozzanatainak alakulását az anyagi és társadalmi tényezők hatása alatt. Azt találtuk, hogy ezen tényezők észrevehetőleg, sőt nem egyszer döntőleg befolyásolják a vizsgálat tárgyát képező tünetenyeket. Persze exakt eredményekhez nem juthatunk. Vizsgálódásainkat csak rövid néhány évre terjedő ciklusra építhettük, mert a világháború és a forradalmak által okozott rázkódtatások éveit nem vehettük tekintetbe, a háború előtti állapotok pedig teljesen összehasonlíthatatlanok. Ha majd tíz vagy több normális évre terjedő adatok fognak rendelkezésre állani, szilárdabb alapon lesznek a vizsgálódások folytathatók. Hozzájárul, hogy a statisztikai felvételek ma még nem engedik meg a tényezők kellő elszigetelését, miért is egy-egy tényezőnek zavartalan hatását nem állapíthatni meg. Azért a talált eredmények többször nem egyedül egy tényezőnek eredményét képezik. Hisz a vagyoni fok jelenthet egyúttal műveltségi fokot, erkölcsiségi fokot, foglalkozási, sőt faji, vallási, éghajlati különbségeket. Azonkívül a vagyoni helyzet maga is nemcsak ok, hanem okozat is, tehát már maga következménye lehet kedvező, vagy kedvezőtlen demográfiai körülményeknek. A statisztika mai állapota mellett az elért eredményekkel meg kell elégedni mindaddig, míg tökéletesebb anyag nem fog rendelkezésre állani. Kétséget nem szenved, hogy a statisztikának továbbhaladásában arra kell törekednie, hogy a társadalmi élet tényezőinek szövődését felbonthassuk, az adatgyűjtésben tehát súlyt kell fektetni a fontosabb jelenségekben működő tényezők részletes megfigyelésére. Különösen arra kell törekedni az adatgyűjtésnél, hogy az anyagi és társadalmi helyzet befolyását vizsgálat tárgyává tehesük. És nem utolsó feladat, hogy a legkifejezőbb arányszámokat állapíthassuk meg, holott ma még nagyon nyers arányszámokkal dolgozunk. Valljuk meg, hogy a statisztika eddig túlnyomóan csak leíró és ábrázoló volt, csak kivételesen volt és lehetett ok-

¹⁾ Supplement to the thirty-fifth Annual Report of Register-General. London 1875 XXI. I.

nyomozó, vagy mint némelyek helytelenül mondják, kutató, (azért helytelen, mert leíró statisztika sem képzelhető kutatás nélkül). A statisztikának a társadalmi élet okozati láncolatába, az okok műhelyébe kell bevezetni. Akkor válik majd a statisztika az exakt vizsgálódás eszközévé és lehetővé teszi a társadalmi tudományoknak exakt művelését. Erre késztet a mai kor tudományos szelleme, mely exakt tudásra törekszik.

Az anyagi és társadalmi helyzet adataink szerint kétségbevonhatlanul befolyást gyakorol a népességi jelenségek alakulására. Ebből pedig bizonyos következtetéseket le kell vezetni. Az anyagi és társadalmi helyzet hatása mélyen bevésődik a népesség jóformán minden életmozzanataiba, azonban különösen kidomborodik annak hatása a születési és halálozási általános arányszámra. Hogy a kedvezőbb anyagi helyzet az életkort meghosszabbítja, a magasabb korosztályok munkaképességét kiméli, az a nemzetre nézve csak erőgyarapodást jelent anyagi és erkölcsi tekintetben. Oda kell hatni, hogy a népesség szélesebb rétegei ebben a jótéteményben részesüljenek. Ellenben a születési arányszámnak csökkenése, a házasságbeli termékenység apadása, melyet kedvező anyagi és társadalmi helyzet mellett észleltünk, a nemzeti erő szempontjából nem örömdetes jelenség. Azon esetektől eltekintve, ahol ezt komolyabb érvek indokolják, a születések korlátozása az egyéni és családi önzésnek helytelen megnyilatkozása. Mert a vagyonnak kevesebb számú gyermek között való felosztása még nem biztosítéka a jövő nemzedékek jólétének. A vagyoni értékek folytonos hullámzása, sőt legtöbb alkatrészének enyészete elkerülhetetlen. A vagyont mindig újból és újból kell előállítani. Amint a költő mondja: „Amit őseidtől örököltél, szerezd meg, hogy bírhasd“. *John Stuart-Mill* magyarázza, hogy a vagyont ad infinitum konzerválni, nem lehet. Ezt a legújabb kor szomorú tényei bizonyítják. A takarékos francia nem tudta vagyonát az enyészettől megóvni. Húsz milliárdot adott oda az oroszoknak és az elveszett. És nem enyészett el a világháború következtében nálunk is évtizedek, részben évszázadok felhalmozott vagyona, a hadikölcsön, a takarékbetét, a záloglevél, a községi kötvény, a jelzálogkölcsön, általában minden pénzkölcsön, az életbiztosítási kötvény stb.? A helyes gazdálkodás a vagyon elenyészését

számba is veszi. Hogy pedig a vagyont újból előállítsuk, ahhoz ember kell, emberi ész, emberi kéz, új meg új nemzedékek. És nem ismer mindenki az életből eseteket, hogy éppen az a gyermekáldás mentett meg családokat, mert a sok gyermek között és sokszor éppen a legfiatalabbak között akadtak, akik a család anyagi és társadalmi helyzetét emelték. Emlékezzünk csak arra, hogy *Deák Ferenc* szüleinek negyedik és utolsó, *Széchenyi István* szüleinek ötödik és utolsó gyermeke volt. Milyen meggyőzően mutatja *Trine*, hogy éppen a félelem a gyengeség és az erővesztés oka, mert előidézi azt, amittől félünk, táplálja a károsan ható tényezőket. Sokszor történik hivatkozás arra, hogy az állampolgárok kötelessége az államnak polgárokat adni. Ez nem is szenved kétséget. Azonban minden intelem dacára bizonyos, hogy itt is, mint sok más téren, az egyén mégis elsősorban magára gondol, saját jólétére és kényelmére, saját érdekére, azután családjának érdekeire és csak ezeknek biztosítása után az állam érdekére. Azért kell hangsúlyozni, hogy a helyesen felfogott egyéni érdek is a mellett szól, hogy az egyén magát vagyonttermelő gyermekekkel vegye körül, mert ez rendes körülmények között a legjobb vagyongyűjtés. A nemzet ereje pedig fiainak erejében rejlik és a nemzetek versenyében a viszonylagos emberszám nagy szerepet játszik katonai és pénzügyi szempontból. Az alacsony születési arányszámmal bíró Franciaország kénytelen érdekeit vad, színes törzsekre bízni, ami máris nagyon meggyengítette a fehér faj világpozícióját. Azért kérdezi *Bertillon* francia polgártársait, kik a születések korlátozásának elvét követik, vajjon mi jobb, a pénzzel munkásokat nevelni, kik termelnek és katonákat, kik győznek, vagy leveletni és a pénzt hadisarcban odaadni az ellenségnek, amihez hozzá tehetjük, hogy az neveljen magának munkásokat és katonákat.

Csak néhány hete, 1929 február 25-én, a porosz jóléti miniszter bejelentvén, hogy a születési arányszám 19.04‰-re esett, azt mondta: ez a vég kezdete. A statisztika a túlalacsony születési arányszámmal bíró nemzeteket öngyilkos nemzeteknek nevezi. A magyar nemzetnek *nem szabad ezek sorába jutni*.

Ma ugyan még nincs nagyobb veszély, mert a halandósági arányszám is csökkenést mutat. Azonban a kontracepciós gyakorlat terjedése, esetleg támogatva a tetsze-

tős eugenetikai elmélet által, nemzeti katasztrófát okozhatna a jövőben. Mert a kontracepciós szokások, ha egyszer meggyökereztek, nehezen irthatók ki, ellenben a halandósági arány ismét emelkedhetik. Azért is fontos a kitartó harc a sűrű áldozatokat követelő halálokok, így elsősorban a tuberkulózis ellen, mert a gyenge születési arányt legalább ugyancsak alacsony halálozási aránnyal kell ellensúlyozni. E törekvésben is az anyagi helyzet javítása, az életmód racionalizálása nagy szerepet játszik. Oly gazdasági politikát kell követni, mely a megélhetés alkalmait szaporítja.

Sok érhető el egyébként a népességi mérleg javítása szempontjából a gyermekhalandóság csökkentése által. A csecsemő- és gyermekhalandóság csökkentése elsősorban csak pénzkérdés, hogy mentől több csecsemőnek, gyermeknek juttathassuk a megfelelő gondozást, másodsorban a szülők, különösen pedig az anyák kioktatásának kérdése, ami ismét lényegben csak pénzkérdés. Ezek a mai társadalmi politika nagyfontosságú problémái. A társadalmi politikának tehát két fronton kell küzdeni. Harcolni kell a szegénység és a szegénység káros következményei ellen és harcolni kell a vagyonnak egoisztikus, antiszociális hajlamai ellen. A jólétnek örvendő osztályokban ápolni és erősíteni kell a szociális érzést. A szegénység káros hatásait pedig intézményesen kell ellensúlyozni. Ez úton a társadalom már bizonyos állomásokon elhaladt. Munkásvédelem, munkásbiztosítás, anya- és csecsemővédelem, családmentés jelzik ez állomásokat. Ma már a társadalom-

ban a szociális intézményeknek egy terjedelmes hálózata, a szociális munkával foglalkozóknak egy tekintélyes hadserege az anyagi jólét hiányát iparkodik ellensúlyozni. Ennek következménye leend, hogy az életviszonyok, az anyagi helyzet szerény-sége dacára kedvezőbben fognak alakulni. Az életküzdelem körül a különbség az anyagilag kedvezőbben és anyagilag kevésbé kedvezően elhelyezettek között csökkenni fog. A műveltség terjedése is az alsóbb osztályokban hozzá fog járulni, hogy az anyagi helyzet befolyása enyhüljön. Mert a műveltség a szegényebbeknek is meg fogja mutatni a helyes utat az élet kuszált térképén és el fogja távolítani a műveletlenségből származó veszélyeket. Az orvosi tudomány, a technika, a közegészségügyi intézmények haladása is nagy mértékben előmozdítja a népességi processzusok kedvezőbb alakulását. Az idősebb *Bertillon* a népességi viszonyok kedvezőbb alakulását az erkölcsi tényezőtől is teszi függővé. E tekintetben persze napjaink nem mutatnak éppen kedvező képet. A háborús pszichózis nagy pusztításokat okozott. Talán csak múltó időre. A háború utóbajainak leküzdésével az erkölcsi viszonyok javulása is remélhető. A lelkek tisztasága pedig a leghatalmasabb profilakszis a népesség kóros életnyilvánulásaival szemben. Minden tekintetben, de különösen a szegénység okozta bajok leküzdése tekintetében még a kezdet kezdeténél vagyunk. Azonban a fejlődés örök törvénye parancsolja a szociális haladást. Ezzel új és szebb kilátás nyílnék nemzetünk és az emberiség jövőjébe.

Földes Béla dr.

Az influenzajárványok statisztikája.

La statistique des épidémies de grippe.

Résumé. Les statistiques ne donnent jamais un tableau exact de la fréquence des cas de décès dus à la grippe, car ordinairement, ce n'est pas cette maladie qui cause la mort, mais une complication. Il est fréquent, en outre, — surtout chez les tuberculeux, — qu'après avoir résisté à la grippe, on succombe à une autre vieille maladie chronique.

Les relevés de la mortalité par grippe ont donc toujours des lacunes, le nombre des décès enregistrés comme causés par elle ne montrant pas tous les ravages faits dans la population. Aux décès, les diagnostics

concernant la „grippe simple“ ne sont cependant pas plus défectueux que ceux relatifs aux autres causes de décès.

Mais, puisque les médecins ne déclarent pas toujours les cas de grippe — il y en a même qui ne les déclarent point, cela arrive même dans les pays où la déclaration de cette maladie est obligatoire, — les statistiques de la morbidité par grippe sont encore plus incomplètes que celles de la mortalité. Sur la base de ces dernières, on peut établir plusieurs intéressants faits réguliers, vu que les décès déclarés comme causés par la grippe sont toujours en une cer-

taine proportion avec ceux qui, quoique déclarés comme dûs à une autre maladie, peuvent être ramenés à la grippe.

En dressant le tableau des épidémies de grippe, M. Hirsch remonta au XVIe siècle, et M. Rigler jusqu'au XIe. Au XIXe siècle, c'est en 1889—1891 qu'il y a eu la dernière grande épidémie de grippe. Depuis 1918 où elle a fait d'énormes ravages, on a eu de moindres épidémies en 1920, 1922, 1924, 1927 et en 1929. En Hongrie, l'épidémie de février dernier a eu pour centre Budapest; elle a été la plus grande entre le Danube et la Tisza où elle a causé 357 décès, soit 106 pour 1 million d'habitants. Une des caractéristiques de la grippe est qu'elle se propage plus à la ville qu'à la campagne; elle est rare pendant la saison chaude et fréquente de la fin de l'automne jusqu'au début du printemps. De la répartition par sexe des décès amenés par cette maladie, on ne peut établir si elle frappe plus les femmes que les hommes; la cause du fréquent excédent des femmes y doit être l'excédent de la population féminine. Quant à l'âge, la mortalité par grippe, comme la mortalité générale, est la plus élevée chez les enfants de moins de 15 ans et chez les vieilles gens affaiblis. Au point de vue de la profession, les domestiques et les gens le plus mal payés, les journaliers spécialement non dénommés ont, à chaque épidémie de grippe, une mortalité dépassant leur proportion occupée dans la population. Dans l'armée, la mortalité par grippe est inférieure à celle de toutes les autres professions; la cause principale en est que les soldats passent beaucoup de temps au dehors et que la répartition par âge de l'armée est favorable (nous avons vu plus haut qu'à l'âge productif la mortalité par grippe est petite). Entre les décès dûs à cette maladie, la population active a une proportion bien inférieure à sa proportion occupée dans la population. Chez les dépendants, la mortalité par grippe des hommes est supérieure à celle des femmes, la plupart de ceux-ci appartenant aux groupes d'âges trop jeunes ou vieux que frappe le plus cette maladie.

*

Az idei, február havi influenzajárvány ismét időszerűvé teszi az influenzakérdést s az influenza statisztikáját. Folyó évi február havában hazánkban 492 influenzahalálestet jelentettek. Hatszor annyit, mint január havában s 12-szer annyit, mint a múlt év februárjában. A bejelentett megbetegedések száma február havában 5.998 volt. Az

influenzánál persze úgy a bejelentett halálesetek, mint — még inkább — a megbetegedések most is, mint az influenzánál mindig, csak csekély töredékét jelentik az influenzára visszavezethető összes elhalálozásoknak illetve az összes megbetegedéseknek. Az *influenzahalottak statisztikája sohasem adott helyes képet e betegség haláleseteinek gyakoriságáról, mert a halált az influenza rendszerint nem maga okozza, hanem szövődmények idézik azt elő.* E szövődmények leggyakrabban a tüdőben vagy a mellhártyákon lépnek fel (pneumonia, pleuritis, empyema); támadhatnak ilyenek azonban az orrmelléküregek, a fül, az agy és agyhártyák stb (sinusitis, otitis, influenza encephalitis stb.) részéről is. A halálzási lapon ilyenkor aztán influenza helyett más baj szerepel a halál oka gyanánt, s az influenza gyakran — még mint esetleges megelőző betegség — sincs feltüntetve. Az *is gyakori, hogy más idült bajban szenvedők halnak el régi bajukban az influenza kiálása után. Leggyakrabban tuberkulózisban, — különösen annak II. vagy III. stádiumában — szenvedők, de idült szívbajosok vagy inoperabilis rákosok is.* Ezek az influenza járvány idején azért halnak el a normálnál nagyobb arányban, mert az influenza által legyengített szervezetükön régi bajuk hirtelen el tud hatalmasodni. A halálos kimenetelt így sok esetben az influenza csak közvetve idézi elő. Ilyenkor még inkább rejtve marad az, hogy ezen halálesteket is tulajdonképen az influenza okozta, vagy legalább is, hogy annak időpontját az influenza határozta meg. Mindez persze nem tűnik ki az influenza statisztikájából, de ha influenza idején azt látjuk, hogy más szervi bajokban elhaltak száma és aránya is gyarapszik, úgy ezen halálestek többletét, avagy annak egy részét, szintén az influenzára kell visszavezetnünk.

Az influenzamegbetegedések (morbiditas) statisztikája még hiányosabb, mint a halálesteké. Míg az *influenzamortalitás hiányos statisztikájánál a hiány alatt azt értjük, hogy az „influenza“ név alatt elkönyvelt halálestek száma nem mutatja az emberéletben okozott egész kárt, de korántsem gondolunk arra, hogy — a mi pontos anyakönyvvezetésünk mellett — a jelentett influenzahalottak száma nem egyezne a „tisztán influenzában“ elhaltak számával, addig a megbetegedések statisztikájánál egyenesen az a nagy hiba, hogy magának az influenzabetegségnek számbavétele hiányos, pontatlan. A halálesteknél „a simpla influ-*

enza“ *diagnózisok sem hibásabbak és nem hiányosabbak, más halálóki diagnózisoknál.* Mindig szerepelhet és elképzelhető némely tévedés, különös tekintettel nem orvos halottkémeinknek még mindig magas arányára (1926-ban 18·5% nem orvos.) Az *influenza megbetegedések bejelentését azonban az orvosok lanyhán vagy egyáltalán nem teljesítik,* még olyan államokban is, ahol az influenza a bejelentésre kötelezett fertőző bajok közé tartozik. Nálunk vörös cédulát influenza esetén nem kell kiakasztani. Utána hivatalból még városokban sem fertőtlenítenek, csak akkor ha az influenzás beteg tüdőgyulladásban halt meg. Orvosi körökben az influenza olyan „nem feltétlenül bejelentendő betegség“, amelynek bejelentése alól — gyors lefolyása miatt — legalább is könnyen és a gyakorlatban bebizonyultan büntetlenül ki lehet bújni. Emellett az influenza gyakran oly alakban jelentkezik, hogy nem is jut orvos tudomására s sokszor maga a beteg sem tudja, hogy „influenza epidemicián“ esett át. A betegség félnapos — vagy néhány órán át tartó — láz, főfájás, levertség képében is lefolyhat s ily rövid idő alatt is, nyom nélkül, magától gyógyulhat. Ilyképen az influenzamegbetegedések bejelentett esetei a valóságosnak tényleg csak csekély töredékét, nyújtják. Aránytalanul kisebb töredékét, mint a haláleseteknek statisztikája, mely — mint említettük — bizonyos tekintetben az influenzánál is van olyan pontos, mint más halálesetek statisztikája, t. i. ha tisztán csak az influenza által okozott, más bajhoz nem társult, esetek számát keressük.

Az influenza előfordulása, fellépése igen változatos, szeszélyes. Sehohsem tartozik az állandó arányban szereplő bajok közé. Az influenzamortalitás még nem is különleges, járványos esztendőkből is igen hullámozó, majd szinte teljesen eltűnik, majd hirtelen felduzzad. Időnkint váratlanul, egész földrészeket ellepő pandemia képében jelenik meg; sőt a föld összes lakott területein is hirtelen üti fel fejét, sokszor anélkül, hogy fellépésének különös okát meg tudnánk találni. *Hirsch* egészen a XVI. századig követte vissza az influenzajárványokat. *Rigler* szerint valószínű, hogy már a második ezredév elején is megjelent e betegség és pedig Olasz-, Német- és Angolországban. Lehet, hogy Szent István király idején hazánkban dúlt járványok egyike is influenza volt. Az egyik legnagyobb pandemia a XVI. század elején, az 1510. évben volt, sokan innen számítják az influenza történetét. *Hirsch*

szerint a régebbi pandemiás évek a következők: 1510, 1557, 1580, 1593, 1732—33, 1767, 1781—82, 1802—3, 1830—33, 1836—37, 1847—48, 1850—51, 1855, 1857—58, 1874—75 és 1889—90. A XIX. században az utolsó influenzaepidémia 1889—90-ben volt, azóta az influenza Európában endemiás maradt, azaz sohasem szűnt meg teljesen. A XIX. század legtöbb influenzajárványa Oroszországból indult ki. Régebben „orosz náthának“ is hívták, s csak 1918. évi járvány idején keresztelték el „spanyol náthának“, minthogy akkor e baj leginkább Spanyolországban dühöngött. A XIX. századbeli orosz eredetű járványok nyugatra és keletre egyaránt elterjedtek, s az egész lakott földet elborították. Ezek a járványokon kívül az influenza máskor is uralkodott több helyen epidemias jelleggel, de ezek a járványok mindig összefüggésbe hozhatók a pandémiákkal. Ezek közül a XIX. században talán a legutolsót az 1889—1890-it lehet a legnagyobbak mondani, mely 1891-ben is sok helyre visszatért és majdnem ismét pandémiássá vált.

A XX. században a világháború utolsó évében pusztított hatalmas influenza-járvány elevenítette fel azután azt a — már már feledésbe került — influenza sajátságot, hogy ez a baj is képes néhány nap alatt az emberek nagy tömegét elpusztítani. Addig, mint egy igen csekély lethálisú, aránylag jóindulatú s emiatt kis jelentőségű fertőzőbaj élt az emberek emlékében. Mikor 1918-ban reánk tört, sokan sokáig azt is hitték, hogy valami új, eddig ismeretlen járványos fertőző baj lépett fel. Innen, hogy akkor új nevet is kapott: a „spanyol náthát“. A mikroszkópos vizsgálatok azonban csakhamar tisztázták, hogy a régi — már *Pfeiffer* által felfedezett — mikroorganizmus a kórokozó, hogy *influenzáról* van szó, mely a levegőn át is képes terjedni. Nevét is onnan nyerte e baj, hogy az olaszok a középkorban okát a csillagok *befolyásában* (influenza) keresték. A nagy 1918. évi pandemia óta több ízben voltak legújabbán kisebb influenzajárványok. Nevezetesen az 1918. évi influenza utolsó hullámverései 1920-ig elhúzódtak és influenzajárványos volt még az 1922., az 1924. és az 1927. év is. Nyugateurópában az 1921—22. és az 1926—27. évi kisebb epidemiákról beszélnek. Hazánkban sem az 1921. sem az 1926. nem volt különösen járványos év. Nálunk 1913-tól 1929-ig az influenzában elhaltak száma és aránya a következő volt:

1. A magyarországi influenzahalottak száma és az összes halottakhoz s a népességhez viszonyított aránya.

Décès par grippe en Hongrie, rapportés aux décès totaux et à la population.

É v Année	Terület Territoire	Az — Nombre absolu			E s e t t — D é c è s		
		influenza des décès par grippe	összes des décès totaux	évközepi népes- ség — de la pop. au milieu de l'année	influenzahalott par grippe		halott összesen totaux
		h a l o t t a k			pour 1000 halottra - décès	millió pour 1 million	pour 1000
a b s z o l u t s z á m a			lélekre — habitants				
1913	Régi terület (Horvát-Szlavon- ország nélkül) Hong. ancienne (sans l. Croatic- Slavonie)	641	432.928	18,659.564	1·5	34·4	23·2
1914		471	439.924	18,815.122	1·1	25·0	23·4
1915		530	474.972	18,852.085	1·1	28·1	25·2
1916		342	391.820	18,745.678	0·9	18·2	20·9
1917		313	384.628	18,610.240	0·8	16·8	20·7
1918		53.201	473.364	18,417.690	113·0	2888·0	25·7
1919	Mai terület Hongrie actuelle	2.757	162.524	8,160.807	17·0	338·0	20·0
1920		5.683	175.862	8,233.548	32·3	690·0	21·4
1921		478	170.059	8,022.840	2·8	59·7	21·2
1922		1.372	173.351	8,103.501	7·9	169·2	21·4
1923		441	159.287	8,181.307	2·8	53·8	19·5
1924		1.021	167.668	8,248.046	6·1	123·8	20·3
1925		627	142.150	8,321.608	4·4	75·3	17·1
1926		458	139.905	8,413.062	3·2	54·4	16·6
1927		1.694	150.675	8,491.789	11·2	199·5	17·7
1928		376	146.200	8,562.149	2·6	44·0	17·1
1929 ¹⁾ { a) b)		570 3.420	28.205 169.230	²⁾ 8,598.574	20·3	— 397·8	— 19·7

¹⁾ a) alatt csak 2 hónap: jan. és febr. adata, b) alatt hattal való szorzás útján az egész évre átszámítva; — a) *seulement 2 mois: janvier et février*; b) *calculé, par multiplication par 6, pour l'année entière.*

²⁾ 1928 évvégi kiszámított népesség. (Előzetes, ideiglenes adat.) — *Population calculée, fin 1928 (chiffre provisoire).*

Látható, hogy az 1918. évi járvány előtt alig volt az országban influenzás halott! Ezer halottra alig 1 esett. 1918-ban azután 113! A háborús nélkülözésekben kimerült népesség ellenállóereje akkor csekély volt, s benne az 1918. évi influenza bő aratásra talált. Azóta aztán fel-fellobban. Látható, az is, hogy az összhalandóság az influenza-mortalitással párhuzamosan hullámszik (l. az 1. táblázatot.). Az influenza rendszeren február havában, (mint 1920-ban, 22-ben, 27-ben s most 29-ben is) érte el maximumát. A tél végén a téli időjárás által kimerített szervezet ellenállóereje, úgy látszik, ekkor a legkisebb az influenzával szemben. Hasonlít ez a tuberkulózis támadás módjához. Az is tél végén szed legtöbb áldozatot, de még februárnál is inkább márciusban. A most reánk tört 1929. évi járvány már 1928 december végén jelentkezett Európában több helyen, januárban már mindenünnen jelentik: főleg a Skandináv államokból, az angol szigetországo kból s Amerikából. Nyugatról terjedt most Németországra, onnan Ausztriára s hazánkba. Délen Spanyol- és Olaszországban ez az 1929. évi járvány nem volt különösen intenzívebb, mint Észak-

Európában. Nem úgy, mint az 1918. évi, amely a déleuropai félszigeteken volt a leg-súlyosabb, főleg Spanyolországban, Portugáliában és Olaszországban. A járvány jóindulatú, lethalitása nem éri el az influenzánál ismert átlagos 2% -ot sem.

Nálunk a morbiditást a tisztí orvosi hivatalok vörös cédulái útján a Népjóléti Minisztérium dolgozza fel. Eszerint pl. 1928-ban 486 megbetegedés történt. Ebből 75 halt el a minisztériumhoz érkezett jelentések szerint, ami 1·5% -os lethalitas! *Fájó sebe egészségügyi statisztikánknak, hogy a fertőző betegségek által okozott halálesetekről két divergáló adatgyűjtésünk van, a Népjóléti Minisztériumé s a statisztikai hivataloké.* Az előző mindig sokkal kevesebbet jelent, mert a tisztí orvos nem értesül az anyakönyvvezetőhöz bejelentett összes esetekről. Sok egyén nem is részesül halála esetén orvosi kezelésben; csak elhunytakor jelenti azt, esetleg nem-orvos halottkém. Több a statisztikai hivatal által bejelentett esetek száma a megkívánt utólagos helyesbítések miatt is. A tisztí orvos ezekről nem tud. Egységesíteni kellene az adatgyűjtést, legcélszerűbben oly módon, hogy az anya-

könyvvezetők és a tiszti orvosok között kapcsolat létesítenék. A laikusoknak a statisztika hitelességébe vetett bizalmát megrendíti az, hogyha a fertőző halálesetekről egy statisztikai hivatalától különböző hiányos statisztika is készül. Sokan nem tudják ennek az eltérésnek az okát, s nem tudják, hogy a kettő között melyik a hiteles.

Az ország egyes vidékei közül ez a legújabb, 1929. évi február havi járvány leginkább a Duna—Tisza közén pusztított, ahol 357 halott, millió lélekre — egy hó alatt — 103 influenzás haláleset volt. A városokat sokkal inkább támadta, mint a vidéket. Míg a vármegyékben millió lélekre egy hó alatt csak 34 influenzában elhalt esett, addig a törvényhatósági joggal felruházott városokban ugyanakkor 164. A járvány gócpontja most a székesfőváros volt, ahol ugyanez az arányszám 244. (L. a 2. táblázatot.) A legkevésbé a Tisza két partján elterülő országrészek szenvedtek; minimum a jobbpart 14·2, millió lélekre számított, havi mortalitással.

Úgy látszik, hogy az influenza mégis inkább terjed a városokban, mint vidéken a falvakban. A városokban úgy látszik, hogy kedvezőbbek az influenza kórokozójának, ennek a legkisebb bacillusok közé tartozó, levegőn át fertőző, mikroorganizmusnak terjedési lehetőségei. Utána rendszeresen nem fertőtlenítenek — csak egyes súlyos, szövődményes, halálos esetek után — s így in-

fluenzánál éppúgy, mint a tuberkulózisnál nincs meg e szempontból sem a városnak a falú felett — a többi ragály tekintetében kétségtelen — előnye. Az ember szervezetében többnyire csak a légzőszervek hámján és ennek váladékában, továbbá a hámsejtek között és az ezek alatt lévő kötőszövetben találjuk az influenza bacillusait. Tüsszentéssel, köhögéssel kikerül a levegőbe s így kerül villamosokon, közforgalmi helyeken egyik ember légző szerveiről a másikéiba. E fertőző módnak inkább kedvez a város, hol az emberek zsúfoltabban élnek, mint a falú. Az influenzabacillus czenkíven különösen szeret a tüdővészések kavernáiban (tüdőben lévő üregekben, ahonnan, a tüdő már kipusztult) letelepedni s ottan a betegség lezajlása után is hónapokig megmaradni. A városokban pedig a tuberkulózisban szenvedők, s abban elhalók aránya is, mindig sokkal nagyobb, mint vidéken. Így a városok az influenza terjedésére e tekintetben is kedvezőbb talajt nyújtanak, mint a falvak. Ha a fegyverletétel után következő időszakban fel-fellobbant influenzajárványok haláleseteit választjuk szét tj. város és vármegye szerint s a fővárost is kiemeljük, ugyanazt látjuk, amit az 1929. évi február havi ily megoszlásban, hogy t. i. a tj. városok — nemkülönben Budapest — az influenzától rendszerint jobban szenvedtek, mint a vármegyék. (L. a 3. tábl.) Jellegetesen domborodik ez ki az 1919—25. évi átlagban, amikor is a vármegyékben millió

2. Az 1929. évi február havi influenzajárvány halottai országrészenként.

Décès par grippe en février 1929, suivant les régions de la Hongrie.

Ország-rész, közigazgatási alkatrész Régions, comitats et villes autonomes	Az influenza halottak <i>Décès par grippe</i>	A népesség az 1928. év végén <i>Population à la fin de 1928</i>	Millió lélekre esett influenzában elhalt <i>Proportion des décès par grippe pour 1 million d'habitants</i>	
	abszolút számban <i>nombres absolus</i>	egy hó alatt <i>pendant 1 mois</i>	egész évre átszámítva <i>calculée pour l'année</i>	
Duna jobbpartja — <i>Rive droite du Danube</i>	92	2,698.974	34·1	409
Duna balpartja — <i>Rive gauche du Danube</i>	11	287.897	38·2	458
Duna-Tisza köze — <i>Entre le Danube et la Tisza</i>	357	3,475.437	102·7	1232
Tisza jobbpartja — <i>Rive droite de la Tisza</i>	9	633.243	14·2	170
Tisza balpartja — <i>Rive gauche de la Tisza</i>	19	1,320.919	14·4	173
Tisza-Maros szöge — <i>Angle entre la Tisza et le Maros</i>	4	182.104	22·0	264
Magyarorsz. összesen — Hongrie entière :	492	8.598.574	57·2	688
Ebből — <i>Dont :</i>				
vármegyék — <i>comitats</i>	238	7,041.461	33·8	408
tj. városok — <i>villes autonomes</i>	254	1,557.113	163·2	1638
Budapest	227	928.410	244·5	2928

3. Az influenzahalottak város és vidék között való megoszlása 1919—1925-ig hazánkban különös tekintettel Budapestre.

Répartition, de 1919 à 1925, en Hongrie, des décès par grippe entre la ville et la campagne, eu égard à Budapest.

Év, átlag <i>Année, moyenne</i>	Elhaltak influenza halálóki diagnózissal — <i>Décès enregistrés comme causés par la grippe</i>					
	abszolút számban — <i>nombre absolu</i>			millió lélekre eső arányban <i>pour 1 million d'habitants</i>		
	a vármegyékben <i>dans les comitats</i>	a tj. városokban <i>dans les villes autonomes</i>	à — Budapesten	a vármegyékben <i>dans les comitats</i>	a tj. városokban <i>dans les villes autonomes</i>	à — Budapesten
1919	2.379	378	286	358	247	298
1920	3.888	1.795	1.459	580	1.150	1.550
1921	387	91	73	60	59	78
1922	1.141	231	136	174	150	145
1923	367	74	54	55	48	57
1924	841	180	114	125	117	131
1925	523	104	60	78	67	62
1919—25 évek átlaga <i>moyenne</i>	1.361	408	312	204	264	332

lakosra csak 204 influenzás halott esett, a tj. városokban már 264, Budapesten meg éppen 332! Jól látható a jelenség nagyobb járványok idején (például 1918-ban, vagy 1920-ban) az egyes évi eredményekben is, csak némely oly nem járványos évben, — ahol talán kicsinyek az abszolút számok ahhoz, hogy a nagy számok törvénye kellőképpen érvényesülhessen, vagy ahol nem volt igazi járvány s csak szórványos influenza esetek fordultak elő — ott látunk némely eltérést.

A legutolsó évtizedről s némely a tíz év előtti, 1918. évi járványt megelőző évről is a főbb európai államok s a legnépesebb európai nagyvárosok influenzamortalitását a 4. és az 5. táblázat szemlélteti.

Látható, hogy az európai államok közül az influenza legnagyobb pusztítást Olaszországban okozott, ahol 1918-ban egy év alatt minden millió emberre 7.118 haláleset jutott. Ugyanakkor Spanyolország 6.907 halálesettel Olaszország után második helyen áll. A városok közül ugyanekkor Rómában ért el a járvány pusztításának maximumához. Rómában ekkor millió emberre 7.320 haláleset jutott s így a városi maximum az országost is felülmultra. A nemzetközi összehasonlítás láttatja, hogy azóta ily méretű járvány nem volt, de még csak hozzá fogható sem. A fegyverletétel után máig eltelt évtizedben fel-fellobbant influenzák az 1918. évi mögött eltörpülnek. A mostani 1929. évi február havi influenza — melynek innen-onnan főleg nagyvárosokból már gyűlik a statisztikája (l. Relevé épidémiologique hebdomadaire. Kiadja a Népszövetség IV. évf.), nem mutatott nagyobb in-

tenzítást, mint az 1927. évi vagy az 1922. évi járvány. Még a február 14—20. eltelt héten sem, amikor pedig a járvány a legerősebb volt.

Jellegzetes szabályszerűséggel szolgál az influenzában elhaltak évszakok s hónapok szerint való alakulása. Az influenza (késő) ősztől kora tavaszig gyakori. Az influenza-járványok mindig a hidegebb téli félévben lépnek fel. Az év melegebb nyári felében e betegség ritka. Az influenza e viselkedését kórokozójának tulajdonságai magyarázzák. Az influenzabacillus ellenállóképessége ugyanis igen kicsiny s főleg meleg és napfény öli el könnyen. Kiszáradás vagy 55° C felett lévő hőmérséklet különösen gyorsan megsemmisíti. Emellett spóráik sincsenek, amely alakban a kedvezőtlen időjárásnak tartósabban ellenállhatnának. Az influenzabacillus e tulajdonságai természetessé teszik, hogy e baj késő ősztől kora tavaszig szokott járványosan fellépni, s hogy az első verőfényes májusi naptól kezdve már alig találkozunk vele. Az influenzamortalitás minimumát rendszerint nyár végén, szeptemberben éri el.

Az influenza hónapok szerint való alakulásának e szabályszerűségeit már egy negyedszázaddal ezelőtt ismertette *Prinzing*, Bajorország 1893—1902. évi statisztikájára támaszkodva. Ha az év egy-egy napjára eső influenza halálesetek tíz éves átlagát százal tesszük egyenlővé úgy az influenzahalottak havi indexei e régi bajor adatok szerint a következők:

jan.	111	márc.	277
febr.	177	ápr.	200

4. Az influenzamortalitás alakulása az európai államokban 1916-tól 1926-ig.
Mortalité par grippe dans les pays de l'Europe, de 1916 à 1926.

Ország — Pays	Elhalt influenzában — Décès par grippe										
	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
a) abszolút számban — nombres absolus											
1. az egykori hadviselők: — anciens belligérants:											
Angolország — Angleterre .. .	8.791	7.289	112.329	44.801	10.665	8.995	21.498	8.461	18.986	12.721	8.936
Skócia — Ecosse .. .	354	299	1.878	1.245	291	1.330	3.706	531	2.490	1.246	1.421
Északi Írország — Irlande du Nord .. .	302	434	3.863	1.938	560	316	889	415	1.026	701	403
Ir szabad állam — Etat libre d'Irlande .. .	—	—	—	—	—	—	—	621	2.073	1.171	654
Franciaország — France .. .	4.997	4.846	91.465	35.326	10.382	6.814	5.724	—	—	—	—
Belgium — Belgique .. .	—	—	—	6.274	2.889	2.264	3.486	2.192	2.103	2.056	—
Esztország — Estonie .. .	—	—	—	—	—	—	—	178	36	34	—
Lettország — Lettonie .. .	12	14	425	261	62	23	56	25	—	—	—
Litvánia — Lituanie .. .	—	—	—	—	—	—	—	—	88	125	118
Olaszország — Italie .. .	5.919	3.814	274.041	31.781	24.428	4.162	13.199	8.808	8.729	8.792	—
Görögország — Grèce .. .	—	—	—	—	—	3.514	3.534	—	—	—	—
Bulgária — Bulgarie .. .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	823	632
Németország — Allemagne .. .	6.644	6.818	187.884	42.254	57.855	16.795	39.283	23.908	14.591	13.954	—
Cseh-Szlovákia — Tcheco-Slovaquie .. .	—	—	—	6.209	—	—	—	743	593	1.193	1.577
Magyarország — Hongrie .. .	342	313	53.201	2.757	5.683	478	1.372	441	1.021	627	458
2. az egykori semlegesek: — anciens neutres:											
Svédország — Suède .. .	314	213	27.379	7.341	2.853	479	2.235	224	—	—	—
Norvégia — Norvège .. .	178	91	7.308	1.741	364	55	539	343	97	—	—
Svájc — Suisse .. .	927	818	21.491	3.486	3.518	456	1.706	538	1.487	1.115	798
Dánia — Danemark .. .	179	199	4.150	1.769	2.988	161	1.530	718	638	416	480
Németalföld — Pays-Bas .. .	—	449	17.396	1.550	2.454	461	3.689	786	590	638	1.401
Spanyolország — Espagne .. .	7.021	7.479	147.114	21.235	17.825	5.837	8.068	8.311	7.055	6.293	5.083
b) millió lélekre eső arányban — Proportion pour 1 million d'habitants											
1. az egykori hadviselők: — anciens belligérants:											
Angolország — Angleterre .. .	235	195	2.956	1.250	284	237	561	220	490	327	228
Skócia — Ecosse .. .	72	60	376	260	60	272	756	108	510	255	288
Északi Írország — Irlande du Nord .. .	251	363	3.069	1.550	440	248	690	368	818	558	319
Ir szabad állam — Etat libre d'Irlande .. .	—	—	—	—	—	—	—	208	695	393	218
Franciaország — France .. .	126	124	2.345	910	266	173	146	—	—	—	—
Belgium — Belgique .. .	—	—	—	853	391	304	464	289	275	265	—
Esztország — Estonie .. .	—	—	—	—	—	—	—	161	32	30	—
Lettország — Lettonie .. .	7	9	266	162	39	13	30	13	—	—	—
Litvánia — Lituanie .. .	—	—	—	—	—	—	—	—	40	56	53
Olaszország — Italie .. .	158	101	7.118	911	691	116	353	233	218	218	—
Görögország — Grèce .. .	—	—	—	—	—	697	696	—	—	—	—
Bulgária — Bulgarie .. .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	155	115
Németország — Allemagne .. .	109	112	3.080	691	936	272	640	387	235	223	—
Cseh-Szlovákia — Tcheco-Slovaquie .. .	—	—	—	462	—	—	—	53	42	84	103
Magyarország — Hongrie .. .	18	17	2.888	338	690	60	169	54	124	75	54
2. az egykori semlegesek: — anciens neutres:											
Svédország — Suède .. .	55	37	4.762	1.262	486	81	374	38	—	—	—
Norvégia — Norvège .. .	71	36	2.866	670	138	21	199	126	35	—	—
Svájc — Suisse .. .	238	208	5.373	905	907	117	438	138	380	283	201
Dánia — Danemark .. .	59	65	1.339	582	970	48	472	215	189	151	139
Németalföld — Pays-Bas .. .	—	72	2.718	231	360	66	525	110	81	87	188
Spanyolország — Espagne .. .	336	354	6.907	1.010	837	274	373	383	323	285	228

máj.	91	szept.	10
jún.	35	okt.	16
júl.	15	nov.	81
aug.	12	dec.	175

Látható, hogy a maximum a télvégi márciusban, a minimum meg szeptemberben, az utolsó nyári hónapban jelentkezett. A tíz év előtről szomorú emlékezetünkben

5. Az influenzamortalitás alakulása némely európai nagyvárosban 1913-tól 1926-ig.

Mortalité par grippe de 1913 à 1926 dans quelques grandes villes européennes.

Nagyváros — Villes	Elhalt influenzában — Décès par grippe											
	1913	1915	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
a) abszolút számban — nombres absolus												
London — Londres	867	1.058	751	13.085	4.259	1.364	1.024	2.600	764	1.680	1.082	786
Glasgow	32	40	26	302	249	47	208	797	64	420	206	384
Birmingham	112	146	98	2.172	1.062	421	134	442	264	375	370	260
Sheffield	70	73	56	2.152	523	422	236	118	266	183	121	127
Paris	160	90	127	6.394	2.270	689	145	517	169	316	175	454
Lyon	73	67	41	1.850	332	189	150	235	102	101	—	87
Brüsszel — Bruxelles	5	4	22	177	86	25	22	73	35	26	28	53
Anvers	12	3	6	482	292	82	25	104	42	60	40	93
Róma — Rome	110	74	74	4.748	735	875	109	432	190	230	186	193
Nápoly — Naples	18	99	53	1.793	415	378	80	52	75	48	—	—
Milano — Milan	46	47	29	2.710	461	443	25	42	200	70	—	—
Bukarest — Bucarest	10	18	16	450	233	182	18	58	37	13	31	65
Varsó — Varsovie	4	17	4	586	198	552	37	80	60	105	114	124
Moszkva — Moscou	257	233	159	824	1.158	284	129	148	215	210	208	451
Szt-Pétervár (Leningrad) — Léninegrade	392	348	290	1.384	2.321	678	292	254	277	194	157	635
Berlin	180	239	265	1.015	268	917	669	1.891	785	988	678	446
Hamburg	52	51	80	1.754	595	1.172	286	366	121	129	106	80
München	29	33	33	1.582	410	479	199	187	159	140	115	56
Lipcse — Leipzig	42	39	82	1.438	296	557	142	323	178	102	89	86
Drezda — Dresde	51	46	51	1.181	292	491	126	323	190	120	83	123
Prága — Prague	9	10	9	433	97	141	98	58	59	50	95	24
Bécs — Vienne	17	16	25	4.013	533	1.119	99	282	80	79	68	136
Budapest	32	38	39	4.105	286	1.459	73	136	54	114	60	58
Stockholm	16	30	12	1.513	930	129	26	172	9	74	35	94
Kopenhága — Copenhague	33	14	51	1.623	754	997	21	198	72	102	46	—
Amsterdam	32	25	35	1.226	136	319	25	276	58	36	41	82
b) millió lélekre eső arányban — proportion pour 1 million d'habitants												
London — Londres	192	234	167	2.950	935	305	226	573	167	367	235	171
Glasgow	31	39	25	287	234	44	194	735	59	384	188	342
Birmingham	131	164	109	2.490	1.170	463	146	476	282	397	389	270
Sheffield	148	154	120	4.640	1.110	855	455	226	508	348	230	243
Paris	55	31	44	2.200	779	236	50	178	—	—	—	158
Lyon	—	—	—	—	—	—	267	—	—	—	—	152
Brüsszel — Bruxelles	28	23	129	1.060	534	161	104	342	163	121	131	249
Anvers	37	10	19	1.545	905	244	76	335	136	193	130	303
Róma — Rome	187	119	115	7.320	1.125	1.310	157	619	268	317	246	246
Nápoly — Naples	26	139	72	2.420	556	492	103	67	95	60	—	—
Milano — Milan	72	69	41	3.840	650	630	35	58	274	82	—	—
Bukarest — Bucarest	29	52	51	—	—	—	—	—	58	20	48	89
Varsó — Varsovie	5	21	5	743	224	584	39	83	62	108	113	119
Moszkva — Moscou	151	126	86	490	818	253	109	107	133	118	113	231
Szt-Pétervár (Leningrad) — Léninegrade	184	152	126	942	2.570	915	351	264	254	159	114	413
Berlin	86	127	152	581	141	475	172	487	200	252	168	109
Hamburg	51	51	81	1.800	604	1.170	276	345	113	120	98	73
München	46	52	54	2.630	633	738	303	282	238	208	159	63
Lipcse — Leipzig	68	67	149	2.640	493	897	225	478	265	152	131	125
Drezda — Dresde	90	83	98	2.320	548	913	209	532	311	196	134	197
Prága — Prague	39	46	42	1.942	402	585	144	84	85	71	133	33
Bécs — Vienne	8	—	—	—	—	598	53	151	43	42	36	73
Budapest	34	39	39	4.225	298	1.550	78	145	57	131	62	60
Stockholm	42	77	29	3.680	2.260	308	62	406	21	170	79	210
Kopenhága — Copenhague	68	28	97	3.040	1.370	1.790	37	345	124	175	78	—
Amsterdam	54	41	55	1.920	210	495	36	398	83	51	57	113

lévő, rendkívüli méretű influenzajárvány őszi hónapokban, különösen október és november havában dühöngött. A fegyverletétel után bekövetkezett új időszakban leginkább téli és télvégi hónapok szenvedtek influenzától és pedig elsősorban február, azután március és január (L. a 6. táblázatot.) Nevezetesen a járványos 1920., 1922. és 1927. években február a maximum¹⁾ Csak az influenzától kevésbé szenvedett 1923—1926., valamint az 1928. évben tolódott az el márciusra. Most 1929-ben is február közepén volt a legtöbb influenzabeteg. 1920—1929 átlaga szerint is február a maximum, indexe 580. A minimum ezen legújabb időszakban is rendszerint szeptemberre (ritkábban augusztusra) esett. A minimum 1920—29 átlaga szerint szeptember; indexe 12, közel egyező a régi *Prinzing*-féle bajor 10-es indexminimummal. A legtöbb évi eredményben iszeptemberben van a minimum; csak 1922-ben és 1923-ban jelentkezik az augusztusban.

¹⁾ Budapesten az 1927. évi járvány januárban érte el maximumát, 1649 bejelentett megbetegedéssel (I. Szföv. Havi Közlemények), de a mortalitás tekintetében itt is, a február havi volt magasabb. (72 halottal.)

Az influenza hónapok szerint való alakulásához hasonló a bronchitis, a pneumonia crouposa, a pleuritis s több más tüdőbaj statisztikájának hónapok szerint való alakulása, különösen influenzás időben. Már régebben megállapítást nyert tény, (I. Magyar Statisztikai Szemle 1925. évi jún. szám) hogy az influenza halálozási görbéje ezen légzőszervi bajokéval párhuzamosan emelkedik vagy esik. Ez áll nemcsak a havonkint való alakulásra, hanem az évi eredményekre is. A havonkint való alakulás görbéjénél mindössze az a különbség, hogy az egyéb légzőszervi bajoknál a tüdőgyulladásnál, hörghurutnál, tüdővésznel stb. nem olyan nagyok a különbségek a téli magas s a nyári alacsony mortalitás között, mint az influenzánál. Ezek a bajok a meleg nyári hónapokban sem vesznek úgy ki a népeségből, mint az influenza.

Az influenzás elhalálozások nem szerint való megoszlásában nem lehet megállapítani, hogy az influenza a nőket inkább sújtaná, mint a férfiakat. Az, hogy a legtöbb járványkimutatásban, — főleg nagyobb összefoglalásokban — a nőhalottak száma nagyobb a férfiakénál, csak annak a következ-

6. A magyarországi influenzahalottak havonkint¹⁾ 1920-tól 1929-ig.

Décès par grippe de 1920 à 1929 en Hongrie, suivant les mois.¹⁾

Év, átlag <i>Année, moyenne</i>	Elhalt influenzában — Décès par grippe											
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
	h ó n a p b a n — m o i s											
1920	437	2.908	713	77	40	28	21	25	24	41	42	16
1922 ²⁾	274	430	194	68	28	13	9	9	14	25	19	19
1923	25	50	75	52	34	9	10	4	10	20	24	26
1924	42	184	313	148	40	11	13	10	9	25	31	31
1925	66	72	75	85	61	14	17	10	9	17	30	32
1926	37	54	55	37	28	21	31	22	11	19	20	21
1927	223	718	239	51	22	9	8	7	4	30	18	39
1928	35	39	52	38	33	27	14	16	13	20	34	55
1929	78	492	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1920—29 össz. — total:	1.217	4.947	1.716	556	286	132	123	103	94	197	218	239
Napok száma — <i>Nombre d. jours</i>	279	255	248	240	248	240	248	248	240	248	240	248
Esett az illető hónap egy-egy napjára influenzás halott 1920—29 átlaga szerint: — <i>Proportion des décès par grippe pour 1 jour des mois ci-dessus, suivant la moyenne de 1920—1929.</i>												
a) absz. számban — <i>n. abs.</i>	4.36	19.40	6.90	2.32	1.15	0.55	0.49	0.41	0.39	0.79	0.91	0.96
b) indexben ³⁾ — <i>indice</i>	131	580	206	69	34	16	15	12	12	24	27	29

¹⁾ Ideiglenes adatok, melyek az egyes évek másutt szereplő végső eredményeinél kisebbek. — *Chiffres provisoires inférieurs aux résultats, indiqués d'autre part, des années en question.*

²⁾ 1921. évről ezen feldolgozás hiányzik. — *Les chiffres de 1921 font défaut.*

³⁾ Ha az év egy-egy napjára eső influenzaesetek száma (3.34) = 100. — *Si le nombre des cas de grippe par jour (3.34) est 100.*

ménye, hogy a népességben mindig nőbőb-
let van.

A háborús vérveszteség miatt ma e nőbőb-
let különösen magas. Az 1920. évi népszám-
lálás szerint 1000 férfira 1062 nő esett!
(1910-ben csak 1007.) Ez aztán a két nem
egyenlő arányú influenzaelhalálózása mel-
lett is több nőhalottat eredményez abszolút
számban, különösen a háború után. Az in-
fluenzahalottak nem szerint való megoszlá-
sát hazánkban 1919—1927-ig az alábbi táb-
lázat mutatja:

**7. Az influenzában elhaltak nem szerint való
megoszlása Magyarország mai területén
1919-től 1927-ig.**

*Répartition par sexe des personnes mortes de grippe
de 1919 à 1927 dans la Hongrie actuelle.*

Év, átlag <i>Année, moyenne</i>	Fi <i>Sexe masc.</i>	Nő <i>Sexe féminin.</i>	Ezer fire eső nők indexe <i>Indice des per- sonnes de sexe fémin. pour 1000 personnes de sexe masc.</i>
	abszolút számban <i>nombre absolus</i>		
<i>a) az influenzahalottak között parmi les décédés par grippe</i>			
1919	1.294	1.463	1.130
1920	2.684	2.999	1.115
1921	240	238	999
1922	697	675	968
1923	219	222	1.010
1924	493	528	1.070
1925	316	311	985
1926	251	207	825
1927	884	810	915
1919—27 átlag <i>moyen.</i>	787	828	1.050
<i>b) a népességben — dans la population</i>			
1920. évi nép- számlálás sze- rint — <i>suivant le recensement de 1920</i>	3,870.904	4,109.239	1.062

Látható, hogy 1919—27 átlaga szerint
1000 influenzában elhalt férfire 1050 ily-
nemű baj miatt elhalt nő esett. Ez a szám
még valamivel kisebb is, mint az 1920. évi
népszámlálás által a népességben talált nő-
bőblet (1062.) Tekintettel azonban arra,
hogy a kilenc évvel ezelőtt a népességben
fennállott abnormis nőbőblet azóta némikép
bizonyára visszafejlődött: az *influenza-ha-
lottak körében gyakran jelentkező nőbőb-
letet a népességben lévővel megegyezőnek
kell tartanunk.* Éppen arra mutat ez, hogy
a két nem között e betegség éppen egyenlő
arányban szedi áldozatait s korántsem

sujtja jobban a nőket, mint pl. a tuberkuló-
zis. (Tuberkulózisban a nőhalottak 14, a
férfihalottak 12%-a pusztul el; 1920—23.
évi *Laky*-féle átlagok). A 7. táblázat sze-
rint az erősen influenzás évek, mint pl.
1919, 1920 és 1924 az átlagos influenzás nő-
bőbletet ugyan felülmúló nagyobb nőbőb-
letet mutatnak, de ezzel szemben az influ-
enzától kevésbé szenvedő években hiány-
zik a nőbőblet, sőt olykor elég járványos
esztendőkből pl. 1927-ben s 1922-ben sem
jelentkezett az. Ahol az elhaltak abszolút
száma kicsiny, ott persze nem is várhatjuk
a nagyszámok törvényének érvényesülését
s így nem járványos években az influenza-
halottak nem szerint való megoszlása is te-
temes eltéréseket mutathat.

Az influenzában elhaltak kor szerint
való megoszlását hazánkban 1919-től
1927-ig három többéves átlagban, vala-
mint a népességnek s az összes halottaknak
hasonló megoszlását, végül az egyes korcsop-
portok, millió élőjére eső, 1919—22. évi,
megfelelő korú influenzahalottak számát
a 8. táblázat láttatja.

*Eszerint nyilvánvaló, hogy az influenza-
halandóság kor szerint úgy váltakozik, mint
az összhalandóság; az influenza leginkább
a zsenge, fejletlen gyermekeket s az elkop-
tatott szervezetű, kimerült öregeket ra-
gadja el.* Az influenzára nézve ezt jellegze-
tesnek kell tartanunk, mert hiszen a leg-
több fertőző betegség által okozott elhalá-
lozás kor szerint való alakulásában az össz-
halandóságától élesen el szokott ütni. A to-
rokgyik, a vörheny pl. a gyermekkoron túl
már csak egészen kivételesen szed áldozato-
kat, tehát nem változik az összhalandóság-
gal párhuzamosan. Az a körülmény, hogy
az influenza az összhalandósággal ilyen-
képpen elég párhuzamosan hullámszik, arra mutat,
hogy az influenzából való kigyógyulásnál
a szervezet ellenállóképessége a legfonto-
sabb, mert hiszen ez az élet két végpontján
a legkisebb s ott azon korosztályok élő né-
pességéhez viszonyítva okoz e betegség leg-
több halálesetet. Az ellenállóképesség nagy-
fontosságára utal 1918. évi nagy járvány
fellépése is. Hiszen 1918 őszén azért tudott
e baj oly rohamosan s oly rendkívül nagy
mértékben elhatalmasodni, mert a háborús
nélkülözések közepette a népesség szerve-
zete elgyengült, ellenállóereje megtört, sok
volt közöttünk a satnya, beteges egyén, fel-
gyógyult sebesült stb. A világháború befe-
jeződését közvetlen követő évek influenza-
járványai éppen ezért nem is élezték ki

8. Az influenzában elhaltak kor szerint való megoszlása hazánkban 1919—1927-ig.

Répartition par âge des personnes mortes de grippe de 1919 à 1927 en Hongrie.

Korcsoport Groupes d'âge	Esett influenzában elhalt az oldalt megnevezett korcsoportra az összes influenza-halottak százalékában — <i>Décès par grippe pour les groupes d'âge indiqués, en % de tous les décès par grippe</i>			Répartition par âge		Esett, millió lélekre influenza-ban elhalt 1919—22 átlaga - Proportion des décès par grippe pour 1 million d'hab. moyenne de 1919—1922
	1919—22	1923—27	1919—27	a népesség de la population	az összes halottak — de tous les décès	
				kor szerint való megoszlása suivant		
	évek átlaga szerint — suivant les moy. des années ci-dessus			az 1920. évi népszámlálás — le recensem. de 1920	az 1923. évi adatok — les données de 1923	
1 éven aluli — <i>Moins d' 1 an</i>	11·6	32·7	17·5	2·7	27·6	1.370
1 éves — <i>an</i>	5·6	10·4	6·8	2·0	5·3	865
2—6 éves — <i>ans</i>	10·2	12·2	10·8	7·6	4·5	440
7—14 „ „	8·8	3·6	7·3	18·3	3·1	157
15—19 „ „	9·7	3·1	7·8	10·6	3·2	286
20—24 „ „	8·7	3·2	7·1	9·5	3·9	298
25—29 „ „	6·8	2·3	5·6	7·8	3·1	284
30—39 „ „	10·7	4·4	9·0	13·4	5·2	262
40—49 „ „	7·0	5·3	6·5	10·6	5·8	214
50—59 „ „	8·0	5·6	7·3	8·4	7·6	309
60—69 „ „	8·0	7·8	8·0	6·0	11·7	423
70—79 „ „	3·6	7·5	4·8	2·5	12·6	483
80 éven felüli — <i>plus de 80 a.</i>	0·7	1·9	1·1	0·5	6·3	492
Ismeretlen korú — <i>inconn.</i>	0·6	0·0	0·4	0·0	0·1	—
Összesen : — <i>Total:</i>	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	325
15 éven aluli — <i>Moins de 15 a.</i>	36·2	58·9	42·4	30·6	40·5	380
15—59 éves — <i>ans</i>	50·9	23·9	43·3	60·4	28·8	277
60 éven felüli — <i>plus de 60 a.</i>	12·3	17·2	13·9	9·0	30·6	443
Ismeretlen korú — <i>Inconn.</i>	0·6	0·0	0·4	0·0	0·1	—
Összesen : — <i>Total:</i>	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	325

annyira az élet két végpontján lévő korosztályok influenza veszélyét, hanem ekkor bőségesen aratott a halál kaszája a produktív korosztályokban is. Az 1919—22. években 15—59 éves az influenzában elhaltaknak 50·9% volt, az 1923—27. évi békés viszonyok között csak 23·9%.

Nagyon érdekes a korszerint való alakulás millió megfelelő korú lakoshoz való viszonyítása, annak korcsoportról korcsoportra fokozatos fejlődése. Bajorországban *Prinzing* az 1893—1902. évek átlaga szerint millió férfira (illetve élve szülöttre) a következő influenzában elhaltat talált:

1 éven aluli	440	30—39 éves	39
1 éves	240	40—49 „	120
2—4 éves	64	50—59 „	290
5—9 „	18	60—69 „	900
10—14 „	11	70—79 „	2.190
15—19 „	21	80 éven felüli	3.880
20—29 „	22	Összesen	200

Ezek a régi adatok a fejlődés irányát tekintve párhuzamba állíthatók a fentebb (8. táblázat) közölt legújabb, (1919—22.

évi) magyar adatokkal. Mindössze az a különbség, hogy a bajor adatoknál a csecsemőkori módus az alacsonyabb, nálunk megfordítva, ez a legöregebb korosztályokét felülmúlja. Az influenzához hasonlóan a pneumoniával is ismeretes ilyen a legfiatalabb gyermekeknél és csecsemőknél felépő módus. A legellentállóbb korosztálynak a hazai adatok szerint a 7—14 évesek mutatkoznak; a bajor feldolgozásban az elég hasonlóan határolt 10—14 éveseké volt a minimum s utánuk ott az 5—9 éveseké következett. E tekintetben tehát a két feldolgozás eredménye megegyezik.

Foglalkozás szerint (1. a 9. táblázatot) mindig a legkedvezőtlenebb vagyoni helyzetben élő, külön megnevezés nélküli napszámosok s házi cselédek jelentenek influenzajárványban több halottat, mint amennyi népességi arányuknak megfelelően. A nehéz testi munkában kifáradt, gyakran nélkülöző, vagy munka nélkül lévő napszámos egész szociális miliője hibátlan ajánló levél hirtelen támadt járványok pl. influenza meleg fogadtatására. Emellett a napszámosok körében pusztít a legjobban a gümőkór is,

9. Az influenzahalottak foglalkozás szerint Magyarország mai területén, a legutolsó évtized három legjárványosabb évében: 1919-ben, 1920-ban és 1927-ben.

Décès par grippe suivant la profession dans la Hongrie actuelle, années où l'épidémie a été la plus grande pendant les 10 dernières ann. (1919, 1920, 1927).

Foglalkozási főcsoport <i>Principaux groupes de professions</i>	Az influenzahalottak abszolút száma <i>Nombre absolu des décès par grippe</i>			Esett millió lélekre influenzahalott az 1919-20. évek átlaga szerint <i>Proportion des décès par grippe pour 1 million d'hab., suivant la moyenne de 1919-20</i>	Répartition par profession			
					A népesség <i>de la population</i>	Az influenzahalottak <i>des décès par grippe</i>		
	1919	1920	1927		megoszlása foglalkozás szerint %-ban, ‰ az 1920. évi népszámlálás alapján <i>d'après le recensement de 1920</i>			
I. Östermelés — <i>Production du sol</i>	1.796	2.745	972	512	55.8	65.0	48.3	57.4
II. Bánya, ipar, forgalom stb. — <i>Mines, industrie, commerce, etc.</i>								
A) Bányászat és koh. — <i>Mines et hauts fourneaux</i>	43	133	32	750	1.5	1.6	2.3	1.9
B) Ipar — <i>Industrie</i>	392	1.131	324	500	19.1	14.2	19.9	19.1
C) Kereskedelem és hitel — <i>Commerce et crédit</i>	63	251	60	387	5.1	2.3	4.4	3.5
D) Közlekedés — <i>Transports</i>	82	220	37	424	4.4	3.0	3.9	2.1
II. Összesen — <i>Total</i> :	580	1.735	453	482	30.1	21.1	30.5	26.6
III. Közszolgálat és szabad fogl. — <i>Services publ. et professions lib.</i>	80	264	68	463	4.7	2.9	4.6	4.0
IV. Véderő — <i>Défense nationale</i> ..	13	49	8	248	1.6	0.5	0.9	0.5
V. K. m. n. napszámosok — <i>Journaliers spéc. non dénomm.</i> ..	97	236	54	1.710	1.2	3.5	4.2	3.2
VI. Házi cselédek — <i>Domestiques</i>	86	335	44	1.200	2.2	3.1	5.9	2.6
VII. Egyéb és ism. — <i>Autres et inconn.</i>	105	319	95	588	4.4	3.9	5.6	5.7
Összesen — <i>Total</i> :	2.757	5.683	1.694	528	100.0	100.0	100.0	100.0

amihez pedig az influenza nagyon szeret halálhozó vagy azt siettető bajként csatlakozni. A budapesti férfinapszámoság ezer élőjére — elgondolni is szomorú dolog — évente átlag 30 tuberkulótikus halott esik, míg az egész népesség ezer élőjére tudvalevőleg évente átlag nem is egészen 3! Ily kedvezőtlen szociális és rossz egészségi viszonyok között persze a napszámoság s utánuk a házi cselédek az influenzának sűrűbben esnek áldozatul, mint más társadalmi osztályok.

Legkevésbé a véderő szenved influenzától, már legalább is, legkisebb arányban hal el benne. Ennek két főoka: 1. az egészséges életmód, szabadban való tartózkodás s oda is menetelve s nem társas villamoson való közlekedés s így a fertőzés alkalmának elkerülése, 2. a kor szerint való megoszlás kedvező alakulása. A véderőhöz túlnyomóan fiatal egyének tartoznak, kiknek influenzamortalitása már koruknál fogva is csekély. Népszámlálási arányuknál kevesebb influenzában elhaltat jelent még a közszolgálat és szabadfoglalkozás, vagyis az intelligencia, a kereskedelem, hitel s a közlekedés is, bár ez utóbbi aránya olykor csak

kevésbé különbözik a népszámlálásbelitől. Nincs állandó irányú eltérés sem az östermelésnél, sem az iparnál, vagyis éppen az ország két legnépesebb főfoglalkozási csoportjánál.

Igen érdekes a keresők és eltartottak különválasztása és nemükkel való kombinálása, ámbár az influenzahalottak sorában való szereplési arányukat éppen nem ezen jellemzőik, (nem kereső vagy eltartott voltuk, vagy nemük), hanem elsősorban eltérő korviszonyaik magyarázzák meg. Az idetartozó adatok az ország 1919—27. évi influenzahalottaira nézve a 10. táblázatban láthatók. Az elénk táruló kép elég jellegzetes, ha figyelemmel vagyunk arra, hogy a vizsgált évek adatai közé ékelődő 1920. évi népszámlálás keresőkre, eltartottakra s annak nemek szerint megkülönböztetett csoportjaira a népességben minő arányokat talált. Az 1920. évi népszámlálás hazánkban 3,752.714 keresőt talált, ami az ország lakosságának 47.2% -a. Keresők az összes influenzás halottak között 1919-től 1927-ig 17.7% és 43.9% között változtak s e kilenc év átlagában 34.7% -ra rúgtak. Eszerint a keresők az influenza ha-

lottai között mindenkor jóval kisebb arányban szerepeltek, mint az népességi arányuknak megfelelően. Mi az oka ennek? Hát nem a kereső forgolódik inkább künn az életben, nem neki van alkalma gyakrabban fertőződni? Igen, legalább is előbb fertőződik, de hazaviszi a bajt családjának, mely egyébként sincs az emberektől s a fertőzés forrásaitól legkevésbé sem elzárva. (Gyermek az iskolában, anya a piacon stb.) A kereső azonban nagyobb arányban tartozik azokhoz a korosztályokhoz, amelyek influenzamortalitása csekély. Kereső alig van 15 éven alul; az eltartottak kétötöd része tartozik

ide! A legidősebbek közt is kevés a kereső! Így éppen azok a korosztályok, ahol az influenzahalottak száma legnagyobb, túlnyomóan az eltartottakhoz s nem a keresőkhöz tartoznak. Ez a keresők és eltartottak influenzamortalitásbeli jellegzetes különbségének az oka.

Az 1920. évi népszámlálás szerint hazánkban a keresők 70%-a fi. A keresők közül kikerült influenzahalottak között pedig 69,5%—88,6%-a fi, de arányuk rendszerint s különösen újabban kissé magasabb, mint a népszámlálási arány.

Látható tehát, hogy e tekintetben tulaj-

10. Az influenzahalottak megoszlása keresők és eltartottak között s nem szerint részletezve Magyarország mai területén 1919-től 1927-ig.

Répartition, suivant le sexe, des décès par grippe entre la population active et les dépendants. Hongrie actuelle, de 1919 à 1927.

Év, átlag Année, moyenne	Elhaltak influenzában — Décès par grippe						Keresők G. actifs	Kereső fi G. actifs d. s. masc.	Eltartott fi Dépendants d. s. masc.
	k e r e s ő d a n s l a p o p u l a t i o n a c t i v e			e l t a r t o t t p a r m i l e s d é p e n d a n t s					
	fi sexe masc.	nő sexe féminin.	összes total	fi sexe masc.	nő sexe féminin.	összes total	influenzás halottak des décès p. grippe	influenzában elhalt des décès p. grippe	
	beteg abszolút számban — nombres absolus						százalékában		
							keresők actifs	eltartottak dépendants	
1919	746	308	1.054	548	1.155	1.703	38,3	70,8	32,2
1920	1.734	762	2.496	950	2.237	3.187	43,9	69,5	29,8
1921	132	39	171	108	199	307	35,7	77,2	35,2
1922	261	74	335	436	601	1.037	24,4	77,8	42,0
1923	69	9	78	150	213	363	17,7	88,5	41,2
1924	213	54	267	280	474	754	26,2	79,9	37,2
1925	107	14	121	209	297	506	19,3	88,6	41,4
1926	88	15	103	163	192	355	22,5	85,3	46,0
1927	323	97	420	561	713	1.274	24,8	77,0	43,8
1919-27 évek átlaga moyenne	408	152	560	378	676	1.054	34,7	72,8	35,8

donképpen nincs olyan jellegzetes és nincs olyan állandóan egyirányú eltérés, mint a keresők és eltartottak influenzamortalitása között. Azt, hogy az újabb években, különösen 1923 és 1925—26-ban a fikeresők közül kikerült influenzahalottak már mind nagyobb mérvben mulják felül az 1920. évi népszámlálásbeli arányt, csak annak tulajdonítjuk, hogy 1920 óta már lényegesen megváltozott a keresők nem szerint való megoszlása, ma már sokkal több közöttük a fi, mint volt a világháborút közvetlen követő népszámlálás idején. Akkor még a nők nagyobb arányban szerepeltek a kenyérkeresők között — háborús munkáshiányban szerzett állásaiknál (nőkalauzok stb.) fogva — mint a napjainkhoz közelebb eső években.

Az eltartott fineműeknek az influenzahalottak között lévő aránya már ismét állandóan egyirányban tér el népszámlálásbeli arányától (mely 29,5%): állandóan nagyobb annál. (L. a 10. táblázatot.) A felsorolt kilenc évben az influenzában elhalt eltartottak 29,8—46,0%-a fi, a kilenc év átlaga szerint 35,8%-uk az. Itt is szerepel koreloszlásbeli különbség, az eltartott fineműek között kevés a produktívkorú, mert az ily korú finemű többnyire dolgozik, tehát kereső, nem úgy, mint a nőknél. Ilyképpen az eltartott fineműek között kisebb az élet derekán lévő, az influenzamortalitás tekintetében kedvező helyzetben lévő korosztályok aránya; innen az eltartott fineműeknek az eltartott nőknél nagyobb influenzahalandósága.

Szél Tivadar dr.

SZOCIÁLIS STATISZTIKA

A társadalombiztosító szervek 1928 harmadik negyedében.

Les établissements d'assurance sociale en Hongrie au IIIe trimestre de 1928.

1. Tagforgalom. — Mouvement des membres.

Szervi jelleg <i>Caractère des organes</i>	M e m b r e s					
	Bejelentett <i>déclarés pour être assurés</i>			Kijelentett <i>sortis de l'assurance</i>		
	t a g o k s z á m a					
	férfi <i>hommes</i>	nő <i>femmes</i>	együtt <i>total</i>	férfi <i>hommes</i>	nő <i>femmes</i>	együtt <i>total</i>
1928 VII—IX.						
A) Országos Társadalombiztosító Intézet. <i>Institut Général d'Assurance Sociale.</i>						
I. Kerületi pénztárak — <i>Cuisses de district</i>	330.694	154.017	484.711	319.040	153.652	472.692
II. Vállalati pénztárak — <i>Cuisses d'entreprises</i>	4.926	4.661	9.587	3.747	4.565	8.312
III. Debreceni Kereskedelmi Betegsegélyző Pénztár <i>Caisse commerc. de secours aux malades à Debrecen</i>	208	44	252	188	61	249
A) Összesen — <i>Total</i>	335.828	158.722	494.550	322.975	158.278	481.253
B) Önálló biztosító intézetek. <i>Etablissements autonomes d'assurance.</i>						
I. Közlekedési biztosító intézetek — <i>Etablissements d'assurance de communication</i>	19.276	1.300	20.576	22.955	2.062	25.017
II. Magyar kir. dohányjövédék bet. bizt. i. — <i>Etablisssem. d'assurance-maladie de la Régie des tabacs</i>	282	1.375	1.657	415	5.223	5.638
III. Magyar kir. postatakarékpénztár bet. bizt. i. — <i>Etablissement d'assurance-maladie de la Caisse d'épargne postale</i>	11	3	14	13	2	15
IV. Magánalkalmazottak bizt. i. — <i>Etablissement d'assur. d'employés privés</i>	4.957	2.971	7.928	4.043	2.237	6.280
B) Összesen — <i>Total</i>	24.526	5.649	30.175	27.426	9.524	36.950
C) Bányatárspénztárak. — <i>Cuisses de secours de mines.</i>	5.064	195	5.259	2.970	183	3.153
Mindössze — <i>Total général</i>	365.418	164.566	529.984	353.371	167.985	521.356
Ebből önkéntes tag — <i>Dont membres volontaires</i>	309	116	425	136	72	208

2. Taglétszám. — Effectif des membres.¹⁾

Szervi jelleg	A kötelezőleg biztosított tagok						
	létszám				átlagos létszáma		
	férfi	nő	együtt		férfi	nő	együtt
			szám	%			
	1928. III. 30.				1928. VII—IX.		
A) Országos Társadalombiztosító Intézet.							
I. Kerületi pénztárak	504.506	267.051	771.557	71·9	501.872	266.412	768.284
II. Vállalati pénztárak	22.925	6.889	29.814	2·8	21.985	6.831	28.816
III. Debreceni Kereskedelmi Betegsegélyző Pénztár ..	1.288	459	1.747	0·2	1.274	464	1.738
A) Összesen	528.719	274.399	803.118	74·9	525.131	273.707	798.838
B) Önálló biztosító intézetek.							
I. Közlekedési biztosító intézetek	135.871	24.648	160.519	15·0	135.084	25.127	160.211
II. Magy. kir. dohányjövédék bet. bizt. i.	2.520	8.984	11.504	1·1	2.545	10.544	13.089
III. Magy. kir. postatakarékpénztár bet. bizt. i. . . .	1.310	407	1.717	0·1	1.311	407	1.718
IV. Magánalkalmazottak bizt. i.	28.155	17.431	45.586	4·3	27.741	17.093	44.834
B) Összesen	167.856	51.470	219.326	20·5	166.681	53.171	219.852
C) Bányatárspénztárak	47.617	2.217	49.834	4·6	46.086	2.207	48.293
Mindössze	744.192	328.086	1,072.278	100·0	737.898	329.085	1,066.983
Ezenkívül önkéntes tag	5.124	1.314	6.438	0·6	4.982	1.307	6.289

¹⁾ Pour le texte français, voir le tableau 1.

Résumé. D'après les statistiques des établissements d'assurance sociale, le mouvement des membres s'est animé dans le troisième trimestre de 1928. Le nombre des hommes a augmenté, tandis que celui des femmes a diminué de 10% par suite de nombreuses sorties ayant eu lieu à l'Etablissement d'assurance-maladie de la Régie des tabacs. La ré-

partition des assurés par classes de salaires journaliers a été, à quelques écarts près, plus favorable que dans le trimestre précédent.

*

Az a fejlődés, melyet a betegség esetére kötelezőleg biztosított tagok számának emelkedése az elmúlt esztendő első felében mutatott, a harmadik

3. a. A kötelezőleg biztosított tagok létszáma napibérosztály szerint az 1928. év III. negyedében.

Effectif des membres assurés obligatoirement, suivant les classes de salaires journaliers, IIIe trimestre de 1928.

Férfi — Hommes

Szervi jelleg Caractère des organes	Classes de salaires journaliers								
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	I-VIII.
	napibérosztály								
	80 f.-fillers v. kevesebb ou moins	81—160	161—240	241—320	321—400	401—480	481—560	561 f.-fillers vagy több ou plus	—
fillér — fillers									
A) Országos Társadalombiztosító Intézet. <i>Institut Génér. d'Assur. Sociale.</i>									
I. Kerületi pénztárak — <i>Caisses de district</i>	61.486	31.483	43.975	63.726	65.919	54.896	46.719	136.302	504.506
II. Vállalati pénztárak — <i>Caisses d'entreprises</i>	490	538	705	2.019	3.074	2.762	2.653	10.684	22.925
III. Debreceni Kereskedelmi Betegsegélyző Pénztár — <i>Caisse commerc. de secours aux malades à Debrecen</i>	381	76	105	170	125	115	24	292	1.288
A) összesen: — total	62.357	32.097	44.785	65.915	69.118	57.773	49.396	147.278	528.719
B) Önálló biztosító intézetek. <i>Etablissem. autonomes d'assur.</i>									
I. Közlekedési bizt. intézetek <i>Etablissem. d'assurance de communication</i>	2.790	7.238	25.820	19.152	17.679	15.184	14.009	33.999	135.871
II. Magyar kir. dohányjövedék bet. bizt. i. — <i>Etablissem. d'assur.-maladie de la Régie des tabacs</i>	91	348	1.100	422	237	98	73	151	2.520
III. Magyar kir. postatakarék-pénztár bet. bizt. i. — <i>Etablissem. d'assur.-maladie de la Caisse d'épargne postale</i>	1	28	33	40	337	176	131	564	1.310
IV. Magánalkalmazottak bizt. i. <i>Etablissem. d'assur. d'employés privés</i>	1.321	1.390	1.039	2.029	1.880	2.436	1.611	16.449	28.155
B) összesen: — total:	4.203	9.004	27.992	21.643	20.133	17.894	15.824	51.163	167.856
C) Bányatárspénztárak — <i>Caisses de secours de mines</i>	506	1.235	1.980	4.259	5.878	10.381	7.499	15.879	47.617
Mindössze: — Total général:	67.066	42.336	74.757	91.817	95.129	86.048	72.719	214.320	744.192
Ebből háztartási alkalmazott — <i>Dont employés de ménage</i>	126	251	791	635	381	251	118	344	2.897

negyedévben tovább folytatódott. A tagforgalom élénkebb volt, mint a megelőző negyedévben. A bejelentések száma 2·3%-kal, a kijelentések száma pedig 6·2%-kal múlja felül a második negyedévi adatokat. A társadalombiztosítószervek összessége által kimutatott szeptember 30-iki taglétszám 0·8%-kal emelkedett, de ez az emelkedés kizárólag a

férfitagok számának növekedéséből állott elő, mert a nőtagok száma a június 30-i adatokkal szemben 1·0%-kal csökkent. Ezt az apadást a Dohányjövédék betegségi biztosító intézetnél történt tetemes ki-jelentés idézte elő.

A negyedévvégi taglétszámnak napibérosztályok szerint részletezett megoszlása kedvezőbb képét

3. b. A kötelezőleg biztosított tagok létszáma napibérosztály szerint az 1928. év III. negyedében.

Effectif des membres assurés obligatoirement, suivant les classes de salaires journaliers, IIIe trimestre de 1928.

Nő — Femmes

Szervi jelleg Caractère des organes	Classes de salaires journaliers								
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	I-VIII.
	napibérosztály								
	80 fillér 80 fillers v. kevesebb ou moins	81—160	161—240	241—320	321—400	401—480	481—560	561 fillér 561 fillers vagy több ou plus	—
fillér — fillers									
A) Országos Társadalombiztosító Intézet. <i>Institut Génér. d'Assur. Sociale.</i>									
I. Kerületi pénztárak — <i>Caisses de district</i>	15.664	25.893	93.204	76.027	28.274	12.246	6.793	8.950	267.051
II. Vállalati pénztárak — <i>Caisses d'entreprises</i>	18	167	1.177	2.013	1.712	763	362	677	6.889
III. Debreceni Kereskedelmi Betegsegélyző Pénztár — <i>Caisse commerc. de secours aux malades à Debrecen..</i>	43	71	74	83	59	58	9	62	459
A) összesen: — <i>total:</i>	15.725	26.131	94.455	78.123	30.045	13.067	7.164	9.689	274.399
B) Önálló biztosító intézetek. <i>Etablissem. autonomes d'assur.</i>									
I. Közlekedési bizt. intézetek <i>Etablissements d'assurance de communication</i>	2.159	5.756	5.350	3.703	2.646	1.759	1.100	2.175	24.648
II. Magyar kir. dohányjövédék bet. bizt. i. — <i>Etablissem. d'assur.-maladie de la Régie des tabacs</i>	1.858	1.968	4.335	651	168	3	1	—	8.984
III. Magyar kir. postatakarék-pénztár bet. bizt. i. — <i>Etablissem. d'assur.-maladie de la Caisse d'épargne postale</i>	1	80	58	52	72	32	32	80	407
IV. Magánalkalmazottak bizt. i. <i>Etablissement d'assur. d'employés privés</i>	130	488	907	1.948	1.736	2.308	1.464	8.450	17.431
B) összesen: — <i>total:</i>	4.148	8.292	10.650	6.354	4.622	4.102	2.597	10.705	51.470
C) Bányatárspénztárak. — <i>Caisses de secours de mines..</i>	366	656	851	186	60	21	20	57	2.217
Mindössze: — Total général:	20.239	35.079	105.956	84.663	34.727	17.190	9.781	20.451	328.086
Ebből háztartási alkalmazott — <i>Dont employés de ménage ..</i>	771	8.806	64.005	43.511	6.451	1.112	239	177	125.072

nyújt, mint a megelőző negyedévben. Ugyanis a második negyedévben még a biztosítottak számának valamivel több mint fele — 50,3% — a négy első napibérosztályba tartozott s csak 49,7%-ának volt akkora a keresete, hogy az V—VIII. napibérosztályokba kerülhetett. A harmadik negyedévben éppen megfordítva áll a helyzet. A biztosítottaknak már több mint a fele — 51,3% — volt az V—VIII.

bérosztályokba sorolható s mindössze 48,7%-ának keresete mozgott az I—IV. napibérosztályok keretei között.

A háztartási alkalmazottak számánál alig észlelhető eltérés a korábbi időszak adataitól, mindazonáltal itt is mutatkozik 0,4%-nyi kedvezőbb eltolódás a magasabb bérosztályok javára. Az egész létszám negyedév alatt 3.111-gyel, 2,4%-kal apadt.

3. c. A kötelezőleg biztosított tagok létszáma napibérosztály szerint az 1928. év III. negyedében.

Effectif des membres assurés obligatoirement, suivant les classes de salaires journaliers, IIIe trimestre de 1928.

Együtt. — Ensemble.

S z e r v i j e l l e g Caractère des organes	C l a s s e s d e s a l a i r e s j o u r n a l i e r s								
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	I—VIII.
	n a p i b é r o s z t á l y								
	80 f.-fillers v. kevesebb ou moins	81—160	161—240	241—320	321—400	401—480	481—560	561 f.-fillers vagy több ou plus	—
f i l l é r — f i l l e r s									
1. Szám. — Nombre.									
A) Országos Társadalombiztosító Intézet. <i>Institut Génér. d'Assur. Sociale</i>									
I. Kerületi pénztárak — <i>Caisses de district</i>	77.150	57.376	137.179	139.753	94.193	67.142	53.512	145.252	771.557
II. Vállalati pénztárak — <i>Caisses d'entreprises</i>	508	705	1.882	4.032	4.786	3.525	3.015	11.361	29.814
III. Debreceni Kereskedelmi Betegsegélyző Pénztár - <i>Caisse commerciale de secours aux malades à Debrecen</i>	424	147	179	253	184	173	33	354	1.747
A) összesen — total	78.082	58.228	139.240	144.038	99.163	70.840	56.560	156.967	803.118
B) Önálló biztosító intézetek. <i>Etablissem. autonomes d'assur.</i>									
I. Közlekedési biztosító intézetek — <i>Etablissem. d'assur. de communication</i>	4.949	12.994	31.170	22.855	20.325	16.943	15.109	36.174	160.519
II. Magyar kir. dohányjövédék bet. bizt. i. — <i>Etablissem. d'assur.-maladie de la Régie des tabacs</i>	1.949	2.316	5.435	1.073	405	101	74	151	11.504
III. Magyar. kir. postatakarékpénztár bet. bizt. i. — <i>Etablissem. d'assur.-maladie de la Caisse d'épargne postale</i>	2	108	91	92	409	208	163	644	1.717
IV. Magánalkalmazottak bizt. i. <i>Etablissement d'assur. d'employés privés</i>	1.451	1.878	1.946	3.977	3.616	4.744	3.075	24.899	45.586
B) összesen — total	8.351	17.296	38.642	27.997	24.755	21.996	18.421	61.868	219.326
C) Bányatárspénztárak. <i>Caisses de secours de mines</i>	872	1.891	2.831	4.445	5.938	10.402	7.519	15.936	49.834
Mindössze — Total général	87.305	77.415	180.713	176.480	129.856	103.238	82.500	234.771	1.072.278
Ebből háztartási alkalmazottak <i>Dont employés de ménage</i>	897	9.057	64.796	44.146	6.832	1.363	357	521	127.969

3. d. A kötelezőleg biztosított tagok létszáma napibérosztály szerint az 1928. év III. negyedében.
Effectif des membres assurés obligatoirement, suivant les classes de salaires journaliers, IIIe trimestre de 1928.

Együtt. — Ensemble.

S z e r v i j e l l e g Caractère des organes	Classes de salaires journaliers								
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	I—VIII.
	n a p i b é r o s z t á l y								
	80 f - fillers v. kevesebb ou moins	81—160	161—240	241—320	321—400	401—480	481—560	561 f - fillers vagy több ou plus	—
f i l l é r — f i l l e r s									
2. Százalék. — 0/0.									
A) Országos Társadalombiztosító Intézet. <i>Institut Général d'Assur. Soc.</i>									
I. Kerületi pénztárak — <i>Caisses de district</i>	10·0	7·4	17·8	18·1	12·2	8·7	6·9	18·9	100·0
II. Vállalati pénztárak — <i>Caisses d'entreprises</i>	1·7	2·4	6·3	13·5	16·1	11·8	10·1	38·1	100·0
III. Debreceni Kereskedelmi Betegsegélyző Pénztár - <i>Caisse commerciale de secours aux malades à Debrecen</i>	24·3	8·4	10·2	14·5	10·5	10·0	1·8	20·3	100·0
A) összesen — <i>total</i>	9·7	7·3	17·3	17·9	12·4	8·8	7·0	19·6	100·0
B) Önálló biztosítóintézetek. <i>Etablissements autonomes d'assur.</i>									
I. Közlekedési biztosító intézetek — <i>Etablissements d'assur. de communication</i>	3·1	8·1	19·4	14·2	12·7	10·6	9·4	22·5	100·0
II. Magyar kir. dohányjövédék bet. bizt. i. — <i>Etablissements d'assur.-maladie de la Régie des tabacs</i>	17·0	20·1	47·4	9·3	3·5	0·8	0·6	1·3	100·0
III. Magyar kir. postatakarék-pénztár bet. bizt. i. — <i>Etablissements d'assur.-maladie de la Caisse d'épargne postale</i>	0·1	6·3	5·3	5·4	23·8	12·1	9·5	37·5	100·0
IV. Magánalkalmazottak bizt. i. <i>Etablissement d'assur. d'employés privés</i>	3·2	4·1	4·3	8·7	7·9	10·4	6·7	54·7	100·0
B) összesen — <i>total</i>	3·8	7·9	17·6	12·8	11·3	10·0	8·4	28·2	100·0
C) Bányatárspénztárak. <i>Caisses de secours de mines.</i>									
1·8	3·8	5·7	8·9	11·9	20·9	15·1	31·9	100·0	
Mindössze — Total général	8·1	7·2	16·9	16·5	12·1	9·6	7·7	21·9	100·0
Ebből háztartási alkalmazott <i>Dont employés de ménage</i>	0·7	7·1	50·6	34·5	5·3	1·1	0·3	0·4	100·0

MEZŐGAZDASÁG

Szántóföldi művelésünk 1928-ban.

Les terres labourables en 1928 en Hongrie.

Résumé. Les superficies ensemencées de céréales, qui avaient fait, avec le maïs, dans l'année agricole 1926—1927 76·6% de la superficie totale ensemencée, présentent une légère augmentation (0·2%); les cultivateurs, espérant que les difficultés de vendre le blé étaient passagères, n'ont pas donc réduit cette culture.

Les jachères, dont il importe de connaître l'étendue pour voir aussi l'intensivité de la production, n'ont fait que 3·6% de la superficie totale des terres labourables et ont diminué de 20% par rapport à 1927 et de 28% par rapport à 1926.

Un autre fait favorable est que les terres ensemencées et entièrement ravagées par les sinistres n'ont représenté que 0·8% de la totalité des surfaces cultivées.

Par rapport à 1927, les emblavures de froment ont augmenté de 2·3%; celles d'orge se sont étendues légèrement; celles d'avoine n'ont pas changé; celles en seigle ont diminué quelque peu.

Les surfaces des cultures sarclées ne présentent pas non plus de différence notable. Quant aux légumineuses, les superficies ensemencées de pois à consom-

1. Bevetett és learatott terület.

Superficie ensemencée et récoltée.

Év, országrész <i>Année, partie du pays</i>	Szántó- földterület <i>Superfic. de terres labourabl.</i>	Bebetett terület <i>Superfic. ensemenc.</i>	Bebetett terület a szántó- földterület %-ában <i>Superfic. ensemencée en % de la superficie de terres labourables</i>	Ugar kat. hold <i>Jachère arp. cad.</i>	Ugar a szántóföldterület %-ában — Jachère en % de la superficie de terres labourables	Elemi csapások által teljesen megsemmisít- ett terület kat. hold. <i>Superfic. entièrement ravagée par des si- nistres, arp. cad.</i>	Elemi csapások által teljesen megsemmisít- ett terület a bevetett terület %-ában — Su- perfic. entièrement ra- vagée par des sinistres en % de la superficie ensemencée	Learatott terület kat. holdakban <i>Superfic. récoltée arp. cad.</i>
	kat. holdakban <i>arp. cad.</i>							
1926.								
Dunántúli dombos vidék <i>Transdanubie</i>	3,601.932	3,520.482	97·7	81.450	2·3	28.676	0·8	3,491.806
Alföld — <i>Gr. plaine</i>	4,766.252	4,457.171	93·5	309.081	6·5	71.030	1·6	4,386.141
Északi dombos vidék <i>Nord</i>	1,212.118	1,121.984	92·6	90.134	7·4	15.853	1·4	1,106.131
Magyarország összesen <i>Hongrie entière</i>	9,580.302	9,099.637	95·0	480.665	5·0	115.559	1·3	8,984.078
1927.								
Dunántúli dombos vidék <i>Transdanubie</i>	3,606.937	3,526.838	97·8	80.099	2·2	46.361	1·3	3,480.477
Alföld — <i>Gr. plaine</i>	4,782.115	4,521.854	94·6	260.261	5·4	38.771	0·9	4,483.083
Északi dombos vidék <i>Nord</i>	1,215.732	1,128.009	92·8	87.723	7·2	7.785	0·7	1,120.224
Magyarország összesen <i>Hongrie entière</i>	9,604.784	9,176.701	95·5	428.083	4·5	92.917	1·0	9,083.784
1928.								
Dunántúli dombos vidék <i>Transdanubie</i>	3,614.212	3,552.821	98·3	61.391	1·7	28.400	0·8	3,524.421
Alföld — <i>Gr. plaine</i>	4,790.052	4,581.754	95·7	208.298	4·3	42.434	0·9	4,539.320
Északi dombos vidék <i>Nord</i>	1,221.747	1,145.067	93·7	76.680	6·3	5.250	0·5	1,139.817
Magyarország összesen <i>Hongrie entière</i>	9,626.011	9,279.642	96·4	346.369	3·6	76.084	0·8	9,203.558

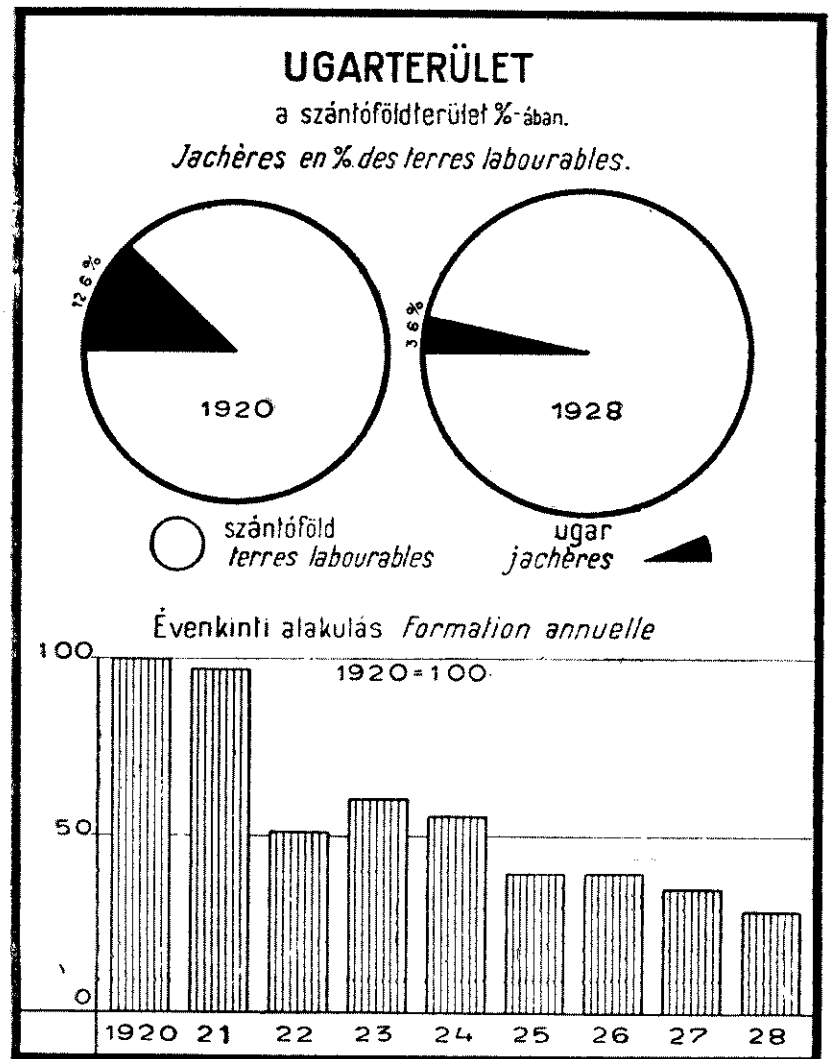
mation humaine ont augmenté de 18·6% comparativement à 1927. Les haricots, comme principal produit, ont été cultivés sur une surface inférieure de 3% à celle de 1927, mais comme dans la culture mixte ils ne comptent guère à côté des autres produits, on ne peut tirer de conclusion de cette régression.

Aux plantes commerciales, on est frappé de l'augmentation des superficies de colza (+ 50·8%) et de la diminution de celles de pavot (— 60·9%). Les surfaces consacrées à la culture du houblon ont été augmentées de 104% et celles de lin de 38·7% par suite des facilités accordées par le ministère de l'Agriculture. Parmi les plantes potagères importantes au point de vue du commerce extérieur, les superficies d'oignon ont augmenté de 6·1% et celles de paprika de 15·5%. Les grandes fourragères ont occupé à peu près autant de terrain qu'en 1927, excepté la luzerne et le moha dont la surface ensemencée a diminué respectivement de 8·2 et de 8·1%.

★

Az elmúlt gazdasági évre vonatkozó vetésterületi adatok, melyek végleges formában a statisztikai hivatalban most készültek el, az előző évekkal azonos termelési rendről tanuskodnak. A szóbanforgó gazdasági évben ugyanis a kalászosokkal és a tengerivel bevetett terület az összes bevetett területnek 76·8%-át tette ki, tehát az 1926/27-es gazdasági év 76·6%-os arányát valamivel még felülmúlta.

A megmívelt szántóterületre vonatkozó legfontosabb statisztikai adatokat három évre visszamenőleg az 1. sz. táblában mutatjuk be. Gazdasági szempontból elsősorban figyelembe jön az ugar területére vonatkozó adat. A gazdálkodás módszere hazánkban évről évre belterjesebb, ezt a megállapítást legjobban megerősíti az ugarterület arányának újabban tapasztalt állandó csökkenő irányzata. Az ugar nagyságának rendszeres fogyását hazánk mai területén grafikonunk szemléltető formában mutatja be. Az összeállítás adataiból továbbá megállapíthatjuk azt is, hogy a szántóföldterület nagysága 1928-ban 0·2%-kal volt nagyobb, mint 1927-ben, az 1926. évi szántóföldterülettel szemben az emelkedés 0·5%-ot

tett, ezzel szemben a bevetett szántóföldterület nagysága 1928-ban 1·1%-kal múlta felül az 1927. évi területi adatot, sőt az 1926. évi adattal szemben az emelkedés már 2%-ot tett; ebből az adatból is látható, hogy az ugarterület nagyságának aránya a tárgyalt gazdasági évben igen kedvezően alakult. Az 1928. évben az ugarterület az összes szántóföldterületnek már csak 3·6%-át tette, tehát 20%-kal kisebb volt, mint 1927-ben és 28%-kal kisebb, mint 1926-ban. Az összehasonlítás lehetősége céljából fel- említtjük, hogy a régi Magyarország területén az 1911—1915. évek átlagában az ugar a szántóföldterületnek 8·9%-át tette. Dacára annak, hogy ebben az ötéves átlagban egy háborús év is bennfoglaltatik, az 1901—1905. évek 10·5%-os átlagával szemben az ugarterület fogyása szempontjából már akkor is jelentékeny javulás mutatkozott. A további javulást a bekövetkezett zavaros idők megakadályozták; a háborús és forradalmi évek gazdálkodási nehézségei szöktették fel 1920-ban az ugarterület arányát 12·6%-ra, a normális viszonyok beálltával a gazdák a szántóföldterületet mindinkább trágyával igyekeztek termékenyvé tenni, az ugarolás — mint láthattuk — lassankint a minimumra csökkent.

2. Az elemi csapások által teljesen megsemmisített vetésterület.

Superficie ensemencée entièrement ravagée Par des sinistres.

Év, országrész <i>Année, partie du pays</i>	Árvíz <i>Inondation</i>	Aszály <i>Sécheresse</i>	Fagy <i>Gelée</i>	Jég <i>Grêle</i>	Egér <i>Souris</i>	Féreg <i>Vers</i>	Rovar <i>Insectes</i>	Köd <i>Brouillard</i>	Rozsda <i>Rouille</i>	Egyéb <i>Autres</i>	Összesen <i>Total</i>
	elemi csapások által elpusztított terület katasztrális hold — <i>Superficie entièrement ravagée par des sinistres, arp. cad.</i>										
1927											
Dunántúli dombos vidék <i>Transdanubie</i>	63	496	33.225	11.541	—	—	945	—	60	31	46.361
Alföld — <i>Grande plaine</i>	3.376	582	27.846	3.770	28	140	2.750	50	127	102	38.771
Északi dombos vidék — <i>Nord</i>	638	1.447	2.840	2.623	—	76	161	—	—	—	7.785
Magyarország összesen	4.077	2.525	63.911	17.934	28	216	3.856	50	187	133	92.917
<i>Hongrie entière, %</i>	4.4	2.7	68.8	19.3	0.0	0.2	4.2	0.1	0.2	0.1	100.0
1928											
Dunántúli dombos vidék <i>Transdanubie</i>	—	2.136	5.380	18.764	1.687	—	45	—	—	388	28.400
Alföld — <i>Grande plaine</i>	3	15.052	8.450	14.672	3.887	2	358	—	—	10	42.434
Északi dombos vidék — <i>Nord</i>	990	576	1.355	55	—	155	2.107	—	—	12	5.250
Magyarország összesen	993	17.764	15.185	33.491	5.574	157	2.510	—	—	410	76.084
<i>Hongrie entière, %</i>	1.3	23.4	20.0	44.0	7.3	0.2	3.3	—	—	0.5	100.0

A szóbanforgó gazdasági évben a learatott terület aránya is kedvezően alakult, az elemi csapások által teljesen megsemmisített vetésterület ugyanis az összes bevetett területnek mindössze 0.8%-át tette, tehát a learatott terület nagysága alig tér el a bevetett terület nagyságától. Az elemi csapások által elpusztított összes vetésterület (l. 2. sz. tábla) 18.1%-kal kisebb volt, mint a megelőző évben, sőt 34.2%-kal kisebb, mint 1926-ban. Legnagyobb kártevő volt a jégverés (44%), utána következett az aszály (23.4%) és a fagy (20%). Megemlítséreméltó részlet, hogy az északi dombos vidé-

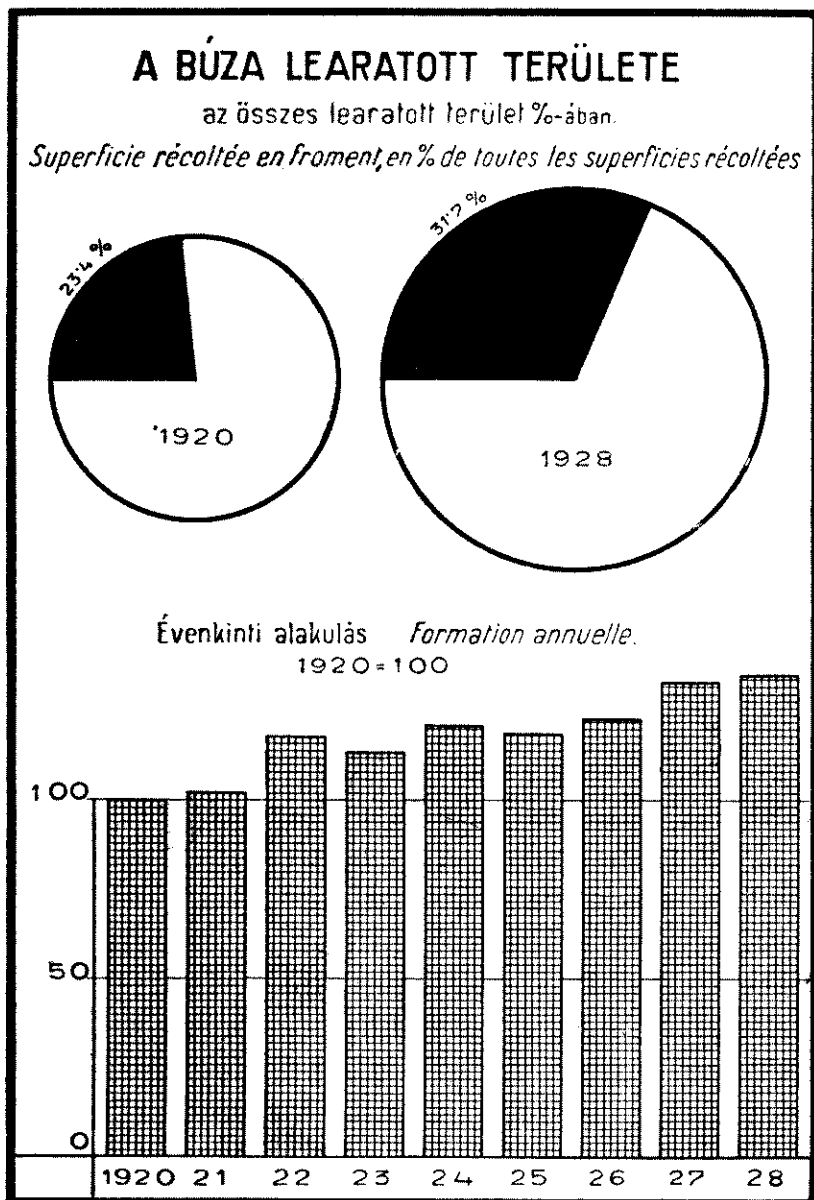
ken Mezőkövesd községben 1.700 kat. hold őszi búzavetést semmisített meg teljesen a marokkói sáska. Köd- és rozsdakárokról nem érkezett jelentés. Az egyéb kárnemek között szereplő penészgomba ellenben Somogy vármegyében elég jelentős kárt okozott.

Áttérve a fontosabb termények legújabb vetésterületi adatainak ismertetésére, a 3. számú táblában bemutatjuk a kalászosok 1927. és 1928. évi bevetett és learatott területére vonatkozó statisztikai adatokat. Lényeges különbség csak a búza vetésterületénél mutatkozik, amennyiben 2.3%-kal na-

3. Kalászosok bevetett és learatott területe.

Superficie ensemencée et récoltée des céréales.

A termény neve <i>Désignation</i>	Bevetett terület kat. holdakban <i>Superficie ensemencée, arp. cad.</i>	Bevetett terület az összes bevetett terület %-ában <i>Superfic. ensemencée en % de la superficie totale ensemencée</i>	Elemi csapások által teljesen megsemmisített terület kat. holdakban <i>Superficie ensemencée entièrement ravagée par des sinistres, arp. cad.</i>	Learatott terület kat. holdakban <i>Superficie récoltée, arp. cad.</i>	Learatott terület az összes learatott terület %-ában <i>Superficie récoltée en % de la superficie totale récoltée</i>
Búza {1927	2,847.442	31.0	19.505	2,827.937	31.1
Froment {1928	2,944.320	31.7	30.041	2,914.279	31.7
Rozs {1927	1,164.817	12.7	51.526	1,113.291	12.3
Seigle {1928	1,144.955	12.3	14.082	1,130.873	12.3
Árpa {1927	709.500	7.7	4.689	704.811	7.8
Orge {1928	723.057	7.8	5.662	717.395	7.8
Zab {1927	454.279	5.0	2.051	452.228	5.0
Avoine {1928	460.886	5.0	2.339	458.547	5.0

gyobb lett. A rozsnál kis fogyás, az árpánál teljesen lényegtelen növekedés mutatkozik, a zab vetésterületének százalékos aránya pedig teljesen egyezik az előző év adatával.

A búza learatott területének figyelembejövő újabb emelkedése indokoltá teszi ennek a területi adatnak részletesebb vizsgálatát. Ebből a célból szemléltető alakban bemutat-

juk évtizedünk vonatkozó adatait. Ez az ábrázolás legélénkebb bizonyítéka annak a már hangoztatott megállapításnak, hogy gazdaközönségünk nemcsak hogy rendületlenül ragaszkodik a kalászosok, — főleg a búza — termeléséhez, hanem még a legutolsó években is lényegesen nagyobb területen termeli a búzát.

A legfontosabb *kapásnövények* bevetett és learatott területére vonatkozó adatok között, mint a 4. számú összeállításból láthatjuk, a két legutolsó gazdasági évben jelentős különbség egyáltalában nem mutatkozik. A tengerinél egészen lényegtelen fogyást, a burgonyánál, a cukorrépánál és a takarmányrépánál alig számbavehető emelkedést állapíthatunk meg.

A *hüvelyesek* közül, mint az 5. sz. összeállítás adatai mutatják, legnagyobb a borsó vetésterülete. A borsótermelés nagy mértékben fejlődött; az 1928. évi bevetett terület 18.6%-kal mulja felül az előző évit. Az emberi táplálkozásra szolgáló borsót főleg az 1000 kat. holdnál nagyobb uradalmak termelik, a borsóval bevetett területnek ugyanis 56.5%-a ezekre a nagy gazdaságokra esik, a 100—1000 kat. holdig terjedő gazdaságok aránya csak 30.9%, a 20 kat. holdon aluliaké mindössze 8%. Megjegyezzük, hogy a nagy uradalmak főleg Fejér vármegyében foglalkoznak borsótermeléssel, mert az 1000 kat. holdon felüli gazdaságok összes borsóvetésterületének 22.2%-a erre a törvényhatóságra esik. A babnak, mint főterménynek bevetett területe hazánkban igen kicsiny, a babtermelésben tudvalevőleg a kisgazdaságok közöttes művelése játssza a főszerepet. A tárgyalt év

4. A legfontosabb kapásnövények bevetett és learatott területe.

Les plantes sarclées les plus importantes: superficieensemencée et récoltée.

A termény neve <i>Désignation</i>	Bevetett terület kat. holdakban <i>Superficieensemencée, arp. cad.</i>	Bevetett terület az összes bevetett terület %-ában <i>Superficieensemenc. en % de la superficie totale ensemencée</i>	Elemi csapások által teljesen megsemmisített terület kat. holdakban <i>Superficie entièrement ravagée par des sinistres, arp. cad.</i>	Learatott terület kat. holdakban <i>Superficie récoltée, arp. cad.</i>	Learatott terület az összes learatott terület %-ában <i>Superficie récoltée en % de la superficie totale récoltée</i>
Szemestengeri {1927 <i>Maïs à grain</i> {1928	1,855.637 1,858.789	20.2 20.0	9.804 14.099	1,845.833 1,844.690	20.3 20.0
Burgonya . . . {1927 <i>Pomme de terre</i> {1928	453.238 463.408	4.9 5.0	2.080 2.979	451.158 460.429	5.0 5.0
Cukorrépa . . . {1927 <i>Betterave à sucre</i> {1928	112.474 116.358	1.2 1.3	345 90	112.129 116.268	1.2 1.3
Takarmányrépa {1927 <i>Betterave fourr.</i> {1928	175.524 182.118	1.9 2.0	337 265	175.187 181.853	1.9 2.0

5. A hüvelyesek bevetett és learatott területe.

Superficie ensemencée et récoltée des légumineuses.

A termény neve <i>Désignation</i>	Bevetett terület kat. holdakban <i>Superficie ensemencée, arp. cad.</i>	Bevetett terület az összes bevetett terület %-ában <i>Superfic. ensemenc. en % de la superfic. totale ensemencée</i>	Elemi csapások által teljesen meg- semmisített terület kat. holdakban <i>Superfic. entièrement ravagée par des sinistres, arp. cad.</i>	Learatott terület kat. holdakban <i>Superfic. récoltée, arp. cad.</i>	Learatott terület az összes learatott terület %-ában <i>Superfic. récoltée en % de la superfic. totale récoltée</i>
Borsó } 1927	17.463	0.2	210	17.253	0.2
Pois } 1928	20.719	0.2	42	20.677	0.2
Bab } 1927	6.848	0.1	145	6.703	0.1
Haricots } 1928	6.077	0.1	135	5.942	0.1
Lencse } 1927	3.607	0.0	1	3.606	0.0
Lentilles } 1928	3.926	0.0	—	3.926	0.0

folyamán még ez a kicsiny vetésterület is 11.3%-kal kisebb volt, mint az előző évben. A lencse vetésterülete is elég kicsiny, 8.8%-kal ugyan meghaladta az 1927. évi területet, de tekintettel arra a körülményre, hogy az 1928. év folyamán hazánkban a lencsebehozatali többlet 6.845 métermázsa volt, ami értékben kifejezve 729.000 pengőt tett ki, gazdáink külkereskedelmi mérlegünknek ezt a passzív tételét

a lencsetermelés élénkebb felkarolásával könnyen eltüntethetnék.

A legfontosabb *kereskedelmi növények* bevetett és learatott területével együtt mutatjuk 6. sz. táblázatunkban a hazánkban külkereskedelmi szempontból fontos két *zöldségfélének*, a vöröshagymának és a fűszerpaprikának vonatkozó adatait. A nagy-gazdaságok egyik tipikus termelvényének, a repcének bevetett területe évek óta csök-

6. A fontosabb kereskedelmi növények és zöldségfélék bevetett és learatott területe.

Principales plantes commerciales et potagères : superficies ensemencées et récoltées.

A termény neve <i>Désignation</i>	Bevetett terület kat. holdakban <i>Superficie ensemencée, arp. cad.</i>	Bevetett terület az összes bevetett terület %-ában <i>Superfic. ensemenc. en % de la superfic. totale ensemencée</i>	Elemi csapások által teljesen meg- semmisített terület kat. holdakban <i>Superfic. entièrement ravagée par des sinistres, arp. cad.</i>	Learatott terület kat. holdakban <i>Superfic. récoltée arp. cad.</i>	Learatott terület az összes learatott terület %-ában <i>Superfic. récoltée en % de la superfic. totale récoltée</i>
Repce } 1927	16.559	0.2	70	16.489	0.2
Colza } 1928	24.967	0.3	317	24.650	0.3
Komló } 1927	226	0.0	—	226	0.0
Houblon } 1928	461	0.0	—	461	0.0
Dohány } 1927	40.965	0.4	227	40.738	0.4
Tabac } 1928	39.227	0.4	89	39.138	0.4
Kender } 1927	15.808	0.2	123	15.685	0.2
Chanvre } 1928	13.092	0.1	97	12.995	0.1
Len } 1927	3.590	0.0	—	3.590	0.0
Lin } 1928	4.981	0.1	9	4.972	0.1
Mák } 1927	17.567	0.2	15	17.552	0.2
Pavot } 1928	6.876	0.1	54	6.822	0.1
Vöröshagyma } 1927	5.408	0.1	—	5.408	0.1
Oignon } 1928	5.738	0.1	—	5.738	0.1
Paprika fűszernek .. } 1927	5.093	0.1	—	5.093	0.1
p. épice } 1928	5.882	0.1	—	5.882	0.1

7. A fontosabb szalastakarmányfélék bevetett és learatott területe.

Principales grandes fourragères : superficie ensemencée et récoltée.

A termény neve <i>Désignation</i>	Bevetett terület kat. holdakban <i>Superficie ensemencée, arp. cad.</i>	Bevetett terület az összes bevetett terület %-ában <i>Superfic. ensemenc. en % de la superfic. totale ensemencée</i>	Elemi csapások által teljesen meg- semmisített terület kat. holdakban <i>Superfic. entièrement ravagée par des sinistres, arp. cad.</i>	Learatott terület kat. holdakban <i>Superfic. récoltée, arp. cad.</i>	Learatott terület az összes learatott terület %-ában <i>Superfic. récoltée en % de la superfic. totale récoltée</i>
Csalamádé .. } 1927	130.663	1.4	347	130.316	1.4
<i>Maïs fourrager</i> } 1928	127.327	1.4	927	126.400	1.4
Bükkönyfélék } 1927	343.582	3.7	479	343.103	3.8
<i>Espèces de vesce</i> } 1928	350.065	3.8	454	349.611	3.8
Lóherefélék .. } 1927	276.420	3.0	141	276.279	3.0
<i>Espèces de trèfle</i> } 1928	278.984	3.0	1.937	277.047	3.0
Lucerna } 1927	304.497	3.3	243	304.254	3.3
<i>Luzerne</i> } 1928	279.525	3.0	1.313	278.212	3.0
Baltacim } 1927	59.244	0.6	—	59.244	0.7
<i>Sainfoin</i> } 1928	55.426	0.6	—	55.426	0.6
Muhar } 1927	51.085	0.6	2	51.083	0.6
<i>Moha</i> } 1928	46.939	0.5	691	46.248	0.5

kenő tendenciát mutat; 1926-ban az összes gazdasági növények között itt láttuk a legnagyobb visszaesést (34%), a következő évben pedig vetésterülete további 20%-kal csökkent, úgyhogy akkor azt voltunk kénytelenek megállapítani, hogy ez a fontos kereskedelmi növény hazánkban lassankint elveszti jelentőségét. Ezt a megállapítást azonban a legújabb adatok megcáfolják, mert a szóbanforgó gazdasági évben a repcével bevetett terület nagysága 50.8%-kal nagyobb volt, mint a megelőző évben. A földművelésügyi minisztérium akciójának eredménye a komlóvetések 104%-os és a lenvetések 38.7%-os emelkedése. Az akció eredményessége főleg a jövő években fog teljes mértékben mutatkozni, úgyhogy e két fontos kereskedelmi növény termelésének további fellendülése remélhetőleg szükségtelessé teszi az utódállamok komló- és lenbehozatalát. Eléggé számbavehető a kisgazdaságok két tipikus termelvényének, a vöröshagymának (6.1%) és fűszerpaprikának

(15.5%) vetésterületi előtörése. Ezekkel az emelkedésekkel szemben rendkívül feltűnő a máknak, mint főterménynek 60.9%-os visszaesése. A tavalyi mékkrach kellemetlen emlékei nyilván sok gazdát tartottak vissza a máknak további intenzív termelésétől. A dohány vetésterülete engedélyhez kötött, itt kisebb ingadozások következtetések levonására nem alkalmasak. A kender bevetett területének visszaesését inkább a véletlennek tulajdonítjuk, s azért a következő gazdasági év adatainak ismeretéig tartózkodnunk kell minden következtetéstől.

A fontosabb szalastakarmányfélék vetésterületében, mint a 7. számú táblázat adataiból láthatjuk, általában lényegesebb változást nem állapíthatunk meg. Feltűnő a lucerna vetésterületének 8.2%-os, a muhar vetésterületének 8.1%-os fogyása. A többi takarmányféleség 1928. évi vetésterületi adatai alig térnek el az előző év hasonló adataitól.

Sajóhelyi István.

Magyarország baromfiállománya.

L'effectif de la volaille en Hongrie.

Résumé. Au printemps de 1928, lors de l'enquête relative aux superficies ensemencées, l'Office hongrois de statistique a établi, suivant les espèces et avec spécification des couvées de 1928, l'effectif de la volaille des propriétaires ruraux exploitant des terres labourables. L'enquête ne porta donc pas sur l'effectif total, les éleveurs ne possédant pas de terres labourables ayant été laissés de côté, mais la différence n'est pas trop grande, car ils sont peu nombreux.

En 1928, il y avait, dans les exploitations en question, 38·7 millions de volailles, soit 186·9% de plus qu'il n'y en avait en 1895 sur le territoire actuel (+ 31·8% par rapport à la Hongrie ancienne de 1895).

Cependant si, afin de rendre les données comparables, on défalque les jeunes volailles de l'effectif de 1928, établi au début de mai, l'enquête de 1895 ayant eu lieu en automne, entre les 20 et 30 novembre, lorsque des nouvelles couvées on n'a plus que les volailles destinées à la consommation domestique et à la reproduction, le chiffre ainsi obtenu est, pour le territoire actuel, inférieur de 15·0% à celui de 1895.

En 1928, on comptait en moyenne 3.983·5 volailles par 1000 arpents cad. de terres labourables, notamment 2.957·2 poules, 78·3 dindes, 486·7 oies, 323·2 canards et 138·1 pigeons. Les poules représentaient 74·2% de l'effectif total; les dindes et dindons 2·0%; les oies 12·2%; les canards 8·1%; les pigeons 3·5%. Dans la Transdanubie on élève surtout des poules; dans l'Alföld, principalement des dindes, des oies, des canards, des pigeons.

La proportion de l'élevage de la volaille est assez différente dans les diverses catégories d'exploitations rurales. Ce sont les exploitations de moins de 20 arp. cad. qui ont le plus de volailles (74·8%); celles de 20 à 100 arp. cad. en ont bien moins (17%). Les petites exploitations (au-dessous de 100 arp. c.) possèdent donc plus de 90% de l'effectif, tandis que les moyennes exploitations (de 100 à 1000 arp. cad.) n'en ont que 4·7% et les grandes (au-dessus de 1000 arp. cad.)

3·4%, et dans ces deux dernières catégories, la plupart des volailles n'appartiennent pas aux propriétaires, mais aux domestiques.

Le développement vraiment moderne de l'élevage de la volaille ne pouvant être réalisé, tant pour la quantité et la qualité que le rendement en oeufs, que dans les exploitations bien outillées à cet effet, il serait désirable que les moyens et grands propriétaires lui donnent une plus grande place; ils y trouveraient leur compte.

Hazánkban a baromfiállomány nagyságát legutoljára az 1895-ben végrehajtott általános mezőgazdasági statisztikai összeírás alkalmával állapították meg. Azóta 1928-ig a baromfitenyésztés eredményeiről pontos, számszerű adatokkal nem rendelkezünk s a baromfiállomány alakulására nézve csak külkereskedelmi forgalmunknak a baromfira és a baromfitermékekre vonatkozó kiviteli adatai nyújtottak némi tájékoztatást.

A Központi Statisztikai Hivatal az évenként szokásos mezőgazdasági termelési statisztikai adatgyűjtés első részletének, a bevetett területnek összeírásával egyidejűleg az 1928. évi május 1—10. napjaiban a gazdálkodók baromfiállományát baromfifajok szerint részletezve összeíratta. Az összeírás olyképen hajtatott végre, hogy a bevetett területeknek terményenként való megoszlását kutató nyomtatványok a baromfiállományra vonatkozó kérdésekkel egészítették ki s amikor a vetésterületi összeírást végző közigazgatási hatóságok az egyes gazdaságoktól a vetésterületi adatokat tudakolták, ezzel együtt a gazdaságokban található baromfiállomány darabszámát is megkérdezték s a bevallott adatokat a vonatkozó nyomtatványokba feljegyezték. Az adatgyűjtés végrehajtása alkalmával a gazdálkodóknak be kellett jelenteni, hogy az összeírás idején gazdaságukban hány darab tyúkféle, pulyka, lúd, kaesa és galamb volt s ezek közül mennyi az 1928. évi költségből származó baromfi. Az adatok tehát nem foglalják magukban az ország összes

baromfiállományát, mert ezúttal csak a *szántóföldön gazdálkodó gazdaságok baromfilétszáma* került összeírásra, a szántóföldnélküli baromfitenyésztők, baromfitelepek aprójószágállománya ellenben nem vétetett figyelembe. Ez a részleges baromfiösszeírás azonban a baromfiállománynak nagyságára, terület és fajszerinti megoszlására vonatkozólag mégis mindenesetre értékes adatokat szolgáltatott.

Az összeírás kiterjedt még a gazdaságokban tenyésztett házinyúlállományra is. A házinyulakat gazdaságonként egy összegben kellett bejelenteni, tekintet nélkül arra, hogy azok húsfajtához vagy prémfajtához tartoztak-e. A vonatkozó adatok szerint az ország gazdaságaiban összesen 358.796 drb. házinyúl találtatott. Ezeknek 46·4% -át Dunántúl, 29·7% -át az Északi dombos vidéken és 23·9% -át pedig az Alföldön tenyésztették.

Ami a baromfiállományt illeti, Magyarország mai területén az 1895. évi összeírás alkalmával összesen 13,482.973 darab különféle fajú baromfi találtatott, az 1928. évi felvétel végrehajtási idején pedig 38,685.782 darab különböző fajú baromfi iratott össze. A múlt évben a gazdaságok baromfilétszáma tehát nem kevesebb, mint 186·9% -kal volt nagyobb, mint a mai terület 1895. évi baromfiállománya és 31·8% -kal nagyobb, mint az ország régi területén összeírt 1895. évi (29,354.164 főnyi) állomány. Itt azonban figyelembe kell vennünk, hogy 1895-ben az összeírás az év végén, pontosabban november hó 20.-a és 30.-a között a november 20-i állapot szerint, vagyis akkor hajtatott végre, amikor az az évi költség tekintélyes hányada már felhasználtatott. Viszont az 1928. évi összeírás, amely az állománynak csak egy részére terjedt ki, akkor (május 1—10) fogantatosított, amikor igen jelentékeny számú (27,224.380 darab) új költsébből származó baromfi is volt már a gazdaságokban.

Mellőzve a kétféle — időpontban és terjedelemben nagyon is különböző — összeírás eredményeinek részletesebb egybevetését, mindössze arra következtethetünk, hogy az évenkénti költetés ma nagyobb mérvű, mint 1895-ben volt. Erre vall legalább is az a körülmény, hogy a május hó

elején összeírt létszám nem a maximális létszámot képezi, hanem annál jóval kisebb. Ezt mutatja a baromfiaknak és a baromfitermékeknek a békeévekhez képest erősen megnövekedett kiviteli forgalma, valamint a lélekszámnak növekedése s ezzel kapcsolatban a baromfifogyasztásnak különösen a városokban mutatkozó elég nagyarányú emelkedése is.

Az 1928. évi állomány adatait fajok és törvényhatóságok szerint részletezve számszerint és a szántóföldterülethez viszonyítva 1. sz. táblázatunk ismerteti. A rendelkezésre álló adatok szerint az ország (38,685.782 drb.) különböző fajú baromfiállománynak 47·1% -át az Alföldön, 41·3% -át a dunántúli, 11·6% -át pedig az északi dombos vidéken tenyésztették. Az összes baromfilétszámnak (l. a grafikont) 74·2% -a (28,718.831 drb.) tyúkféle, 2·0% -a (760.672 darab) pulyka, 12·2% -a (4,726.330 drb.) lúd, 8·1% -a (3,139.143 drb.) kacsa, 3·5% -a (1,340.806 drb.) galamb. Adataink tehát azt az ismertényt támasztják alá, hogy baromfitenyésztésünkben a tyúkfélék tenyésztése áll első helyen. Legszűkebb keretek között mozog viszont a kényesebb s épp ezért több fáradságot igénylő pulykatenyésztés.

A baromfiaknak az egyes országrészekben belül fajok szerint való megoszlása a fent ismertetett megoszlás mérvétől meglehetősen eltér. A *tyúkfélék* aránya (78·1%) legnagyobb a dunántúli dombos vidéken, legkisebb viszont (70·7%) az Alföldön. Az északi dombos vidéken az arány (74·8%), az országos arányszámot nem sokkal, de mégis meghaladja. A tyúkfélék tenyésztésével tehát Dunántúl foglalkoznak legkiterjedtebben. Adataink azt mutatják, hogy a *pulykatenyésztést* főleg az Alföld gazdái üzik. A baromfiállománynak a pulykák az Alföldön 3·2% -át, az északi törvényhatóságokban 1·1% -át, Dunántúl pedig csak 0·8% -át képezték. Az Alföld a *lúdtenyésztés* szempontjából is vezet, az egész lúdállománynak közel felét ott tenyésztik. Az országrész baromfiállományához viszonyítva azonban arányuk mégsem ott, hanem az északi dombos vidéken a legnagyobb (13·9%); legkisebb viszont Dunántúl (11·2%). A *kacsák* arányát illetőleg már nincsenek ily nagy eltérések az országré-

1. A baromfiállomány 1928-ban szám szerint és a szántóföldterülethez viszonyítva törvényhatóságonként.

Effectif de la volaille en 1928, en nombres et rapporté à la superficie des terres labourables, par comitats et villes autonomes.

Országrés, törvényhatóság <i>Parties du pays, comitats, villes autonomes 1)</i>	Tyúkféle <i>Espèces de poule</i>		Pulyka <i>Dindes et dindons</i>		Lúd <i>Oies</i>		Kacsa <i>Canards</i>		Galamb <i>Pigeons</i>		Összes baromfiállomány — <i>Effectif total de la volaille</i>	
	Szám szerint <i>Nombre</i>	1000 kat. hold szántóföldre számítva — <i>Pour 1000 arp. cad. de terre labourable</i>	Szám szerint — <i>Nombre</i>	1000 k. h. szf.-re számítva — <i>Pour 1000 arp. cad. de terre labour.</i>	Szám szerint <i>Nombre</i>	1000 kat. hold szántóföldre számítva — <i>Pour 1000 arp. cad. de terre labourable</i>	Szám szerint <i>Nombre</i>	1000 k. h. szf.-re számítva — <i>Pour 1000 arp. cad. de terre labour.</i>	Szám szerint <i>Nombre</i>	1000 kat. hold szántóföldre számítva — <i>Pour 1000 arp. cad. de terre labourable</i>	Szám szerint <i>Nombre</i>	1000 kat. hold szántóföldre számítva — <i>Pour 1000 arp. cad. de terre labourable</i>
I. Dunántúli dombos vidék <i>Transdanubie</i>												
Baranya vm.	1,705.538	4.220.7	25.597	63.3	251.626	622.7	193.194	478.1	73.935	183.0	2,249.890	5.567.8
Pécs tjv.	8.941	3.321.3	744	276.4	1.954	725.9	1.212	450.2	2.289	850.2	15.140	5.624.0
Fejér vm.	1,194.506	2.582.3	9.911	21.4	184.145	398.1	152.543	329.8	27.483	59.4	1,568.588	3.391.0
Székesfehérvár tjv.	48.970	3.663.8	194	14.5	2.750	205.7	2.240	167.6	1.646	123.1	55.800	4.174.7
Győr, Moson és Pozsony vm.	738.112	2.823.9	4.416	16.9	157.759	603.6	60.542	231.6	15.450	59.1	976.279	3.735.1
Győr tjv.	9.265	2.264.7	14	3.4	950	232.2	662	161.8	185	45.2	11.076	2.707.3
Komárom és Esztergom vm.	481.793	2.543.2	3.233	17.1	120.391	635.5	72.365	382.0	12.948	68.3	690.730	3.646.1
Somogy vm.	2,736.347	4.353.1	17.677	28.1	252.742	402.1	259.719	413.2	46.727	74.3	3,313.212	5.270.8
Sopron vm.	549.652	2.855.6	2.367	12.3	84.090	437.4	22.007	114.5	15.000	78.0	672.516	3.497.8
Sopron tjv.	3.656	611.4	3	0.5	47	7.9	14	2.3	335	56.0	4.055	678.1
Tolna vm.	1,347.493	3.338.3	9.848	24.4	168.180	416.7	134.216	332.5	47.717	118.2	1,707.454	4.230.1
Vas vm.	982.152	2.890.5	7.341	21.6	153.152	450.7	52.889	155.7	32.398	95.3	1,227.932	3.613.8
Veszprém vm.	1,010.982	2.730.1	16.173	43.7	196.195	529.8	126.210	340.8	21.504	58.1	1,371.064	3.702.5
Zala vm.	1,665.679	4.915.2	23.436	69.2	222.816	657.5	177.696	524.4	25.075	74.0	2,114.702	6.240.3
Együtt: — <i>Total</i> :	12,482.486	3.451.0	120.954	33.4	1,796.797	496.8	1,255.509	347.1	322.692	89.2	15,978.438	4.417.5
Ebből idei költség: — <i>Dont production de 1928</i> :	8,202.362	2.267.7	88.033	24.3	1,459.886	403.6	1,040.906	287.8	125.185	34.6	10,916.372	3.018.0
II. Alföld — Grande plaine												
Bács-Bodrog vm.	569.789	2.814.9	7.265	35.9	53.049	262.1	57.013	281.7	27.497	135.8	714.613	3.530.4
Baja tjv.	12.228	1.108.3	194	17.6	781	70.8	1.383	125.3	966	87.5	15.552	1.409.5
Békés vm.	1,300.662	2.586.4	52.142	103.7	182.911	363.7	118.228	235.1	106.137	211.1	1,760.080	3.500.0
Bihar vm.	978.999	2.944.9	10.981	33.0	196.862	592.2	108.039	325.0	30.822	92.7	1,325.703	3.987.8
Csanád, Arad és Torontál vm.	870.391	2.952.0	24.850	84.3	95.772	324.8	71.662	243.1	79.959	271.2	1,142.634	3.875.4
Csongrád vm.	676.509	3.072.1	53.212	241.6	128.473	583.4	61.285	278.3	75.898	344.7	995.377	4.520.1
Hódmezővásárhely tjv.	360.491	3.409.5	75.334	712.5	179.994	1.702.3	93.736	886.5	190.710	1.803.7	900.265	8.514.5
Szeged tjv.	487.816	6.474.8	55.764	740.2	120.782	1.603.1	42.605	565.5	39.013	517.8	745.980	9.901.4
Hajdú vm.	636.927	2.498.7	10.544	41.4	113.657	445.9	80.171	314.5	15.730	61.7	857.029	3.362.2
Debrecen tjv.	119.471	1.463.6	12.973	158.9	16.717	204.8	22.711	278.2	3.932	48.2	175.804	2.153.7
Jász-Nagykun-Szolnok vm.	1,440.514	2.096.6	59.979	87.3	261.582	380.7	135.664	197.5	137.956	200.8	2,035.695	2.962.9
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.	3,086.066	2.712.8	183.272	161.1	639.375	562.0	440.892	387.6	150.209	132.0	4,499.814	3.955.5
Budapest szföv.	12.976	1.497.2	24	2.8	568	65.5	511	59.0	1.097	126.6	15.176	1.751.1
Kecskemét tjv.	120.010	1.421.9	12.578	149.0	22.089	261.7	5.767	68.3	12.246	145.1	172.690	2.046.0
Szabolcs és Ung vm.	1,466.224	2.432.6	24.586	40.8	181.983	301.9	187.521	311.2	24.548	40.7	1,884.862	3.127.2
Szatmár és Bereg vm.	752.672	2.755.4	8.182	30.0	113.241	414.5	107.729	394.3	11.901	43.6	993.725	3.637.8
Együtt: — <i>Total</i> :	12,891.745	2.644.4	591.880	121.4	2,307.836	473.4	1,534.917	314.9	908.621	186.4	18,234.999	3.740.5
Ebből idei költség: — <i>Dont production de 1928</i> :	9,159.884	1.878.9	468.660	96.2	1,884.684	386.6	1,249.063	256.2	332.082	68.1	13,094.373	2,686.0
III. Északi dombos vidék <i>Nord</i>												
Abaúj-Torna vm.	395.079	2.738.2	8.074	56.0	65.810	456.1	45.831	317.6	17.799	123.4	532.593	3.691.3
Borsod, Gömör és Kishont vm.	987.120	3.058.1	11.774	36.5	128.904	399.3	97.376	301.7	25.177	78.0	1,250.351	3.873.6
Miskolc tjv.	2.078	450.2	2	0.4	25	5.4	99	21.4	—	—	2.204	477.4
Heves vm.	932.623	2.703.8	15.170	44.0	175.049	507.5	101.349	293.8	33.350	96.7	1,257.541	3.645.8
Nógrád és Hont vm.	613.350	2.509.0	6.743	27.6	199.942	817.9	61.151	250.1	13.604	96.6	904.790	3.701.2
Zemplén vm.	414.350	2.619.6	6.075	38.4	51.967	328.5	42.911	271.3	9.563	60.5	524.866	3.318.3
Együtt: — <i>Total</i> :	3,344.600	2.743.1	47.838	39.2	621.697	509.9	348.717	286.0	109.493	89.8	4,472.345	3.668.0
Ebből idei költség: — <i>Dont production de 1928</i> :	2,368.831	1.942.8	33.201	27.3	492.048	403.6	278.406	228.3	41.149	33.7	3,213.635	2.635.7
Magyarország összesen: <i>Hongrie entière</i>:	28,718.881	2.957.2	760.672	78.3	4,726.330	486.7	3,139.143	323.2	1,340.806	138.1	38,685.782	3.983.5
Ebből idei költség: — <i>Dont production de 1928</i> :	19,731.077	2.031.7	589.894	60.7	3,886.618	395.1	2,568.375	264.5	498.416	51.3	27,224.380	2.803.3

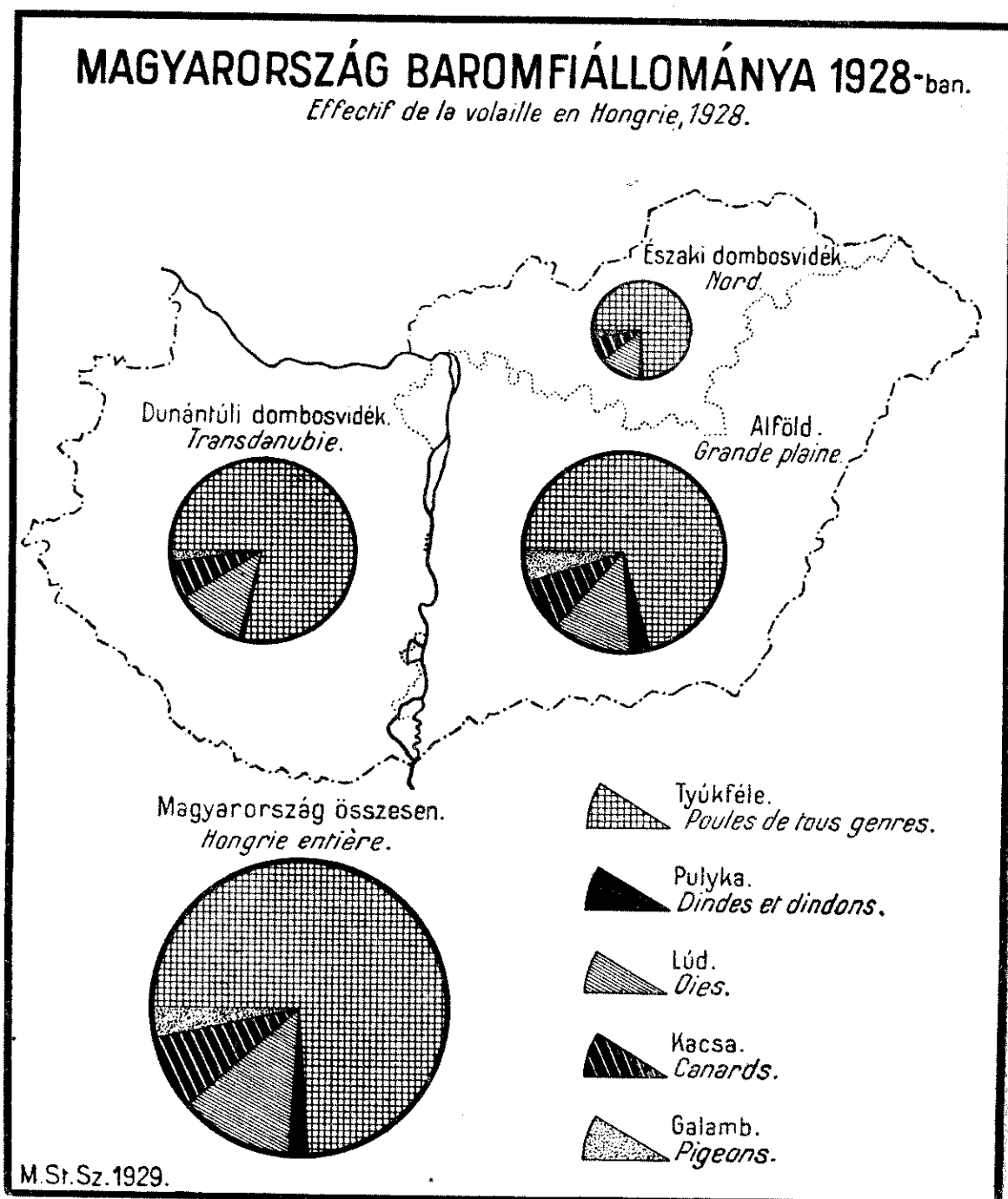
1) Vm. = comitat. Tjv. = ville autonome.

szek között. Arányuk az Alföldön 8·4, Dunántúl 7·9% és az északi vármegyék területén 7·8%. Egyébként a kacsállómanynak majdnem felét az Alföldön írták össze. A gazdaságokban számbavett galamboknak jóval több, mint felét az Alföldön tenyésztik. Az arányszámuk ott 5·0%-ot, Dunántúl csak 2·0%-ot, az északi dombos vidék területén pedig 2·4%-ot tett ki.

Az egyes törvényhatóságok közül, a nagyhatárú alföldi városok baromfiállománya emelkedik ki legjobban. Hódmezővásárhely azonban még ezek között is a legelső helyet foglalja el. Ennek a városnak a területén összeírt, kereken 900 ezer főnyi baromfiállomány nagyobb, mint amennyi Zemplén, Abaúj-Torna, Sopron, Komárom és Esztergom, Bács-Bodrog, vagy Hajdu vármegyék bármelyikének baromfilétszáma.

Az egyes baromfifajok elterjedésére vonatkozólag szükségesnek találjuk kiemelni, hogy a pulykalétszám Pest vm. után legnagyobb Hódmezővásárhelyen. A ludak darabszámát nézve, Pest és Jász-Nagykun-Szolnok vármegye vezet. Végül a galambtenyésztés az egész országban legkiterjedtebb Hódmezővásárhelyen, amennyiben az itt számbavett 190.710 főnyi létszám nagyobb, mint bármelyik vármegye teljes galamblétszáma. A hódmezővásárhelyi galambok darabszáma az ország területén összeírt egész galamblétszámnak 14·2%-át képezi.

Az 1. sz. táblázatunkban a baromfiállományt a szántófldterülethez viszonyítva arányszámokban is ismertetjük. Ezek az adataink az állomány sűrűségéről s a tenyésztés elterjedtségéről minden esetre pontosabban tájékoztatnak, mint csak a darabszámot feltüntető adatok. Ezek szerint a tyúkféle legsűrűbben Szeged tj. város területén és Zala vármegyében található. Legritkább a tyúkféle a városok közül Miskolcon és Sopronban, a vármegyék közül pedig Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében.

A pulykatenyésztés ugyancsak Szegeden, továbbá Hódmezővásárhelyen a legelterjedtebb. A városok közül Miskolcon, a vármegyék között pedig Sopron vármegye területén a legkisebb a pulykák aránya. A ludak létszámának sűrűsége legnagyobb Hódmezővásárhelyen és Szegeden, a vármegyék közül pedig Nógrád és Hont, továbbá Zala vármegyében. Viszonylag legkevesebb ludat tenyésztenek Miskolcon, illetve Bács-Bodrog vármegyében. A kacsalétszám szintén Hódmezővásárhelyen a leg-sűrűbb, alárendelt jelentőségű viszont Sopron városban és Sopron vármegyében. A gazdaságokban galambtenyésztéssel, mint már említettük, legkiterjedtebben Hódmezővásárhelyen foglalkoznak.

Az összes baromfifajokat egybefoglalva arra az eredményre jutunk, hogy a baromfiállomány általában Szeged és Hódmezővásárhely városokban legsűrűbb. A vármegyék közül Zala és Baranya vármegye áll első helyen, az országrészek közül pedig viszonylag a dunántúli dombos

2. Az 1928. évi baromfilétszám gazdaságnagyságcsoportok szerint fajonként.
Effectif de la volaille en 1928, par catégories d'exploitations.

Baromfifaj, gazdaságnagyságcsoport <i>Espèces de volaille, catégories d'exploitations</i>	A Dunántúli dombos vidéken <i>Trans- danubie</i>	Az Alföldön <i>Grande plaine</i>	Az Északi dombos vidéken <i>Nord</i>	Magyarországon - Hongrie		
	darabokban — nombre			összesen szám szerint au total, en nombres	1000 kat. hold szántóföldre számítva pour 1000 arp. cad. de terre labourable	
Tyúkféle — Espèces de poule						
Exploitations {	20 kat. holdon aluli gazdaságokban					
	moins de „ arp. cad.	10,025.929	9,359.714	2,744.079	22,129.722	5.231·8
	de 20—100 kat. holdas „	1,437.383	2,599.818	366.633	4,403.834	1.965·7
	de 100—1000 kat. holdas „	434.124	593.602	159.244	1,186.970	673·9
	plus de 1000 kat. holdon felüli „	585.050	338.611	74.644	998.305	674·6
	Összesen — Total	12,482.486	12,891.745	3,344.600	28,718.831	2.957·2
	Ebből idei költés — Dont production de 1928	8,202.362	9,159.884	2,368.831	19,731.077	2.031·7
Pulyka — Dindes et dindons						
Exploitations {	20 kat. holdon aluli gazdaságokban					
	moins de „ arp. cad.	64.279	270.344	21.993	356.616	86·0
	de 20—100 kat. holdas „	23.662	210.931	10.960	245.553	107·9
	de 100—1000 kat. holdas „	17.894	90.242	9.663	117.799	66·9
	plus de 1000 kat. holdon felüli „	15.119	20.363	5.222	40.704	27·5
	Összesen — Total	120.954	591.880	47.838	760.672	78·3
	Ebből idei költés — Dont production de 1928	88.033	468.660	33.201	589.894	60·7
Lúd — Oies						
Exploitations {	20 kat. holdon aluli gazdaságokban					
	moins de „ arp. cad.	1,469.075	1,515.166	504.959	3,489.200	824·9
	de 20—100 kat. holdas „	246.443	619.208	73.030	938.681	419·0
	de 100—1000 kat. holdas „	40.904	134.262	32.232	207.398	117·7
	plus de 1000 kat. holdon felüli „	40.375	39.200	11.476	91.051	61·5
	Összesen — Total	1,796.797	2,307.836	621.697	4,726.330	486·7
	Ebből idei költés — Dont production de 1928	1,459.886	1,884.684	492.048	3,836.618	395·1
Kacsa — Canards						
Exploitations {	20 kat. holdon aluli gazdaságokban					
	moins de „ arp. cad.	934.715	1,053.867	252.317	2,240.899	529·8
	de 20—100 kat. holdas „	182.815	343.722	58.150	584.687	261·0
	de 100—1000 kat. holdas „	61.028	94.192	26.265	181.485	103·0
	plus de 1000 kat. holdon felüli „	76.951	43.136	11.985	132.072	89·2
	Összesen — Total	1,255.509	1,534.917	348.717	3,139.143	323·2
	Ebből idei költés — Dont production de 1928	1,040.906	1,249.063	278.406	2,568.375	264·5

Baromfifaj, gazdaságnagyságcsoporth <i>Espèces de volaille, catégories d'exploitations</i>		A Dunántúli dombos vidéken <i>Trans- danubie</i>	Az Alföldön <i>Grande plaine</i>	Az Északi dombos vidéken <i>Nord</i>	Magyarországon — Hongrie	
					összesen szám szerint <i>au total, en nombres</i>	1000 kat. hold szántóföldre számítva <i>pour 1000 arp. cad. de terre labourable</i>
d a r a b o k b a n — n o m b r e						
Galamb — Pigeons						
<i>Exploitations</i>	<i>moins de</i> 20 kat. holdon aluli gazdaságokban					
	„ <i>arp. cad.</i>	197.439	445.168	71.244	713.851	172.2
	<i>de</i> 20—100 kat. holdas					
	„ <i>arp. cad.</i>	79.895	344.022	24.001	447.918	196.4
	<i>de</i> 100—1000 kat. holdas					
„ <i>arp. cad.</i>	22.661	86.135	9.502	118.298	67.2	
<i>plus de</i> 1000 kat. holdon felüli						
„ <i>arp. cad.</i>	22.697	33.296	4.746	60.739	41.1	
Összesen — <i>Total</i>		322.692	908.621	109.493	1,340.806	138.1
Ebből idei költés — <i>Dont production de 1928</i>		125.185	332.082	41.149	498.416	51.3
Összes baromfiállomány <i>Effectif total de la volaille</i>						
<i>Exploitations</i>	<i>moins de</i> 20 kat. holdon aluli gazdaságokban					
	„ <i>arp. cad.</i>	12,691.437	12,644.259	3,594.592	28,930.288	6.844.7
	<i>de</i> 20—100 kat. holdas					
	„ <i>arp. cad.</i>	1,970.198	4,117.701	532.774	6,620.673	2.950.0
	<i>de</i> 100—1000 kat. holdas					
„ <i>arp. cad.</i>	576.611	998.433	236.906	1,811.950	1.028.7	
<i>plus de</i> 1000 kat. holdon felüli						
„ <i>arp. cad.</i>	740.192	474.606	108.073	1,322.871	893.9	
Összesen — <i>Total</i>		15,978.438	18,234.999	4,472.345	38,685.782	3.983.5
Ebből idei költés — <i>Dont production de 1928</i>		10916372	13094373	3,213.635	27224380	2.803.3

vidéken jut legtöbb baromfi 1000 kat. hold szántóföldre.

Az egyes gazdaságnagyságcsoporthoknak a baromfitenyésztésben egymástól meglehetősen eltérő szerepük van. Igazolja ezt a megállapítást a 2. sz. kimutatásunk, mely a baromfilétszámnak gazdaságnagyságcsoporthok szerint való megoszlását országrészenként és baromfifajok szerint részletezve ismerteti. Az állománynak 74.8%-át a 20 kat. holdnál kisebb gazdaságokban, 17.1%-át pedig a 20—100 kat. holdas gazdaságokban tenyésztik. Megállapítható tehát, hogy *házámban a baromfiállománynak több mint 90%-a a 100 kat. holdnál kisebb, ú. n. kisgazdaságokban található.* Az összes állománynak 4.7%-a a 100—1000 kat. holdas közepgazdaságokban, 3.4%-a pedig az 1000 kat. holdon felüli nagygazdaságokban iratott össze. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a gazdasági alkalmazottak tulajdonát képező baromfiakat a gazdaságok tulajdonosának baromfiállományával együtt kellett bejelenteni. Tekintve, hogy cselédséget ugyszólván csak a közép- és nagygazdaságok-

ban tartanak, a 100 kat. holdnál nagyobb gazdaságoknál kimutatott baromfiállomány jórészen a cselédség tulajdonát képezi, a közép- és nagygazdaságok maguk — a beérkezett adatok szerint — csak elvétve foglalkoznak baromfitenyésztéssel.

Az országrészek területén belül a kisebb gazdaságnagyságcsoporthoknak a tenyésztésben való részvétele elég különböző mértékű. Az egyes országrészek baromfiállományának az Alföldön 69.3%-át, Dunántúl 79.4%-át, az északi dombos vidéken pedig már 80.4%-át a 20 kat. holdon kisebb gazdaságok tenyésztik, az Alföld és az északi dombos vidék arányszáma között tehát 16.0%-os a különbség. A 20—100 kat. holdas gazdaságok szerepénél szintén hasonló eltérések vannak. A baromfilétszámnak ugyanis az Alföldön 22.6%-a s a Dunántúl csak 12.4%-a, az északi törvényhatóságokban pedig már csak 11.0%-a tartozott ehhez a gazdaságnagyságcsoporthoz. A közép- és nagygazdaságok baromfiállományára vonatkozó adataink Dunántúl és az Alföldön alig számbajövő eltérést mutatnak egymás-

sal szemben, csak az északi törvényhatóságok vonatkozó gazdaságkategóriájánál találunk a többiektől elütő arányszámot. Nevezetesen a közép- és nagygazdaságokban összeírt baromfiak darabszáma az összes állománynak az Alföldön 8·1, Dunántúl 8·2, az északi dombos vidéken ellenben csak 7·7%-át tette ki.

A *tyúkféléknél* az állománynak 77·1%-át a 20 kat. holdon aluli, 15·3%-át a 20—100 kat. holdas kisgazdaságok, 7·6%-át pedig a közép- és nagygazdaságok jelentették be. Érdekes jelenség, hogy a *pulykáknál* nem ily nagyok az eltérések az egyes gazdaság-csoportok között. Ennél a baromfifajnál ugyanis az állománynak 46·9%-a a 20 kat. holdon aluli csoportban, 32·3%-a a 20—100 kat. holdas csoportban és 20·8% a közép- és nagygazdaságokban található. A *lúdállománynak* 73·8%-át a 20 kat. holdon aluliak, 19·9%-át a 20—100 kat. holdas gazdaságok, 6·3%-át pedig a közép- és nagygazdaságok tenyésztik. A *kacsáknak* 71·4%-a 20 kat. holdon aluli, 18·6%-a a 20—100 kat. holdas és 10·0%-a a 100 kat. holdon felüli gazdaságokban iratott össze. Végül a *galamboknak* a 20 kat. holdon aluli gazdaságokban 53·2%-át, a 20—100 kat. holdas gazdaságokban 33·4%-át s a közép- és nagygazdaságoknál 13·4%-át tenyésztették.

Az egyes baromfifajoknál a két dombos vidéken általában csak a 20 kat. holdon aluli gazdaságok jelentősége emelkedik ki. Az Alföldön ellenben, ahol a 20—100 kat. holdas gazdaságok száma viszonylag nagyobb, mint a két másik országrész területén, a baromfitenyésztésben ez a gazdaság-csoport is szóhoz jut. Különösen feltűnő az alföldi 20—100 kat. holdas gazdaságok szerepe a pulykáknál és a galamboknál. A pulykaállománynak ez a gazdaságnagyság-csoport az Alföldön 35·6%-át, Dunántúl csak 19·6%-át és az északi törvényhatóságok területén 22·9%-át tenyésztette. A galamblétszámból a szóbanlevő gazdaságkategóriára az alföldi gazdaságokban 37·9%, a dunántúli dombos vidéken 24·8%, az északi dombos vidéken pedig 21·9% jutott.

A baromfiösszeírás alkalmával, mint már említettük, az 1928. évi ültetésből származó baromfit is be kellett gazdaságunkint jelen-

teni. A vonatkozó adatok szerint az ország baromfiállományának 70·4%-a 1928. évi költésből származott. Az új költés aránya a dunántúli dombos vidéken 68·3%, az Alföldön 71·8%, az északi dombos vidéken pedig 71·9%, a baromfitenyésztés tehát az 1928. év tavaszán az északi dombos vidéken és az Alföldön nagyobb arányú volt, mint a Dunántúl.

A felsorakoztatott adatokból, tekintve, hogy csak egy esztendőről van szó, messze-mező következtetések nem vonhatók le. Arra azonban mindenesetre alkalmasak az adatok, hogy azokból a kisgazdaságok szerepének fontosságát megállapítsuk. A közép- és nagygazdaságokban az állattenyésztésnek ez az elég jövedelmező ága ezidőszerint csak elvétve van bevezetve. Kívánatos lenne pedig, hogy a mai kor követelményeinek megfelelő, modern berendezésű baromfitenyésztések mind nagyobb számban létesíttessenek. Ez pedig csak a közép- és nagygazdaságoknak a baromfitenyésztésbe való bevonása útján remélhető, mert a kisgazdaságok részben konzervativizmusuk, részben tőkeszegénységük miatt, többnyire csak az apáiktól elsajátított, a fajtanemesítést egyáltalában nem ismerő régi módszer szerint üzik ezt az állattenyésztési ágat. Az elmúlt év külkereskedelmi forgalmának adatai az exportra került baromfiaknak és baromfitermékeknek visszaeséséről¹⁾ számolnak be, bizonyára az erős külföldi verseny és nem a tenyésztés hanyatlása következtében. A külföldi konkurrencia leküzdése jogosan csak akkor remélhető, ha a baromfitenyésztők hazánkban is figyelembe veszik és meghonosítják azokat a baromfifajtákat, tenyésztési módszereket, felszereléseket, amelyek a modern baromfitenyésztésben ma már szinte nélkülözhetetleneknek bizonyulnak. Ezeknek beszerzése, illetve meghonosítása pedig nem a kisgazdaságoktól, hanem csakis a tőkében erősebb közép- és nagygazdaságoknak a tenyésztésbe való szélesebb körű bevonásától remélhető.

Sz. Z. dr.

¹⁾ L. a Magy. Stat. Szemle 1929. 2. sz. 118. l.

Állatforgalmunk 1928-ban.

Le mouvement des animaux en 1928 en Hongrie.

Résumé. Le mouvement des foires à bestiaux, ainsi que le commerce extérieur du bétail, ont fléchi comparativement à l'année précédente. Aux foires, par rapport à 1927, le nombre des animaux amenés a baissé de 1·2% et celui des animaux vendus de 7·7, la demande diminuait donc encore plus que l'offre; et comme on n'a vendu que 29·8% des animaux offerts, contre 31·9 en 1927, le résultat des foires a été, même relativement, inférieur à celui de 1927. La diminution a été due surtout à ce que l'étranger a acheté bien moins d'animaux de boucherie et de trait: les exportations de ce genre ont baissé de 14·2%. L'importation des animaux vivants a été tout à fait insignifiante (1·8% de l'exportation).

*

Az országos állatvásárok forgalmáról begyűjtött statisztikai adatok szerint a vásári állatforgalom a múlt esztendőben, éppen úgy, mint az 1927. évi forgalom, a kínálatot és a keresletet tekintve, egyaránt hanyatlott (lásd az 1. számú kimutatást). Az 1926. évi 4,330.284 és az 1927. évi 3,803.393 darab különféle fajú állattal szemben a tárgyalt évben csak 3,757.068 darab haszonállat került felhajtásra s míg a felhajtásból 1926-ban 1,244.886, 1927-ben pedig 1,211.925 darab adatott el, 1928-ban csak 1,118.651 drb. vágó- és igásállat cserélt gazdát. Vagyis a múlt évben a kínálat az előző évihez képest 1·2%-kal, a kereslet pedig 7·7%-kal csökkent. Megállapítható tehát, hogy a kereslet csökkenése lényegesen nagyobb arányú volt, mint a kínálat visszaesése.

1. Az országos állatvásárok forgalma az 1921—1928. években.

Mouvement des foires à bestiaux en 1921—1928.

Év Année	Felhajtott darabszám szerint — Il a été amené				Eladatott darabszám szerint — Il a été vendu			
	szarvasmarha — bêtes à cornes	ló chevaux	juh moutons	sertés porcs	szarvasmarha — bêtes à cornes	ló chevaux	juh moutons	sertés porcs
Moyenne de 1921—25 évi átlag	1,402.309	1,078.219	180.602	580.622	385.576	181.574	55.194	193.655
1926	1,841.493	1,387.000	305.862	795.929	567.395	247.186	105.793	324.512
1927	1 587.694	1,224.743	234.097	756.859	542.779	242.245	87.381	339.520
1928	1,481.522	1,153.999	255.430	866.117	457.426	212.840	92.196	356.189

A forgalom hanyatlását a felhajtásnál tulajdonképpen csak a szarvasmarhák és lovak darabszámának csökkenése idézte elő, mert juhokból és sertésekből a múlt évben több darabot vittek vásárra, mint 1927-ben, sőt a sertés kínálat a mai területen épp a múlt évben érte el a maximumát. A tárgyalt esztendőben ugyanis 8·8%-kal több sertés hajtattott a vásárra, mint eddig legkedvezőbbnek tartott 1926-ban.

A vásárokon gazdát cserélt haszonállatok száma hasonlóképpen alakult. Itt is a szarvasmarhák és a lovak száma esett vissza, viszont a juh- és a sertés-eladás nagyobb arányú volt, mint 1927-ben. A tulajdonost cserélt sertések darabszáma a mai terüle-

ten 1928-ban volt a legnagyobb és pedig 83·9%-kal nagyobb, mint az 1921—1925. évek átlagában és 4·9%-kal nagyobb, mint az eladás tekintetében eddig legelső helyen álló 1927. évben.

Az összes felhajtott állatoknak az említett öt év átlagában 25·2%-a, 1926-ban 28·7%-a, 1927-ben 31·9%-a, 1928-ban pedig 29·8%-a eladatott. Látható tehát, hogy 1927-ig a vásárra vitt jószágnak mind nagyobb és nagyobb hányada talált vevőre, 1928-ban azután a kereslet gyengülése folytán a vásárok eredményessége elég érzékenyen visszaesett.

A kelendőség mértékének ez a csökkenése valamennyi állatfajra kiterjedt, amennyiben míg 1927-ben a felhajtott sertéseknek 44·9%-a, a juhoknak

2. Vágó- és igásállatok külkereskedelmi forgalma az 1926—1928. években.

Commerce extérieur des animaux de boucherie et de trait en 1926—1928.

Év Année	Kivitel — Exportation				Behozatal — Importation			
	Szarvasmarha — Bêtes à cornes	Ló Chevaux	Juh Moutons	Sertés Porcs	Szarvasmarha — Bêtes à cornes	Ló Chevaux	Juh Moutons	Sertés Porcs
m e n n y i s é g e d a r a b o k b a n — e n t ê t e s								
1926	91 544	29 823	38.918	157.748	1.003	454	366	90
1927	74.015	29.922	24.574	116.507	2.135	197	1.107	833
1928	60.923	29.376	16.576	103.291	2.432	101	1.084	96

37,3%-a, a szarvasmarháknak 34,2%-a s a lovaknak 19,8%-a új tulajdonos kezébe ment át, addig a tárgyalat évben a vásárra vitt sertéseknek 41,1%-át, a juhoknak 36,1%-át, a szarvasmarháknak 30,9%-át, a lovaknak pedig csak 18,4%-át sikerült eladni. Tehát annak dacára, hogy, amint említettük, a múlt évben a sertések forgalma a felhajtásnál és az eladásnál egyaránt ezelőtt el nem ért magasságra emelkedett, az értékesítés viszonylag kevésbé sikerült, mint az előző évben, amikor pedig darabszám szerint jóval kisebb volt a forgalom.

Az állatvásári forgalom hanyatlásának egyik oka az élőállatexport múltévi visszaesésében keresendő. (Lásd a 2. sz. kimutatást). A kivitelre került vágó- és igásállatok darabszáma 1928-ban (210.166 drb.) ugyanis 14,2%-kal kevesebb volt, mint 1927-ben (245.018 drb.). A kivitel csökkenése valamennyi állatfajra kiterjedt s legnagyobb mértékben (32,5%-ban) a juhoknál, a legkisebb arányban pedig (1,8%-ban) a lovaknál következett be. Az élőállatimport, mely a darabszámot véve csak 1,8%-át tette a kivitelnek, némileg szintén visszaesett.

© I P A R ©

A világ szén-, vas- és acéltermelése.¹⁾

Production mondiale de charbon, de fer et d'acier.¹⁾

Köszén.

Míg az 1927. évben a fő kőszéntermelő országok termelésének összeredménye növekedést mutat az

¹⁾ Société des Nations: Bull. Mens. de Stat., 1929. No 2., Wirtsch. u. Stat. 1929. No 3.

előző évek eredményeivel szemben, 1928-ban a termelésben némi visszaesés állapítható meg.

A százezer tonnánál nagyobb évi termelést felmutató országok együttes termelése 1928-ban 1.183 millió tonnát tett, szemben az előző év 1.219 millió

1. A világ kőszéntermelése.

Production mondiale de houille.

Havi átlag, hó <i>Moyenne mensuelle, mois</i>	Amerikai Egy. Államok <i>Etats-Unis</i>	Belgium <i>Belgique</i>	Brit-India <i>Indes anglaises</i>	Cseh-Szlovákia <i>Tchéco-Slov.</i>	Chile <i>Chili</i>	Délafrikai Unió <i>Un. Sud-Afr.</i>	Franciaország <i>France</i>	Holland Kelet-India <i>Indes Néerland</i>	Japán <i>Japon</i>	Kanada <i>Canada</i>	Lengyelország <i>Pologne</i>	Nagy-Britannia <i>Royaume-Uni</i>	Németalföld <i>Pays-Bas</i>	Németország <i>Allemagne</i>	Oroszország <i>Russie</i>	Saarvidék <i>Sarre</i>	Összesen <i>Total</i>		
	1000 tonna — 1000 tonnes																havi átlag <i>moy. mens.</i>	évi termelés <i>produc- tion an- nuelle</i>	
1918	43.088	1.903	1.311	1.174	107	665	3.338	47	1.776	1.119	[748]	24.337	156	15.842	2.267	[1.101]	97.130	1.165.560	
1918	51.272	1.158	1.681	997	126	747	2.078	69	2.336	888	500	19.284	283	13.410	
1919	41.878	1.540	1.843	854	124	776	1.796	79	2.606	830	507	19.456	283	8.977	.	.	748	.	
1920	49.764	1.866	1.447	948	89	867	2.024	91	2.437	1.002	534	19.435	328	10.946	637	784	93.199	1.118.388	
1021	38.283	1.813	1.558	1.002	166	862	2.351	101	2.185	890	632	13.823	327	11.354	710	798	76.795	921.540	
1022	36.057	1.767	1.540	872	88	736	2.595	87	2.308	882	1.849	21.134	381	10.834	755	937	82.822	993.864	
1923	49.736	1.910	1.593	1.029	97	901	3.140	96	2.412	1.014	3.008	23.369	440	5.193	1.020	766	95.724	1.148.688	
1924	43.213	1.947	1.716	1.265	128	944	3.668	123	2.509	762	2.685	22.617	490	9.897	1.323	1.169	94.456	1.133.472	
1925	43.988	1.925	1.693	1.047	121	983	3.921	117	2.622	719	2.423	20.590	571	11.052	1.475	1.083	94.330	1.131.960	
1926	49.729	2.110	1.703	1.214	122	1.038	4.285	107	2.619	974	2.979	10.692	717	12.108	2.203	1.140	93.740	1.124.890	
1927	45.197	2.298	1.790	1.222	122	1.006	4.315	115	2.600	1.028	3.174	21.355	777	12.800	2.683	1.133	101.615	1.219.380	
1928	43.052	2.295	1.805	1.264	115	1.014	4.280	⁸⁾ 123	⁸⁾ 2.621	1.029	3.383	20.129	891	12.573	2.875	1.092	98.541	1.182.492	
1928																		havi term. <i>prod. mens.</i>	
I.	45.266	2.378	1.923	1.388	104	943	4.350	121	2.560	988	3.454	21.889	903	13.421	3.119	1.099	103.906		
II.	42.577	2.260	2.341	1.375	103	910	4.164	98	2.723	1.000	3.271	20.982	829	12.926	3.011	1.029	99.599		
III.	44.859	2.516	2.185	1.310	131	1.007	4.470	108	2.959	1.029	3.509	22.438	939	14.118	3.168	1.197	105.936		
IV.	35.468	2.223	1.909	1.119	106	918	4.053	113	2.566	860	2.981	18.500	832	11.715	2.448	994	86.805		
V.	40.594	2.228	1.930	1.165	133	1.041	4.162	122	2.719	1.072	3.060	19.994	874	11.932	2.647	1.052	94.725		
VI.	37.434	2.378	1.624	1.152	127	1.040	4.374	120	2.608	1.106	3.192	19.260	894	11.833	2.593	1.064	90.799		
VII.	36.968	2.220	1.308	1.198	133	1.035	4.172	137	2.569	1.057	3.248	18.423	921	12.483	2.619	1.106	89.597		
VIII.	43.536	2.249	1.784	1.356	120	1.104	4.359	134	2.401	1.191	3.416	18.651	927	13.021	2.655	1.147	98.051		
IX.	42.943	2.175	1.890	1.334	111	1.058	4.179	130	2.436	963	3.401	19.154	876	12.157	2.637	1.065	96.509		
X.	53.446	2.413	1.770	1.300	137	1.067	4.607	135	2.680	1.090	3.848	21.445	961	13.311	3.161	1.198	112.569		
XI.	48.532	2.328	1.398	1.255	101	1.062	4.387	125	2.603	1.044	3.770	20.969	892	12.141	3.038	1.085	104.730		
XII.	45.002	2.175	1.602	1.220	76	977	4.089	⁸⁾ 130	⁸⁾ 2.600	953	3.449	19.842	846	11.819	3.409	1.070	99.259		

¹⁾ Csak a brit tartományok — *Provinces britanniques seulement.*

²⁾ Eladás — *Charbon vendu.*

³⁾ 1919-től Elzász-Lotharingiával — *Depuis 1919, y compris l'Alsace-Lorraine.*

⁴⁾ Mai terület; 1922. júliusig lengyel Felső-Szilézia nélkül — *Territoire actuel; jusqu'à juillet 1922, non compris la Haute-Silésie polonaise.*

⁵⁾ Eladható mennyiség. 1922-től Írország nélkül — *Charbon disponible pour la vente. Depuis 1922, non compris l'Irlande.*

⁶⁾ 1919-től Elzász-Lotharingia és a Saarvidék nélkül; 1922. júliustól lengyel Felső-Szilézia nélkül — *A partir de 1919 sans l'Alsace-Lorraine et la Sarre; à partir de juillet 1922 sans la Haute-Silésie polonaise.*

⁷⁾ Európai terület — *Territoire d'Europe.*

⁸⁾ Becslés — *Evaluation.*

tonnát tevő termelésével. Az 1913. év termelését azonban a múlt év termelése is túlszárnyalja.

A legtöbbet termelő *Amerikai Egyesült Államokban*, amely a világtermelésnek felét szokta képviselni, már 1927-ben hanyatlott a teljesítménye: 542 millió tonna volt. 1928-ban újabb eséssel a termelés 517 millió tonnára redukálódott, amely mennyiség az előbb említett világszámra tekinthető mennyiségnek 44%-a.

Nagy-Britanniában, ahol a termelés a sztrájk miatt igen gyenge, 1926. év kivételével az újabb években megközelítette az Amerikai Egyesült Államok termelésének felét, szintén csökkenés mutatkozik. Az 1928. évi eredmény 241.5 millió tonna volt, 14.8 millió tonnával kevesebb, mint 1927-ben.

A termelésben harmadik helyen álló *Németország* évi adata ugyancsak némi csökkenést tüntet fel: 150.9 millió tonna termeltetett az előző évi 153.6 millió tonnával szemben. Ebben az országban is, mint Nagy-Britanniában, kevesbedett a kivitel is és pedig közel 3 millió tonnával.

Franciaországban a termelés csökkenése kismértvű az előző évvel szemben s a két év előtti szinten mozgott. Az 1928. év termelése: 51.4 millió tonna.

Számottevő emelkedés mutatkozik a termelésben *Lengyelországban* (38.1 millió tonnáról 40.5 mil-

lió tonnára) és *Európai-Oroszországban* (32.2 millió tonnáról 34.5 millió tonnára).

Barnaszén.

A kőszéntermeléssel ellentétben, a barnaszéntermelés 1928. évi adata általában minden országban magasabb az előző év adatánál.

A világtermelés 206 millió tonna volt, míg az 1927. év termelése csak 189 millió tonnát tett. Megállapítható, hogy a barnaszén kitermelése a háború óta, elég fokozatos emelkedéssel, mintegy 70%-kal javult.

A legnagyobb barnaszéntermelő ország, *Németország* az 1927. évi 150.5 millió tonnáról 1928-ban 166.2 millió tonnára emelte termelését. A hazai adat is (6.5 millió tonna) javuló tendenciát mutat, az 1923. év rekordtermelését (6.9 millió tonna) azonban még nem érték el.

Nyersvas.

A világtermelés valamivel emelkedett az előző évvel szemben s maximális a háború utáni évek során.

Táblázatunk adatait az abban nem szereplő országok adataival kiegészítve, a világtermelést 1928-

2. A világ barnaszéntermelése.

Production mondiale de lignite.

Havi átlag, hó <i>Moyenne mensuelle, mois</i>	Ausztia <i>Autriche</i>	Bulgária <i>Bulgarie</i>	Cseh-Szlovákia <i>Tchéco-Slovaquie</i>	Kanada <i>Canada</i>	Magyarország <i>Hongrie</i>	Németország <i>Allemagne</i>	Sz. H. Sz. állam <i>Royaume S. H. S.</i>	Összesen — <i>Total</i>	
								havi átlag <i>moy. mens.</i>	évi termelés <i>production annuelle</i>
1000 t o n n a — 1000 t o n n e s									
1913	218	29	1.928	16	518	7.269	223	10.201	122.412
1918	187	56	1.362	244		8.383			
1919	185	49	1.444	222	313	7.804	185	10.202	122.424
1920	225	62	1.663	279	402	9.324	235	12.190	146.280
1921	233	76	1.778	248	460	10.255	246	13.296	159.552
1922	261	85	1.598	264	515	11.432	302	14.457	173.484
1923	224	89	1.355	271	575	9.899	330	12.743	152.916
1924	232	101	1.705	269	529	10.386	338	13.560	162.720
1925	253	102	1.551	274	460	11.644	331	14.615	175.380
1926	246	100	1.589	272	485	11.596	329	14.617	175.404
1927	256	103	1.669	289	520	12.542	371	15.750	189.000
1928	273	118	1.726	289	543	13.821	385	17.154	205.847
1928								havi term. — <i>prod. mens.</i>	
I.	297	111	2.102	549	635	14.222	435	18.351	
II.	275	114	1.136	273	514	13.419	404	16.135	
III.	296	114	1.858	243	531	14.401	393	17.836	
IV.	240	73	1.695	159	431	12.263	333	15.194	
V.	246	79	1.567	74	452	12.964	369	15.751	
VI.	236	85	1.561	103	473	13.241	326	16.025	
VII.	245	108	1.629	131	473	13.531	374	16.491	
VIII.	263	141	1.741	202	516	14.330	383	17.576	
IX.	268	124	1.759	316	557	13.616	374	17.014	
X.	306	145	2.054	487	663	15.226	423	19.304	
XI.	303	162	1.893	493	633	14.548	400	18.432	
XII.	297	163	1.715	424	634	14.105	400	17.738	

¹⁾ Jelenlegi terület. — *Territoire actuel.*

²⁾ L. kőszéntáblázat ⁶⁾ jegyzetét. — *Voir la note ⁶⁾ du tableau relatif à la houille.*

3. A világ nyersvastermelése.

Production mondiale de fer brut.

Havi átlag, hó <i>Moyenne mensuelle, mois</i>	Amerikai Egyesült-Államok <i>Etats-Unis</i>	Belgium <i>Belgique</i>	Franciaország <i>France</i>	Kanada <i>Canada</i>	Lengyelország <i>Pologne</i>	Luxemburg <i>Luxembourg</i>	Nagy-Britannia <i>Royaume-Uni</i>	Németország <i>Allemagne</i>	Oroszorsz. <i>Russie U.R.S.S.</i>	Saarvidék <i>Sarre</i>	Svédorsz. <i>Suède</i>	Összesen — <i>Total</i>	
												havi átlag <i>moy. mens.</i>	évi termelés <i>production annuelle</i>
1000 t o n n a — 1000 t o n n e s													
1913	2.592	207	434	85	88	212	869	1.397	351	[114]	61	6.296	75.552
1918	3.226	.	108	90	.	106	769	767	.	.	63	.	.
1919	2.586	21	204	69	.	51	626	471	.	53	41	.	.
1920	3.069	93	279	82	²⁾ 4	58	680	532	10	54	39	4.900	58.800
1921	1.389	73	287	51	²⁾ 5	81	221	655	10	75	26	2.873	34.476
1922	2.271	134	440	32	40	140	415	766	16	96	22	4.372	52.464
1923	3.363	179	456	75	43	117	630	412	32	77	24	5.408	64.896
1924	2.614	237	641	50	28	180	619	653	63	112	43	5.240	62.880
1925	3.058	212	708	48	26	197	530	841	128	121	36	5.905	70.860
1926	3.277	281	786	64	27	213	208	803	204	135	39	6.037	72.444
1927	3.036	313	777	60	52	228	617	1.092	252	148	35	6.610	79.320
1928	3 204	325	841	88	57	231	560	984	281	161	33	6.765	81.180
1928	havi term. — <i>prod. mens.</i>												
I.	2.916	315	809	66	59	230	569	1.180	278	156	31	6.609	
II.	2.947	302	784	66	54	220	560	1.122	263	151	32	6.501	
III.	3.251	327	857	80	58	240	602	1.170	291	169	35	7.080	
IV.	3.237	313	884	76	55	227	572	1.045	279	156	29	6.823	
V.	3.337	329	871	89	55	234	601	1.044	300	164	33	7.057	
VI.	3.131	321	843	99	54	230	573	1.021	273	157	29	6.731	
VII.	3.121	324	836	97	56	225	546	1.035	268	160	26	6.694	
VIII.	3.187	329	858	93	57	234	527	1.031	267	161	23	6.767	
IX.	3.111	325	822	92	56	231	512	985	274	158	31	6.597	
X.	3.428	344	857	95	63	236	552	1.016	290	169	39	7.089	
XI.	3.356	331	850	97	59	229	553	267	276	169	45	6.232	
XII.	3.424	345	882	105	57	234	549	883	314	167	40	7.000	

¹⁾ 1919-től Elzász-Lotharingiával. — *Depuis 1919, y compris l'Alsace-Lorraine.*

²⁾ Mai terület lengyel Felső-Sziléziával. — *Territoire actuel, y compris la Haute-Silésie polonaise.*

³⁾ Lengyel Felső-Szilézia nélkül — *Non compris la Haute-Silésie polonaise.*

⁴⁾ 1918-től Elzász-Lotharingia, 1919-től a Saarvidék, 1922-től lengyel Felső-Szilézia nélkül. — *Depuis 1918, sans l'Alsace-Lorraine; depuis 1919, sans la Sarre; depuis 1922, sans la Haute-Silésie polonaise.*

ban 88·4 millió tonnára tehetjük, míg 1927-ben a világtermelés 87·0 millió tonna volt.

Ebből a mennyiségből Európa 45·3 millió tonnával — a világtermelés nagyobbik felével — részesedik, Amerika 39·8 millió tonnával, a többi világ-részek együttes termelése alig haladja meg a 3 millió tonnát.

Az *Amerikai Egyesült-Államoknak* a világtermelés 44%-át jelentő termelése némi emelkedéssel 38 és félmillió tonnát tett az elmúlt év folyamán, *Németországban* ellenben az 1927. évi termeléshez képest, amely a legnagyobb (13·1 millió tonna) volt a világháború utáni években, 1928-ban visszaesés mutatkozik (11·8 millió tonna).

Nyersacél.

A táblázatban részletezett adatokat módunkban áll itt is teljessé tenni a kisebb teljesítményű orszá-

gok adataival. A nyersacél világtermelése így végeredményben 109·8 millió tonnára rúg. Ez az adat szintén a legnagyobb a háború utáni évek között. Az előző évben a világot csak 102·1 millió tonna volt, az acéltermelés tehát a vastermelésnél nagyobb mértékben izmosodott.

Világ-részek szerint tagolva az 1928-as világot, azt találjuk, hogy Európa 53·2 milliós termelése körülbelül egyforma volt Amerika termelésével (53·6 millió tonna), amelynek csaknem egész mennyisége az Amerikai Egyesült-Államok javára irandó. Ázsia, Ausztrália és Afrika együtt mindössze 3 millió tonnát produkált.

Az *Amerikai Egyesült-Államok* termelése közel felét jelenti a világtermelésnek s az elmúlt évben (több mint 50 millió tonna) is jelentősen fokozódott. *Németország* termelésében, hasonlóan, mint a nyersvasnál, némi csökkenés mutatkozik (1928 adata: 14·6 millió tonna).

4. A világ nyersacéltermelése.
Production mondiale d'acier brut.

Havi átlag, hó Moyenne mensuelle, mois	Amerikai Egy. All. Etats-Unis	Belgium Belgique	Francia- ország France	Kanada Canada	Lengyel- ország Pologne	Luxemburg Luxem- bourg	Nagy-Bri- tannia - Ro- yume-Uni	Németor- szág — Al- lemagne	Olaszorsz. Italie	Oroszorsz. Russie U. R. S. S.	Saarvidék Sarre	Svédorsz. Suède	Összesen — Total	
	1 0 0 0 t o n n a — t o n n e s												havi átlag moy. mens.	évi termelés production annuelle
1913	2.564	206	391	88	135	101	649	1.467	71	354	[173]	62	6.088	73.056
1918	3.645	1	150	142	.	73	808	986	83	.	.	53	.	.
1919	2.853	28	180	78	.	32	668	573	61	.	59	46	.	.
1920	3.461	104	226	94	4) 6	49	768	650	64	14	62	42	5.540	66.480
1921	1.628	64	258	57	4) 10	64	314	772	58	15	82	20	3.342	40.104
1922	2.927	130	378	41	83	117	498	943	82	30	109	29	5.367	64.404
1923	3.682	191	426	75	94	100	718	525	95	61	89	26	6.082	72.984
1924	3.117	240	575	55	57	157	696	820	113	95	124	46	6.095	73.140
1925	3.737	212	621	64	65	174	625	1.016	149	177	132	43	7.015	84.180
1926	3.794	278	703	66	66	187	305	1.028	148	260	145	44	7.024	84.288
1927	3.675	309	692	77	104	206	770	1.359	133	310	158	43	7.836	94.032
1928	4.220	328	782	105	120	214	722	1.209	164	356	173	49	8.442	101.303
1928													havi term. — prod. mens.	
I.	4.055	316	753	86	105	213	636	1.469	122	354	169	37	8.315	
II.	4.110	310	738	100	102	205	777	1.323	124	346	166	48	8.349	
III.	4.580	326	806	120	118	220	806	1.422	156	381	182	51	9.168	
IV.	4.372	305	736	115	108	203	654	1.161	147	341	161	42	8.345	
V.	4.271	325	794	120	112	215	765	1.248	175	350	170	57	8.602	
VI.	3.803	329	797	118	116	215	721	1.295	172	336	172	43	8.117	
VII.	3.873	320	751	84	122	208	678	1.311	172	312	173	43	8.047	
VIII.	4.246	342	793	90	128	224	659	1.329	169	338	175	54	8.547	
IX.	4.214	331	757	101	127	209	730	1.190	185	362	162	46	8.414	
X.	4.722	356	834	111	139	229	768	1.306	188	387	190	56	9.286	
XI.	4.328	340	800	110	131	213	775	357	183	373	178	66	7.854	
XII.	4.080	333	828	105	128	218	694	1.091	170	387	175	50	8.259	

1) Öntvények nélkül. — Non compris moulages.

2) 1919-től Elzász-Lotharingiával. — Depuis 1919, y compris l'Alsace-Lorraine.

3) Mai terület lengyel Felső-Sziléziával. — Territoire actuel, y compris la Haute-Silésie polonaise.

4) Lengyel Felső-Szilézia nélkül. — Non compris la Haute-Silésie polonaise.

5) L. nyersvastáblázat 4) jegyzetét. — Voir la note 4) du tableau relatif au fer brut.

© KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS ©

Magyarország külkereskedelmi forgalma 1929 február havában.

Commerce extérieur de la Hongrie en février 1929.

Résumé. La valeur des importations ayant été en février 1929 de 73.2 millions de pengős et celle des exportations 54.4 millions, la balance du commerce extérieur s'est soldée par un excédent d'importations de 18.8 millions. Comme les importations ont fléchi de 23.3 millions de pengős et les exportations seulement de 6.1, l'excédent des importations est inférieur de moitié à celui de février 1928; pour janvier et février, il fait 49 millions, contre 67.1 millions aux mois correspondants de 1928.

A l'importation, comparativement à février 1928, nous observons une régression singulière

Az 1929. év február havában a behozott áruk értéke 73.2, a kivitt áruk értéke pedig 54.4 millió pengőt tett ki, a külkereskedelmi mérleg tehát 18.8 millió pengő behozatali többlettel zárult. A multévi február havi forgalomhoz viszonyítva a behozatal 23.3 millió pengővel csökkent, míg a kivitel visszaesése csak 6.1 millió pengőt tett ki. Ennélfogva a behozatali többlet félannyit tett ki az idén februárban, mint a mult év ugyanezen hónapjában. A folyó évben január elejétől február végéig a behozatali többlet 49 millió pengő, a mult év e hónapjaiban pedig 67.1 millió pengő volt.

A folyó évi február havi behozatalban a pamut- és gyajúszövetek nagy visszaesése szembetűnő,

Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1929. év február havában.

Commerce extérieur de la Hongrie en février 1929.

Az áruk megnevezése Désignation des marchandises	1928	1929	1928	1929	Az érték 1929. febr. több (+) v. kevesebb (-) ezer pengőben — Augment. (+) ou diminution (-) de la valeur, en febr. 1929, en milliers de pengős	Az 1929. febr. havi össz-érték %/ában — En % de la valeur totale de febr. 1929.	
	február — février						
	q	1000 P — pengős					
A) Behozatal. — A) Importations.							
Nyers és megmunkált fa — Bois brut et ouvré	1,804.910	1,726.057	9.065	8.576	— 489	11.72	
Pamutzsövet — Tissus de coton	10.334	5.072	8.474	4.383	— 4.091	5.99	
Gyapjúsövet — Tissus de laine	2.993	1.748	6.060	4.002	— 2.058	5.47	
Szén — Charbon	1,027.392	937.714	3.877	3.541	— 336	4.84	
Papiros és papirosárak — Papier et art. en pap.	54.155	50.442	3.066	2.874	— 192	3.93	
Gépek és készülékek — Machines et appareils	16.950	10.354	3.944	2.597	— 1.347	3.55	
Nyersdohány — Tabac brut	9.474	3.218	4.789	2.551	— 2.238	3.49	
Gaze, kreppszövet tiszta selyemből — Gaze, tissus de soie façon crêpe de soie naturelle	119	227	1.309	2.288	+ 979	3.13	
Pamuttonál és -cérna — Fils de coton et fils à coudre de coton	6.767	4.278	3.194	2.164	— 1.030	2.96	
Nyersfémek — Métaux bruts	23.843	15.444	2.901	2.024	— 877	2.77	
Nyerspamut — Coton brut	6.459	8.142	1.523	1.869	+ 346	2.55	
Nyersbőr — Peaux brutes	8.312	5.323	2.371	1.821	— 550	2.49	
Villamosgépek és készül. — Mach. et appar. élect.	3.116	1.409	1.941	1.701	— 240	2.32	
Selyem és selyemfonál — Soie et fils de soie	803	875	1.566	1.459	— 107	1.99	
Kikészített bőr — Cuir apprêtés	1.114	870	1.861	1.373	— 488	1.88	
Déligyümölcs — Fruits du Midi	45.100	27.319	1.887	1.134	— 753	1.55	
Ásványolaj — Huile minérale	95.419	74.679	1.251	1.123	— 128	1.53	
Egyéb áruk — Autres marchandises	db — pièce pár — paire q — q	80.566 49.986 1,202.567	92.668 21.852 778.825	37.378	27.709	— 9.669	37.84
Behozatal össz. — Import. totales	db — pièce pár — paire q — q	80.566 49.986 4,319.827	92.668 21.852 3,651.996	96.457	73.189	— 23.268	100.00
B) Kivitel. — B) Exportations.							
Vágó- és igásáll. — Anim. de boucherie et de trait ¹⁾	14.964	23.103	5.393	7.617	+ 2.224	14.00	
Ebből — Dont: Szarvasmarha — Bêtes à cornes ¹⁾	2.389	2.275	1.533	1.472	— 64	2.70	
Sertés — Porcs ¹⁾	9.234	15.319	2.363	5.017	+ 2.654	9.22	
Ló — Chevaux ¹⁾	2.397	2.207	1.456	946	— 510	1.74	
Búza — Froment	202.434	257.689	6.883	7.215	+ 332	13.26	
Liszt — Farine	141.361	119.627	7.113	4.748	— 2.365	8.72	
Cukor — Sucre	49.591	81.633	2.047	2.776	+ 729	5.10	
Baromfi — Volaille	²⁾ 7.866	²⁾ 8.558	2.178	2.527	+ 349	4.64	
Ebből — Dont: Élő baromfi — Volaille vivante	²⁾ 2.761	²⁾ 1.794	661	462	— 199	0.85	
Leölt baromfi — Volaille tuée	²⁾ 5.105	²⁾ 6.764	1.517	2.065	+ 548	3.79	
Gépek és készülékek — Machines et appareils	11.632	12.117	1.911	2.416	+ 505	4.44	
Toll — Plumes	3.049	2.913	2.113	2.047	— 66	3.76	
Villamosgépek és készül. — Mach. et appar. élect.	2.225	2.278	1.322	1.327	+ 5	2.44	
Pamutzsövet — Tissus de coton	1.491	1.058	1.471	1.063	— 408	1.95	
Friss és elkészített hús, kolbász — Viande fraîche et préparée, saucisse	1.611	3.215	656	1.047	+ 391	1.92	
Vasfélgártmányok — Demi-produits en fer	56.805	58.401	1.036	1.018	— 18	1.87	
Gyapjú — Laine	1.418	2.526	474	856	+ 382	1.57	
Disznózsír, szalonna — Saindoux, lard	3.223	3.723	650	828	+ 178	1.52	
Tengeri — Maïs	52.425	24.775	1.415	743	— 672	1.37	
Olajos magvak — Graines oléagineuses	9.743	15.219	497	743	+ 246	1.37	
Egyéb áruk — Autres marchandises	db — pièce pár — paire q — q	837 5.404 649.065	10.017 5.057 594.949	25.356	17.453	— 7.903	32.07
Kivitel össz. — Exportations totales	db — pièce pár — paire q — q	15.801 5.404 1,193.939	33.120 5.057 1,188.681	60.515	54.424	— 6.091	100.00

¹⁾ A mennyiség darabokban van kimutatva. — En têtes. — ²⁾ Az 1928. év február havában az élő baromfi 274.099 darab, a leölt baromfi 322.720 darab, összesen 596.819 darab. — En février 1928, on a exporté 274.099 volailles vivantes et 322.720 volailles tuées; au total 596.819 volailles. — ³⁾ Az 1929. év február havában az élő baromfi 174.667 darab, a leölt baromfi 482.974 darab, összesen 657.641 darab. — En février 1929, on a exporté 174.667 volailles vivantes et 482.974 volailles tuées; au total 657.641 volailles.

(— plus de 6 millions de pengős) des tissus de coton et de laine. Les importations de tabacs bruts ont fléchi de 2 millions de pengős; celles de fils de coton (y compris les fils à coudre) de 1 million; celles de machines et appareils, également de 1 million.

A l'exportation, parmi les produits les plus importants les animaux de boucherie et de trait ont occupé la première place avec une valeur de 7.5 millions de pengős. Comparativement à février 1928, les ventes de porcs ont particulièrement augmenté (+ plus de 2.5 millions de p.); les exportations de sucre se sont élevées de 700.000 pengős; celles de volaille tuée de ½ million de p.; celles de machines et appareils, également de ½ million.

L'exportation de farine et d'oeufs a diminué, pour chacune de ces catégories, d'une valeur de plus de 2 millions.

az értékcsökkenés a multévi február hónaphoz képest meghaladja a hatmillió pengőt. A nyersdohányból kétmillió pengővel kevesebbet hoztunk be, a pamutfonálból és pamutcérnából, továbbá a gépek és készülékekből pedig egyenkint egymillió pengővel kevesebbet vásároltunk a külföldön.

A kivitelben a legfontosabb áruk közt a vágó- és ígásállatok kerültek az első helyre hét és félmillió pengős exporttal. A nagy emelkedés sertéskivitelünknel mutatkozott, az előző év februárjához viszonyítva az értékemelkedés több mint két és félmillió pengőt tesz ki. Ebben a hónapban cukorkivitelünk is hétszáz ezer pengős értéktöbblettel szerepelt. A leölt baromfiból félmillió pengővel, a gépek és készülékekből is félmillió pengővel többet szállítottunk külföldre, mint a mult év február havában.

Liszt kivitelünk ebben a hónapban több mint kétmillió pengő értékkel kevesbedett, ugyanilyen mértékű csökkenés volt a tojásexportunkban is.

Az automobilizmus az Amerikai Egyesült Államokban.

La fabrication des automobiles aux Etats-Unis d'Amérique.

Az Amerikai Egyesült-Államok már a köztudatban is úgy él, mint az automobil igazi hazája. Az újságok hasábjain sűrűn felbukkanó híradások mind az amerikai automobilizmus gigantikus méreteiről számolnak be, a legtöbbször azonban az egész nagy kérdésnek csak egyes kiragadott részleteivel foglalkoznak. Az Amerikai Egyesült-Államok Nemzeti Automobil Kereskedelmi Kamarájának az 1928. évről szóló jelentése¹⁾ nagy részletességgel számol be az ottani viszonyokról, melyek ismerete mellett meglehetősen teljes képet nyerhetünk az Egyesült Államok e téren kifejtett működéséről.

Az automobil- és motorkerékpárgyártás az Egyesült Államokban az összes iparágak között a legelső helyen áll. Az 1925. évi adatok szerint ugyanis az év folyamán gyártott gépjárművek értéke 19.287 millió pengőre rúgott. Ennek az óriási értéknek előállításánál 1925-ben 361.442 munkást alkalmaztak. A kifizetett munkabérek összege 1925-ben 3.716 millió pengőt tett ki. Az 1927. évi munkáslétszám 324.665 főből állott, kiknek munkabére 3.351 millió pengő volt.

A személy- és teherautók gyártásánál 1927-ben a különféle nyersanyagok igen nagy tömege került feldolgozásra. A legfontosabb ezek közül az acél, melyből 4.485 ezer tonnát használtak fel. Ezenkívül táblaüvegből 70.470 ezer négyzetlábát, bőrből 37.785 ezer négyzetlábát, különféle keményfa-anyagból 825.156 ezer köblábát, rézből 99.790 tonnát, alumi-

niumból 19.051 tonnát, cinből 16 ezer tonnát, cinkből 20 ezer tonnát, nikkelből 4.481 tonnát, ólomból 137.430 tonnát, puhafából 270 millió köblábat, klottból 30.5 millió métert, különféle egyéb kelméből 14.624 ezer métert, festék és lakkból 585.396 hektolitert, szőr- és egyéb kárpitosanyagból 15.399 tonnát fogyasztottak el.

Az Egyesült Államoknak az autógyártás terén betöltött vezetőszerpe abban is megnyilvánul, hogy a gépjárműgyártás nagy általánosságban világszerte az Amerikai Egyesült Államokban előállított géptípusokhoz igazodik. Érdekes lesz tehát a gyártással kapcsolatban az egyes részletekbe is betekinteni.

Ilyen elsősorban a kocsik karosszériájának a kérdése. Az Egyesült Államokban az évek folyamán előállított nyitott és csukott kocsik aránya a következőképen alakult:

Év	nyitott százalékban	csukott
1919	89.7	10.3
1920	83.0	17.0
1921	77.9	22.1
1922	70.0	30.0
1923	66.0	34.0
1924	57.0	43.0
1925	43.5	56.5
1926	28.0	72.0
1927	17.2	82.8

A nyitott kocsik gyártása az utóbbi években tehát már jelentéktelenné zsugorodott össze s nemcsak itt, hanem újabban világszerte a csukott kocsik jutottak domináló szerephez.

¹⁾ Facts and Figures of the Automobile Industry 1928 Edition. National Automobile Chamber of Commerce, U. S. A.

A teherautomobilokat illetőleg az 1921—27-ig terjedő időről rendelkezésre álló adatokból megállapíthatjuk, hogy a teherkocsiknál évek során át 1—1,5 tonnás gépeket gyártották a legnagyobb számmal. A gyárakból kikerült teherkocsik között 1921-ben 56,8%-kal, 1927-ben pedig 65,7%-kal szerepeltek az 1—1,5 tonnás típusok. Mellettük a legjobban a ¾ tonnás kocsik a leghasználatosabbak, melyek 1921-ben 22,1%-kal voltak képviselve, s némi térvesztés után arányuk 1927-ben 16,0%-ra szálott alá.

Az automobilon a kereskedelemben is igen fontos helyet foglalnak el. A 17 nagyobb város adatai ugyanis azt mutatják, hogy a kiskereskedelemnek 11,6%-a a gépkocsikra s azok üzemi anyagaira esett. Érdekesnek tartjuk még a megemlítésre, hogy az 1928. évben az automobilszakmában 53.125 kereskedő működött.

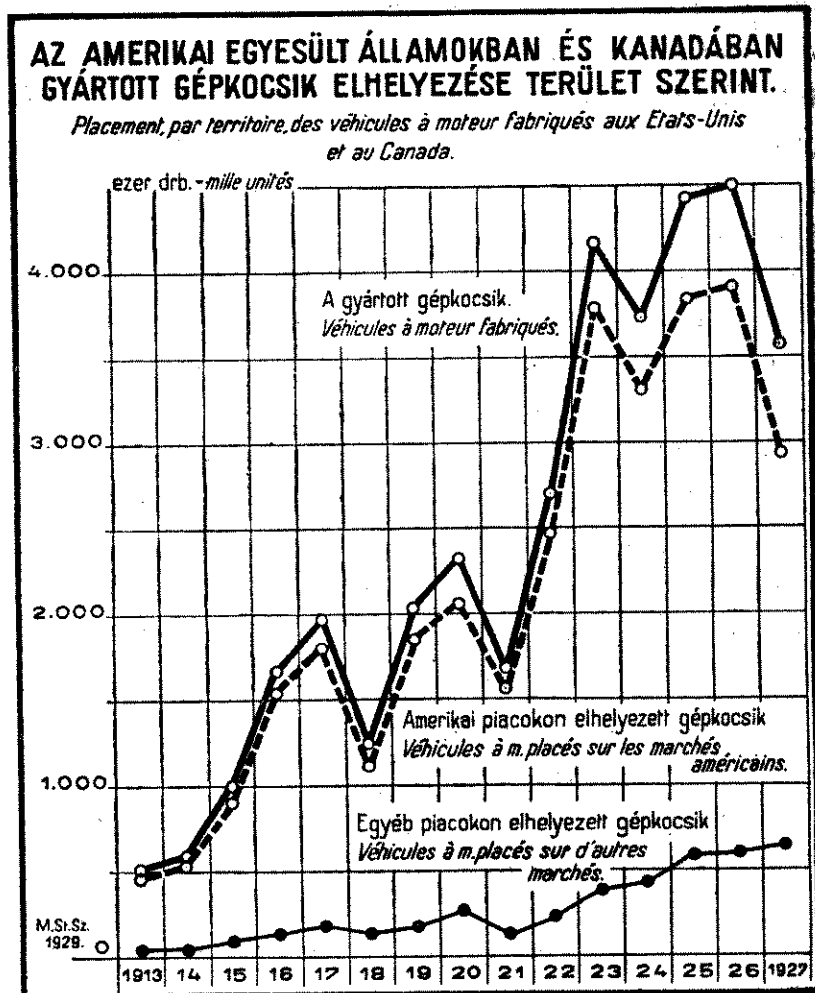
Egyébként a gyárakból kikerült automobilon legnagyobb része a belföldön talált vevőkre s csak egy egészen elenyésző hányada került más világ-részekbe kivitelre. Az Egyesült Államok és Kanada autóiparának termékeiből az 1913—1926. években az egyes piacokon elhelyezett mennyiséget külön táblázatban mutatjuk be, melyből egyúttal a termelés óriási arányú fejlődését is megfigyelhetjük.

Az Amerikai Egyesült Államokban és Kanadában gyártott gépkocsik elhelyezése terület szerint.

Placement, suivant les territoires, des véhicules à moteur fabriqués aux Etats-Unis et au Canada.

Év Année	A gyártott gépkocsik száma Nombre des véhicules à moteur fabriqués	Amerikai Véhicules placés sur les marchés américains.	Egyéb Véhicules placés sur d'autres marchés
		piacokon elhelyezett gépkocsik száma — nombre	
1913	503.000	458.603	44.397
1914	589.054	543.585	45.469
1915	999.930	906.193	93.737
1916	1.669.708	1.538.294	131.414
1917	1.967.759	1.793.792	173.967
1918	1.253.094	1.123.515	129.579
1919	2.021.430	1.850.982	170.448
1920	2.321.493	2.056.631	264.862
1921	1.682.365	1.558.915	123.450
1922	2.690.627	2.466.422	224.205
1923	4.166.693	3.786.031	380.662
1924	3.736.164	3.308.398	427.766
1925	4.427.093	3.837.817	589.276
1926	4.503.891	3.906.168	597.723
1927	3.573.638	2.933.950	639.688

Az áruforgalomban a gépjárművek a kivitelnél a harmadik helyen állanak s kereken 2.322 millió pengő értéket képviseltek. Ugyancsak a harmadik helyet foglalták el a gépkocsik, gépkocsialkatrészek és a szükséges üzemanyagok a vasutak szállítmányai között is, melyek összesen 3.267.000 vasúti kocsi töltötték meg.

Az Egyesült Államok közforgalmának lebonyolításában az autóbuszok jelentősége állandóan fokozódik. A forgalomban levő autóbuszok állománya 1925. évtől a következő fejlődést mutatja:

Év	darab
1925	52.952
1926	69.425
1927	79.806
1928	85.636

Az autóbuszok és közúti vasutak forgalmi eredményeiből az is megállapítható, hogy az autóbuszok teljesítménye emelkedik, a közúti vasutaké pedig csökken. A személyforgalmat tekintve az autóbuszok az 1926. évi 199,640.564 személlyel szemben 1927-ben 266,079.948 személyt szállítottak; a növekedés tehát kereken 66,4 millió volt. Viszont a közúti vasutak utasforgalma ugyanebben az időben 397,690.308-ról 361,073.065-re szállott alá; vagyis a csökkenés 36,6 millió körül járt. A megtett út szempontjából az autóbuszok teljesítménye 58,067.964 km-ről 79,028.487 km-re emelkedett, a növekedés itt 20,960.523 km tett ki. Ellenben a közúti vasutaknál 67,952.553 km-ről 73,436.632 km-re, vagyis csak 5,484.079 km-rel emelkedett.

A teherautomobilokra nézve szintén állanak közelebbi adatok is rendelkezésünkre. A forgalomban levő teherkocsik rendeltetését tekintve a legtöbb, szám szerint 38.688 darab a petróleumipar, illetőleg a petróleumkereskedelem szolgálatában állott. Legjobban megközelíti ezt a nagy mennyiséget a kisuvarosok tulajdonában álló gépek száma, mely 32.495 darabot tett ki. Alig maradnak ezek

mögött a különféle közművek mellé rendelt kocsik (30.803) és az államok, városok, szövetkezetek stb. tulajdonában állott gépek (29.419). Tízezeret meghaladják még a kiskereskedők és szatócsok gépei is (22.955), a tej- és tejtermékek (22.284), a péksütemény (18.256), a tüzelőanyag (11.501) szállítására szolgáló automobilon, valamint a kelmefestők és vegytisztítók (12.533), továbbá a hentesek és mészárosok (10.740) gépei.

A teherautókat az utóbbi időben különösen az élő állatok szállításánál kezdik állandóan szélesebb körben alkalmazni. A fontosabb városok idevonatkozó adatai azt mutatják, hogy az 1926. évvel szemben 1927-ben a gépkocsikon való állatszállítás néhol 50%-kal is emelkedett.

A tehergépkocsikat különben inkább csak kisebb utakra használták, a nagyobb távolságoknál, úgy látszik, az automobilon nem voltak képesek a vasutakkal szemben a versenyt felvenni. Erre mutat az a körülmény, hogy adataink szerint a teherkocsiknak általában 50%-a 32 kilométernél rövidebb távolságra szállította az árut.

A motorikus járművek legfontosabb üzemi anyagából, a benzintől is a gépjárműállomány nagyságának megfelelően tetemes mennyiség fogy el az Egyesült Államokban. A benzinfogyasztás 1923-tól kezdve a következőképpen alakult:

Év	ezer hektóliter
1923	257.374
1924	299.554
1925	360.441
1926	412.261
1927	481.750

A gépjárművek után az adóbevétel tekintélyes összeget tett ki. Az Egyesült Államokban ugyanis az 1927. évben ezen a címen 4.349 millió pengő

folyt be. Ebből az összegből szövetségi adóra 346 millió, állami adóra 3.918 millió, végül községi adóra 85 millió pengőt fizettek be. Az állami adók között szerepel a benzinadó is, mely egymagában 1.481 millió pengőt tett ki.

A gépjárművek közlekedésének zavartalan biztosítása céljából az utak építésére és jókarbantartására nagy áldozatot hoztak. Az erre a célra szolgáló évi összeg, mely 1917-ben 1.331 millió pengőt tett ki, tíz évvel később, 1927-ben már kereken ötszörösére emelkedett s összesen 6.427 millió pengőre rúgott.

Az autóutak hossza 1927-ben 4,647.586 km volt.

A forgalom nagyságára nézve megállapították, hogy a legforgalmasabb hónap az augusztus, a legnagyobb forgalmú nap a vasárnap és a legnagyobb forgalom a délutáni 3—4 óra közötti időben van.

Az automobilbalesetek elhárítása érdekében az Egyesült Államok igen erős munkásságot fejt ki. A megtett óvintézkedések eredményét mutatják az 1917—1927-ig rendelkezésre álló adatok. Ezek szerint 1917-ben 100 ezer járműre 178 baleset jutott, míg 1927-ben ez az arány 97-re szállott alá. Az adatokból megállapítható az is, hogy a balesetek elhárításában igen nagy szerepe volt a villanó jelzőkészülékeknek. A balesetek okát illetőleg pedig az az eredmény, hogy a legtöbb balesetet a vezető ki-merültsége idézte elő.

Végül érdekesnek tartjuk még megemlíteni, hogy a 28 nagyobb városban az 1927. év folyamán 95.083 gépjárművet loptak el, melyből 87.186 darabot sikerült visszaszerezni, vagyis a jogtalanul eltulajdonított gépeknek kereken 92%-a került meg. Az adatok itt határozott javulást mutatnak, amennyiben az előző tíz évben volt olyan esztendő is, amikor az ellopott járműveknek 25—30%-a veszett el véglegesen.

V. J. dr.

© ÁRSTATISZTIKA ÉS PÉNZÜGY ©

Magyarország nemzeti vagyona.¹⁾

La fortune nationale de la Hongrie.¹⁾

A Magyar Szent Korona országainak nemzeti vagyonát közvetlenül a világháború

¹⁾ A Magyar Tudományos Akadémián tartott előadás. — Szerzőnek: „Csonka-Magyarország nemzeti vagyona“ c. sajtó alatt levő munkájában lesznek a felhasznált részletes adatok találhatóak. — *Conférence faite à l'Académie Hongroise des Sciences, par M. le Dr Frédéric de Fellner, Professeur d'Université. Les chiffres détaillés y utilisés seront publiés dans l'ouvrage de langue hongroise de l'auteur: „La fortune nationale de la Hongrie mutilée“ (sous presse); ce travail paraîtra aussi en une langue occidentale.*

kitörése előtt, az 1912. évre vonatkozólag 41.520 milliárd aranykoronában állapítottam meg. Ebből arra a területre, amely a mai Magyarországnak megfelel, ugyanakkor 15.676 milliárd aranykorona esett. Úgy általános gazdaságpolitikai, mint pénzügypolitikai szempontból fontos annak ismerete, hogy milyen változás állott be a nemzeti vagyon dologi tagozódásában és mérvében az utolsó 15 esztendő óta.

Indokolt tehát az a törekvés, mely Csonka-Magyarország ezidőszerinti nemzeti

vagyonának megállapítására, nagyságának számszerű kifejezésére irányul. Csonka-Magyarország nemzeti vagyonának becslésére eddig azonban nem vállalkozhattunk, mert hiányzott minden szilárd alap, amelyre támaszkodni kell a legkülönbözőbb vagyonelemek értékének kipuhatolásánál.

Pénzünk értékállandóságának tartós megszilárdulása egyfelől, az éveken át folyton változó adóztatás nyugvópontra jutásával bekövetkezett rendezett adókiivetés és az ezen felépült gondos adóstatisztika másfelől, úgyszintén gazdasági statisztikánk egyre tökéletesebb megszervezésével rendelkezésünkre álló részletesebb adatok lehetővé tették a legszövevényesebb és legnehezebb gazdaságstatisztikai és gazdaságpolitikai problémák egyikének: a mai Magyarország nemzeti vagyona számszerű megállapításának megkísérlését. A mai Magyarország nemzeti vagyonának megállapításánál feladatunk kipuhatolni, mennyi az ország rendelkezésére álló gazdasági javak összeségének pénzértéke a külfölddel szemben fennálló tőkekövetelések hozzáadásával és a tartozások levonásával.

A nemzeti vagyon *ingatlan*, *ingó* és a külfölddel való vonatkozásban *eszmei* (immaterialis) javakból áll. A nemzeti vagyon elemei: a földbirtok, bányák és épületek, a közlekedési eszközök (utak, hidak, víziutak, hajóállomány, vasutak, posta, távirda, távbeszélő, automobilonok), az ingóságok, a tőkekövetelések a külfölddel szemben. Az így jelentkező bruttó nemzeti vagyonból levonandó a külfölddel szemben fennálló tőke-tartozás.

A nemzeti vagyon legjelentékenyebb alkotórésze a *föld*. Értékét különböző módokon puhatolhatjuk ki. Az első módszer abban áll, hogy a tiszta hozadékat megfelelő kamatlábbal tőkésítjük. Tudvalévő, hogy a kataszteri tiszta hozadék országos átlagban a tényleges tiszta hozadéknál jóval kisebb. Kérdés: mennyivel? Boldog emlékü Wekerle Sándor pénzügyminiszter az egyenesadó-reform előkészítésének céljából igen értékes statisztikai anyagot tett közzé, amelyből megállapítható, hogy 1899-ben a haszonbérbe vett földbirtokok haszonbérösszege és kataszteri tiszta jövedelme úgy aránylott egymáshoz, mint 2·41 : 1-hez. Tehát csaknem 2½-szer volt nagyobb a tényleges tiszta hozadék, mint a kataszteri. De ma már az eltérés jóval nagyobb.

Mindenekelőtt megjegyezzük, hogy már az 1899-i arányszám is mérsékelt volt. A hivatalos adatok a közép- és nagybirtokok haszonbérleti adatai alapján — a kis haszonbérletek figyelmen kívül hagyásával — készültek. Már pedig a kis haszonbérletek bérösszege nagyobb. Ezek bevonásával — hivatalos adatok szerint — az átlag 20%-kal nagyobb lett volna. Vagyis 1 : 2·89-hez. De nem hagyható figyelmen kívül, hogy 30 év óta a *tényleges* tiszta jövedelem egyre jobban eltér a *kataszteri* tiszta jövedelemtől, ami a földhaszonbérék emelkedésében is kifejezésre jut. Az 1909. V. t.-c. alapján végrehajtott földadókataszter kiigazításának az 1916-ik évben történt befejezése óta eltelt több mint egy évtized alatt a tényleges tiszta hozadék eltolódása a kataszteri állapottól arányértékben 35%-ra tehető. Bud János pénzügyminiszteri beszédében a nemzetgyűlés 1926 február 26-iki ülésén ezt az eltolódást még többre: 40%-ra tette. De mi a magyarországi nagykereskedelmi árindex alapján csak 35%-ot számítunk és így a kataszteri és tényleges tiszta hozadék arányszáma 1 : 3·90-hoz. Hogy ez az arány helyes, más módon is beigazolható. Hivatalos adatok alapján, melyeket szakköröktől nyert értesüléseink megerősítenek, számításaink szerint — 1927-ben a kis-, közép- és nagybirtokoknál a katasztrális holdankinti országos haszonbérátlag 41·97 P. Mint-hogy a kataszteri tiszta hozadék katasztrális holdankint 10·93 pengő, ez megfelel 1 : 3·84 aránynak. E két eredmény átlaga 1 : 3·87-hoz mutatja a kataszteri tiszta hozadék arányát a ténylegeshez. Ez adatok alapján megállapíthatjuk a földbirtok hozadéki értékét. A 166·376 millió P kataszteri tiszta hozadék 3·87 szorosa megfelel 643·877 millió P tényleges tiszta hozadéknak, amelyet 4·5%-kal tőkésítve kapjuk a magyar föld hozadéki értékét, amely 14·487 milliárd P értékéből azonban a mezőgazdasági üzemhez tartozó épületek, élő- és holtleltár értékét le kell vonni, hogy a tiszta talajértékhez jussunk, mely 10·852 milliárd P-nek felel meg. Egy katasztrális hold átlagos hozadéki értéke tehát 712·99 P.

A földbirtok értékének becslésére más mód is kínálkozik. És pedig a földbirtok értékének kipuhatolása az adás-vétel útján forgalomba került földbirtokok tényleges vételára alapján.

Egy helyes földárstatisztikának külön kell kimutatni a kis-, közép- és nagybirtokok forgalmi árait, és pedig országgrészen-

kint elkülönítve, mint azt a földművelésügyi minisztérium példás földárstatisztikájából látjuk. E hivatalos adatok alapulvételével kiszámítottuk, hogy a kisbirtokok forgalmi ára katasztrális holdanként átlag 955 P, a középbirtokoké 795 P, a nagybirtokoké 665 P. Vagyis egy katasztrális hold forgalmi értéke minősített átlagban 837·77 P, amit az ország termőterületére generalizálva 12·752 milliárd P forgalmi értékhez jutunk. A forgalmi érték becslésére még egy módszer szolgál.

Forgalmi érték nemcsak élők közötti jogügyletek során alakul ki, de halálesetre szóló jogügyletek (öröklés és halálesetre szóló ajándékozás) során is találkozunk a földbirtok forgalmi értékével, amelynek a kipuhatólása azonban már nem oly egyszerű.

Hivatalos adataink vannak arról, hogy évenként mennyi azoknak az ingatlanoknak értéke, amelyek haláleset következtében cserélnek gazdát. Kérdés, mennyi év alatt cserél tulajdonost örökösödés útján az összes ingatlanbirtok? Ahány év eltelik, amíg mindazok elhalnak, akiknek kezén az ingatlan van, vagyis a generáció kihaltával. Más szóval az ország összes ingatlana annyi év alatt lesz örökösödés tárgya, ahány év átlagosan elváltatja azt a pillanatot, amelytől ki-ki a saját ingatlanát örökölte, attól a pillanattól, amelyben az ingatlanokat, ha a sor reá kerül, utódjára fogja hagyni. Ez évek számát a valószínű középelettartam fejezi ki. Egy generáció kihaltával átlag az összes ingatlanbirtok gazdát cserél. Ha tehát kiszámítjuk az évenként örökösödés folytán bekövetkezett ingatlan birtokváltások értékét, vagyis az ingatlan örökösödési annuitást, úgy ennek a valószínű középelettartamot kifejező évek számával való szorzata adja az egy generáció kihaltával haláleset folytán gazdát cserélt összes ingatlanok értékét. A hagyatéki ingatlanok értéke kiegészítendő a halál esetére szóló ajándékozás folytán tulajdonost változtatott ingatlanok értékével, mert az ilyen donatio mortis causa tulajdonképpen anticipált hagyatéknak tekintendő.

Magyarországon 1927-ben haláleset következtében gazdát cserélt és örökösödési illeték alá került ingatlanok összértéke volt 314·443 millió P. A valószínű középelettartam a mai Magyarországon Altenburger Gyula dr. számítása szerint 33·1725 év. Ha tehát ezt a számot szorzási együtthatónak vesszük a 314·443 millió

pengőhöz, úgy megkapjuk az egy generáció kihaltával haláleset folytán gazdát cserélt összes ingatlanok értékét, ami 10·430 milliárd pengőnek felel meg. Ebben azonban az épületek értéke is bennfoglaltatik, másrészt nem foglaltatnak ebben az ország összes ingatlanai, mert ebben képviselve nincsenek a jogi személyek tulajdonában levő ingatlanok, amelyek nem tárgyai az öröklésnek, ennél fogva nem esnek örökösödési illeték alá, hanem illetékegyenértéket fizetnek. A természetes egyes személyek tulajdonában lévő és öröklés tárgyát képező ingatlanok értékéhez adandó tehát a holtkez birtoka, a köztestületek (megyék, városok, községek), társulatok, részvénytársaságok stb. tulajdonában lévő ingatlanok, vagyis mindazoknak az ingatlanoknak értéke, amelyek nem tárgyai az öröklésnek, hanem mint kötött forgalmú birtokok illetékegyenérték alá esnek. Csonka-Magyarországon az 1927. évben illetékegyenérték alá vont ingatlanok értéke 540 millió P volt.

Tehát az örökösödési illeték és illetékegyenérték alá eső összes ingatlanok 10·970 milliárd P-t képviselnek. Ez az érték lényegesen a tényleges érték mögött marad. Ez ingatlanok becseréltékének megállapítására vonatkozó törvények, rendelkezések figyelembevételével, mely szerint az örökösödési illeték kivételénél a katasztrális hold értékét átlagosan 566·07 P-ben veszik számba, ami 47·21 százalékkal alacsonyabb a katasztrális holdankénti 837·77 P tényleges forgalmi értéknél, az örökösödési illeték és illetékegyenérték alapjául szolgáló forgalmi értéket tehát ebben az arányban felemelve megállapíthatjuk, hogy a fent kimutatott 10·970 milliárd értékű ingatlanokból a mezőgazdasági birtokra eső 59·36%-nak megfelelő 6·512 milliárd P tényleges forgalmi értéke 9·101 milliárd P. Ehhez még hozzáadandó volna az állam tulajdonában lévő ingatlanok értéke is, mert azok sem örökösödési illeték, sem illetékegyenérték alá nem vonatnak. Minthogy azonban az állami zárszámadások az ingatlan vagyonegyenértékét nem mutatják ki, csak annyit állapíthatunk meg, hogy az állami mezőgazdasági birtokokkal együtt ugyanazt az eredményt nyerjük, mint a másik módszerrel nyert érték, amely 12·752 milliárd P-nek felelt meg.

Végül még egy módszer segítségével kísérelhetjük meg a földbirtok becseréltékének kinyomozását, amely úton a földbirtok hitelértékéhez jutunk. Ez a módszer abban áll,

hogy a jelzálogos kölcsönök fedezete gyanánt lekötött birtoktestek katasztrális holdankinti becsértékét általánosítsuk az összes mezőgazdaságilag hasznosított területre. A hitelintézetek részére jelzálogul lekötött földbirtokok katasztrális holdankinti átlagos értéke 626·10 P, amelyet a 16,215.104 katasztrális holdnyi mezőgazdasági területre alkalmazva, 10·152 milliárd P hitelértékhez jutunk. A hitelérték alacsonyabb mint a hozadéki érték és a forgalmi érték. A jelzálogkölcsönt folyósító intézetek, hogy a földbirtok még a legkedvezőtlenebb viszonyok mellett is teljes és bőséges biztosítékot nyújtson, a becsértéket rendszerint szigorúan állapítják meg.

A különböző módszerek szerint nyert értékek átlaga: 11·252 milliárd P, — mint végeredmény állítandó a nemzeti vagyon leltárába a földbirtok értéke gyanánt. Egy katasztrális hold átlagos értéke 739·20 P. A Magyar Szent Korona országaiban a katasztrális hold átlagos értéke 487·84 P-nek felelt meg. Ez az 51·5%-kal nagyobb érték nem jelenti azt, hogy a földbirtok értéke ennyivel emelkedett, az ország tehát ily mérvben gazdagodott, hanem csak azt mutatja, hogy a mai Magyarországon a művelési ág tagozódása kedvezőbb, vagyis a kis területen viszonylag nagy százalékban szerepel az értékesebb szántóföld és alacsonyabb százalékos arányban a csekélyebb értéket képviselő erdő. Boldog Magyarországon ugyanis a termő területnek csak 43·9%-a volt szántó, míg Csonka-Magyarországon 60%-a. A szőlőterület 1·1%-ról 2·3%-ra emelkedett. Viszont az erdőterület 27% helyett csak 11·8%.

A Magyar Szent Korona országainak ama területén, amely a mai Magyarország területének megfelel, a földbirtok katasztrális holdjának átlagos értéke 660·80 P volt, tehát nagyobb, mint a történelmi Magyarország egész területén a katasztrális hold átlagos értéke.

Ellenben az a körülmény, hogy mai Csonka-Magyarországon az átlagos érték ezt a 660·80 P-t 11·86%-kal meghaladja, a földhozadéértéknek ily mérsékelt arányú gyarapodására mutat. Az egyre jobb művelés folytán az átlagos nyers hozadék némileg emelkedett és a termésátlag is javult. Ha azonban megfontoljuk, hogy a pénz vásárlóereje nálunk 35%-kal csökkent 1913 óta, úgy látjuk, hogy az értékelkedés a normális mérték mögött maradt, mert az átlagos értéknek 739·20 P helyett 892 P-re kel-

lett volna emelkednie. A földbirtokhozadék értékének gyarapodása azonban nem járt szükségképpen együtt a föld forgalmi értékének is az emelkedésével. A föld ára 1913 óta hanyatlott. Hivatalos adatok szerint 1913-ban egy katasztrális hold átlagos ára 961·93 P-nek felelt meg. 1927-ben 837·77 P volt. Kedvezőtlen hitelviszonyok esetén, amikor bőséges és olcsó hitel nem áll rendelkezésre földszerzés céljaira, a kereslet csökkenése a földbirtok árhanyatlásában jut kifejezésre némileg emelkedő hozadéki érték mellett is. A föld adóterhének növekedése szintén benítólólag hatott a forgalmi érték kialakulásánál.

A föld forgalmi értékével együtt hanyatlott annak hitelértéke is. A hitelérték 1912-ben katasztrális holdankint 747·23 P-nek felelt meg, míg 1927-ben az 626·10 P volt. A jelzálogul lekötött ingatlanok becsértékének megállapításánál nemcsak a nyomott földárakat veszik tekintetbe, hanem azt is, hogy a jelzálogadósságok kamatviszonyai ma sokkal kedvezőtlenebbek, mint voltak a Magyar Szent Korona országaiban. Csaknem kétszer oly súlyosak. Ezt nemcsak a jelzáloghitel igénybevételével eszközölt adás-vételek alkalmával veszik számba, a vételár megállapításánál, amelyre csökkentőleg hat, hanem a jelzálogul lekötött földbirtok becslésénél is. Ez az oka a hitelérték csökkenésének.

Az ingatlanok második csoportját: a *bányák* alkotják. A bánya- és kohótermelés nyers hozadékának 40%-át tiszta hozadéknak véve és ezt 4%-os kamatlábbal tőkésítve nyertük a bányák tőkeértékét, mely 1·460 milliárd pengő. Minél nagyobb tőkésítési koefficiens veszünk, annál alacsonyabb tőkeértéket nyerünk; tekintettel arra, hogy érc- és szénbányáink a szükséges tőkemennyiség hiányában távolról sincsenek még teljesen feltárva, a bányák élettartamát a mai Magyarországon csekélynek nem tekinthetjük és ezért vettünk viszonylag alacsony tőkésítési hányadot.

Az *épületek* értékének kipuhatólását megközelítő pontossággal, a házadó kataszterre vonatkozó bőséges, megbízható és részletes statisztikai adatok biztosítják. Magyarországon az épületeknek — az adózás szempontjából — két nagy csoportját különböztetjük meg: az adóköteles és adómentes házakat. Az utóbbi csoportot — amely ismét ideiglenesen és állandóan adómentes házakat foglal magában — a becslésnél szintén számba kell venni, ami azért lehet-

séges, mert az ideiglenesen adómentes épületek adója szintén elő lesz írva ugyan, de nem kivetve, s így azok hasznértéke a házadókataszterből ugyancsak kitűnik. Az állandó adómentes épületek értéke közvetlen adatokból állapítható meg.

Az épületek értékét a tiszta hozadék tőkésítése útján állapítottuk meg. Budapesten, a vidéki városokban és a falvakban az összes adóköteles és ideiglenesen adómentes házak nyers házbérjövödelme és hasznértéke 1927 november 1-én 467·676 millió P volt. Épületfenntartási és tőketörlesztési költségek fejében ebből Budapesten 20% -ot, a vidéki városokban 25% -ot, a falvakban 30% -ot levonva és az így nyert tiszta hozadékot 7%, 5½%, illetve 5% -kal tőkésítve, Budapest adóköteles és ideiglenesen adómentes épületeinek tőkeértéke gyanánt 2·510 milliárd P hozadéki értékhez jutunk. Ehhez adva az állandóan adómentes épületek értékét, Budapest összes épületei 2·879 milliárd P értéket képviselnek. Ez eredmény megbízhatóságát más módszer alapján keresztülvitt becsléssel ellenőrizhetjük. És pedig az 1874—1927-ig Budapest területén az új építkezésekre fordított költségek alapulvételével eszközölt számítások útján megállapítottuk Budapest összes épületeinek építési értékét, mely 2·875 milliárd P. A vidéki városokban levő adóköteles és ideiglenesen adómentes házak hozadéki értéke 1·548 milliárd P. A községekben 1·758 milliárd P. Az állandóan adómentes mezőgazdasági épületek 1·576 milliárd P értéket képviselnek, a jelzőlogul szolgáló földbirtoknál a mezőgazdasági épületekre eső becsértékhányad alapján megállapítva. Az állandóan adómentes gyári és ipari üzem céljaira szolgáló épületek értéke 427·595 millió pengő.

A mai Magyarország összes épületeinek értéke ezek szerint 8·190 milliárd P.

A nemzeti vagyon jelentős részét képezik a közlekedési eszközök. A termelés fokozásának lehetőségét a piac nagyobbodása biztosítja. Minél szélesebb piac teremtése a közlekedési eszközök tőkésítésével érhető el, ami állandó és egyre több tőkebefektetést igényel. Közlekedési eszközök részint a földterülethez, részint az épületekhez, részint az ingóvagyonhoz tartoznak. Az a körülmény, hogy a földbirtoknál csak a termőföldet leltároztuk, mert a földadónak nem tárgyai a közutak és állandó dülőutak, sem a vasúti pályatest vagy pályaudvar céljaira szolgáló földterületek, a kettős számítást el-

kerüljük. Éppígy nem vettük számításba az épületeknél a közlekedési eszközök csoportjába tartozó házakat sem.

A közlekedési eszközök első csoportját: a közutak képezik. Jelentőségük a vasúti hálózat kiépítésével — amelyet táplálni vannak hivatva — nem csökkent, sőt fokozódik a géperejű járművek rohamos elterjedésével. Kiépítésük és karbantartásuk egyre több tőkét igényel. A 27·426 km hosszúságú közúti hálózatból 61·4% van kiépítve. Mennyi a különböző, országos és helyi érdekű közlekedésű közutaknak az értéke? Az utak csereforgalmon kívül állanak (ú. n. res extra commercium), tehát forgalmi értékük nincs. Hozadékértékük sem állapítható meg. Tehát csak azok előállítási költségére támaszkodhatunk a becslésnél, mert fel kell tételezni, hogy az utak építése körül felmerült áldozatok nem hozattak volna, ha az utak értékéből azok teljesen meg nem térülnének.

A közlekedésügy egyik legkiválóbb szakembere, néhai Hieronymi Károly kereskedelmi miniszter az állami közutak építését 1869-ben km-ként átlag 11·088 forintra, a megyeit 5·676 forintra becsülte. Kétségtelen, hogy ma nem lehetne az állami és törvényhatósági közutakat ilyen alacsony egységáron kiépíteni. Azonban a mi feladatunkat nem képezi annak megállapítása, hogy mibe kerülne ma az úthálózat kiépítése, hanem az, hogy mennyi a már kiépített úthálózat értéke, amely részben elhanyagolt állapotban van, részben újabb tőkeberuházásokkal lett jókarban tartva. A karbantartási költségeket nem terheli sem földmunka, sem kisajátítási, sem kőalapépítményi költség. Ennélfogva leghelyesebb, ha az úthálózat értéke gyanánt a multban felmerült építési költségeket vesszük alapul, felemelve azokat az áremelkedésnek megfelelő arányban. Így jutottunk ahhoz az eredményhez, hogy az állami, törvényhatósági és községi közutak együttes értéke: 331·537 millió P.

Az utak kiegészítő részét képező hidak értéke 63·473 millió P; a hat állami Duna-híd Budapesten az állami zárszámadásokban 49·195 millió aranykorona építési költséggel szerepel, míg a többi vas-, kő- és faszervezetű híd értékét a reájuk fordított kiadások alapján állapítottuk meg.

Míg a nyugati államokban a nemzeti vagyon jelentékeny része van mesterséges viziutakba fektetve, addig a mai Magyarországnak — tekintettel arra, hogy a Ferenc- és Béga-csatorna a Magyar Szent Korona

országainak testéből kihalva az utódállamokhoz került — mesterséges víziúthálózata nincs. Az 1.698·6 km hosszú, hajózhatóvá tett természetes víziúthálózatba fektetett tőke a budapesti kereskedelmi kikötő építési költségével együtt 151·572 millió P. A hazai hajózási vállalatok *hajóállománya* 104 kerek és csavaros gőzösből áll 30.132 lóerővel és 275 uszályhajóból 143.983 tonna hordképességgel, amelyeknek összértéke 34·144 millió P.

A modern forgalmi életnek legfontosabb és legértékesebb közlekedési eszközei a *vasutak*. Értékük vagy a befektetett tőkék alapján, vagy a tiszta hozadék szerint állapítható meg. Az állami, városi, községi és magánvasutak összesen 8.519 km-nyi hálózatában 1·944 milliárd P tényleges tőke van befektetve. Ha a 86·307 millió P üzleti hozadékot 4% -kal tőkésítjük, 2·157 milliárd P tőkeértéket kapunk. E két érték átlagához az országban lévő városi és községi közúti vasutak beruházási tőke értéke fejében 16·126 millió P-t adva a mai Magyarország összes vasutainak értéke 2·067 milliárd P. Egyetlen üzletév tiszta hozadéka nem elegendő alap a valódi hozadékérték kiszámítására; vasutainknál azonban több évi átlagösszeg még kevésbé felelne meg, mert az ország megcsonkítása következtében a vasúti forgalom, főképp a nemzetközi vonatkozásban a normális keretekben éven át csak fokozatosan alakult ki. A forgalmi eszközök igen jelentős része idegen kézbe került, a román megszálló csapatok is nagyszámú kocsit és mozdonyt zsákmányoltak, a tetemesen megfogyatkozott járműparkkal a vasúti forgalom rendes méreteket nem öltött. Ha tehát több évi átlag alapján eszközölnénk a számításokat és a még rendszeren ki nem alakult forgalmi évek lényegesen csökkent hozadékösszegeit figyelembe vennénk, az eredmény erősen a tényleges érték mögött maradna. Ezért vettük csak az utolsó üzletévet a számításunk alapjául.

A közlekedési eszközökhöz sorozandók a *posta, távirda és távbeszélő*. Ha a postát, távirdát, távbeszélőt és az 1925 : LX-ik t.-c. 24. §. alapján életbeléptetett rádiószolgálatot, mint kizárólagos állami jogot tekintjük bizonyos tárgyak, illetve hírek és előadások szállítására, úgy a posta-, távirda-, távbeszélő- és rádióregále — éppúgy, mint a belforgalom jogi korlátozásán alapuló egyéb viszonyok — magángazdaságilag értékes szerzési eszközök ugyan, de közjogi szem-

pontból nem jöhetnek a nemzeti vagyonalkotórészei gyanánt tekintetbe. De mint állandó szervezetet és bizonyos létesítményeket igénylő intézmény, mely valóságos tőkeértéket képvisel, beállítandó a nemzeti vagyon leltárába.

Pénzünk értékének állandosulása után a postai díjtételek nagyjából a békeszínvonalon alakultak ki és ezen állandósultak és a postai szállítási eszközök — amelyek részben a háború és forradalmak, részben pedig az oláh megszállás alkalmával zsákmányul ejtettek — fokozatosan pótolóttak.

A posta, távirda és távbeszélő 7·833 millió P tiszta jövedelme 4% -os tőkésítés mellett 195·825 millió P tőkeértéknek felel meg.

A *gépjárművek* (automobilok) Magyarországon is oly rohamosan elterjedtek, hogy immár számbaveendő tőkeértéket képviselnek. A 13.001 automobil beszerzési értéke 153·687 millió P, a 4.905 motorkerékpáré 9·470 millió P. Minthogy az állomány nem kizárólag új darabokból áll, a tényleges érték ennél jóval kevesebb. Egy gépkocsi élettartama 7 év. Az elértéktelenedési hányad tehát 14%, ennél fogva a beszerzési értékből a kopási hányadot levonva, a típusok elévülése címén pedig további 10% -ot leszámítva, az összes gépjárműállomány tényleges értéke 77·5 millió pengő.

A közlekedési eszközök összértéke e szerint 2·921 milliárd P.

Az *ingóvagyon* kipuhatólása és értékének megállapítása a tűzkárstatisztika segítségével vihető keresztül. Az összes biztosított összeg tűzkár ellen 11·993 milliárd P, melyből 7·198 milliárd P esik a biztosított ingókra. Ehhez adandó nem biztosított ingók értéke fejében 2·819 milliárd P, amelyet a biztosított és nem biztosított ingók arányából állapítottunk meg. A tűzmentes helyen őrzött javak és nem teljes értékig eszközölt biztosítások pótlásául mérsékelten 5% -kal emelve az ingók biztosítási értékét, 10·519 milliárd P ingó vagyonértékhez jutunk. Hogy ez az eredmény a tényleges értékviszonyoknak megfelel, az kitűnik abból, ha az ingóvagyonoknak nagy csoportjait más természetű, hivatalos adatok alapján értékeljük. Így részletes számítások alapján megállapítottuk, hogy a baromállomány értéke 1·537 milliárd P; a mezőgazdasági holtleltár 521·320 millió P; a terméskészlet 217·575 millió P; a gyárakban és iparvállalatoknál az anyag- és áru-készlet 595·094 millió P; a nemesérckészlet

361·822 millió P; a magánháztartási bútorkra, ruházatra, fehérneműre, ékszerekre, műtárgyakra stb. 1·562 milliárd P esik, míg a még fennmaradó 5·723 milliárd P esnek az állam, a városok, községek ingóvagyonára, szerek-, segédanyagok-, eszközökben, a különböző üzletekben és bolthelyiségekben felhalmozott árukészletre, az egyházi kincsekben, múzeumokban, képtárakban, könyvtárakban stb. fekvő ingóértékekre.

Az értékpapírok, mint vagyonelemek figyelembe nem jöhetnek. Ezek csak képviselik, de nem testesítik meg az értéket. Ennélfogva csak magángazdasági, de nem közgazdasági szempontból vagyontárgyak. Ha egy értékpapír megsemmisül, úgy az magángazdasági szempontból veszteség, de nem az közgazdasági szempontból, mert a nemzeti vagyon állagában változás nem áll be. És pedig azért nem, mert az értékpapír követelést jelent ugyan a birtokosra nézve, de ugyanakkor az tartozása az azt kiállítónak. Az értékpapírnál tartozás áll mindég követeléssel szemben. Egymást kompenzálják.

Nem így a külföldi értékpapíroknál. Ha egy belföldinek birtokában lévő külföldi értékpapír megsemmisül, ez nemcsak az illető birtokos kára, tehát nemcsak a magánvagyonra, hanem a nemzeti vagyonra nézve is veszteség, mert követelési jogot jelent külföldi javakra. A nemzeti vagyonnak tehát alkotó részei a külföldiek elleni követelések, míg a belföldieknek egymás között fennálló követelései nem tárgyai a nemzeti vagyonnak.

A takarékbetétek pl. nem veendők számba, mert a betevőre ugyan vagyonelemet jelentenek, de egyúttal tartozásai a betétet kezelő belföldi intézetnek; a külföldön elhelyezett betétek ellenben úgy magángazdasági, mint közgazdasági szempontból vagyonelemek, mert követelést jelentenek a külfölddel szemben. Így van ez a záloglevelekkel és egyéb kötvényekkel is.

A nemzeti vagyon mérvére tehát befolyást gyakorolnak a külfölddel szemben fennálló követelések és tartozások. Amazok a nemzeti vagyon leltárába állítandók, ezek levonandó tételt képeznek.

Magyarország követeléseit a külfölddel szemben többszörösen meghaladják tartozásai. Egy olyan tőkeszegény ország, mint a mai Magyarország, amely nemzeti termelését nagyrészen külföldi tőke segítségével folytatja, nem lehet számbajövő összegekig hitelezője a külföldnek. Ez azonban nem jelenti azt, mintha az ország nem

rendelkeznék külföldi értékekkel. Hitelintézeink birtokában lévő külföldi értékpapírállomány 40·693 millió P. Ugyanannyit számíthatunk az árvapénztáraknál és magánosok kezeiben lévő ily címletek fejében is. A budapesti bankok külföldi szindikátusi érdekeltsége gyanánt hivatalosan 17·341 millió P van kimutatva.

A Magyar Szent Korona országainak felदारabolása következtében egyes magyar iparvállalatok gyári és üzemi telepei megszállott területre esnek s így egészben vagy részben külföldön vannak. Külföld elleni követelések rovatába állítandó e vállalati részvényeknek az a hányada, amely a vállalatok összes telepeiben külföldre eső rész százalékos arányának megfelel. Az érdekeltségektől és szakkörökből nyert adatok alapján tett számításaink szerint a magyar vállalatok külföldi telepei fejében 186·807 millió P értéket vehetünk fel követelés gyanánt. A magyar helyi érdekű vasúti vállalatok külföldre eső része fejében, mely 3·434 km. 85·356 millió P veendő fel. Csonka-Magyarország követelése a külfölddel szemben összesen 370·893 millió P összegben állapítható meg.

A nemzeti vagyon leltározását ezzel befejeztük és áttérhetünk a *külfölddel szemben fennálló* és a bruttó nemzeti vagyonból levonandó *tartozások* összegének kipuhatolására a mai Magyarország a tőkebeszerzés terén még inkább a külföldre van utalva, mint voltak a Magyar Szent Korona országai. Mert a pénzürték állandósításával lassan megindult takarékoság révén képződő tőkék távolról sem elegendők a belföldi tőkészükségletek kielégítésére és alig lehet arra számítani, hogy a megtakarításokat megint olyan fiduciárius értékekbe fektessék, amelyeket a háború, a forradalmak és az infláció megsemmisítettek. A belföld tehát a meghatározott kamatú papírok elhelyezése szempontjából alárendelt forrás marad. Az ország tőkeéhsége ily körülmények között jóformán kizárólag a külföldtől nyerhet kielégítést. Igazolja ezt a mai Magyarországnak a háború után folyamatosan megindult eladósodása a külfölddel szemben.

A trianoni ú. n. békeszerződésből kifolyólag súlyos kötelezettségek terhelik az országot a háború előtti adósságok kamatoztatása és törlesztése alakjában. Az államadósági álladékból 88·87% v. i. 1·401 milliárd P van a külföldön. Az önkormányzati testületek külföldi kölcsönállománya 516·773 millió

P. A hazai hitelintézetek által kibocsátott és külföldön elhelyezett záloglevelek, községi kötvények és egyéb kölcsönök 236·306 millió P. Tehát a meghatározott kamatozású értékpapírok külföldön elhelyezett állománya 2·154 milliárd P.

A külföldi tőkeérdekeltség a magyar hitelintézeti részvényeknél 104·395 millió P, az ipari és egyéb vállalati részvényeknél 251·644 millió pengő, a h. é. v. vasúti részvényeknél 123·383 millió P. Vagyis Csonka-Magyarország tőketartozása a külfölddel szemben 2·633 milliárd P.

Immár felállíthatjuk Csonka-Magyarország nemzeti vagyonának leltárát.

Az összes nemzeti vagyon 34.714,537.919 pengő, levonva ebből a külfölddel szemben fennálló tartozásokat, a tiszta nemzeti vagyon 32.080,548.378 pengő.

A nemzeti vagyon dologi tagozódása érdekesen világítja meg a mai Magyarországnak egész gazdasági strukturáját. Magyarország nemzeti vagyonának legjelentékenyebb alkotóeleme a földbirtok, mely a túlnyomólag mezőgazdasággal foglalkozó nép bruttóvagyonának közel $\frac{1}{3}$ részét (32·41 %-át) teszi. A Magyar Szent Korona országaiban a földbirtok az összvagyon 39·70 %-a volt. Ez azt mutatja, hogy bár a mai Magyarország agrár jellege megmarad, de a földbirtok viszonylagos jelentősége csekélyebb lett. Viszont a mai Magyarországon az ingó vagyon erősen előrenyomul, amennyiben az 30·3 %-kal megközelelti a földbirtok értékét, holott Boldog Magyarországon az ingóvagyon 26·66 %-kal lényegesen a földbirtok értéke mögött maradt. A nemzeti vagyon tagozódásában beállott ez a módosulás természetes következménye annak, hogy a mai Magyarország nem kis mértékben industrializálódott. Az épületek értéke is lényegesen nagy hányadrészt képvisel. (23·59 % — 17·18 %-kal szemben.) Aminek oka az, hogy a megcsönkített ország épületvagyonának legértékesebb részét képező budapesti házak a mai területen maradtak.

A nemzeti vagyon további elemzésénél szembeötlő az a kedvező jelenség, hogy Csonka-Magyarországnak a külfölddel szemben fennálló tartozása a nemzeti vagyon bruttó értékének csak 7·65 %-át teszi, holott a magyar szent korona országaiban 16·82 % volt. A külföldi adósságoknak ez a lényeges csökkenése arra vezethető vissza, hogy a koronaértékre szóló és Ausztriában, Németországban, valamint a semleges kül-

földön elhelyezve volt kötvények a korona elértéktelenedésének megfelelően teljesen megsemmisültek; míg a részben elértéktelenedett valutájú, volt ellenséges államokban elhelyezett koronaértékre szóló kölcsön-kötvények az ottani valutában lévén fizetendők, lényegesen kisebb terhet képviselnek.

A külföldi tartozások kedvezőbb arányával szemben áll azonban a mai Magyarország sokkal kedvezőtlenebb helyzete a nemzetközi eladósodás szempontjából. A Magyar Szent Korona országai egyfelől, az osztrák birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok másfelől, külön-külön jogilag önálló államot alkottak ugyan, de egységes gazdasági területet képeztek, egyöntetűen szabályozott pénzrendszerrel és közös jegybankkal. A Magyarország által felvett külföldi kölcsönök túlnyomó része (56·03 %-a) Ausztriára esett, tehát valutáris szempontból belföldi kölcsön gyanánt jelentkezett és így sem Magyarország, sem Ausztria, sem a monarchia nemzetközi fizetési mérlegének alakulására hatással nem volt. Ellenben a mai Magyarországon a külföldi tartozások teljes egészükben az ország nemzetközi fizetési mérlegét terhelik. Következik ebből, hogy a Magyar Szent Korona országai által felvett külföldi kölcsönöknek több, mint fele egyáltalán nem fokozta a valutáris szempontból egyedül számbajövő vámkülföldön a tartozásokat; holott a mai Magyarországon a külföldi tartozások a Magyar Nemzeti Banknak, az általa kibocsátott jegyek nemzetközi értékállandóságának biztosítására és kielégítő mennyiségben való forgalomban tartására irányuló gondoskodásánál, teljes összükben számba jönnek és így a külföldi kölcsönök gyarapodásának sokkal nagyobb jelentősége van ma, mint volt a háború előtt. Tehát az a körülmény, hogy a külföldi eladósodottság százalékos aránya a nemzeti vagyonhoz viszonyítva kisebb, csak látszólag kedvező jelenség.

Nagy óvatosságra van szükség annak a fogas kérdésnek az eldöntésénél: vajjon a mai Magyarország nemzeti vagyona tényleges anyagi gyarapodást ért-e el az utolsó 15 évben? A Magyar Szent Korona országainak nemzeti vagyonából arra a területre, amelyet a mai Magyarország alkot, 18·161 milliárd pengőnek megfelelő rész esett. Ha ezt összehasonlítjuk az 1927. évre vonatkozólag megállapított 32·080 milliárdnyi értékkel, úgy ez 13·918 milliárd pengőnyi, azaz 76·5 %-os vagyongyarapodást mu-

tat, aminek jelentőségét még fokozni látszik az a körülmény, hogy a népesség ez időszakban csak 12·03%-kal szaporodott.

Ha azonban a nemzeti vagyonnak ezt a számszerűleg jelentős gyarapodását a mai Magyarországon közelebbről vizsgáljuk, úgy megállapíthatjuk, hogy az nem egyértelmű a tényleges anyagi vagyonszaporulattal. Az arany csökkent vásárlóereje, összehasonlítva annak 1912. évi vásárlóerejével, a pénzérték hanyatló irányban bekövetkezett változására, ezzel az árak emelkedésére vezetett. Ez az áremelkedés az összes árukra vonatkoztatva 35%-os. A tiszta nemzeti vagyon számszerű növekedéséből, tehát átlag 35% nem tényleges vagyongyarapodásra, hanem csak áremelkedésre vezethető vissza. A tiszta nemzeti vagyon növekedésének másik oka az, hogy a külfölddel szemben fennálló tőkeadósság nagy részben megsemmisült. Tehát a 13·918 milliárd számszerű vagyontöbbletből 11·527 milliárd P névleges vagyonszaporulatot levonva, a nemzeti vagyon valóságos dologi gyarapodása 15 év alatt 2.391,142.488 pengőre rüg.

Hogy a nemzet vagyona a világháború és annak következményei dacára nem csökkent, hanem némi emelkedést is ért el, annak oka, hogy Magyarország mai területe nem volt hadiszíntér. A nemzeti vagyon 60·2%-át képviselő ingatlanok és általában a dologi javak nem semmisültek meg. A román megszálló csapatok fosztogatásai után az ingó vagyonban bekövetkezett károk és veszteségek az évek során pótolóttak. Ellenben az ú. n. immaginárius értékek (államkötvények, záloglevelek, takarékbetétek) csaknem teljesen megsemmisültek. Ez azonban csak magángazdasági szempontból kár, nem közgazdasági veszteség. Hátrányos hatást gyakorolt az alanyi vagyonmegoszlásra, de nem csökkentette a nemzeti va-

gyont. Sőt a külföldi kezekben lévő belföldi kibocsátású értékpapírok elértéktelenedése a nemzeti vagyon számszerű emelkedésére vezetett, mert az ország külföldi tartozásainak nagy része ezáltal megszűnt, azok elvesztált ellenértéke dologi értéktöbblet alakjában megmaradt.

A 2·391 milliárd P vagyongyarapodás új épületek keletkezésében, mezőgazdasági gépek és eszközök leltárszaporulatában, ipari vállalatok áru- és anyagkészlet növekedésében, a víziútakra fektetett szabályozási és kikötői munkálatokban, ármentesítésben, út- és hídépítésben, talajjavítási (vízlecsapolási, öntözési, alagsövezési) műveletekben és egyéb beruházásokban, újabb gyártelepek keletkezésében mutatkozik,

Hogy ez a vagyonosodás 15 év alatt mily jelentéktelen a veszteséghez képest, amit hazánk az ú. n. békeszerződés következtében szenvedett, az kitűnik abból, hogy a Magyar Szent Korona országainak vesztesége és az utódállamoknak gazdagodása nemzeti vagyonban, minden ellenszolgáltatás nélkül — háborúelőtti értékben számítva — 29·205 milliárd aranykorona (33·835 milliárd pengő) volt.

Vizsgálódásainkat befejeztük.

A nemzeti vagyon a már letűnt nemzedékek és a még élő nép gazdasági erő kifejtésének eredménye. A nemzeti vagyon gyarapodása mutatja a magyar nemzet páratlan erőfeszítésének, munkaerejének eredményét.

E nemzeti erőgyarapodás részese mindenki, aki dolgozott. Akár a földet művelte, akár az ipar terén, akár a kereskedelem terén tevékenykedett, akár az anyagi munkakifejtés előfeltételeinek megteremtésén fáradozott, akár a nemzet nagyszerű munkájának irányításában volt részes. Ez a munka tömöríti a népet a legszebb nemzeti egységbe és segíti a magyar igazságot érvényesülésre.

Fellner Frigyes dr.

A magyarországi pénzüintézetek 1927-ben.

Les établissements de crédit de Hongrie en 1927.

(I. közlemény. — Ire partie.)

Résumé. Le nombre des Sociétés anonymes de banque et de caisse d'épargne a continué à diminuer en 1927, quelques établissements peu viables ayant cessé de fonctionner. A la fin de 1927, il était enregistré 823 banques et caisses d'épargne de cette catégorie, dont 78 en liquidation et 33 en

faillite. Le mouvement des affaires a considérablement augmenté. D'après les bilans, les actifs se sont élevés à 3.052 millions de pengős contre 2.071 millions en 1926 et 1.586 millions en 1925. Il ressort de nos tableaux que l'effectif des dépôts d'épargne s'est fort accru (de 472 à 664·7 millions de

pengős), ainsi que l'effectif des traites en portefeuille et des prêts hypothécaires.

Les profits nets ont plus que doublé, s'élevant de 35.1 millions en 1926 à 70.4 millions.

*

A magyarországi pénzüzetek helyzete az 1927. évben az általános gazdasági viszonyokkal összefüggően továbbra is javuló volt, ami a kedvező fejlődésben és jóformán az összes üzletágak erőteljes élénkülésében jelentkezett. A súlyos küzdelmek, az infláció és a szanalási krízis elmúltak már. Az 1926. év közepe jelezte körül-

belül a konjunkturális mélypontot, az év második felében azonban már a fellendülés jelei mutatkoztak és a következő 1927. év a fellendülés éve volt teljes egészében és pedig nemcsak nálunk, hanem Európa nagy részében is, különösen Közép-Európában. Viszont a nyugateurópai államokban és az Egyesült Államokban jelentkező csendesebb üzletmenet is annyiban hatott kedvezően a hazai gazdasági életre, hogy a fellendüléssel jelentkező tőkekereslet kielégítését az internacionális tőke részéről megkönnyítette, miután különösen az amerikai tőkefőlölség saját hazájában nem találhatott megfelelő

1a. A hitelintézetek a királyi törvényszékek cégjegyzékei szerint 1926-tól 1927-ig.
Les établissements de crédit de 1926 à 1927, d'après les registres de firmes des Tribunaux.

Év : a hitelintézetek részletezése Année, désignation des établissements	A nyilvántartott intézetek Etablissements enregistrés				Az év folyamán Nombre des établissements				A nyilvántartott intézetek Etablissements enregistrés				Azoknak az intézeteknek a száma, amelyek zárószámadást készítettek — Nombre des établissements ayant fait un compte de clôture	
	összes száma nombre total	közül a — dont			keletkezett — créés	felszámolás mis en liquidation	csőd vagy kényszer- felszámolás — ayant fait faillite ou mis en liquidat. forcée	megszűnt — ayant cessé de fonctionner	összes száma nombre total	közül a — dont				
		működött en activité	felszámolás en liquidation	csőd vagy kény- szerfelszámolás en faillite ou en liquidat. forcée						működött en activité	felszámolás en liquidation	csőd vagy kény- szerfelszámolás en faillite ou en liquidat. forcée		
														alatt állók
száma — nombre	száma — nombre			alá került	alatt állók			száma — nombre	száma — nombre					
az év kezdetén au début de l'année	az év kezdetén au début de l'année			intézetek száma au cours de l'année	intézetek száma au cours de l'année			az év végén à la fin de l'année	az év végén à la fin de l'année					
1926.														
Részvénytársasági bankok és takarékpénztárak — So- ciétés anonymes de banque et de caisse d'épargne	Összesen Total	911	818	64	29	1	19	4	36	876	781	66	29	653
	à - Bpestén	272	225	34	13	1	5	3	10	263	219	30	14	123
Földhitelintézetek Crédits fonciers	Összesen Total	3	3	—	—	—	—	—	—	3	3	—	—	3
	à - Bpestén	3	3	—	—	—	—	—	—	3	3	—	—	3
Községi takarékpénztá- rak — Caisses d'épargne communales	Összesen Total	13	13	—	—	—	—	—	—	13	13	—	—	13
	à - Bpestén													
Külön törvény alapján mű- ködő hitelszövetkezetek Coopératives de crédit fonctionnant sur la base d'une loi spéciale	Összesen Total	4	4	—	—	1	—	—	—	5	5	—	—	5
	à - Bpestén	4	4	—	—	1	—	—	—	5	5	—	—	5
Az Orsz. Közp. Hitelszö- vetkezet kötelékébe tart. hitelszövetkezetek — Coopérativ. de crédit apparten. à la Coopérat. Centr. de Crédit	Összesen Total	1.145	1.019	126	—	29	27	—	27	1.147	1.018	129	—	1.089
	à - Bpestén	17	15	2	—	4	4	—	2	19	15	4	—	16
Az Iparosok Orsz. Közp. Szöv. kötelékébe tart. hitelszövetk. — Coopérat. de Crédit appartenant à la Coopérat. Centr. d'Industriels	Összesen Total	5	5	—	—	—	—	1	—	5	4	—	1	4
	à - Bpestén	2	2	—	—	—	—	1	—	2	1	—	1	1
Köteléken kívül álló hitel- szövetkezetek — Coopéra- tives de crédit n'apparte- nant pas à celles indi- quées ci-dessus	Összesen Total	350	182	166	2	—	12	—	49	301	170	129	2	104
	à - Bpestén	139	62	76	1	—	2	—	10	129	61	67	1	16
Valamennyi hitelintézet Tous les établissem. de crédit	Összesen Total	2.431	2.044	356	31	31	58	5	112	2.350	1.994	324	32	1.871
	à - Bpestén	437	311	112	14	6	11	4	22	421	304	101	16	164

Ib. A hitelintézetek a királyi törvényszékek cégjegyzékei szerint 1926-tól 1927-ig.
Les établissements de crédit de 1926 à 1927, d'après les registres de firmes des Tribunaux.

Év : a hitelintézetek részletezése Année, désignation des établissements	A nyilvántartott intézetek Etablissements enregistrés				Az év folyamán Nombre des établissements				A nyilvántartott intézetek Etablissements enregistrés				Azoknak az intézeteknek a száma, amelyek zárószámadást készítet- tek — Nombre des établissements ayant fait un compte de clôture	
	összes száma nombre total	közül a — dont			keletkezett — créés	felszámolás mis en liquidation	csőd vagy kényszer- felszámolás — ayant fait faillite ou mis en liquidat. forcée	meggzúnt — ayant cessé de fonctionner	összes száma nombre total	közül a — dont				
		működött en activité	felszámolás en liquidation	csőd vagy kény- szerfelszámolás en faillite ou en liquidat. forcée						működött en activité	felszámolás en liquidation	csőd vagy kény- szerfelszámolás en faillite ou en liquidat. forcée		
														alatt állók
száma — nombre	száma — nombre	száma — nombre	száma — nombre	száma — nombre	száma — nombre	száma — nombre	száma — nombre							
az év kezdetén au début de l'année				intézetek száma au cours de l'année				az év végén à la fin de l'année						
1927.														
Részvénytársasági bankok és takarékpénztárak - So- ciétés anonymes de banque et de caisse d'épargne	Összesen Total	876	781	66	29	6	24	4	59	823	712	78	33	636
à - Bpestén	263	219	30	14	2	12	3	19	246	188	38	20	123	
Földhitelintézetek Crédits fonciers	Összesen Total	3	3	—	—	—	—	—	3	3	—	—	—	3
à - Bpestén	3	3	—	—	—	—	—	—	3	3	—	—	—	3
Községi takarékpénztárak Caisses d'épargne com- munes	Összesen Total	13	13	—	—	—	—	—	13	13	—	—	—	13
à - Bpestén	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Külön törvény alapján mű- ködő hitelszövetkezetek Coopératives de crédit fonctionnant sur la base d'une loi spéciale	Összesen Total	5	5	—	—	1	—	—	6	6	—	—	—	4
à - Bpestén	5	5	—	—	1	—	—	—	6	6	—	—	—	4
Az Orsz. Közp. Hitelszö- vetk. kötelékébe tart. hitelszövetkezetek — Coopérativ. de crédit apparten. à la Coopérat. Centr. de Crédit	Összesen Total	1.147	1.018	129	—	21	41	—	81	1.087	962	125	—	992
à - Bpestén	19	15	4	—	3	—	—	2	20	18	2	—	—	16
Az Iparosok Orsz. Közp. Szöv. kötelékébe tart. hitelszövetk. - Coopérat. de crédit appartenant à la Coopérat. Centr. d'Industriels	Összesen Total	5	4	—	1	—	—	1	—	5	4	—	1	4
à - Bpestén	2	1	—	1	—	—	—	1	—	2	1	—	1	1
Köteléken kívül álló hitel- szövetkezetek — Coopéra- tives de crédit n'apparte- nant pas à celles indi- quées ci-dessus	Összesen Total	301	170	129	2	1	15	—	56	246	138	107	1	100
à - Bpestén	129	61	67	1	1	3	—	18	112	53	58	1	—	22
Valamennyi hitelintézet Tous les établissem. de crédit	Összesen Total	2.350	1.994	324	32	29	80	5	196	2.183	1.838	310	35	1.752
à - Bpestén	421	304	101	16	7	15	4	39	389	269	98	22	—	169

2. Részvénytársasági bankok és takarékpénztárak alkalmazottainak száma.
Nombre des employés des Sociétés anonymes de banque et de caisse d'épargne.

É v A n n é e	A központban Sièges centr.		A fiókokban Succursales		Összesen — Total		Az intézet nyugdíjasai- nak száma Nombre des retraités
	tisztviselők employés	egyéb alkal- mazottak autre personnel	tisztviselők employés	egyéb alkal- mazottak autre personnel	tisztviselők employés	egyéb alkal- mazottak autre personnel	
1926 Magyarország összesen Hongrie entière	6.998	1.933	1.580	408	8.578	2.341	1.690
Budapest	4.348	1.248	1.328	325	5.676	1.573	1.306
1927 Magyarország összesen Hongrie entière	6.787	1.749	1.758	385	8.545	2.134	1.832
Budapest	4.132	1.084	1.481	300	5.613	1.384	1.429

3. A részvénytársasági bankok és takarékpénztárak vagyonmérlege 1926–1927. évben.

Bilan des Sociétés anonymes de banque et de caisse d'épargne en 1926–1927.

Teher. — Passif.

T é t e l e k P o s t e s	Magyarország — Hongrie				B u d a p e s t			
	1926 XII. 31.		1927 XII. 31.		1926 XII. 31.		1927 XII. 31.	
	1000 P pengős	%	1000 P pengős	%	1000 P pengős	%	1000 P pengős	%
Saját tőke: — <i>Capital propre:</i>								
Alapszabályokban megállapított részvény-, részjegy-, törzshetét-, alap- és üzleti tőke — <i>Capital-actions statutaire, capit. de parts soc., de dépôts originaires, capit. social et capit. d'affaires</i>	223.173	—	273.651	—	170.115	—	203.721	—
Tőketartalék — <i>Réserve de cap.</i>	125.392	—	123.941	—	104.429	—	103.745	—
Rendes, értékesítési és egyéb tartalékalap — <i>Fonds de réserve ordinaire, de diminution de valeur et autres</i>	5.502	—	17.958	—	2.661	—	13.266	—
Nyugdíjtartalék — <i>Réserve de retraites.</i>	3.109	—	3.531	—	2.849	—	3.107	—
Összesen — <i>Total</i>	357.176	17.3	419.081	13.7	280.054	18.5	323.839	14.5
Idegen tőke: — <i>Capitaux étrangers:</i>								
Nyugdíjalap, különböző idegen alapok és alapítványok — <i>Fonds de retraites, divers fonds et fondations étrangers.</i>	17.135	0.8	20.451	0.7	14.724	1.0	17.131	0.8
Takarék-, törzs-, heti és pénztárjegyetétek — <i>Dépôts d'épargne et originaires, dépôts hebdomad. et de bons de caisse.</i>	472.011	22.8	664.661	21.8	272.132	18.0	398.513	17.8
Viszontleszámitolt váltók — <i>Traites réescomptées.</i>	267.661	12.9	447.167	14.7	117.951	7.8	174.033	7.8
Záloglevelek és egyéb értékpapírok — <i>Obligations hypothéc. et autres valeurs</i> } forgalomban — <i>en circulation</i>	24.904	1.2	93.692	3.1	24.904	1.7	93.692	4.2
Községi kötvények — <i>Obligations communales</i>	107	0.0	1.890	0.0	107	0.0	1.890	0.0
<i>Dettes de compte courant</i> { Fedezett } folyószámlás	63.765	3.1	119.448	3.9	52.099	3.5	100.674	4.5
{ Fedezetlen } tartozások	719.214	34.7	991.992	32.5	631.784	41.8	890.855	39.9
Átruházott Empruns transzferés { jelzálogos — <i>hypothéc. törvényhat., közs. és közhasznú művekre adott accordés à des comitats, villes autonomes, communes et à des oeuvres d'utilité publ.</i>	32.234	1.6	100.200	3.3	31.950	2.1	96.350	4.3
Adó tartozások — <i>Impôts</i>	2.010	0.1	3.343	0.1	1.615	0.1	2.864	0.1
Különbféle tételek — <i>Postes divers.</i>	62.717	3.0	95.398	3.1	50.040	3.3	68.837	3.1
<i>Intérêts</i> { Előre befolyt — <i>reçus d'arance</i> } kamatok	12.126	0.6	18.476	0.6	5.244	0.3	8.857	0.4
{ Hátralékos — <i>arrérages</i> }	3.042	0.1	6.141	0.2	2.825	0.2	5.543	0.2
Nyereség — <i>Profit</i>	35.239	1.7	70.464	2.3	24.245	1.6	53.304	2.4
Összesen: — <i>Total:</i>	2.071.055	100.0	3.052.405	100.0	1.511.388	100.0	2.236.382	100.0

elhelyezést. A Magyar Nemzeti Bank szerint 1927-ben 400 millió pengőt meghaladó idegen tőke került az országba, mely összegnek több mint fele hosszúlejáratú kölcsönökre esik.

A fellendülés időszakának első jellegzetes momentuma az értéktőzsde élénkülése

volt, mely az 1926. év közepén kezdődött és erőteljesen folytatódott egészen az 1927. év áprilisáig. A tőzsdeindex ez alatt az idő alatt több mint kétszeresére emelkedett. Az év többi részében azután bizonyos fokú lemorzsolódás állott be, anélkül azonban, hogy az árfolyamalakulás a maga teljessé-

4. A részvénytársasági bankok és takarékpénztárak vagyonszerkelete 1926—1927. évben.
Bilan des Sociétés anonymes de banque et de caisse d'épargne, en 1926—1927.

Vagyon. — Actif.

T é t e l e k — P o s t e s	Magyarország — Hongrie				B u d a p e s t			
	1926. XII. 31.		1927. XII. 31.		1926. XII. 31.		1927. XII. 31.	
	1000 P pengős	%	1000 P pengős	%	1000 P pengős	%	1000 P pengős	%
Készpénz — <i>Argent en caisse</i>	44.830	2.1	51.806	1.7	31.450	2.1	37.099	1.7
Valuták és devizák — <i>Monnaies et devises</i>	36.170	1.8	50.822	1.6	34.553	2.3	49.326	2.2
Más pénzintézeteknél elhelyezett tőkék <i>Capitaux placés à d'autres établissem. de crédit</i>	74.018	3.6	106.363	3.5	65.696	4.4	96.376	4.3
Értékpapírállomány — <i>Effect. des valeurs</i>	144.446	7.0	175.235	5.7	131.852	8.8	160.828	7.2
Különbféle alapok és alapítványok érték- papírai — <i>Valeurs de différents fonds et fondations</i>	2.003	0.1	13.918	0.5	1.858	0.1	13.724	0.6
Váltóállomány (a viszontieszámított vál- tókkal együtt) — <i>Effectif des traites (y compris les traites réescomptées)</i>	830.990	40.1	1,288.351	42.2	448.097	29.7	695.084	31.1
Előlegek értékpapírokra, egyéb zálo- gokra és tőzsdei reportüzlet — <i>Avances sur valeurs, sur autres gages et affaires bours. de report</i>	14.006	0.7	28.935	1.0	13.449	0.9	28.177	1.3
Créances de compte cour. { Fedezett couvertes } folyószámlás { Fedezetlen non couvertes } hitelek	357.091	17.2	536.101	17.6	313.161	20.7	478.429	21.4
	307.859	14.9	348.960	11.5	265.908	17.6	300.863	13.5
Emprunts { Jelzálogos — hypothéc. } kölcsönök { Törvényhat., közs. és közhasznú mű- vekre adott — ac- cordés à des comi- tats, villes auto- nomes, communes et à des oeuvres d'u- tilité publ. } (y compr. les trans- ferts)	60.155	2.9	217.470	7.1	57.893	3.8	207.296	9.3
	5.301	0.3	6.953	0.2	5.221	0.3	6.841	0.3
Kölcsönök kötelezvényekre (kezesség mellett) — <i>Prêts sur obligations (avec garantie)</i>	754	0.0	1.726	0.1	2	0.0	161	0.0
Áruk — <i>Marchandises</i>	8.235	0.4	9.297	0.3	6.676	0.4	7.326	0.3
Ingatlanok — <i>Immeubles</i>	113.372	5.5	119.276	3.9	77.685	5.1	83.305	3.7
Be nem fizetett részvény- és üzletrész- tőke — <i>Capit.-actions et de part sociales non versés</i>	537	0.0	187	0.0	402	0.0	45	0.0
Különbféle követelések — <i>Diverses cré- ances</i>	65.849	3.2	86.143	2.8	53.792	3.6	63.513	2.8
Intérêts { Előre fizetett — <i>reçus</i> d'avance } kamatok { Be nem folyt — <i>non</i> payés }	2.544	0.1	4.111	0.1	1.564	0.1	2.230	0.1
	2.033	0.1	3.173	0.1	1.730	0.1	2.797	0.1
Veszteség — <i>Pertes</i>	862	0.0	3.578	0.1	399	0.0	2.962	0.1
Összesén — Total	2,071.055	100.0	3,052.405	100.0	1,511.388	100.0	2,236.382	100.0

gében kedvezőtlennek lett volna nevezhető. Maga az üzletmenet az árfolyamok gyors emelkedésének megszűntével természetesen csendesebb lett s míg áprilisban 800 ezren, májusban 1 millió és százezren felül volt — heti átlagban — a gazdát cserélt részvények darabszáma, az év többi részében már csak 2—300.000 körül járt.

Ugyancsak a gazdasági fellendüléssel és az emelkedő tőkeimporttal volt kapcsos-

latos árubehozatalunk erőteljes növekedése. Behozatalunk, mely 1925-ben 858, 1926-ban 952 millió pengő volt, 1927-ben 1147 millió pengőig emelkedett, aminek azután elmaradhatatlan kísérőjelensége volt külkereskedelmi mérlegünk passzivitásának nagyarányú növekedése. Az 1925. évi 46 milliós és az 1926. évi 82 milliós passzivitással szemben az 1927. év passzív szaldója 346 millió pengőt ért el, ami a mi viszo-

5. Váltóleszámitolás.

Escompte de traites.

M e g n e v e z é s — D é s i g n a t i o n	Magyarország — Hongrie		B u d a p e s t	
	1926	1927	1926	1927
a) A váltók darabszáma — Nombre des traites.				
Váltóállomány az év elején — <i>Effectif des traites au début de l'année</i>	672.321	911.201	279.507	349.219
Ebből viszontleszámitolt váltók — <i>Dont réescomptées</i>	239.333	308.926	113.167	126.861
Váltóállomány az év végén — <i>Effectif des traites à la fin de l'année</i>	924.448	1,201.348	349.964	464.442
Ebből — <i>Dont</i>				
a) viszontleszámitolt váltók — <i>traites réescomptées</i> ..	314.927	414.362	127.885	151.211
b) jelzálogilag biztosított váltók — <i>traites garanties par hypothèque</i>	278.537	419.319	56.067	111.217
b) A váltók értéke 1000 P. — Valeur des traites en milliers de pengős.				
Váltóállomány az év elején — <i>Effectif des traites au début de l'année</i>	642.050	791.577	393.023	447.929
Ebből viszontleszámitolt váltók — <i>Dont réescomptées</i>	169.961	262.512	73.344	117.530
Leszámitolt váltók összege az év folyamán — <i>Montant des traites escomptées au cours de l'année</i>	2,966.894	4,635.119	1,682.571	2,669.744
Ebből viszontleszámitolt váltók — <i>Dont traites réescomptées</i>	1,425.087	2,562.487	776.373	1,383.575
Behajthatatlan (leírt) váltók — <i>Traites non recouvrables</i>	1.075	537	927	369
Váltóállomány az év végén — <i>Effectif des traites à la fin de l'année</i>	830.990	1,288.351	448.097	695.084
Ebből — <i>Dont</i>				
a) viszontleszámitolt váltók — <i>traites réescomptées</i> ..	267.661	447.167	117.951	174.033
b) jelzálogilag biztosított váltók — <i>traites garanties par hypothèque</i>	205.472	432.069	84.816	149.730

nyaink között semmiesetre sem tekinthető kedvező jelenségnek. Bizonyos, hogy a gazdasági fellendülés idejének egyik jellemző tünete a behozatal megduzzadása és vitán felül áll az is, hogy egy ország gazdasági helyzetét pusztán az aktív vagy passzív szaldóból megítélni nem lehet, nálunk azonban, ahol szerény gazdasági viszonyaink közepette a fizetési mérleg aktív oldalán semmi

sem képes a külkereskedelmi mérleg nagy passzivitását ellensúlyozni, ily arányú passzív szaldó, ha hosszabb időn át jelentkezik, csak hátrányos következményekkel járhat. Ez a nagy passzivitás volt tulajdonképpen az 1927. év gazdasági életében az egyetlen aggodalmat keltő körülmény.

Az árindexeknél a gazdasági élet élénkítése az indexszámok emelkedésében jelent-

6. Folyószámlás üzlet forgalma.

Mouvement des affaires de compte courant.

Megnevezés — Désignation	Magyarország — Hongrie		Budapest	
	1926	1927	1926	1927
	ezer pengő — milliers de p.			
Az év elején követelések (+) és tartozások (—) egyenlege <i>Solde des créances (+) et des dettes (—) au début de l'année</i>	— 33.067	— 30.421	— 29.717	— 25.704
Az üzletév folyamán az intézet által teljesített kifizetések <i>Payements effectués par les établissements dans l'année</i>	22,281.394	30,198.587	19,392.958	26,113.898
Az üzletév folyamán az intézethez befolyt befizetések <i>Versements reçus par les établissements dans l'année</i>	22,292.338	30,288.182	19,402.359	26,204.055
Az év végén a követelések (+) és tartozások (—) egyenlege — <i>Solde des créances (+) et des dettes (—) à la fin de l'année</i>	— 44.011	— 120.016	+ 39.118	+ 115.861

7. Értékpapírforgalom. Mouvement des valeurs.

M e g n e v e z é s — D é s i g n a t i o n	Magyarország — Hongrie		B u d a p e s t	
	1926	1927	1926	1927
	ezer pengőben — en milliers de p.			
Az értékpapírok mérlegértéke az év elején — <i>Valeur, suivant le bilan, des valeurs au début de l'année</i>	135.989	146.374	122.808	133.760
Az év folyamán vásárolt értékpapírok vételi ára — <i>Prix d'achat des valeurs achetées au cours de l'année</i>	299.564	824.978	294.480	810.392
Az eladott értékpapírokon elért nyereség — <i>Profit sur les valeurs vendues</i>	8.155	7.241	7.593	6.837
Az év folyamán eladott értékpapírok eladási ára — <i>Prix de vente des valeurs vendues au cours de l'année</i>	296.243	787.445	290.299	774.683
Az év folyamán eladott értékpapírok eladásából származó veszteség — <i>Perte sur la vente des valeurs vendues au cours de l'année</i>	1) 1.016	2) 1.995	872	1.754
Az értékpapírok mérlegértéke az év végén — <i>Valeur, suivant le bilan, des valeurs à la fin de l'année</i>	146.449	189.153	133.710	174.552

1) Ebből a tartalékalap terhére leiratott 3 ezer P. — 2) Ebből a tartalékalap terhére leiratott 4 ezer P.
1) Dont 3000 p. radiés à la charge du fonds de réserve. — 2) Dont 4000 p. radiés à la charge de celui-ci.

kezett. A nagykereskedelmi index, mely a szanalási válság ideje alatt gyorsan és következetesen esett, 1927-ben emelkedő irányú volt s — évi átlagban — az 1926. évi 124-ről 1927-ben 132-re növekedett és ugyanez a jelenség volt tapasztalható a létfenntartási költségek indexszámánál is.

A kamatláb a kedvező pénzviszonyok és a tökebőség következtében, valamint az 1926. év eleji rendkívüli viszonyok elmúltával csökkenő irányzatát megőrizte általában az 1927. év közepéig, amikor a fokozódó tőkekereslet és zálogleveleinknek külföldi elhelyezésénél beállott nehézségek kö-

vetkeztében az üzleti váltók leszámítolási kamatlába kb. 1% -kal emelkedett s ezen a nívón maradt az év végéig. A Nemzeti Bank hivatalos kamatlába az egész évben változatlanul 6% maradt.

A javuló gazdasági helyzetet erősen visszatükrözik a munkanélküliségre vonatkozó adatok is. Az 1926. évben a szakszervezetek által nyilvántartott munkanélküliek száma — évi átlagban — mintegy 26.000 volt s ez a szám 1927-ben 15.000-re csökkent. Különösen a fővárosban volt érezhető a munkanélküliség jelentős enyhülése, elsősorban az építkezési tevékenység fellen-

8. Jelzálogos kölcsönök. Prêts hypothécaires.

M e g n e v e z é s — D é s i g n a t i o n	Magyarorsz. - Hongrie		Budapest	
	1926	1927	1926	1927
a) Jelzálogos kölcsönök darabszáma — Nombre des prêts hypothécaires				
Álladék az év elején — <i>Effectif au début de l'année</i>	20.095	15.830	12.188	8.619
Álladék az év végén — <i>Effectif à la fin de l'année</i>	15.861	17.723	8.542	8.436
Ebből — <i>Dont</i>				
a) földbirtokra adott kölcsönök — <i>prêts sur propriétés foncières</i>	12.253	13.830	6.387	6.125
b) bérházakra és gyárakra adott kölcsönök — <i>prêts sur maisons de rapport et fabriques</i>	3.608	3.893	2.155	2.311
b) Jelzálogos kölcsönök összege 1000 pengőben — Montant des prêts hypothécaires, en milliers de pengős				
Álladék az év elején — <i>Effectif au début de l'année</i>	7.826	28.034	7.109	26.080
Folyósított — <i>Prêts versés</i>	23.016	99.196	21.286	94.339
Törlesztetett — <i>Amortissement</i>	2.921	9.960	2.452	9.473
Álladék az év végén — <i>Effectif à la fin de l'année</i>	27.921	117.270	25.943	110.946
Ebből — <i>Dont</i>				
a) földbirtokra adott kölcsönök — <i>prêts sur propriétés foncières</i>	15.789	41.505	14.411	36.194
b) bérházakra és gyárakra adott kölcsönök — <i>prêts sur maisons de rapport et fabriques</i>	12.132	75.765	11.532	74.752

dülése következtében, mely ez évben első ízben közelítette meg az 1911—1912. évek építkezési tevékenységének mértékét. Ugyancsak kedvezőbb viszonyokra világítanak rá a fizetésektelenségek, váltóóvások és a betétképződés, valamint a kereskedelem és a termelésnek itt nem részletezhető adatai.

Mindezek a körülmények okozták azután, hogy az országnak a pénzügyintézetek által irányított hitellete is megfelelően megélénkült. Az inflációnak gyászos éveit után az 1924—1926. évek a regenerálódás időszakát jelezték, az 1927. év pedig már az erőteljes továbbfejlődésnek az időszakába tartozik. A hitelintézeti statisztikának most közzétételre kerülő részletes adatai világítják meg azt a szerepet, melyet a magyar

9. A jelzálogos kölcsönök álladékanak megoszlása kamatláb szerint.

Répartition, suivant le taux d'intérêt, de l'effectif des prêts hypothécaires.

Kamatláb <i>Taux d'intérêt</i>	Magyarország <i>Hongrie</i>		Budapest	
	1926	1927	1926	1927
	ezer pengőben — <i>en milliers de p.</i>			
<i>Moins de</i> — 5 ⁰ / ₁₀₀ -ig	27	14	27	14
5 ⁰ / ₁₀₀ — 5 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀₀	5	1	4	1
5 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀₀ — 6 ⁰ / ₁₀₀	3	4	—	—
6 ⁰ / ₁₀₀ — 6 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀₀	1	27	—	26
6 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀₀ — 7 ⁰ / ₁₀₀	1	2 528	1	2 414
7 ⁰ / ₁₀₀ — 7 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀₀	18 315	77 623	18 314	75 953
7 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀₀ — 8 ⁰ / ₁₀₀	1 100	21 855	1 032	21 555
8 ⁰ / ₁₀₀ — 8 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀₀	3 149	5 843	2 765	4 948
8 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀₀ — 9 ⁰ / ₁₀₀	38	571	—	558
<i>Plus de</i> — 9 ⁰ / ₁₀₀ -nál nagyobb	5 282	8 804	3 800	5 477

pénzügyintézetek a jelzett viszonyok között játszottak. A kir. törvényszékek cégjegyzékei szerint a Magyarországon létező összes pénzügyintézetek száma az 1927. év végén 2183 volt, melyek közül 389 Budapesten volt bejegyezve. A Nemzeti Bank és a Postatakarékpénztár ezekben az adatokban nem foglaltatik bent. A pénzügyintézeteknek a cégjegyzék szerinti száma azonban korántsem jelenti a tényleg működő intézetek számát, sőt azoknak az intézeteknek egy része is, melyek sem csőd, sem felszámolás alatt nem állanak s így a forma szempontjából működőnek tekintendők, tényleg semmi működést sem fejt ki s csupán különböző okok miatt tartja fenn keretét. Ez kitűnik különösen abból, ha azoknak az intézeteknek a számát tekintjük, melyek évi zárszámadásukat valóban elkészítették. E szerint a magyarországi pénzügyintézetek száma az 1925—1927. években a következő volt:

	Cégjegyzék szerinti összes	működő hitelintézetek	Zárszámadást készített száma
1925	2.431	2.044	1.992
1926	2.350	1.994	1.871
1927	2.183	1.838	1.752

Tulajdonképeni működő intézeteknek csak azok tekinthetők, melyek évi zárszámadásukat elkészítették és természetesen csak ezek az intézetek azok, melyek statisztikai adatokat szolgáltatnak, eltekintve egyes általános jellegű adatoktól. Meg kell jegyezni, hogy a zárszámadásukat elkészített intézetek között egyes oly felszámoló intézetek is szerepelnek, melyek évi számadásaikat időre elkészítették. Az a csökkenő irányzat, mely a hitelintézetek számánál évek óta jelentkezik, 1927-ben is

10. Takarékbetétek.

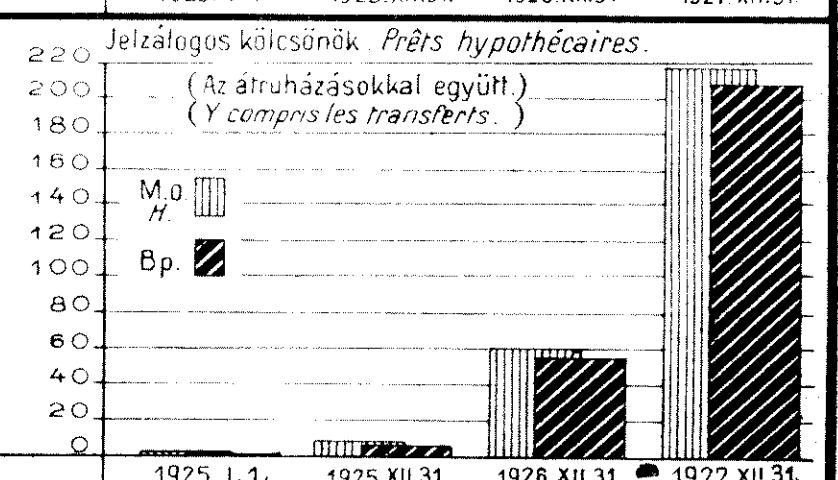
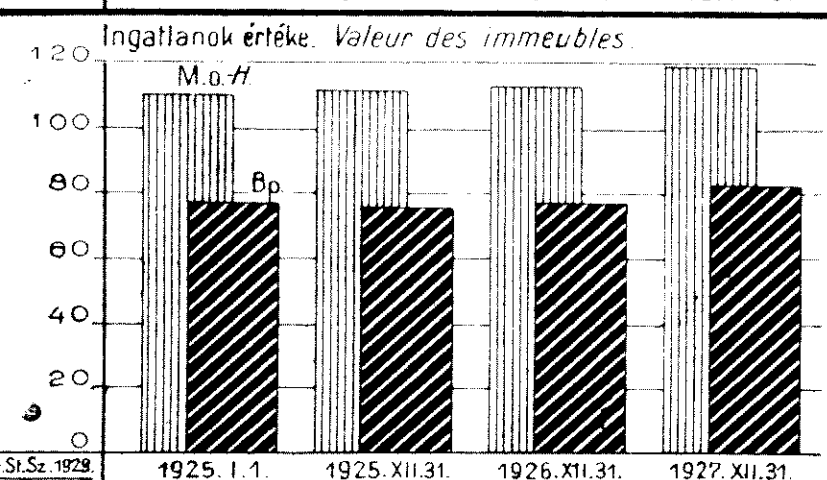
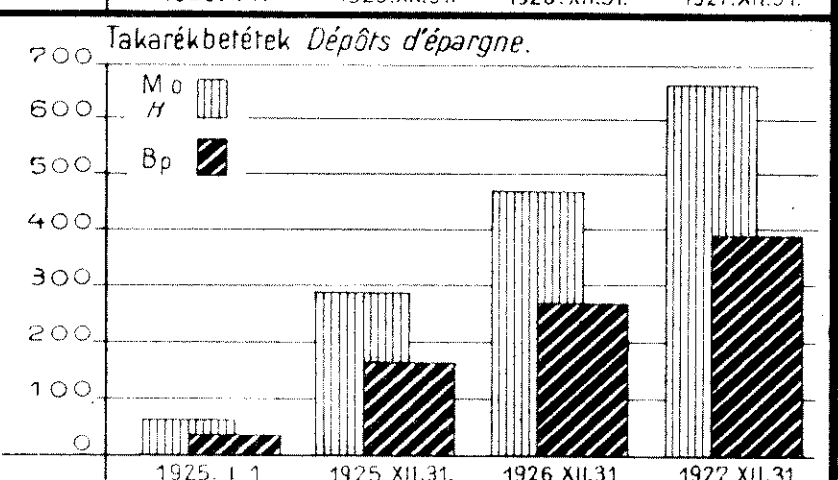
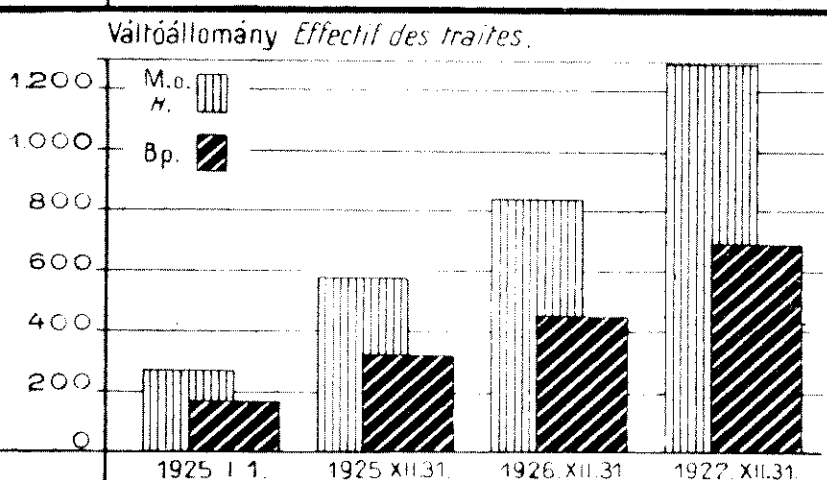
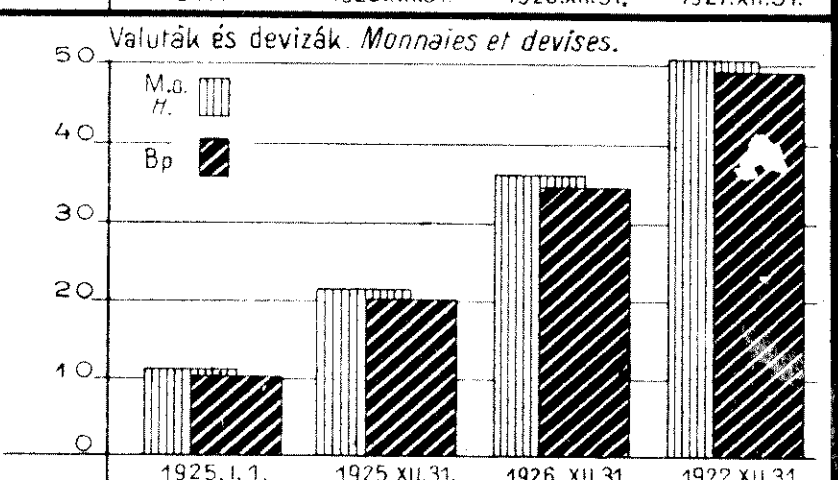
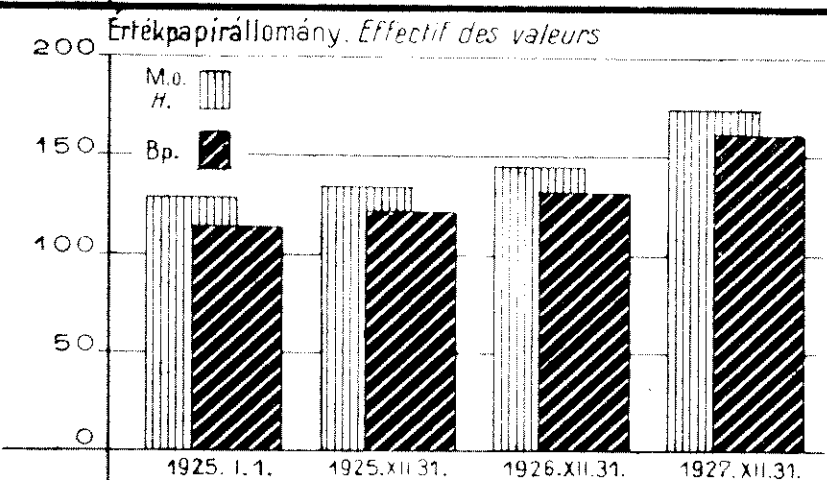
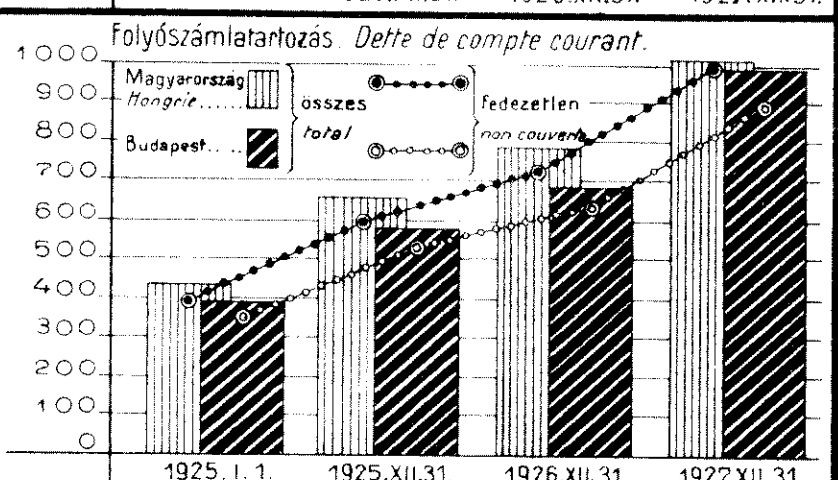
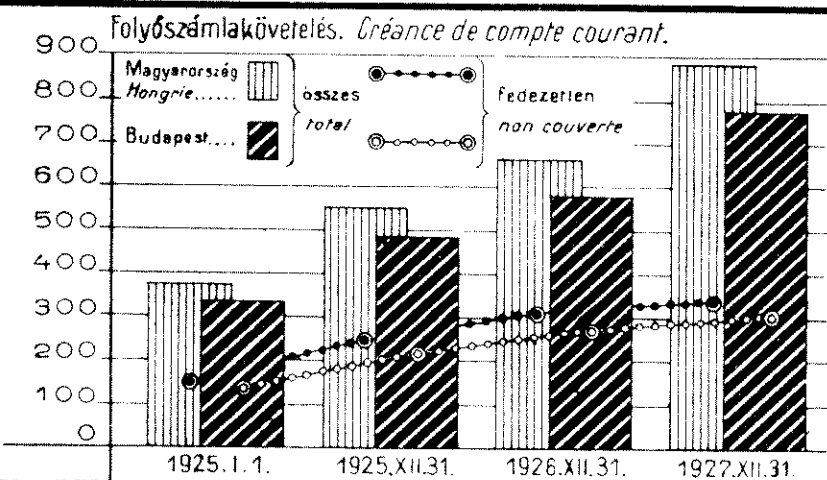
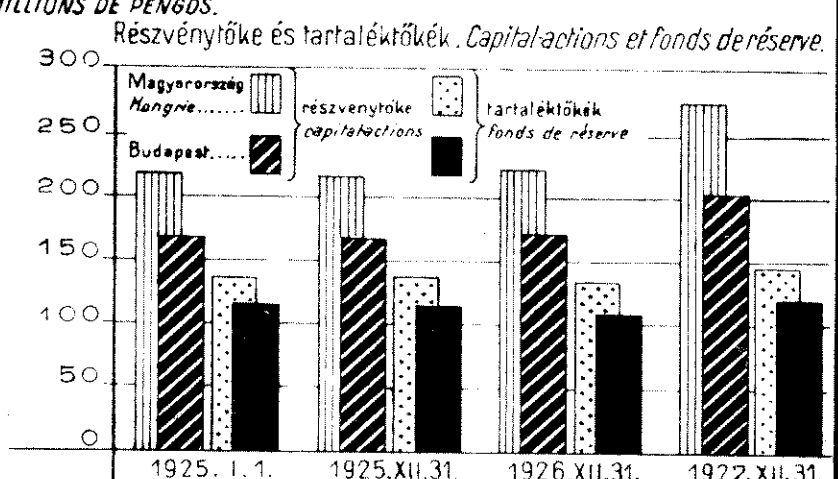
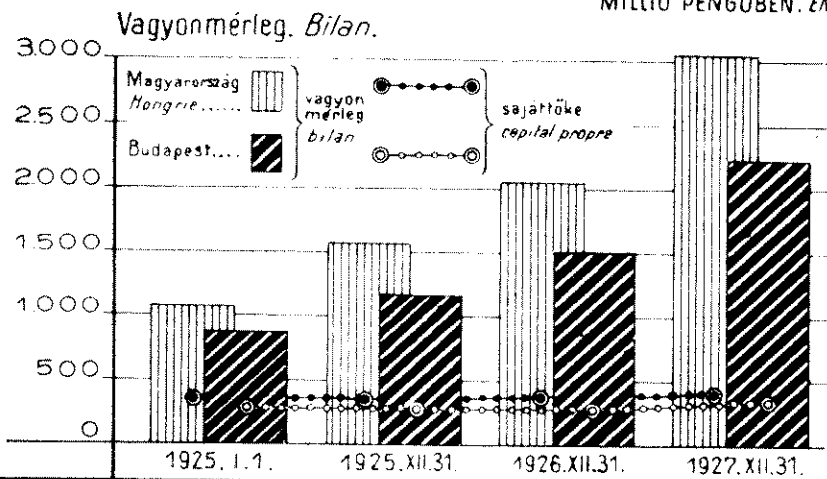
Dépôts d'épargne.

Megnevezés — <i>Désignation</i>	Magyarorsz. — <i>Hongrie</i>		B u d a p e s t	
	1926	1927	1926	1927
a) Betéti könyvek darabszáma — <i>Nombre des livrets de dépôt d'épargne</i>				
Álladék az év elején — <i>Effectif au début de l'année</i>	992.547	845.905	384.685	409.088
Újonnan kiállított — <i>Livrets nouvellement établis</i>	238.902	283.754	133.937	161.357
Kiegyenlített (megszűnt) — <i>Remboursem. intégr.</i>	374.571	251.554	108.477	118.935
Álladék az év végén — <i>Effectif à la fin de l'année</i>	856.878	878.105	410.145	451.510
b) Takarékbetétek összege 1000 pengőben — <i>Montant des dépôts d'épargne, en milliers de pengős</i>				
Álladék az év elején — <i>Effectif au début de l'année</i>	289.951	468.522	163.004	271.487
Új betét — <i>Nouveaux dépôts</i>	720.153	1.054.395	446.976	713.700
A betét után járó kamatok — <i>Intérêts sur les dépôts</i>	26.521	34.316	13.485	18.556
Visszafizetett tőke — <i>Capitiaux remboursés</i>	557.810	886.802	346.755	602.018
Kifizetett kamatok — <i>Intérêts payés</i>	6.804	5.770	4.578	3.212
Álladék az év végén — <i>Effectif à la fin de l'année</i>	472.011	664.661	272.132	398.513

A RÉSZVÉNYTÁRSASÁGI BANKOK ÉS TAKARÉKPÉNZTÁRAK.

Sociétés anonymes de banque et de caisse d'épargne.

MILLIÓ PENGŐBEN. EN MILLIONS DE PENGŐS.

11. Részvénytársasági bankok és takarékpénztárak nyereség- és veszteségszámlája s a tiszta nyereség felosztása 1926-1927-ben.

Compte de profits et pertes et répartition des profits nets aux Sociétés anon. de banque et de caisse d'épargne, 1926 et 1927.

a) A tiszta nyereség felosztása. — Répartition des profits nets.

T é t e l e k — P o s t e s	Magyarorsz. — Hongrie		Budapest	
	1926	1927	1926	1927
	1000 pengőben — en milliers de p.			
Az igazgatóság jutaléka — <i>Tantièmes de la Direction</i>	2.486	3.366	1.331	1.932
A felügyelőbizottság átalánya — <i>Honoraires de la Commiss. de surv.</i>	212	250	58	39
A hivatalnokok jutalmazása — <i>Rémunération des employés</i> ..	1.053	1.377	603	788
A nyugdíj tartalék javadalmazása — <i>Dotation de la réserve de pensions</i>	163	1.252	72	1.154
A nyugdíjalap javadalmazása — <i>Dotation du fonds de retraites</i>	2.406	4.613	1.616	3.615
A tőketartalék javadalmazása — <i>Dotat. de la réserve d. capit.</i>	1.419	1.548	380	73
Az értékcsökkenési tartalékalap javadalmazása — <i>Dotation du fonds de réserve de diminution de valeur</i>	514	974	356	799
Rendes tartalék javadalmazása — <i>Dotation de la réserve ordinaire</i>	2.578	18.126	1.658	14.334
Rendkívüli tartalék javadalmazása — <i>Dot. de la réserve extraord.</i>	125	7.562	27	7.402
Egyéb tartalék javadalmazása — <i>Dotation des autres réserves</i>	263	499	98	20
Kifizetett osztalék — <i>Dividendes payés</i>	21.888	28.369	16.487	21.306
Adakozás jótékony- és közcélokra — <i>Dons pour bienfaisance et buts publics</i>	395	637	206	381
Átvitel a jövő év javára — <i>Report à l'année suivante</i>	1.640	1.823	1.288	1.414
A felosztott nyereség összesen — Total des profits répartis	35.142	70.396	24.180	53.257

folytatódott, sőt fokozódott. Az inflációs konjunktúra alapítási láza a bankok és szövetkezetek számát is emelte s 1923 végén a bejegyzett pénzüintézetek száma 2574 volt. Azután persze elkövetkezett a leépítés időszaka s az intézetek száma évről-évre csökkent. Számuk 1927 végén már 15·2 százalékkal volt alacsonyabb, mint öt évvel ezelőtt és ha figyelembe vesszük, hogy ebből is csak kerekén 80% készítette el zárszámadását, a felszámolás alatt levő vagy csak formailag létező intézeteknek a cégjegyzékekből való törlésével a hitelintézetek számának további apadása várható. Természetes, hogy ez egyáltalán nem kedvezőtlen tünet; nemcsak az életképtelen vállalkozások kiválása, hanem a további koncentráció is csak kedvezően befolyásolhatja hiteléletünket. A továbbiakban először a részvénytársasági alapon működő intézetek (bankok és takarékpénztárak) adatai kerülnek ismertetésre, míg a többi intézetek adatait a M. Stat. Szemle legközelebbi száma fogja közölni, az összefoglaló adatokkal együtt.

Bankok és takarékpénztárak.

A részvénytársasági alapon működő bankok és takarékpénztárak száma az 1927. évi végén az ország területén 823 volt, 53-mal kevesebb, mint egy évvel ezelőtt.

Ezek közül működőnek volt jelezve 712, felszámolás alatt állott 78, csőd alatt pedig 33 intézet volt. Számadását összesen 636 intézet készítette el, 17-tel kevesebb, mint az előző évben. A vagyommérleg az intézetek helyzetének további jelentős szilárdulását mutatja. Az utolsó három esztendőben a vagyontehermérleg főtételei a következők voltak:

	1925	1926	1927
	millió pengő		
A vagyontehermérleg			
összege	1.586·7	2.071·1	3.052·4
E b b ö l:			
a) Vagyon			
Váltoállomány	576·0	831·0	1.288·4
Fedezett folyószáml. hitel	306·1	357·1	536·1
Fedezetlen " "	244·8	307·9	349·0
Jelzálogkölcsonők	8·1	60·2	217·5
Értékpapírállomány	136·5	144·4	175·2
Ingtatlanok	111·8	113·4	119·3
b) Teher			
Részvénytőke	217·3	223·2	273·7
Tőketartalék	124·8	125·4	123·9
Egyéb tartalékok	12·8	8·6	21·5
Saját tőke együtt	354·9	357·2	419·1
Fedezetlen folyószámla követelések	600·3	719·2	992·0
Takarékbetétek	294·3	472·0	664·7
Viszontleszámitott váltók	174·6	267·7	447·2

A vagyonoldalon a váltoállomány emelkedése 1927-ben is igen nagyarányú volt és

12. Részvénytársasági bankok és takarékpénztárak nyereség- és veszteségszámlája s a tiszta nyereség felosztása 1926—1927-ben.

Compte de profits et pertes et répartition des profits nets aux banques et caisses d'épargne appartenant à des Sociétés anonymes, 1926—1927.

b) Bevételek. — Recettes.

T é t e l e k — P o s t e s	Magyarország — Hongrie		B u d a p e s t	
	1926	1927	1926	1927
	1000 pengőben — en milliers de p.			
Befolyt kamatok: — Intérêts reçus:				
pénzintézeteknél elhelyezett tőkék után — <i>sur capitaux placés dans des établissements de crédit</i>	1.952	2.495	1.681	2.215
értékpapírok után — <i>sur valeurs</i>	9.955	13.028	9.201	12.150
váltók után — <i>sur traites</i>	80.420	103.641	36.085	48.864
értékpapírokra, egyéb zálogokra adott előlegek és tőzsdei reportüzlet után — <i>sur avances accordées sur valeurs et autres gages, et sur affaires bours. de report</i>	3.302	2.665	3.227	1.953
folyószámlakövetelések után — <i>sur créances de compte cour.</i>	49.581	58.982	40.099	47.416
jelzálogos kölcsönök után — <i>sur prêts hypothéc.</i>	3.055	7.994	2.807	7.412
törvényhatósági, községi és közhasznú művekre adott kölcsönök után — <i>sur prêts accordés à des comitats, villes autonomes, communes, oeuvres d'utilité publ.</i>	74	322	73	314
kezesség melletti kötvénykölcsönök után — <i>sur prêts d'obligation avec garantie</i>	61	126	—	12
késedelmi kamatok — <i>intérêts de retard</i>	62	32	13	—
egyéb kamatok — <i>autres intérêts</i>	81	718	53	621
Ingatlanok jövedelme (hozadéka) — <i>Revenus d'immeubles</i>	5.012	7.553	3.130	4.643
Jutalékok és díjak — <i>Commissions</i>	21.205	24.541	17.094	20.495
Nyereség: — Profits:				
új részvények kibocsátásából — <i>de l'émission de nouvelles actions</i>	1.030	25.038	427	20.468
értékpapírok eladásából — <i>de la vente de valeurs</i>	6.928	7.241	6.624	6.837
értékpapírok felértékeléséből — <i>de la réévaluation de valeurs</i>	1.227	—	969	—
ingatlanok eladásából — <i>de la vente d'immeubles</i>	636	2.301	572	2.169
ingatlanok felértékeléséből — <i>de la réévaluation d'immeubles</i>	—	—	—	—
berendezés felértékeléséből — <i>de la réévaluation du mobilier</i>	31	67	26	53
árüzletből — <i>d'affaires de marchandises</i>	3.056	3.431	2.541	2.783
kibocsátási és konzorciális üzletekből — <i>d'affaires d'émission et de consort.</i>	863	2.244	861	2.235
külföldi pénzek adás-vételéből — <i>de l'achat et de la vente de monnaies étrangères</i>	5.229	4.809	4.919	4.488
különféle jövedelmek — <i>divers revenus</i>	2.711	9.648	2.369	9.268
Bevételek összesen — Recettes totales	196.471	276.876	132.771	194.396

már megközelíti az 1·3 milliárd pengőt (beleértve a viszontleszámított váltókat is). Az 1925. év elején a bankok és takarékpénztárak tárcájában levő váltók darabszáma mindössze 364 ezer volt s ez a szám 1926 végéig 924 ezerre, 1927 végén pedig 1·2 millióra emelkedett. Az év folyamán leszámított váltók együttes összege meghaladja a 4·6 milliárd pengőt (1926-ban 3·0 milliárd), mely összegből viszontleszámított 2·6 milliárd (1926-ban 1·4 milliárd). A jelzálogilag biztosított váltók darabszáma az 1927. év végén 419 ezer volt, értékük 432 millió pengő. Beleértve a viszontleszámított váltókat is, 1927-ben a bankok és takarékpénztárak vagyonának 42·2%-a esett a vál-

tóállományra (1926-ban 40·1%, 1925-ben 36·3%).

A folyószámlaüzlet fejlődése az előbbinél kisebb arányú volt. A fedezett és fedezetlen folyószámlás hitelek összege az 1927. év végén 885·1 millió pengőre növekedett, elérve a vagyonmérleg 29·1%-át.

További igen nagyarányú növekedés jelentkezett a jelzálogos kölcsönök álladéknál. Bár az 1927. évi 217·5 milliós összeg még távol áll attól, hogy vetekedjék a szereppel, melyet a jelzálogkölcsönök a magyar pénzintézetek életében játszottak, tekintve, hogy alig két éve, hogy a tulajdonképeni jelzálogkölcsönüzlet ismét megindulhatott, az eredmény elég szép.

emelkedés aránya a takarékbetéteknél 41%-ot, a folyószámlaköveteléseknél 38%-ot tesz ki. A saját tőkék összegét a takarékbetétek több mint 50%-os arányban múlják felül az 1927. év végén, holott két év előtt összegük még jelentékenyen alacsonyabb volt. A forgalomban levő takarékbetétikönyvek darabszáma 878 ezer volt, 21 ezerrel több, mint az előző esztendőben.

A tiszta nyereség 1925-ben 25·8, 1926-ban 35·1, 1927-ben 70·4 millió pengőt ért el. Ebből kifizettetett osztalékra 28·4 millió, tartalékolásra fordított 25·7 millió pengő. Az 1927. évi nagyobb nyereség hatása különösen az utóbbinál mutatkozott, mert 1926-ban az intézetek csak 2·7 milliót fordítottak a rendes és a rendkívüli tartalékalap javadalmazására. *Szőnyi Gyula dr.*

© KONZULI JELENTÉSEK ©

A Magyar Statisztikai Szemlében az egyes államokról megjelent utolsó konzuli jelentések:

Állam neve	Évf.	Old.	Állam neve	Évf.	Old.	Állam neve	Évf.	Old.	Állam neve	Évf.	Old.
Amerikai Egy. Áll.	1926	703	Cseh-Szlovákia...	1928	433	Kanada	1926	110	Románia	1928	626
Ausztria	1928	1209	Esztország	1928	227	Mexikó	1928	787	Spanyolország	1928	793
Bajorország	1928	532	Finnország... ..	1926	759	Nagy-Britannia	1928	1027	Svájc	1928	622
Brazília	1927	708	Franciaország	1926	709	Németbirodalom ..	1928	321	Sz. H. Sz. állam..	1928	524
Bulgária	1928	1105	Görögország ..	1927	982	Olaszország	1928	923	Törökország	1928	798
									Württemberg... ..	1928	1113

Németország.

Allemagne.

A berlini m. kir. követség gazdasági jelentése az 1928. évről.

A német termelés és a fogyasztás 1928-ban általában kedvezően alakult és csak egyes termelési ágaknál voltak depresszió jelei észlelhetők. A jóvátételi biztos évi jelentése is leszögezte azt a lényt, hogy a német termelésnek 1927-ben bekövetkezett túltengése után az 1928. év a gazdasági tevékenység aránylag magas színvonalon történt állandósulásának adott helyet. Külföldi hitelek az elmúlt évben is bőségesen állottak a gazdasági élet rendelkezésére, s a hosszúlejáratú hitelek mellett, jelentékeny rövidlejáratú kölcsönök tették lehetővé a birodalmi bank aranykészletének növelését és váltótárcájának jelentékeny mentesítését. Ezzel szemben a magánbankhitelek mennyisége lényegesen megnövekedett, a bankjegyforgalom az év folyamán erősen emelkedett. A belföldi tőkekibocsátások kb. az 1927. évi színvonalon állottak. A csődök és kényszeregyességek száma ugyan megszorodott, de korántsem a válságos 1926. év arányában. Az árak szilárdak maradtak, a munkabérek emelkedtek, a takarékbetétek és az életbiztosítások értékemelkedése folytatódott. A külkereskedelmi forgalom is emelkedett és a kedvező termésre való tekintettel a behozatal mérsékelhető, míg a készárú kivitel fokozható volt. Kedvezőtlen jelenség ezekkel szemben a munkanélküliség gyors emelkedése az év második felében, továbbá, hogy a termelést és kivitelt nem lehetett az

eredménytel keresztlátvitt racionalizálásnak megfelelő arányban fokozni és a belföldi árszínvonalat a fogyasztás fejlesztése érdekében kellőleg mérsékelni. A német mezőgazdaság súlyos válsága részben ennek az állapotnak volt a következménye, mert az ipari és mezőgazdasági termékek árszínvonalának eltérése és a változatlanul magas kamatláb mellett nem lehetett a földbirtok jövedelmezőségét biztosítani.

Az 1928-ban igénybevett hosszúlejáratú külföldi kölcsönök összegét a „Reichskredit-Gesellschaft“ 1.573 millió márkában mutatja ki. A külföldi kölcsönök 69%-át az Amerikai Egyesült Államok szolgáltatták. A külföldről egyéb formában befolyó összegeket pedig 5—5·5 milliárd márkára lehet becsülni.

A hat nagy német magánbank 12 hónap alatt több mint 8·5 milliárd márkát bocsátott a német gazdaság rendelkezésére és e kikölcsönzések értéke az 1927. évvel szemben mintegy 2 milliárd márkával, azaz 30%-kal emelkedett. A 21 állami és országos bank és a 17 giroközpont kölcsönei pedig kb. 3 milliárd márkát tettek ki.

A „Reichskredit-Gesellschaft“ statisztikája szerint a belföldi tőkepiac 1928-ban 4.286 millió márka értékű emissziót vett fel. A községi kötelezvények és záloglevelek névértéke, az összes emissziók értékének mintegy egyharmadát tette ki. A kibocsátások

Pénzügyek.

A birodalmi költségvetés évről-évre emelkedő összegeket tüntet fel. Habár az adó- és vámbevételek eddig kivétel nélkül meghaladták az előirányzott összegeket, mégis ezen igen jelentékenynek nevezhető bevételi többlet nem volt elégséges a még gyorsabban növekvő kiadások fedezésére, melyeket részben a világháborúból folyó különböző kártalanítások, a társadalmi biztosítás és a munkanélküliség követelte többköltségek, leginkább azonban a tagállamok részére a jelenlegi „Finanzausgleichsgesetz“ alapján folyósított átutalások idéztek elő.

Az 1927—28. és 1928—29. évi költségvetés végösszegeit egymással szembeállítva konstatálható, hogy az előbbi deficitje jóval nagyobb volt az utóbbinál:

	1927/28 ¹⁾	1928/29 ²⁾
bevétel	9.020 millió M.	9.548 millió M.
kiadás	9.316 „ „	9.736 „ „
kiadási többlet:	296 millió M	188 millió M.

¹⁾ Végleges összeg.

²⁾ Előirányzott összeg.

A bevételek tételei közül a legnagyobb összeg a tagállamokkal megosztott adók hozadékára esik. Ezen adók közül a jövedelmi és a testületi adók hozadékának 90—90%-a, a forgalmi adók 20%-a utalandó át törvény szerint a tagállamok kiadásainak fedezésére. A birodalom a legújabb „Finanzausgleich“ értelmében 2.600 millió márka adóbevételért szavatol ugyan, a bevételi többletet azonban az eredeti kulcs szerint köteles az országokkal megosztani. Így pl. garantálva volt 1927—28-ban 2.600 millió márka, előirányozva 2.845 millió és átutalva 3.016 millió márka, míg az 1928—29. költségvetési évben az előirányzott összeg már 3.208 millió márka, s a birodalmi pénzügyminisztérium közölte, hogy az eddigi költségvetési eredmények alapján a tagállamok részére a költségvetési év végén előreláthatólag 3.378 millió márka lesz átutalható, 1929—30-ra az országos átutalásokra előirányzott összeg már 3.275 millió márka.

A jóvátételi főbiztos számításai szerint a birodalmi adóbevételek többletének évről-évre emelkedő hányadát, így 1926—27-ben 9·4%-át, 1927—28-ban 29·6%-át és 1928—29-ben (előreláthatólag) 51·6%-át emésztik fel a tagállamok részére történő átutalások.

A vámbevételek az utolsó 5 évben 357 millió márkáról 1200 millió márkára, azaz 236·1%-kal, a vámok és a lefoglalt adók hozadéka együttesen 1427 millió márkáról 2760 millió márkára, vagyis 93·4%-kal emelkedett.

Kiadások. Az átutalásokon kívül azonban az általános közigazgatás költségei is évről-évre növekedtek. E címen 1924—25-ben 1.521 millió márka ke-

rült kiadásra, 1927—28-ban 2.296 millió márka és 1928—29-ben 2.323 millió márkát irányoztak elő.

Nagy megterhelést jelentenek a háborús nyugdíjak (1924—25-ben 833 millió márka, 1928—29-ben már 1.410 millió márka), a költségvetési jóvátételi évi részlet (938 millió márka) és a szociális terhek (1924—25-ben 259, 1928—29-ben 668 millió márka).

A birodalmi adósság 1924-től 1928 végéig 2.406 millió márkáról 7.969 millió márkára, vagyis 231·2%-kal emelkedett; a növekedés legnagyobb része a hadikölcsönök felértékeléséből (az ú. n. „Anleiheablösungs-Schuld“-ból) eredő kötelezettségekre esik. A birodalmi adósság 1928 szeptember 30-án a következő tételekből állott:

I. a) Hadikölcsönök felértékelése	5.248 millió M
b) 1927. évi birodalmi kölcsön	500 „ „
	<hr/>
	5.748 millió M
II. Kincstári utalványok	317 „ „
III. Bankadósságok	916 „ „
IV. Dawes-kölcsön	902 „ „
V. Egyéb adósságok	86 „ „
	<hr/>
Összesen	7.969 millió M

Az 1928. március 30-iki „Kriegsschädenschlussgesetz“ által a birodalomra háruló teher, melynek tőkeértéke 1.348 millió márka, 1929 április 1-től kezdődőleg 6%-kal kamatozó és 1948 március 31-én lejárási adósságkötelezvények kibocsátása útján nyer mobilizálást, míg kb. 250 millió márka a kisebb károsultak részére készpénzben kerül kifizetésre.

Mezőgazdaság.

A német terméseredmény az 1928. évben kedvező volt és figyelemmel arra, hogy a kenyérmagvak termése 2·3 millió tonnával felülmulta az 1927. évit, a folyó gazdasági évben lényegesen csekélyebb gabonaimportra lesz szükség. A burgonyatermés is jó volt. Hogy a német mezőgazdaság helyzete ennek dacára nem javult, annak úgy általános világgazdasági, mint speciális belföldi okai vannak. Az általános okok közé tartoznak a drága hitel, mely újabban az amerikai pénzpiacon is jelentkezik, valamint a kenyérmagvak nyomott világpiaci ára; ezen utóbbi körülmény főleg a gabonatermelő nagybirtokokat sújtja. A speciális okok közül felemlíthetni a magas szociális terheket és munkabérekét, a belső értékesítés rossz megszervezését, a magas német vasúti tarifákat.

Fenti körülmények együttevén okozzák a német mezőgazdaság immár hosszabb ideje tartó válságát, melynek legszembeötlőbb tünete a földbirtokok eladósodása. A Konjunktúrakutató Intézet legújabb megállapításai szerint a német mezőgazdaság

adóterhe 1927 október 1-től 1928 október 1-ig 800 millió márkával emelkedett. Az összádítság 1928 okt. 1-én 11,5 milliárd márka volt, amihez számítható még a 2 milliárd márka értékű járadékbank-megterhelés. Az évi kamatterhe ma már kb. 1 milliárd márka, azaz 3—400 millió márkával magasabb, mint a világháború előtt.

A „Deutscher Landwirtschaftsrat“ számításai szerint a német mezőgazdasági ingatlanok összértéke 28 milliárd márka. Az 1924. év óta felvett adósságok (Neuverschuldung) az összérték alábbi százalékát teszik ki: 1924-ben 20,7%, 1925-ben 25,7%, 1926-ban 38,2%, 1927-ben 45,4%, 1928-ban 48,6%-át.

A mezőgazdasági válság enyhítésére a birodalmi kormány az év folyamán különböző rendszabályokat léptetett életbe, melyeknek legnagyobb részét az ismeretes „szükségprogram“ foglalta magában. E program keretében a birodalmi gyűlés 64 millió márkát szavazott meg a következő célokra: a) vágóállatok és friss hús forgalmának szabályozására, a húsfeldolgozás előmozdítására, az élőállat és hús-export lehetővé tételére, b) a burgonya, tojás, baromfi, tej- és tejtermékek, valamint a gyümölcstermelés standardizálására és értékesítésének szabályozására, c) a fenti célok szolgálatába állítandó szövetkezetek átszervezésére, a szövetkezeti együttműködés egységessé tételére. A „Notprogramm“ keretében történt továbbá: a) az argentiniai fagyasztott húskontingens leszállítása évi 120.000 tonnáról 50.000 tonnára, b) a vámmentes behozatali jegyek rendszerének kiterjesztése élősertésre, friss, fagyasztott és feldolgozott sertéshúsra, c) a mezőgazdasági hitelek egy részének konvertálása a birodalom által e célra folyósított előlegek és a nyilvános jellegű pénzüzetek (Landesbanken) szavatossága mellett felvett amerikai kölcsön-segélyével.

Megemlítendő itt, hogy a „Rentenbank-Kreditanstalt“ mint a német mezőgazdasági központi jelzáloghitelintézet által a mezőgazdák részére folyósított hitelek átlagos kamatlába 9,5%, a mezőgazdasági váltóhitelek kamatai ellenben 11—13%.

A parlamenti pártok az őszi parlamenti ülészek megnyitása után százával nyújtottak be javaslatokat a mezőgazdasági válság enyhítésének módzatairól. Ezen javaslatok részben a gabona-, részben az élőállatvámok, valamint a cukorvám felemelését sürgették, részben a behozatali jegyek rendszerének további kiterjesztésére, a birodalmi adók leszállítására, végül a csődbe jutott üzemek szanálására vonatkoztak. A közlélmzési miniszter mindezekkel szemben kijelentette, hogy a gabona- és élőállatvámok felemelése kereskedelempolitikai és belpolitikai okokból is nehézségekbe ütközik és hogy a tengerentúli és a cseh-szlovákiai dumping folytán csakis a cukorvám felemelése jogosult; ez meg is történt (a jelenlegi cukorvám 25 márka, az eddigi 15 márka volt). A legfontosabb feladat a miniszter szerint a hi-

telkérdés megoldása, mely azonban csak fokozatosan történhetik meg. A birodalmi mezőgazdaságügyi miniszterium jelenlegi vezetője által képviselt álláspont szerint a belföldi termelés egyes részei, így a tej- és tejtermékek, a gyümölcs- és főzelékfélék, a baromfi- és tojástermelés jövedelmezőbbé tétele és kiterjesztése csakis a standardtermeléstől és a szövetkezeti értékesítésétől függ, míg a gabona- és a hústermelés értékesítésénél a világpiaci verseny is erősen latba esik. Ezen utóbbi termelési ágaknál a belföldi termelést úgy vámpolitikai, mint gazdaságpolitikai eszközökkel kell tehát védeni. A gabonavámok és az élőállatvámok felemelésének kérdése azonban ezidőszerint még nem aktuális, egyrészt a lisztvámoknak a német-francia szerződésben, az élőállatok vámjának a svéd-német szerződésben történt megkötése folytán. A birodalmi kormány az élőállat- és friss húsbehozatal korlátozására az állategészségügyi behozatali szabályozásokat is eszközül használja fel. A szabad forgalom helyreállítása ennek folytán ezen utóbbi téren a jövőben sem várható, s a még mindig kézzelfogható eredmények nélkül folytatott német-lengyel kereskedelmi szerződéses tárgyalások a legjobban mutatják, hogy Németország az olesőbban termelő külföld versenyé ellen a behozatal központosítását és annak kontingentálását kívánja biztosítani.

A kormány ez év októberében terjesztette a birodalmi tanács elé az autonóm vámleszállításokról szóló törvényjavaslatokat. Az autonóm vámleszállítások, melyek előreláthatólag az 1929. év elején fognak életbelépni, a behozatalnak csak csekély részére vonatkoznak, a fontosabb vámtételek érintetlenül maradtak; így az egész törvény inkább csak egy szép gesztusnak minősíthető.

Hogy a birodalmi kormány a belföldi mezőgazdasági termelés és értékesítés megszervezését mennyire fontos és sürgős feladatnak tartja, annak bizonyítéka, hogy a birodalmi költségvetésbe e célból a „Notprogramm“ 64 millió márkáján felül az 1929/30. költségvetési évtől kezdődőleg 5 éven keresztül 20 millió márkát állított be.

A „Preussenkasse“-nak egy emlékirata a kelet-németországi 100 ha-nál nagyobb földbirtokok eladósodásának kérdését tárgyalta és a megvizsgált 5.130 birtok (az e kategóriába tartozó üzemek 38%-a) többé-kevésbé jelentékeny százalékának csaknem reménytelen (az elérhető piaci ár 200—300%-át meghaladó) eladósodását szögezte le. A „Preussenkasse“ véleménye szerint ezen, az Elbe folyótól keletre fekvő vidékeken periodikusan visszatérő és az egész német mezőgazdaságot veszélyeztető agrárválság enyhítésére, de ettől eltekintve pusztán nemzeti politikai és szociálpolitikai okokból is, a belső telepítésnek előmozdítása szükséges; ezt egy nagyobb összeggel dotált és állami részesedéssel létrejövő szervezet megalakítása

útján lehetne elérni, melynek célja a csődbe jutott birtokok összevásárlása és parcellázása volna. Az új szervezet a „Preussenkasse” tervezete szerint a földbirtokok ha-jáért 100—150 márkát fizethetne és összkiadásai 190 millió márkát emésztenének fel.

A porosz földművelésügyi minisztérium ugyan ezen célra egy nagyobb összeget akar a pénzügyminisztérium által megszavaztatni és a telepítési akciót a telepítési társulatokra bízni, ezenkívül azonban a birtokok egy részét saját kezelésbe is venni.

A *műtrágyafélék* fogyasztása, a mezőgazdasági válság dacára, kielégítő volt. Csakis a nitrogéntrágya fogyasztásánál mutatkozott 1927/28-ban esekély (2·5%-os) visszaesés. Emelkedett ezzel szemben a foszfortrágya, égetett mész és szénasavas mész fogyasztása.

Az 1928. évi német *gabonatermés* lényegesen kedvezőbb volt, mint 1927-ben és a burgonyatermés is nagyobb volt. A nagy szárazság következtében a takarmányrépa- és szalastakarmánytermés, valamint a rétek hozadéka az 1927. évi hozadékon alul maradt.

A termőterület és a termésmennyiség 1928. évi alakulását alábbi táblázat tünteti fel.

Termény neve	Bevetett terület ha-ban	Termésmennyiség	
		Összesen tonna	Ha-kint q-ban
Őszi rozs	4,544.695	8,400.737	18·5
Tavaszi rozs	89.731	121.417	13·5
Őszi búza	1,552.290	3,461.696	22·3
Tavaszi búza	175.265	391.870	22·4
Tönköly	126.391	168.381	13·3
Őszi árpa	182.490	459.560	25·2
Tavaszi árpa	1,336.459	2,887.360	21·6
Zab	3,519.172	6,995.706	19·9
Csillagfürt	46.932	52.907	11·3
Burgonya	2,848.704	41,269.340	144·9
Cukorrépa	453.626	11,010.737	242·7
Takarmányrépa	714.892	22,644.402	316·7
Lóhere	1,811.497	7,983.889	44·1
Lucerna	283.471	1,487.902	52·5
Rétek	5,510.460	20,713.203	37·6

A rozstermés 1·6 millió tonnával (24·7%-kal), a búzatermés pedig 483.000 tonnával (16·2%), a kenyérgabonatermés összesen 2·3 millió tonnával (22·4%) volt magasabb, mint 1927-ben. Kedvezőbb volt a tavaszi árpa hozadéka 23·4%-kal, a zabé 10·2%-kal, a burgonyatermés pedig 9·9%-kal (3·7 millió tonna). Az 1928. évi kenyérmagtermés 12·5 millió tonnát (rozs 8·5, búza 3·8, tönköly 0·2 millió tonna), a burgonyatermés 41·3 millió tonnát, a zabtermés 7 millió tonnát tett ki. A termés minőségileg is jó volt és az átlagos súly 76—77 kg-ra tehető. A cukorrépa-termés (11 millió

tonna) 1927-hez képest alig változott. Gyöngébb hozadékot szolgáltatott 1928-ban: a takarmányrépa 7·2%-kal, a lóhere 17·5%-kal, a lucerna 16·7%-kal, a rétek 13·5%-kal.

A kenyérmagvak bevetett területe 1928-ban 6·5 millió ha volt, tehát valamivel (1·3%-kal) visszaesett. Lényegtelenül nagyobbodott a tavaszi árpával és zabbal bevetett terület, számottevőbb mértékben a burgonya (49.000 ha-ral), a cukorrépa (20.000 ha-ral) és különösen az öntözött rétek termőterülete (18·9%-kal). Kisebb volt a takarmányrépa és a lóhere termőterülete.

A hektár hozadékokra nézve megjegyezhető, hogy a legnagyobb volt a hozadék emelkedése az őszi rozsnál (26·7%), mely után az alábbi sorrendben következtek: tavaszi árpa (20·7), tönköly (19·8), tavaszi rozs (19·5), őszi búza (19·2), tavaszi búza (19·1), őszi árpa (9·1), zab (8·7), burgonya (8·0%). Kisebb hozadékot szolgáltatott a cukorrépa (2·9%), a csillagfürt (3·4), az öntözött rétek (6·3), a takarmányrépa (8·2), a rétek (14·4), a lóhere (17·0) és a lucerna (18·4%).

Egyes, Magyarországot érdeklő terményekből a termés a következő volt: étkezési célra szolgáló bab 11.461 tonna, tehát kb. ugyanannyi, mint 1927-ben, bükköny 53.458 tonna (azaz 19·5%-kal több), komló 8.366 tonna (16%-kal több), kelkáposzta 7·9 millió tonna (16%-kal több), fehércáposzta 821.431 tonna (19·6%-kal kevesebb), reepe 23.627 tonna (37·4%-kal kevesebb).

A nemzetközi piacok áralakulása a belföldi *gabonaárakat* lényegesen befolyásolta és a kanadai és amerikai rekord búzatermésekről szóló hírek hatása alatt a belföldi tőzsdei árjegyzések májustól kezdve a helyzet erős bizonytalanságát mutatják, miután az év tavaszán úgy a búzánál, mint a rozsnál lényeges áremelkedés volt észlelhető. (A búza tonnája januárban 236 márka, április végén 270 márka, rozs 240, illetve 280 márka volt.) Az árak lemorzsolódása augusztus elejéig a világpiaci áralakulással párhuzamosan halad, s az új német termés piacra kerülésével a csikágói jegyzésektől függetlenül folytatódik (a búza árjegyzése szeptember 1-én 219 márka, december 1-én 209 márka, a rozsé augusztus közepén 228 márka, december 1-én 202 márka), dacára annak, hogy a tengerentúli piacokon ősszel az irányzat ismét megszilárdult, részben a kanadai búzapool ügyes ártaktikája, részben India és Kelet-Ázsia nagy bevásárlásai folytán.

Az európai búzapiacnak az elmúlt esztendőben két erős támasza volt: a tengeri hausse, a délkeleti államok katasztrófálisan rossz termésének kihatása alatt és a rozspiac aránylagos szilárdsága; a rozsárak az elmúlt esztendőben, dacára az igen bőséges termésnek — mely a rozstermésnek részben takarmányozási célokra való felhasználás

nálását eredményezte, részben jelentékeny roszkivitelt tett lehetségessé — mindenkor szilárdak voltak és a búzaárakat is előnyösen befolyásolták.

Cukortermelés. A Német Cukoripari Egyesület („Verein der Deutschen Zuckerindustrie“) statisztikája szerint az üzemben lévő 248 cukorgyár által a folyó (1928/29) üzletévben feldolgozott cukorrépa mennyisége 114·9 millió q volt, vagyis 7·8%-kal volt nagyobb, mint 1927/1928-ban, míg a feldolgozott nyerscukor 18·5 millió q-t (10·5%-kal többet) tett ki. Ez fogyasztási cukorra átszámítva 16·6 millió q-t tesz ki. A répa cukortartalma 15·9%, azaz szintén nagyobb volt, mint egy évvel előbb (15/5%).

Az 1928 december 1-i állatszámolás eredményei szerint a német állatállomány a következő volt:

Ló	3,710.000 db
Szarvasmarha	18.390.000 „
Ebből fejőstehén	9,430.000 „
Sertés	20,070.000 „
Juh	3,630.000 „
Kecske	2,890.000 „
Lúd	5,640.000 „
Kacsa	2,850.000 „
Baromfi	75,790.000 „

A lóállomány 100.000 darabbal (2·6%), a sertésállomány 2·8 millió darabbal (12·3%), a juhállomány 193.000 darabbal (5·1%), a kecskeállomány 340.000 darabbal (19·5%) csökkent. A sertések közül a malacok száma (3·9 millió) csökkent kb. 400.000 darabbal, emelkedett ezzel szemben az ½—1 éves tenyészkocák száma (555.000) 50.000 darabbal, míg az idősebb tenyészkocák száma (1·1 millió) kb. 150.000 darabbal csökkent.

Emelkedett a szarvasmashaállomány 375.000 darabbal (2·1%), ebből a fejőstehénállomány 38.000 darabbal (0·4%). Nagyobb lett ezenkívül a baromfiállomány 4·4 millió darabbal (6·2%).

A német lótenyésztés nehéz értékesítési viszonyai a melegvérű lótenyésztés erős csökkentését eredményezték, ami a fiatal évjáratok állományának jelentékeny visszaesésében is megnyilatkozik. Mivel az állami fedezőmének kihasználása évről évre rosszabbodott, azoknak számát is csökkenteni kellett; így Keletporoszországban ma már csak kb. 500 fedező mén van állományon, tehát csak 50%-a a régebbi állománynak. A porosz állami lótenyésztési vezetőség tervbe vette egy keletporoszországi méntelep (Gudwallen) felosztatását, nemkülönben a beberbeck-i törzsménes melegvérű tenyészetének beszüntetését. Ugyancsak tervbe vették az altefeldi állami angol telivér ménesnek Graditz-ba való visszahelyezését, mivel az altefeldi csikók későérettek és két éves korukban munkára nem igen használhatók.

Az élőállatok alakulása az elmúlt évben sem volt kedvező és a piaci áralakulást az év első felében bekövetkezett nagy sertésfelhajtás erősen befolyásolta, olyannyira, hogy a nem elsőrangú minőségű szarvasmarhát időnkint egyáltalában nem lehetett értékesíteni. A piac rosszabbodásához a kedvezőtlen takarmányozási viszonyok is hozzájárultak. A vágóbika és vágótehén árait még alacsonyabban jegyezték, mint 1927-ben és csakis a borjúárak érték el az év vége felé az egy év előtti színvonalat. A felhajtás úgy a marhánál, mint a borjaknál kb. 10%-kal volt magasabb, mint 1927-ben. A vámentes fagyasztott hús behozatali kontingensének leszállítása 120.000 tonnáról 50.000 tonnára a piacra nem gyakorolt lényegesebb kihatást. A sertésfelhajtás az év első négy hónapjában abnormisan magas volt, s a sertésárak a takarmányozási költségek 75%-át sem fedezték. Az egyes piacok közötti árkilengések elérték a 10—20%-ot. A kínálatnak a „Notprogramm“ kapcsán történt szabályozása, a húsfeldolgozó gyárak nagyarányú vásárlásai, az élősertés kivétel — mely meghaladta a behozatalt — a belföldi piacot az év második felében szilárdabbá tették és az év utóbbi 5 hónapjában a sertésárakat lényegesen feljavitották.

Állandóan kedvezően alakultak a juhárak, melyek az egész évben az 1927. évi árszínvonal felett állottak, annak dacára, hogy a piaci felhajtások nem csökkentek.

A Konjunktúrakutató Intézet legújabb prognózisa szerint a sertésáraknak alakulása elé 1929-ben még mindig nem lehet nagy optimizmussal tekinteni, mert, — habár az 1927 kezdetétől 1928 május haváig tartott depresszió hatása alatt a német sertésenyésztők a termelést megszorították, — a csak kb. 15%-kal csökkent sertés- és 18%-kal csökkent malacfelhajtás a tényleges keresletet még mindig kielégíti, úgyhogy a kínálat elégtelenségéről ezidőszert még nem lehet szó.

A húsfogyasztás. Az utolsó évek január-szeptember havában az alábbi húsmennyiségek álltak a fogyasztás rendelkezésére:

1924/26-ban	16·0 millió q
1927-ben	19·6 millió q
1928-ban	21·4 millió q

A lakosság fejére átszámítva fenti mennyiségek 26·8, 31·9 és 34·3 kg-ot tesznek ki.

A külföld részesedése a húsellátásban az utóbbi években 10—20% között mozog.

A német mezőgazdasági szövetkezetek birodalmi szövetsége („Reichsverband der deutschen landwirtschaftlichen Genossenschaften“) statisztikája szerint 1929 január 1-én a szövetkezetek száma a következő volt:

115 központi szövetkezet, 20.551 takaré- és hitelpénztári szövetkezet, 4.632 beszerzési és értékesítési szövetkezet, 4.330 tejtermelő szövetkezet és 10.788 egyéb szövetkezet, összesen 40.416 szövetkezet, azaz 321-gyel több, mint 1927-ben. A legnagyobb gyarapodást mutatták, mint az előző évben is, a tejtermelő szövetkezetek. Apadást mutattak a takaré- és hitelpénztárak és a beszerzési és értékesítési szövetkezetek.

1928 január 1-én a Németbirodalomban (Danziggal együtt) 2.612 *tejellenőrzőegyesületet* számláltak 50.888 üzemmel és 924.484 ellenőrzött tehénnel. A növekvés az utolsó évben ezek szerint 367 egyesület, 8.815 üzem és 104.787 tehén. Az egyesületek száma majdnem mindenhol emelkedett, főleg Wesszfáliában (59), Hannoverben (58) és Keletporoszországban (50); erős az emelkedés Schleswig-Holsteinban (58) és a Rajna tartományban is (30). Újabban Bajorországban is élénkül a tejellenőrzés kiterjesztésére irányuló mozgalom.

Az egyes tartományok közül legtöbb az egyesület Hannoverben (496), utána Keletporoszországban (348), ahol egy üzemre 34·6 tehén esik, míg Hannoverben csak 9·8 tehén jut.

A tejellenőrző szövetkezetek száma az 1914. évi 792 egyesületről 1928-ban 2.612-re (229·8%-kal) emelkedett.

Ipar.

Az 1928. évi német ipari termelés színvonala kb. megfelelt az előző évi állapotnak, bár az egyes iparágak foglalkoztatása, valamint a bel- és külföldi értékesítés aránya között 1927-tel szemben bizonyos eltérések voltak észlelhetők. Amíg a termelési eszközöket előállító iparok részére a konjunktúra a kiviteli lehetőségek kihasználása folytán kedvezőbb volt, addig a kimondottan fogyasztási cikkek gyártó iparágaknak belföldi értékesítési viszonyai lényegesen rosszabbodtak. Ez a körülmény az emelkedett árszínvonallal, valamint a belföldi fogyasztóképesség fokozatos alábbhagyásával hozható összefüggésbe. Az év folyamán emelkedett ugyan az áruexport, de ez a belföldi piac felvevő erejének csökkenését nem tudta teljesen kiegyenlíteni.

A Konjunktúrakutató Intézet termelési indexe az ipari termelés fokozatos alábbhagyásáról tanuskodik; az index volt: 1928 januárjában 127 (1924—26 átlag 100), februárban 129·2, májusban 121·5, augusztusban 117·8 októberben 116·5.

A *széntermelés* körülbelül megfelelt az előző évinek, de míg a barnaszéntermelés erősen felledült, addig a kőszéntermelés az angol és németalföldi verseny következtében visszaesett, a hányón fekvő készletek pedig megnövekedtek. A kőszénkivitel fokozott nehézségekkel küzdött és az

angol szén a ruhrvidéki és sziléziai szenet még a belföldi piacokon is visszaszorította.

A széntermelés az utolsó években, az 1913. évvel összehasonlítva, a következőképpen fejlődött.

Időszak	Termelés			Készletek a Ruhrvidéken	Naponkinti kitermelés a Ruhrvidéken
	Kőszén	Barnaszén	Koksz		
	h a v i á t l a g 1000 tonnában				
1913	11.729	7.269	2.639	—	378·6
1926	12.108	11.656	2.275	5.208	370·3
1927	12.800	12.567	2.688	1.693	390·3
1928 ¹⁾	12.623	13.554	2.877	1.981	379·3

¹⁾ Az 1928. év első háromnegyedévi termelésének havi átlaga.

Az összes kőszéntermelés (barnaszén és koksz nélkül) 1928-ban csak 150,691.000 tonna volt (1927-ben 153,600.000 tonna).

Vastermelés. Különösen szembeötlik a nyersvastermelő ipar belföldi fogyasztásának visszaesése annak dacára, hogy az államilag támogatott építkezés az elmúlt évben igen élénk volt. A nyersvastermelés is kisebb volt, mint 1927-ben. A német vas- és acéliparosok egyesületének közlései szerint a nyersvastermelés 11·8 millió tonna (1927-ben 13·1 millió tonna) volt, tehát 1·3 millió tonnával volt csekélyebb, mint egy évvel ezelőtt. A naponkinti kitermelés kb. 32.252 tonna, azaz jóval kisebb, mint 1927-ben. A nyersvasfogyasztás 1928 januártól novemberig 1·7 millió tonnáról 1·3 millió tonnára esett vissza. A kiviteli mérleg a belföldi fogyasztás alábbhagyása folytán aktívabb volt.

A nemzetközi nyersacélkartell eredményeivel a német vasgyárak nincsenek megelégedve és nem tekinthető kizártnak, hogy Németország ezt a kartelt 1929 május 31-én (okt. 1-re) felmondja, hogy magának kedvezőbb termelési kvótát és exportkontingenst (a jelenlegi évi termelési kvóta 12·6 millió tonna, a havi kiviteli kontingens 300.000 tonna) biztosítson.

A *káliipar* egyike azoknak a német iparágaknak, melyek 1928-ban is kedvező konjunktúrára tekintenek vissza és ez a káliigyárak részvényárfolyamainak feltűnő emelkedésében is kifejezésre jutott; a kormány épp erre való tekintettel tervbe vette a káliárok mérséklését a mezőgazdasági fogyasztás fejlesztése érdekében. A kálifogyasztás az év folyamán 12·3 millió q-ról 14·2 millió q tiszta kálira emelkedett, s e mennyiségből 61% (1927-ben 59%) a külföldi, 39% (1927-ben 41%) a belföldi fogyasztásra esik.

Az *építkezés*, különösen az év második felében, élénk volt. Ennek bizonyítéka az építőmunkások erős foglalkoztatása; 1928 első negyedében a szakszervezeti építőmunkások 66·9%-a, harmadik ne-

gyedében pedig 93%-a állt munkában. A nyilvános és ipari célokra szolgáló épületekre adott építkezési engedélyek száma 1928-ban csökkent, ellenében a magánlakásokra adott engedélyekkel. Az 1925. évi birodalmi lakásszámlálás („Reichswohnungszählung“) eredményei szerint kb. 791.000 család állt lakás nélkül, melyek közül az eszközölt statisztikai számítások alapján 1927 május haváig mintegy 290.000 család talált önálló lakást.

Az építési index az év folyamán lényegtelenül csökkent, épp úgy az építkezési anyagok indexe is. Az építőmunkások bérei ezzel szemben emelkedtek és pedig a szorosabb értelemben vett szakmunkásoké 8·1%-kal, az építkezési iparban foglalkoztatott szakmunkásoké 7·4%-kal.

A gépipar helyzete csak azért nem volt kedvezőtlenebb, mert az exportüzlet a belföldi konjunktúra gyengülését némileg ellensúlyozni tudta. A belföldi üzlet egyáltalában nem volt kielégítő és a gyárak kevés haszonnal és termelőképességüknek csak mintegy 75%-ával dolgoztak. Az emelkedett anyag- és munkabéreköltségek mellett az elért árak kellő üzleti nyereséget nem tudtak biztosítani. A csökkenő konjunktúra különösen az év második felében volt észlelhető. Feltűnően gyenge volt a belföldi üzlet a gőzgépeknél, kazánoknál, szivattyúk- és kompresszoroknál, szerszámgépeknél, hűtőgépeknél és a vasúti mozdonyoknál; a lokomotivgyárak termelési kapacitásuknak csak mintegy 10—15%-ával (400—500 mozdony évente) voltak foglalkoztatva, a vaskonstruációkat előállító és hídépítő vállalatok ugyancsak megszorított üzemmel dolgoztak, mert a birodalmi vasutak korlátolt építkezési programja folytán a megrendelések a várakozáson alul maradtak.

Lényegesen kedvezőbb konjunktúrát élt át fentiekkel szemben a villamossági ipar, a villamosítás, valamint a rádió továbbfejlődése folytán.

A német autómobilipar hatalmas arányokban fejlődik. A Birodalmi Statisztikai Hivatalnak az év végével nyilvánosságra hozott statisztikája szerint a német autómobiltermelés 1925—27-ben a következőképpen alakult:

Gyártmány neve	1925	1926	1927
	darab		
Motorkerékpárok	52.515	48.942	84.246
Személyautóbilok	38.568	31.857	84.610
Teherautóbilok	10.152	5.190	11.972
Autóbuszok stb.	7.099	3.726	7.162
Alvázak	13.591	8.412	18.472
összesen	121.925	98.127	206.462

Mint fentiek mutatják, a leggyorsabban haladt előre a személyszállító autómobilok és a motorkerékpárok gyártása.

A statisztikából megállapítható, hogy a német

autómobilok egyrészt az üzemek racionalizálása következtében, másrészt az amerikai verseny kihatásai alatt lényegesen olcsóbbak lettek. A személyszállító autómobiloknál a belföldi gyártmányok értékesítése a behozatalhoz a következő arányban állott:

Az autók származnak	1925		1926		1927	
	drb.	%	drb.	%	drb.	%
Belföldi termelésből	35.817	79·0	30.783	76·0	80.652	88·0
Behozatalból	9.595	21·0	9.697	24·0	11.383	12·0
összesen	45.412	100·0	40.480	100·0	92.035	100·0

Az 1927. évi statisztikában a belföldi termelés összegében a külföldi gyárak belföldön felállított felszerelési üzeleinek termelése is szerepel; ezt a statisztika mintegy 12.100 kocsiira becsüli; az ezek szerint helyesbített behozatal 23.483 kocsi, azaz a belföldi forgalom 25%-át tenné ki.

Az 1928. évről rendelkezésre álló adatok alapján a német gyárak 150.000 gépjárművet és 140.000 motorkerékpárt állítottak elő; a gépjárműgyárak termelésének értéke kb. 7 milliárd márka, az export értéke annak kb. 5%-a.

A német vegyipar technikai és tudományos fejlődése 1928-ban is tovább tartott és úgy a műselyemgyártás, mint a műtrágya előállítás, a szén cseppfolyóvá tétele terén új jelentős gyártási előrehaladás volt megállapítható. Mindennek dacára, a vegyipari konjunktúra nem volt túlságosan kedvező, csak egyes nagy koncernek, így az „A. G. Farbenindustrie“ számára, míg közép- és kisüzemek üzleti eredményei nem voltak kielégítőek. Az aszfalt-, bitumen- és kátránytermékek piacát a kereslet kedvezően befolyásolta és a fényképezési célokat szolgáló vegyitermékek is jó kelendősegre találtak. A gyógyszerkülönlegességek gyártásánál a piacnak új specialitásokkal való elárasztása 1928-ban is észlelhető volt. A szappangyárak a fogyasztással nincsenek megelégedve és a glicerin árának nagy áresése folytán lényegesen károsultak. A kedvezőtlen értékesítési viszonyok által kényszerítve a szappangyárak fuzionáltak, a gyártás racionalizálása érdekében. A pipereszappannál az angol és francia gyártmányok erős versenye vált érezhetővé.

A textilipari konjunktúra ezen ipar valamennyi ágának veszteséget hozott; úgy a nyersanyagkereskedelmi, mint a fonódák, szövődék, a nagykereskedők és a továbbfeldolgozó ipar forgalma elégtelen volt és kevés hasznot hajtott. A rendelések alábbhagyása és azoknak szétforgácsolódása az előállítási költségekre kedvezőtlenül hatottak, megfelelő áremelések nem voltak kikényszeríthetők és aránylag sok csőd következett be.

A gyapjúfonódák foglalkoztatását a külföldi gyapjúversenye akadályozta, s még jobban

szenvedtek ezen körülmény folytán a pamutfonógyárak. Különösen kedvezőtlen helyzetbe kerültek a belga és a cseh-szlovák verseny következtében a nyersanyagbeszerzési nehézségekkel már amúgy is küzdő német vászongyárak.

A műselyem gyártása tovább fejlődött, új gyárak létesültek. A külföldi verseny azonban e téren is erősen érvényesült. A férfi és női konfekcióiparban bőséges kínálattal elégtelen kereslet állt szemben; a kivitel nem nyújtott kellő kárpótlást.

A *bőrpar* nem volt abban a helyzetben, hogy az 1927. év végén és 1928 elején jegyzett magas nyersbőrárak következtében megfelelő üzletet kössön. A nyersbőr iránti kereslet ennél fogva az év második felében erősen alábbhagyott és a termelés korlátozása következett be. A cipőgyárak a külföldi behozatallal szemben csak a gyártás szigorú racionalizálása által tudtak védekezni és a belföldi árakat az importárak áraihoz alkalmazni.

A német keztyűgyárak a cseh-szlovák versenyrel szemben egyelőre még erős hátrányban vannak.

A *papirosipar* helyzete nem volt kedvezőtlen és különösen erős volt a kereslet újságpapíros, valamint fényképészeti célokra szolgáló papirosfajták iránt.

A *filmipar* jövedelmezőségét a vigalmi adó erősen hátráltatja. Dacára a belföldi termelés megszorításának, a filmpiacon nagy volt a kínálat, mivel a filmbehozatal erősbbödött. A belföldi piacon mutatózó kihasználási lehetőségek a német filmek előállításának költségeinek amortizálását nem biztosítják s így a német filmipar fokozott kivitelre volna utalva. A filmmásoló és filmkölesző vállalatok helyzete az év folyamán rosszabbodott.

Az üzemi *racionalizálás* lényeges új eredményeket nem mutatott fel és annak eddig elért határát a német ipar úgy látszik, egyelőre elégségesnek tartja. Gyengülő konjunktúra közepette a racionalizálással járó költségek nehezebben viselhetők el és az év folyamán bekövetkezett bérharcok alatt a munkaadók nem egyszer hangsúlyozták, hogy további racionalizálás az önköltségek csökkentése érdekében, egyelőre nem vihető keresztül.

Említésre méltó, hogy a német szénbányákban a szén kitermelése 83% arányban gépek segítségével történik (1926-ban ez az arány csak 46% volt), s hogy a gépeknek használata által a napi kitermelési fejkvóta 1924 májusától 1928 végéig 347 kg-mal emelkedett.

Az ipari *koncentráció* nem volt olyan nagyarányú, mint az előző években; részben egyes nagy koncernek osztályai, részben pedig önálló vállalkozások között fordult elő, így pl. a Siegerlandi finombadog-hengerműveknél, továbbá a posztó- és kötőiparban, az óraiparban. Más iparágaknál a fúzionálást az érdekelt iparokba befektetett tőkék mentésére irányuló törekvések hátráltatják, ez az eset pl. a német automobiliparnál, melynek további összpön-

tosítása ezen iparra nézve még mindig életkérdést jelent. A német automobilgyárak száma 1924-ben még 86 volt, ma már csak 19, a gépkocsimodellek azonban még mindig egységesíthetők volnának, (modellszám 1924-ben 146, jelenleg 40). A vasúti kocsis- és lokomotivgyárak helyzete fentihez hasonló: A nyugat-németországi vagontröszt mellett az év folyamán létrejött a kelet-németországi vagontröszt. A lokomotivgyárak közül a vezető Henschel-gyár (Kasselban) átvette a buckaui lokomotivgyárat is és érdekközösségbe lépett egy nagy müncheni gyárral. A birodalmi vasutak szükségletének kényszerű megszorítása a vagon- és mozdonygyárak mai számának továbbfenntartását nem teszi lehetővé. Felette nagy nehézségekkel küzd a német hajógyárpar is, amely egyelőre még amerikai és állami támogatással tartja fenn magát.

Kereskedelem és közlekedés.

A német *külkereskedelmi forgalom* 1928-ban a behozatal aránylagos stabilitása mellett a kivitel szép emelkedését mutatja. Amíg ugyanis az év első 9 hónapja alatt a kivitel értéke 1·2 milliárd márkával emelkedett az előző év hasonló időszakával szemben, addig a behozatal értékemelkedése csak 145 millió márka volt. A német külkereskedelmi forgalom az elmúlt évben tehát lényegesen megnőtt. A behozatal értéke 1928 január-szeptemberben 10.555 millió márka (1926 január-szeptemberben 6.931, 1927 január-szeptemberben 10.410), a kivitel értéke pedig 8.536 millió márka (1926-ban 7.251, 1927-ben 7.395 millió márka), a behozatali többlet értéke 2.019 millió márka. A mérleg egészen lényeges javulását lehet az előző évvel szemben leszögezni, amikor is az első 9 hónap behozatali többlete 3.015 millió márka, tehát majdnem egymilliárd márkával magasabb volt. A mérleg ezen javulása kizárólag az európai államokkal fennálló forgalomban volt észlelhető, mert az európai forgalomban Németország 1928 január—szeptember havában, 934 millió márka aktivitást ért el az előző évi 156 millió márka passzivitással szemben. Figyelemre méltó jelenség, hogy Németországnak külkereskedelmi mérlege Európával szemben már a háború előtt is erősen aktív, míg a világháború után (1926 kivételével) passzív volt. A tengerentúli államokkal szemben a német külkereskedelmi mérleg továbbra is passzív maradt s ezen passzivitás 1927 első 9 hónapjához viszonyítva csakis amerikai relációban kisebbedett (1.916 millióról 1.789 millió márkára), míg Afrikával, Ázsiával és Ausztráliával szemben emelkedést mutat. A tiszta áruforgalomban a behozatalnál 50·1% esik Európára, 5·2% Afrikára, 12·2% Ázsiára, 29·8% Amerikára és 2·7% Ausztráliára, a kiviteleinél 72·8% Európára, 2·4% Afrikára, 8·2% Ázsiára, 15·9% Amerikára és 0·7% Ausztráliára.

A *behozatal* összetételében az előző évhez képest az alábbi jelentősebb változások voltak észlelhetők. Emelkedett az élelmiszerek behozatala 109 millió márkával, az olajos gyümölcsök, a vaj és tojás, a friss gyümölcs, a kávé, tea és kakaó importjának többé-kevésbé jelentős növekvése folytán, míg a gabona-, liszt-, élőállat- és húsbehozatal, valamint a takarmányfélék, olajok és zsíradékok behozatala csökkent.

Ezek az eltolódások egyrészt az 1928. évi kedvező német termésben, másrészt az élvezeti (részben fényűzési) cikkek fokozott importjában találják indokukat. A gabonamérleg 400 millió márkával, a húsmérleg 78 millió márkával javult, az élvezeti cikkek mérlege 250 millió márkával rosszabbodott.

Többet importált Németország az elmúlt évben fából, szénből, szőrmékből és bőrökből, gépekből, cipőkből, vegyi nyersanyagokból; lényegesen (190 millió márkával) kevesebbet textiliákból, vasárúkból, ércekből, fémgyártmányokból.

Az egyes külállamokkal szemben fennálló forgalomban a legerősebben (166 millió márkával) emelkedett az indiai angol gyarmatokból származó behozatal (olajos gyümölcsök, takarmányfélék, bőrök, gyapot, stb.) és a kínai import (ugyancsak olajos gyümölcsök 62 millió márkával). Aránylag lényegtelenül emelkedett a behozatal az Amerikai Egyesült Államokból, Dániából (tejtermékek), Finnországból (fa, sejtanyag), Franciaországból (gyümölcs, főzelék), Ausztriából (fa), Spanyolországból (déli gyümölcs, vasérc).

A német *kivitel* jelentős emelkedést mutat a textiliáknál, vasárúknál, gépeknél, élelmiszereknél, szőrméknél, elektrotechnikai gyártmányoknál, vegyi nyersanyagoknál és félgyártmányoknál, vegyi készgyártmányoknál, hangszereknél, óráknál, bőrnél és bőrárúknál. Lényegesen (142 millió márkával) visszaesett azonban ezzel szemben — az angol verseny folytán — a szénkivitel.

Az exporttöbbletből az alábbi országok vettek fel nagyobb mennyiségeket: Cseh-Szlovákia (109), Oroszország (92), Lengyelország Danziggal (82), Svájc (67), Argentina (61), Franciaország Saarvidék és Elzász-Lotharingia (126 millió márkával többet). A francia viszonylatban elért kedvező eredményt főleg az új kereskedelmi szerződésnek tudják be.

A német külkereskedelmi forgalomnak jellemvonása az elmúlt évben az Európába irányuló kivitelnek erőteljes továbbfejlesztése, és pedig elsősorban a készárú kivitelnek emelkedése. A készárú kivitelnek 70·7%-át ugyanis Európa vette fel 1913-ban 68·6%-át), míg az Amerikai Egyesült Államokban, egyáltalában Amerikában Németország a világháború után már nem tudott annyi készárut elhelyezni, mint a háború előtt (részesedési arány 1913-ban 19·4%, 1928-ban 16·1%), az ottani erősbbő

verseny következtében; jellemző továbbá, hogy a német készárúexport Ausztráliába a háború előtti ausztráliai kivitelnek még 50%-át sem érte el.

A készárú kivitel a német összkivitelnek 72·4%-át teszi ki.

A *jóvátételi szállítások* értéke az év első 9 hónapja alatt 481,270.000 márkára emelkedett (1928 január-novemberben 606,880.000 márkára, azaz 79.400 márkával volt magasabb, mint 1927-ben). Érdekes a birodalmi statisztikai hivatal ide vonatkozó egy összeállítás, amely kimutatja, hogy az illető országok Németországból származó összehozatalának ezen jóvátételi szállítások hány százalékát teszik ki. A vonatkozó érdekesebb adatok az alábbiak: Belgium 22·5, Franciaország (Elzász-Lotharingia nélkül) 71·8, Olaszország 20·7, a Sz. H. Sz. állam 21·3, Románia 3·7%. A jóvátételi szállítások értéke a német összkivitel értékének 5·3%-a. Jóvátételi számlára szállítottak: kőszén, kén-savas ammóniák, festékek és vegyiárúk, gépek, cukor, vasárúk, papír és papirosárúk, villamosgépek, kőszénkátrányolaj.

A német külkereskedelem szempontjából legfontosabb országokkal a forgalom az év január-szeptember havában a következőképpen alakult:

A Belgiumba kivitt német készárúk értéke emelkedett, míg a Belgiumból importált készárúk értéke csökkent. A behozatal értéke 1928 január-szeptemberben 358·6, a kivitelé 357·3 millió márká.

Dániával szemben a mérleg növekvő aktivitást mutat; a forgalom 1925-ben 26·7 millió márkával, 1926-ban 81 millió márkával, 1927-ben 38·8 millió márkával és 1928 január-szeptember havában 57·4 millió márkával volt Németország javára aktív; az utolsó mérleg tehát az év zártával kb. oly magasra tehető, mint 1926-ban, dacára annak, hogy ebben az utóbbi évben a német szénkivitel Dániába az angol szénbányászstrájk folytán abnormisan nagy és a dán élőállat- és élelmiszerkivitel Németországba feltűnően csekély volt. A behozatal Dániából a német összehozatal 2·5%-át, a kivitel oda a német összkivitel 3·5%-át tette ki; Dánia szállítói közül Németország az első helyen (31·9%-kal) áll, mint a dán termékek és áruk felvevő piaca pedig (22%-kal) a második helyen.

Nagy-Britanniával szemben fennálló forgalomról megemlíthető, hogy az 1927-ben rosszabbodott mérleg 1928 első 9 hónapja alatt lényegesen megjavult, a német export értéke 32·7 millió márkával (864·5 millió márkáról 897·2 millió márkára) emelkedett, az onnan jövő import értéke (727 millió márkáról 667·7 millió márkára) 59·3 millió márkával csökkent. Emelkedett az angol kőszén, az angol gyapjúfonalak és -szövetek, továbbá az autók behozatala; a kivitelnél csökkent a német cukor kivitele, nagyobbodott ezzel szemben a vasfélgyártmányok, gépek, vegyszerek, órák, bőrök, szőrmék,

játékszerek exportja. A mérleg aktivitása Németország javára 92 millió márkával, 229·5 millió márkára emelkedett. Nagy-Britannia a német kivitelben 10%-kal első helyen áll, a német behozatalban 6·3%-kal (Amerikai Egyesült Államok és Argentina mögött) a harmadik helyen.

A német-olasz külkereskedelmi forgalom Németország javára fejlődött. Az egy évvel előbb még 66 millió márkával passzív mérleg 39 millió márkával aktívá lett, tehát több mint 100 millió márkával javult. E jelenség oka az Olaszországból jövő élelmiszer-, gyümölcs-, déligyümölcsimport csökkenése. A szóbanforgó cikkek importja főleg azért csökkent, mivel az olasz nemzeti márká bevezetése és a kivitel szigorú ellenőrzése folytán, nem állott elegendő exportkészlet rendelkezésre; a hiányzó mennyiségeket Németország a spanyol piacról importálta. A német export Olaszország felé, az olasz ipari protekcionizmus folytán nem emelkedett, ami itteni gazdasági körök állandó panaszát képezi és a birodalmi kormány ezek unszolására retorziós rendszabályokat szándékozik életbeléptetni. Olaszország a német kivitel 4·3%-át veszi fel és mint Németország szállítója, 3·3%-kal a 9-ik helyet foglalja el.

Németország Németalföldre január—szeptember hónapokban 884·5 millió márká értékű árut exportált, tehát összkivitelének 9·5%-át. Németalföld Németország második legfontosabb fogyasztópiaca), míg onnan 526·8 millió márká értékű árut hozott be. A mérleg Németország javára, — mint mindig, — most is erősen (357·7 millió márkával) aktív. A kivitel értéke, az előző évhez viszonyítva, lényegesen gyorsabban emelkedett, mint a behozatalé; a kivitelben csökkent a nyersanyagok (kőszén), emelkedett a készgyártmányok értéke. Ezzel szemben emelkedett a holland szén behozatala, csökkent ellenben, ha csekély mértékben is, a németalföldi élőállat- és élelmiszerbehozatal értéke. Németalföld a német összehozatalban 5%-kal a 6-ik helyen áll.

Az Ausztriába irányuló német kivitel értéke 1927 közepe óta állandóan emelkedik. A kivitel értéke 1927 január—szeptemberben 258·5 millió márká, 1928 január—szeptemberben 314·3 millió márká, vagyis az összkivitel 3·5 százaléka volt. Igaz, hogy az Ausztriából jövő behozatal értéke is növekvőben van, 1927-ben 148·6 millió márkát 1928-ban 172·4 millió márkát tett ki, de a gyarapodás a német export előretörését nem tudta teljesen kiegyenlíteni. Németország Ausztria összehozatalának 15 százalékát fedezte 1926-ban, 17 százalékát 1927-ben és 19·2 százalékát 1928 első félesztendéjében. Amíg az osztrák piac felé irányuló német készárukivitel értéke nő, addig az osztrák élőállat- és élelmiszerkivitel értéke Németország felé csökkenő irányzatot mutat.

A Szovjet-Oroszországgal való kereskedelmi tor-

galom nem fejlődik a kívánt mértékben; igaz ugyan, hogy az összforgalom emelkedett, értéke 1928 első 9 hónapjában 585·2 millió márká, ebből német kivitelé 311 millió márká) és a német mérleg Oroszországgal szemben 1928 első 9 hónapjában először mutat fel némi aktivumot (37·6 millió márkát), de az oroszországi német export, dacára az érte hozott jelentős anyagi áldozatoknak, az összkivitelnek még mindig csak 3·3%-át teszi ki, értékben tehát csekélyebb, mint pl. a Dánia, Ausztria, Lengyelország, Svédország, Svájc felé irányuló német kivitelé. Tény az is, hogy az orosz gabonaexport visszaesése folytán Oroszország további német hitelek nélkül aligha lesz képes nagyobbarányú német importot eszközölni, amit egyébiránt már az a körülmény is bizonyít, hogy a berlini orosz kereskedelmi külképviselet megrendelése a 300 millió márká export hitel lebonyolítása után alábbhagytak.

A Svájc felé irányuló és onnan jövő forgalomról az év folyamán különösebb megemlíteni való nincsen. A Svájcba irányuló német kivitel igen kedvező mederben fejlődik és a mérleg aktivitása növekvőben van. 1928 január-szeptemberben 238·5 millió márká értékű import 418·5 millió márká értékű exporttal (az összkivitel 4·6%-a) áll szemben, vagyis a mérleg Németország javára 180 millió márkával aktív.

A cseh-szlovákiai forgalom ugyancsak Németország javára alakul. Az oda irányuló német kivitel értéke január-szeptemberben 478·5 millió márká volt (az összkivitel 5·6%-a), a behozatalé 394 millió márká (3·7%); a mérleg aktivitása Németország javára 84·5 millió márkát tesz ki. A német-cseh-szlovák összforgalom értéke az utolsó években 800—1.100 millió márká között váltakozott, s a mérleg hol Németország, hol Cseh-Szlovákia javára volt aktív. A német kivitelben Cseh-Szlovákia az 5-ik helyen áll; itt különösen emelkedett 1928-ban a szörmék és szörmeárúk, a festékek és lakkok értéke. A még mindig függő kereskedelmi szerződési tárgyalások újrafelvételére az év folyamán nem került sor.

Az Amerikai Egyesült Államokkal szemben a külkereskedelmi forgalom a szokott képet mutatja. Németország 1928 január-szeptemberben is csak kb. 43%-át tudta exportálni annak az értéknek, amit az Amerikai Egyesült Államokból importált. A behozatal 1.474 millió márkára, a kivitel 614 millió márkára rúg, vagyis 860 millió márkát kitevő behozatali többlet mutatkozik. A német készárukivitel értéke ebben a viszonylatban az ismeretes okoknál fogva (magas vámok, antidumping vám a német vasra, amerikai kereskedelmi ügynökök tevékenysége) már évek óta nem mutat emelkedést.

Az Amerikai Egyesült Államok a német összehozatal 14%-át fedezvén, Németország szállítói között az első helyen áll, s a német összkivi-

telnek 6·8%-át mint 3-ik legjobb fogyasztópiac veszik fel.

Az 1927-ben létrejött kereskedelempolitikai megállapodások után a következő államokkal kötött új kereskedelmi egyezményeket a birodalmi kormány: Paraguayval, Sziámmal, Görögországgal, Franciaországgal, Kínával, a Délafrikai Unióval, Litvániával, a Sz. H. Sz. állammal és Szovjet-Oroszországgal.

Kereskedelmi szerződéses tárgyalások folytak Ausztriával, Lengyelországgal. Esztországgal és a versaillesi és bukareszti békékből folyó kérdések tisztázása végett Romániával. Az utóbbi tárgyalások egy egyelőre nem publikált pénzügyi egyezmény megkötését eredményezték.

A magyar-német külkereskedelmi forgalom. A külkereskedelmi mérleg a magyar-német áruforgalomban, az év január-szeptember havában Magyarország hátrányára 59·2 millió márka passzivitást tüntet fel. A német kivitel értéke Magyarországra 111·7 millió márka, a magyar kivitelé Németországba 52·5 millió márka volt. Amíg a német kivitel értéke 8·1%-kal emelkedett, addig a magyar kivitelé 11%-kal csökkent. 1927 január-szeptember havában a mérleg Németország javára 44·3 millió márkával volt aktív, 1926 hasonló időszakában pedig 12·8 millió márkával. A passzivitás tehát elérte kivitelünk értékének 112·7%-át (1927-ben annak 71·7%-át) és az 34%-kal nagyobb, mint egy évvel előbb. A mérleg rosszabbodását úgy a Németországba irányuló kivitelünk értékcsökkenése (6·5 millió márka), mint a Németországból jövő behozatal értékelkedése (8·4 millió márka) idézte elő. A külkereskedelmi forgalom ezen reánk nézve kedvezőtlen alakulása mindjárt az év első felében kifejezésre jutott, de később, — ellentétben az 1927. év harmadik negyedének irányzatával — 1928 július-szeptember havában a magyar kivitel Németországba valamivel erősebben, 59·5%-kal emelkedett, míg a hazánkba irányuló német export csak 57·5%-os emelkedést mutat. Habár tagadhatatlan, hogy számos fontos exportcikkünk (gabona, liszt, baromfi, tojás, ágytoll) nem tudtunk elegendő mennyiségeket a német piacon elhelyezni, úgy másrésről mégis figyelembe kell venni, hogy egyes termékeink, pl. a bab, tengeri, korpa, burgonya kivitelét a gyenge termés (takarmányhiány) akadályozták és hogy Németország 1928-ban majdnem valamennyi európai állammal szemben megjavította külkereskedelmi mérlegét exportjának erős fejlesztése és importjának lehető csökkentése által. Ilyen körülmények között néhány idénycikkünk, mint főzelékfélék, gyümölcs, hagyma, paprika, ponty, nemkülönben egyéb export áruink: gyapjú és heremagvak kivitelének aránylag kedvező alakulását, végül pedig készárukivite-

lünk értékének további emelkedését örvendetes tényként könyvelhetünk el.

A külkereskedelmi forgalom január-szeptember havában, 1927-hez viszonyítva az alábbi változásokat mutatja:

Főcsoportok	Német kivitel Magyarországra	Magyar kivitel Németországba
	ezer márkában	
I. Élőállatok ..	— 70	— 310
II. Élelmiszerek és italok	+ 410	— 6.200
III. Nyersanyagok és félgyárt- mányok	+ 2.900	— 1.200
IV. Készgyárt- mányok	+ 5.300	+ 1.100

Az elmúlt év első 9 hónapja alatt mint fenti összeállításból látható, csakis a készáruk csoportjánál tudtunk Németország felé irányuló kivitelünkben csekély értékelkedést elérni, míg Németország az élőállatokon kívül valamennyi árucsoportnál növelni tudta magyarországi exportjának értékét.

Kivitelünk értékváltozásai a fenti időszak alatt az egyes árucsoportoknál, illetőleg áruknál az előző évi állapothoz mérten az alábbiak voltak.

Élőállatkivitelünk értéke kb. 310.000 márkával csökkent; ezen értékesökkenés kizárólag az élőszárnyaskivitel visszaesésére, s ez ismét a valamivel kisebb német összimportra, valamint a külföld (Románia, Lengyelország) erősödő versenyére vezethető vissza.

Az élelmiszerek és italok alcsoportjánál kivitelünk értékesökkenése 6·2 millió márkát tett ki. Gabonamérlegünk 3·8 millió márkával rosszabbodott, mert búzából és rozsból csak jóval kisebb mennyiséget tudtunk a német piacon elhelyezni, mint 1927-ben. Sörárpakivitelünk értéke valamelyest emelkedett. Tengerit a rossz magyar termés folytán az év második felében egyáltalában nem vihettünk ki, az első hat hónap alatt is csak minimális mennyiségeket exportáltunk. Főzelékfélékben kivitelünk kedvezően alakult (több mint 100%-os értékelkedés, 2·1 millió márka összérték); ez az örvendetes eredmény elsősorban Németország emelkedett hagymabevitelének és a magyar hagyma iránti élénk keresletnek tudható be, minek folytán kb. háromszor annyit lehetett a német piacon elhelyezni, mint 1927-ben. A gyümölcskivitel értéke már évek óta emelkedést mutat és a multévi márkázási akció ezt az irányzatot még megerősítette. Élelmiszerek kivitelünk két igen fontos tételénél: a vágott baromfinál és a tojásnál, sajnálatosan nagy értékesökkenés mutatkozik; a vágott baromfi ex-

portértéke 1·4 millió márkával, azaz 26%-kal, a tojáskivitelé pedig 3 millió márkával, tehát 31·5%-kal csökkent. Mindkét árucikk értékesítési viszonyainak rosszabbodásánál versenyképességünk alábbhagyását kell leszögezni. Úgy a vágott baromfinál, mint a tojásnál a német importszükséglet emelkedett ugyan, de ezen megnagyobbodott szükségletnek mindinkább nagyobb részét fedezi az oroszországi kínálat, mely a baromfinál Magyarországot, a tojásnál pedig Németalföldet szorította ki a német piac ellátásában eddig elfoglalt vezető pozíciókból. Megemlítendő még, hogy a paprika és a hal (ponty) kivitelénél értékelkedést tudtunk elérni, s hogy vajkivitelünk az első 9 hónapban mérlegünket kb. 180.000 márkával javította meg, de ezzel szemben értékviszsaesést tapasztalhatni a zsírnak és a bor-nak kivitelénél.

A nyersanyagok és félgyártmányok csoportjánál a kivitel értéke január-szeptemberben 1·2 millió márkával, azaz 5%-kal esett vissza. Feltűnik ennél a csoportnál a gyapjú és az ágytoll értékének visszaesése, míg heremagvakból, olajpogácsából, haszon- és építőfából (fakivitelünk értéke növekvőben van) nagyobb értékeket tudtunk az elmúlt évben kivitelünk számára biztosítani. Viszsaesett azonban nyersbőr- és szőrmekivitelünk értéke és nyersbauxitkivitelünk is.

A készáruk csoportjánál 1·1 millió márká, tehát 20%-os értékelkedés mutatkozik.

Magasabb volt kivitelünk értéke a selyem- és gyapjúfonalak, a gyapjú- és gyapotszövetek (100%-os emelkedés), a bőrök, a szőrmék és szőrmeárúk, a fabútorok, ruggyantaárúk, celluloidárúk, filmek, gépek és villamosgépek, finom mechanikai gyártmányok kivitelénél, továbbá vasszerszámok és egyéb vasárúk, sárgarézárúk, textilgépek, könyvek és zenedarabok, nemesfémű készült áruk kivitelénél; kisebbedett ezzel szemben kivitelünk értéke a következő árukból: lenfonalak, festékek és lakkok, egyéb vegyszerek és gyógyszerek, vaskazánok, szerszám-gépek, elektrotechnikai áruk, erőjárművek, játékszerek.

Mint fentebb láttuk, Németország úgy az élelmiszerek és italok, mint a nyersanyagok és félgyártmányok, valamint készgyártmányok csoportjainál növelni tudta Magyarország felé irányuló exportjának értékét, habár ezen értékelkedés egyik csoportnál sem jelentékeny.

Németország nagyobb értékben helyezte el a magyar piacon gyapjút és pamutot, borjú- és marhabőröket, kálisókat, a készgyártmányok közül selymet, gyapjú-, gyapot- és jutafonalat, textilárúkat, feldolgozott bőrt, kaucsukárúkat, filmeket, papír-árúkat, könyveket, vegyszereket, vasárúkat, gépeket, villamosgépeket, elektrotechnikai gyártmányokat, autómobilokat és kerékpárokat, órákat és finom mechanikai árukat; különösen szembeötlő a német

kivitel értékének emelkedése a gépeknél, a kerékpároknál és az elektrotechnikai áruknál (kb. 30—33%). Valamivel alacsonyabb értékben szállított Németország a magyar piacra selyem-, gyapjú- és gyapotszöveteket, cipőket, szőrmét és szőrmeárúkat, festékeket, textil- és villanygépeket.

A fontosabb magyar exportcikk kivitelének alakulását behatóbb vizsgálat tárgyává téve, a következőket lehet megállapítani.

Búzából és rozsból úgy abszolútmennyiségekben, mint aránylagosan is minimálisat helyeztünk el a német piacon, s leszögezendő, hogy rozskivitelünk, a kb. felére alászállott német összehozatal mellett az elmúlt évi (már akkor is csekély) kivitelnek csak mintegy 5·6%-át, búzakivitelünk az előző évi mennyiségnek kb. 10%-át tették ki, dacára annak, hogy Németország búzabehozatala mennyiségileg alig változott.

Rozsból az év augusztus havától kezdődőleg egyáltalában nem volt Németország felé kivitelünk, s búzaexportunk az új gazdasági évben is csak a legszerényebb keretek között mozgott.

A *sörárpa* behozatala az év első 11 hónapja alatt csökkent, s azzal arányban a magyar árpa importja is; ezúttal azonban kb. 12.500 q-val csekélyebb mennyiségért 130.000 márkával nagyobb értéket (1,176.000 márkát), tehát lényegesen kedvezőbb exportárut tudtunk elérni.

Liszt kivitelünk továbbra is jelentéktelen, de megjegyzendő, hogy a német lisztbehozatal már évek óta csökken. Németország búza- és rozslisztbehozatala az utóbbi években erős csökkenést mutat:

Évek	Buzaliszt behozatal		Rozsliszt behozatal	
	összesen	Magyarországból	összesen	Magyarországból
	m é t e r m á z s á b a n			
1924	5,672.018	—	618.592	60.611
1925	3,935.820	29.448	156.376	1.127
1926	1,216.548	6.907	6.318	—
1927	594.582	4.977	27.639	14.781
1928 ¹⁾	351.949	4.465	5.721	712

¹⁾ Az adatok az év első 11 hónapjára vonatkoznak.

A liszt kivitelnél szállítási tarifáink kérdése jelentékeny szerepet játszik. A magyar lisztnél a német nagykereskedelem azt kifogásolja, hogy az a belföldi liszttel való keverésre az amerikai lisztnél kevésbé alkalmas és így utóbbinak versenyét ez idő szerint nem bírja el.

Babkivitelünk a rossz termés folytán lényegesen csökkent. Igaz ugyan, hogy a német babbehozatal is lassú visszafejlődést mutat, figyelembe lehet azonban venni, hogy a magyar bab az összehozatalnak 1926-ban még több mint 33%-át, 1927-ben már csak 25%-át, az elmúlt év első 11 hónapja alatt pedig csak mintegy 14—15%-át fedezte s hogy a ro-

mán, de főleg a lengyel bab a magyar áruval élénk versenyben áll. A rossz termés, s az annak kapcsán bekövetkezett jelentős áremelkedés folytán az előre lekötött magyarországi árunak szállításánál nehézségek merültek fel, mely körülmény német részről panaszra adott okot.

Korpakivitelünk az 1927. évi kivitelnek csak mintegy 16%-át tette ki; *olajos pogácsából* 20.000 q-át exportáltunk Németországba mintegy 5 millió q német összimport mellett. Az olajos pogácsa behozatalát Németországban újabban erősen propagálják s annak áralakulása, dacára a jelenlegi nagy világpiaci kínálatnak és a kedvező termelési lehetőségeknek, előnyös, úgyhogy e termék exportjának további fejlesztése indokolt volna.

Vajkivitelünk a kezdet nehézségeit éli át és eddigelé még csak igen jelentéktelen mennyiségeket tudtunk a német piacon elhelyezni. (1927-ben 1.174 q-át, 1928 január-novemberben 1.044 q-át). A magyar vajmárkázási rendelet az itteni magánérdekltség körében, de az illetékes hatóságoknál is figyelmet kellett és annak tartalma elismerést váltott ki.

A magyar vaj átlagára 100 kg-kint 306 márka volt, a német összbehozatal 341 márkás átlagával szemben.

Élő és vágott baromfiból az 1924. év óta a következő mennyiségeket importálta Németország:

É v	Élő baromfibehozatal		Vágott baromfibehozatal	
	összesen	Magyarországból	összesen	Magyarországból
	m é t e r m á z s á b a n			
1924	22.551	—	39.213	—
1925	47.850	12.611	78.714	28.277
1926	67.829	16.294	87.369	21.356
1927	75.943	10.162	124.029	38.134
1928 ¹⁾	74.746	8.481	123.591	29.275

¹⁾ Az év első 11 hónapjának adatai.

Mint látható, a német behozatali szükséglet állandóan nő és az egyelőre magas is fog maradni, mert a baromfityesztés előmozdítását célzó intézkedések hatása csak évek múltán jelentkezik. Szomorú tényként kell azonban megállapítani, hogy Magyarország a német piac ellátásában évről évre csökkenő arányban vesz részt. Az élő baromfi behozatalánál Németalföld, s újabban Románia a fő versenytársunk. Románia Németország felé irányuló élő baromfikivitelét 1927-hez viszonyítva csaknem háromszorosára emelte fel, s ezen körülmény folytán Magyarország Németország szállítói sorában a harmadik helyre szorult vissza, pedig az importált magyar élősárnyas átlagára (182·52 M q-ánként), az átlagához (191·66 márka) viszonyítva nem kedvezőtlen. Az élő baromfibehozatal feltételeit az év tavaszán megszigorították. A német vágott baromfiszigorításnak $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{4}$ -ed részét Ma-

gyarország fedezi. Az 1928. év óta az orosz baromfi a magyar áruval a leghevesebb versenyben áll. Az oroszországi import 1927-tel szemben négy-szeresre emelkedett s így Magyarország az évek óta tartott első helyről a második helyre szorult vissza. A nyári hónapokban az orosz import alábbhagyott. A magyar vágott baromfiért elért átlagár (161·20 márka per 100 kg) magasabb az átlagárnál (136·90 márka), amit nem annyira a magyar áruért fizetett ár magasságának, mint inkább az oroszországi „dumping” folytán (az orosz baromfi átlagára csak 127·1 márka) nyomott igen alacsony átlagárral lehet magyarázni.

Tojáskivitelünk dacára a folyton növekvő importszükségletnek, további hanyatlást mutat. A jelenlegi német tojásbehozatal 2·5—3 milliárd darab között váltakozik.

A német tojásbehozatal növekedését és a magyar export visszafejlődését alábbi táblázat tünteti fel:

É v	Tojásbehozatal 1000 drb-ban	
	összesen	Magyarországból
1924	1,253.650	—
1925	2,436.544	116.466
1926	2,362.472	127.086
1927	2,701.422	120.776
1928 ¹⁾	2.773.269	74.022

¹⁾ Az első 11 hónap adatai.

A behozatalban 1928 óta Oroszország játssza a főszerepet. Oroszország 1927-ben a behozatali szükségletnek mintegy 20%-át, 1928-ban már csaknem 33%-át tudta fedezni; az orosz tojásexport egy év alatt 300 millió darabbal gyarapodott. Az orosz „dumping”-et elsősorban azok az államok érzik, amelyek által szállított tojáskvantum ha nem is minőségben, de súlyban kívánni valót hagy hátra. A 60 gr súlyú dán, holland, belga tojásért fizetett magasabb árakat az orosz verseny kevésbé érinti. Innen ered, hogy az ezen államokból származó behozatal, — dacára az orosz versenynek, — 1928-ban is emelkedett, míg pl. a szerb, bolgár, lengyel és magyar tojásimport csökkent. A Magyarországból eredő import az év első 4 hónapjában (az import főidénye) az előző évhez mérten 20 millió darabbal esett. A magyar export szabályozása és a tojás standardizálása elengedhetetlen, mivel más államok is hasonló intézkedéseket terveznek s részben már életbe is léptettek. Az importált tojás átlagára 100 kg-kint 161·20 márka volt, a dán tojásé 168·50 márka, a magyar tojásé ezzel szemben 152·70 márka, az oroszé pedig 133 márka.

Tisztítatlan *ágytollból* valamivel kevesebbet tudtunk elhelyezni, mint 1927-ben. A behozatali szükséglet ebből az áruból állandóan magas és így exportunk fokozása pusztán árkérdés. Fő verseny-

társaink ágytollból: Kína, Cseh-Szlovákia, Franciaország, Románia s újabban Oroszország; az orosz toll behozatala az elmúlt évben mintegy 100%-kal emelkedett, s úgy látszik, hogy ez a körülmény a magyar árun kívül a kínai ágytoll behozatalát is hátrányosan befolyásolta. Az orosz áru minősége állítólag elsőrangú. Magyarország eddig az össz-behozatalnak mintegy 20%-át fedezte. Az össz-behozatal 519.5 márka átlagáron történt, amivel szemben a magyar áru átlagára csak 484.6 márka volt.

Nyersgyapjú-kivitelünk ugyancsak csökkent. Amíg 1927 január-novemberben merinógyapjából 7.201 q-át és a keresztezett juh gyapjából 15.186 q-át exportáltunk a német piacra, addig 1928 hasonló időszakában csak 1.965 q-át, illetve 12.769 q-át. A német össz-behozatal ezzel szemben jelentéktelenül csökkent.

Gyümölcskivitelünk örvendetes emelkedése 1928-ban főleg a márkázási és csomagolási akcióra vezethető vissza. A német importszükséglet 2—2.5 millió q között váltakozik. Magyarország 1928-ban az almán kívül, — mely nem volt kifogástalan minőségű, — valamennyi gyümölcsfajtából lényegesen többet helyezett el a német piacon, mint 1927-ben. Így az év januárjától októberig (ettől az időponttól kezdődőleg az import véget ér) exportáltunk Németországba 32.539 q szilvát (1927-ben 17.130 q-át), sárgabarackból 27.527 q-át (9.237 q-át), cseresznyéből és meggyből 9.023 q-át (3.445 q-át), végül körtéből 2.278 q-át (1.293 q-át) és szőlőből 1.986 q-át (358 q-át). Mint látható, az export lényegesen fellendült. Feltűnik azonban a magyar gyümölcsért fizetett átlagár alacsony volta (összátlagár q-ánként 51.50 márka, magyar gyümölcs átlagára csak 33 márka). Ennek a jelenségnek oka alkalmasint a hazai gyümölcsfajták sokféle minőségére, másrészt nem kis mértékben gyümölcsexportunk hiányos megszervezésére vezethető vissza.

A magyar áru minősége a hosszú, 5—6 napig tartó szállítás folytán is szenved, ezzel szemben az olaszországi áru 20 óra, a francia áru 30 óra, a belga áru 8 óra, a holland áru 18—20 óra alatt éri el a német fogyasztó piacot. Mindezek tehát óriási előnyben vannak a magyar gyümölcssel szemben.

Az elmúlt évben bevezetett modern csomagolás és az áru márkázása a magyar gyümölcsnek már eddig is kétségtelenül új fogyasztókat szerzett; a jövőben mindamellett fokozott figyelem volna a márkázott áru válogatására és az exportálás alkalmával történő ellenőrzésére fordítandó.

Paprikakivitelünk alakulása kielégítő, mennyisége 1928 január-novemberben 1.233 q (1927-ben 1.034 q, 1926-ban 575 q) volt.

Lényegesen nagyobb mennyiséget, 4.773 q-át exportáltunk Németországba *ponty*ből. Ez az össz-behozatalnak több mint 50%-át teszi. Vadból 8.395

q-át vittünk ki. Lucernából és vörösheremagból körülbelül annyit exportáltunk, mint tavaly; amíg azonban lucernamagkivitelünk emelkedett, addig a vörösheremag exportja csökkent.

Habár az *élő állat* és a *friss hús* behozatala Magyarországból még mindig tiltva van, s így e két cikk külforgalmi adatai reánk nézve ezidőszerint gyakorlati értékkel nem bírnak, mégsem lesz teljesen érdektelen Németország élő állat- és friss hús-behozatalának alakulását az elmúlt években röviden megvilágítani. Előre bocsátandó, hogy a német állatállomány általában már eléri a világháborúelőtti színvonalat, s hogy 1927-ben sertésben határozott túltermelés volt észlelhető.

Behozatalra került:

Évek	Szarvasmarha	Sertés	Friss marhahús	Friss sertéshús
	darab		métermázsá	
1911/13	233.323	128.816	— ¹⁾	— ¹⁾
1924	90.830	235.600	287.125	155.126
1925	178.877	215.473	358.736	630.522
1926	224.780	138.531	307.205	500.925
1927	258.135 ²⁾	62.146 ²⁾	177.943 ³⁾	434.791 ³⁾
1928	260.359 ²⁾	39.675 ²⁾	172.060 ³⁾	271.330 ³⁾

¹⁾ Friss húsbehozatal adatai hiányoznak.

²⁾ Adatok az év első kilenc hónapjára vonatkoznak.

³⁾ Adatok az év első tizenegy hónapjára vonatkoznak.

1911/13-ban a friss húsbehozatalról külön statisztikát nem vezettek. Az össz-behozatal volt 300.800 q marhahús és 157.100 q sertéshús.

Az élő állat és friss hús behozatala a belföldi állatállomány szaporodásával párhuzamosan csökken és Németországnak 1928-ban volt először aktív sertésforgalmi mérlege, amennyiben az exportfejlesztő rendszabályok hatása alatt kb. 15.000 drb-bal több sertést exportált, mint importált. A belföldi piacok túlságos megterhelésére való tekintettel az argentiniai fagyasztott hús behozatalának és a dániai élőállatbehozatalnak mindig több ellensége akad, úgyhogy a kormány az élőállatvámok fel-emelését tervbe vette.

A szarvasmarha- és sertésárak, dacára utóbbiak lényeges feljavulásának, 1928-ban egy jövedelmező magyar élőállatexportot aligha biztosíthattak volna.

Közlekedés. A birodalmi *vasutak* ideiglenes üzemi jelentése szerint a vasutak bevételei az elmúlt évhez viszonyítva 4.7%-kal emelkedtek (az 1927. év bevételei kerek 5 milliárd márka, az 1928. évi bevétel tehát 5.235 milliárd márka). A kiadásokról az év zártával még nem állnak végleges adatok rendelkezésre, de az erősen emelkedett személyi és dologi kiadá-

sok következtében, a reparációs fizetésekkel megterhelt birodalmi vasút mérlege a vasútigazgatóság közlései szerint csak nehezen lesz kiegyenlíthető. Az október 1-i tarifaemelés (átlagban 11%) a jóvátételi tehernek 110 millió márkával, a személyi kiadásoknak (fizetés- és munkabéremelés) 436 millió márkával és egyéb kiadásoknak 105 millió márkával való emelkedése folytán vált szükségessé. A tarifaemelés által elért bevételi többletet a birodalmi vasút 250 millió márkára becsüli.

A birodalmi vasutak által szállított személyek száma 1928-ban 6·6%-kal több, mint volt 1927-ben, a személykilométerek száma pedig 5·4%-kal emelkedett. A közönség, a tarifaemeléssel egyidejűleg bevezetett 2 kocsiosztályra („Polsterklasse“ és „Holzklasse“) való tekintettel, a párnázott II. osztályt nagyobb mértékben vette igénybe. A IV. kocsiosztály véglegesen megszűnt, s I. osztályú kocsik ma már csak egyes gyorsvonatokkal és luxusvonatokkal közlekednek.

Az átlagos szállítási távolság 23·83 km volt (1927-ben 23·86 km). A birodalmi vasutak személyzete 3.000 fővel csökkent, azaz 701.000 főre szállott alá.

Az átlagos tarifaemelést októberben a legszélesebb bázison vezették keresztül, s az alól csak az élelmiszereket, vasat és szenet vették ki. Az új személyszállítási díjtételek a szállítási adóval együtt: az I. kocsiosztálynál 11·2 pf, a II. osztálynál 5·6 pf, a III. osztálynál 3·7 pf km-enként.

A birodalmi vasutak által teljesített tonnakilométerek száma 1927 októberben 5.909 milliót, 1928 októberben 6.075 milliót, a szállított áruk mennyisége ugyanezen időpontokban 41·29 millió tonnát, illetve 41·22 millió tonnát, a napi kocsiallítás 166.200, illetve 154.500 kocsit tett ki.

Az építkezési program keresztülvételére a birodalmi vasutak a jövő évben alkalmasint kölcsönök felvételére lesznek utalva.

A személyszállító vonatok órasebessége 1928-ban ismét nagyobb lett (FFD vonatoknál 110 km, FD vonatoknál 100 km, személyvonatoknál 75 km).

Villamos vasutak a távolsági forgalomban 1.287 km-en, a városi és külvárosi forgalomban 225 km-en, összesen a birodalmi vasútvonalak 2·8%-án közlekednek. A mozdonyforgalomban a teljesítmény 9·8%-kal emelkedett és a tüzelőanyag fogyasztása 1.000 mozdonykilométerenként 12·92 tonnáról 12·90 tonnára csökkent. Az első két szénporral fűtött mozdonyt a birodalmi vasút forgalomba vette.

Mivel elsősorban személyszállító kocsikban mutatkozik hiány, ezt a kocsiparkot kell kiegészíteni, s az emelkedő expresszcsomagforgalom lebonyolítására nagyobb számú podgyázkocsit rendelésbe adni.

A vasúti felépítmények a fővonalaknak 4%-ánál 3.100 km hosszúságban lettek kicserélve, kb. 162 millió márka költséggel; mintegy 7.600 km vár még

megújításra. A vasúti felépítmények igen jelentékeny százaléka, különösen Badenban, Hessenben és Bajorországban már 18 évnél idősebb.

1928-ban 75 új vashíd, 3 köhíd és 6 vasbetonhíd készült el és a tehervonatok által használt hidak megerősítése folyamatban van.

Új vasútvonalak építése csak lassan haladhatott előre. 14 új vonalt vettek üzembe 218 km hosszúságban. Kölcsönpénzekkel 9 további vonal áll kiépítés alatt, 173 km hosszúságban. Pályaudvarok kibővítésére, magasépítmények céljaira kb. 262 millió márkát irányoztak elő.

A vasúti személyzet részére 6.000 új lakás készült el és 5.300 lakás áll építés alatt.

A birodalmi vasutak, a birodalmi posta, a légiforgalmi vállalatok és az automobiljáratok között évről-évre erősödő verseny észlelhető, melynek kiküszöbölését és egy egészséges munkamegosztás keresztülvételét az érdekeltekkel közösen létesítendő megállapodások keretében az illetékes hatóságok komolyan tervbe vették.

Automobilállomány. 1928-ban a Németbirodalomban 924.262 gépjárművet számláltak. Az egy év előtti 723.335 járművel szemben, a gyarapodás tehát 29%, míg 1926-tól 1927-ig a gyarapodás csak 26·6%-ot tett ki. Az egyes járműkategóriák megoszlása az utolsó három évben a következő volt:

Járművek	1926	1927	1928
	d a r a b s z á m		
Motorkerékpárok ..	236.411	295.186	325.314
Kis motorkerékpárok	26.934	44.040	103.974
Személyszállító automobilok	201.401	261.142	342.784
Autobuszok	5.086	6.032	8.546
Teherszállító auto- mobilok	90.115	100.969	121.765
Vontatógépek	10.263	13.706	19.007
Tűzoltó- és utcatisztító- kocsik	1.762	2.260	2.872
Összesen ..	571.972	723.335	924.262

A legerősebben szaporodtak a vontatógépek, utánuk a személyszállító automobilok és az autobuszok. Az irányzat továbbra is a könnyebb teherszállító kocsik (1.000—2.000 kg) emelkedését mutatja.

Az 1928. évben először csináltak statisztikai felvételt a Németországban lévő külföldi automobilokról. E szerint a birodalomban a motorkerékpároknek 11·0, a személyszállító kocsiknak 19·8, a teherautóknak 18·4 és a vontatógépeknek 23·7%-a külföldi kocsi. Berlinben a százalékos arányszám lényegesen magasabb (40·5, 30·3, 17·4 és 58·4%).

Berlin főváros automobilállománya 1927-től 1928-ig a következő arányban emelkedett:

Jármű	1927	1928
Motorkerékpár	19.439	27.605
Személykocsi	30.085	36.715
Teherkocsi	10.241	21.220
Összesen..	59.765	85.540

E szerint a főváros automobilállománya 1927-től 1928-ig 43·1%-kal szaporodott. Berlin 1927. évi gépjárműállománya 8·3%-át, az 1928. évi pedig 9·3%-át tette a birodalom gépjárműállományának.

Egy automobilra esett Berlinben 54 lakos, a birodalomban 68 lakos.

A német nagyvárosok közül, lakosságuk számához viszonyítva a legnagyobb automobilállománnyal bírnak Stuttgart (34 lakosra esik egy autó) és München (35), utánuk következnek: Chemnitz, Drezda, Nürnberg, Karlsruhe, és Frankfurt a/M.; Berlinben és Hamburgban tehát aránylag csekély a gépjárművek száma.

A nemzetközi statisztika mutatja, hogy dacára a német gépjárműállomány gyors szaporodásának, Németország az automobiloknak a lakosság számához való arányszáma tekintetében a külföld számos állama, így az Amerikai Egyesült Államok, Kanada, Új-Zéland, Ausztrália, Nagy-Britannia, Franciaország, Argentina és Dánia mögött messze elmarad. Figyelemreméltó azonban, hogy míg a világ automobilállománya az utolsó évben csak 6·6%-kal emelkedett, addig Németországban a szaporodás 29%-ot tett ki.

Munkapiac.

Munkanélküliség. A munkapiac 1928. évi alakulása nem volt oly kedvező, mint egy évvel ezelőtt. Amíg ugyanis 1927 január havában 1,800.000 munkanélkülit számláltak, mely szám júniusban 541.000-re, október végén pedig 340.000-re (legalacsonyabb szám) szállott alá, addig az 1928 január havában számlált 1,300.000 munkanélküli közül az év június haváig csak kb. 700.000 talált munkát és a munkanélküliek száma októberben már ismét 671.000-re szökött fel. Gyors rosszabbodást mutatott az év 2 utolsó hónapja; november 15-én ugyanis 904.000, egy hónappal később pedig már 1,300.000 volt a munkanélküliek száma, kb. 300.000-el több, mint egy évvel előbb. Az év december 31-én a munkanélküliek száma 1,700.000-re (1927-ben 1,118.000) emelkedett.

A munkanélküliség nem annyira a termelő eszközöket előállító iparágakban volt észlelhető, mint inkább a fogyasztási cikkek iparában.

A szakszervezetekben tömörült munkások közül 100 munkásra esett: 1927 januárban 16·5, júniusban 6·3, októberben 4·5 munkanélküli, 1928

januárban 11·2, júniusban 6·2 és októberben 7·3 munkanélküli.

A munkanélküliek számát a rajna-vesztfáliai vasiparban a munkaadók és munkások között kitört konfliktus (220.000 munkás kizárása) erősen megszorította.

Munkásbiztosítás. A rosszabbodó konjunktúra a munkanélküliek biztosítását ellátni hivatott „Reichsanstalt für Arbeitslosenversicherung“ költségvetését nagyon megterhelte. A rendelkezésre álló statisztikai adatok szerint 1924-től kezdve 1928-ig a munkanélküliek támogatására 3.272 millió márka került kiadásra, mely összegből az 1927 október 1-e óta működő „Reichsanstalt“ budgetjére 833 millió márka esik. A biztosítás céljaira a munkaadók és munkások által közösen, 50—50% arányban fizetendő járulékok a munkabér 3%-át teszik ki. Az Intézet bevételei az első évben 815 millió márkára rúgtak, tehát 18 millió márkával maradtak el a kiadások mögött. A munkásbiztosításról szóló törvény értelmében az Intézet bevételeiből köteles egy oly nagyságú tartalékalapot összegyűjteni, amely 600.000 munkanélkülinek 3 hónapon át való támogatására elégséges. Ez az összeg kb. 150—160 millió márkára tehető. A tartalékalap 1927 novemberben 118 millió márka, decemberben 124 millió márka, 1928 szeptember havában azonban már csak 97 millió márka volt. Mivel a munkanélküliség a jelenlegi hanyatló konjunktúra közepette fenti szám kétszeresére, sőt annak háromszorosára emelkedhetik, a „Reichsanstalt“-nak a birodalmi költségvetés terhére, a törvény által előírt hitelek formájában való támogatása egyelőre el nem kerülhető. A birodalmi budgetet ezenkívül még az ú. n. válságsegélyek folyósítására szükséges összegek is terhelik.

A munkabérek a hanyatló konjunktúra dacára emelkedtek.

Időpont	Órabérek Pf-ben		Hetibérek RM-ben	
	tanult	tanulatlan	tanult	tanulatlan
m u n k á s n á l				
1927.				
január	93·2	66·0	45·55	33·97
október	99·8	72·6	48·35	36·32
december	100·3	72·9	48·57	36·49
1928.				
január	101·0	73·7	48·96	36·91
október	107·5	80·4	52·10	40·17

Indexszámokban kifejezve a tanult munkás bére 1913-hoz viszonyítva 1926-ban 140·7, 1927 utolsó negyedében 151·9, 1928 október 1-én 163·1 volt, amivel szemben a drágasági index számai nevezett időszakokban 141·1, 150·7 és 152·1-et tettek

ki. A munkabérek tehát lényegesen meghaladták a tényleges drágulás által előidézett áremelkedést.

A berlini kereskedelmi és iparkamara számításai szerint a munkabéradó hozadéka 1928 január-szeptember hónapokban 1.194 millió márka volt, tehát 165 millió márkával nagyobb, mint 1927 hasonló időszakában. Ezen adóhozadék 11.940 millió márka munkabérjövedelemnek felelne meg. A munkások által az elmúlt év első 9 hónapja alatt elért többjövedelem ezek szerint, az adó (10%) levonása után mintegy 1.500 millió márka volna, a valóságban azonban, az adókulcs különböző alkalmazása folytán, még ennél az összegnél is nagyobb.

A *szociálpolitikai törvényhozás* terén lényegesebb esemény az év folyamán nem történt. Megállapítható, hogy az 1927. évi alapvető munkásvédelmi törvények közül a *munkabírói törvény* sok, különben elkerülhető pert eredményezett, miért is a törvénynek revíziójára lesz szükség. A *munkásbiztosítási törvény* alapján igényelhető támogatást egyes munkáskategóriák, így különösen a mezőgazdasági idénymunkások, az eddigi rendelkezések alapján méltányos jogalap nélkül vehetik igénybe, úgyhogy szükségessé vált az idénymunkások támogatását rövid határidőhöz kötni, s ezeket a munkásokat egy alacsonyabb tételekben megszabott ú. n. különsegéllyel támogatni, melyet egyelőre a birodalmi budget terhére folyósítanak. A szociáldemokrata párt körében törekvések voltak észlelhetők az eddig kivételes jelleggel bíró válságsegélyeknek a munkanélküliek minél szélesebb rétegeire való kiterjesztésére; a társadalmi biztosításra kötelezettek köre ugyancsak állandóan nő, s annak fokozódó terheit munkaadók és munkások egyaránt érzik. A gazdasági tényezőknek a társadalmi biztosítás ellen emelt vádjai oda összpontosulnak, hogy míg a biztosítás egyes ágai túlnagy tőkét vonnak el a magángazdaságtól, addig másrésről annak mérlege nem nyújt ma már elegendő biztosítékot a vállalt kockázatból származó teljesítmények síma lebonyolítására.

Az elmúlt esztendő, dacára a konjunktúra alábbhagyásának, számos *munkabérharcot* eredményezett, melyek majdnem kivétel nélkül a munkások bérkövetéseinek legalább részbeni teljesítésével (átlagban 8%-os béremelések voltak) végződtek; a **mozgalom nagyságára** nézve jellemző, hogy az év tavaszán 3.2 millió munkás bérvizonyait rendező 247 munkaszabályszerződés, ősszel pedig kb. 1 millió munkásra kiterjeszkedő 54 szerződés került felmondásra; a legjelentékenyebb bérharcok a széniparban, a fém- és textiliparban, a rajnai hajósok körében, a hajógyáraknál, végül ősszel a rajnavesztfáliei vasiparban folytak le, mely utóbbi nagy konfliktus befejezése egyidejűleg a hivatalos békél-

tetési eljárás (Schlichtungswesen) fiaskóját jelentette, mivel a munkaadók a békéltető bíró döntésének kötelező erejüvé nyilvánítása dacára kizárták munkásaikat, úgyhogy a birodalmi belügyminiszter a döntést utólagosan felülvizsgálni volt kénytelen. Ezzel az eseménnyel kapcsolatban számolni lehet a hivatalos békéltetési eljárás ellen különösen a munkaadók részéről már régóta hangoztatott panaszok figyelembevételével, s az eddigi eljárás reformjával.

A német *munkásszakszervezetek* között a legnagyobb a szocialista „Allgemeiner Deutscher Gewerkschaftsbund“ (freie Gewerkschaften), mely 1926 végén 38 szakmunkásköteléből állt, összesen 3.9 millió taggal, 1927 végén 35 kötelékből 4.4 millió taggal, 1928 közepén 4.6 millió taggal, tehát a biztosításra kötelezett munkásságnak mintegy 78%-ával. A Szövetség taglétszáma emelkedőben van; budgetje pedig 1927-ben 182.5 millió márka bevételből és 129.4 millió márka kiadásból állott, a vagyonszaporulat tehát egy év alatt 53.1 millió márkát tett ki.

A keresztény-nemzeti „Deutscher Gewerkschaftsbund“ taglétszáma 1927-ben ugyancsak növekedett (1928-ról még nincsenek adatok) és 18 szakmunkásköteléből áll, 1926 végén 643.508 munkással, 1927 végén 720.059 munkással. A budgetbevételek összege 1927-ben 18.4 millió márka, a kiadásoké 13.8 millió márka volt, a vagyonszaporulat tehát 1927-ben 4.6 millió márkára rúgott.

A szabad-nemzeti Hirsch-Duncker-féle szakszervezetek munkáscsoportja: „Verband der Deutschen Gewerksvereine“ taglétszáma 1926-ról 27-re alig változott (1926-ban 163.481 tag, 1927-ben 167.638 tag). Ezen szakszervezet szerény budgetjének 1927. évi bevételei 3.9 millió márkát, kiadásai 2.7 millió márkát tettek ki, az évi vagyonszaporulat tehát csupán 1.2 millió márka volt.

A kommunista munkásszakszervezetek (Freie Arbeiter Union, Bund revolutionärer Industrie-Verbände) számbelileg ma már nem bírnak jelentőséggel.

Kivándorlás.

1928 január-október havában 49.383 német állampolgár vándorolt ki tengerentúlra (1927-ben 52.493). A kivándorlók száma tehát mintegy 3.100-zal csökkent, de csakis a férfiaké, mert a női kivándorlóké mintegy 1.500-zal emelkedett. Egyes német országokból, pl. Oldenburgból, Bajorországból és Hamburgból is emelkedett a kivándorlók száma. Poroszországban 2.400 kivándorlóval kevesebbet állapít meg a statisztika.

A kivándorlók közül 26.864 (1927-ben 28.143) Brémán, 21.109 (21.981) Hamburgon, 1.410 (2.369) idegen kikötőn át vándorolt ki.

Könyvismertetések.

Chronique de livres.

Az Országos Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrákutató Bizottság Közleményei. 1929. 1. sz.

Publications de la Commission nationale de la statistique économique et de la recherche de conjonctures. 1929. 1er numéro.

Kiadja az Országos Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrákutató Bizottság. Budapest, 1929. 180 l.

Editées par la Commission nationale de la statistique économique et de la recherche de conjonctures. Budapest 1929. 180 pages.

Résumé. Dans le 1er numéro des Publications de la Commission hongroise de la statistique économique et de la recherche de conjonctures, on trouve, en hongrois et allemand, illustrés de nombre de graphiques, les documents nécessaires à l'examen des conjonctures économiques de Hongrie. Le chapitre premier donne un exposé net des buts et méthodes des recherches en question; le deuxième retrace à fond, en quatre parties, la formation des conditions économiques de la Hongrie (I. Bourse, monnaie et crédit, II. Prix de gros, coût de la vie, III. Production et marche des affaires, IV. Commerce extérieur); le troisième résume, à partir de 1921—1922, les statistiques économiques du pays. L'appendice offre, outre la bibliographie des travaux hongrois de conjonctures, le règlement d'organisation, la composition du Bureau et la liste des membres de la Commission.

*

Az Országos Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrákutató Bizottság Közleményeinek most megjelent első számában — 1929. évi 1. füzetében — az előszó a következőkben foglalja össze a közlemény feladatát és törekvéseit:

„Az a széleskörű érdeklődés, mely újabb időben a gazdaságkutatásnak is nevezett konjunktúrákutató Bizottság iránt megnyilvánult, az Országos Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrákutató Bizottságnak kötelességévé teszi, hogy azoknak a munkálatoknak eredményeit, melyeket kutató irodája eddig végzett, nyilvánosságra hozza. Midőn ezzel az első lépés megtörténik abban az irányban, hogy a kutatás modern eszközeivel elért első eredmények, melyek a magyar gazdasági viszonyokra vonatkoznak, közzététessenek, nem szabad szem elől téveszteni, hogy a konjunktúrákutató még igen fiatal tudományág, módszerei sem alakultak ki teljesen s így azok alkalmazásának lehetőségét, valamint azok határait csupán hosszabb idők folyamán végzett beható vizsgálatok fogják eldönteni.

Az első füzet épp ezért köteles óvatossággal szabja meg azt a határt, ameddig a vizsgálatok munkakörét kiterjeszti. Célját két szempont által lehet meghatározni. Egyrészt bevezetést nyújt a konjunktúrákutató lényegének, feladatainak és módszereinek kérdéseibe, másrészt a magyar gazdasági élet konjunktúrávizsgálatához szükséges anyagot kívánja rendelkezésre bocsátani. Célkitűzésének megfelelően az utóbb említett anyagközlés, mely a táblázatos és grafikus részen kívül szöveges ismertetést is tartalmaz, a háború utáni Magyarország gazdasági viszonyainak alakulását összefüggő módon tárja fel, a nélkül, hogy az egyes gazdasági kérdések részletes taglalására, bármily fontos problémákat is jelentsenek azok, kiterjeszkednék. A későbbi közleményeknek lesz feladata, hogy azokat az alapvető kérdéseket is vizsgálat alá vonják, melyek — mint a mezőgazdaság értékesítési válsága, a külkereskedelmi mérleg problémája stb. — a jelen viszonyok között leginkább igényelnek konjunktúrástatisztikai feldolgozást.“

A magyar-német nyelven most közreadott 180 oldalas közlemény a célkitűzésnek megfelelően három részre oszlik: az első rész (28 lap) a konjunktúrákutató feladatát és módszereit írja le matematikai képletek, gyakorlati számpéldák és grafikonok segítségével, könnyen érthető módon; a 107 lapra terjedő második rész Magyarország közgazdasági viszonyainak alakulását mutatja be 1928 végéig bő grafikai ábra-sorozat igénybevételével négy fejezetben, melyek közül az első az érték- és pénzpiac, a második az árupiac, a harmadik a termelés és üzletmenet, a negyedik pedig a külkereskedelmi forgalom fejlődésmenetének rajzát nyújtja. A Bizottság kutatóirodája által egybegyűjtött és rendszerezett anyagot a füzet harmadik, táblázatos része foglalja össze 27 lapon; az itt közölt anyag túlnyomórésztben a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal adatgyűjteményéből való; a 27 táblázat nemcsak az elmúlt három-négy év adatait publikálja, hanem részben az előző néhány évre (néhol 1921-ig) is visszatekint. A táblázatos részhez csatlakozó függelék a konjunktúrákutató magyar irodalmának rövid bibliográfiáján kívül közli az Országos Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrákutató Bizottság szervezeti szabályzatát és tisztikarának, valamint tagjainak névjegyzékét.

A Közleményt a Bizottság elnökének, Kovács Alajos dr. h. államtitkárnak előszava vezeti be; a szerkesztési és matematikai munkálatokat Bene Lajos dr., a Bizottság titkára végezte.

Budapest székesfőváros Statisztikai Zsebkönyve. XIV. évfolyam 1929. Szerkeszti: Illyefalvi I. Lajos dr.

Manuel statistique de la ville de Budapest. XIVe année. 1929. Rédigé par le Dr I. Louis Illyefalvi.

Budapest székesfőváros Statisztikai hivatalának kiadása.
Publié par le Bureau de statistique de la ville de Budapest.
Budapest, 1929. 169 l. — pages.

Résumé. Rédigé par M. I. Louis Illyefalvi, cet ouvrage offre les récentes statistiques de la ville de Budapest, établies, autant qu'il était possible, jusqu'à la fin de 1928. On y trouve aussi quelques importantes données hongroises et étrangères.

*

Néhány évi megszakítás után a közelmúltban ismét megjelent a könyvpiacra Illyefalvi I. Lajos dr. igazgatónak, a Zsebkönyv 1924. évi előző évfolyama szerkesztőjének gondos szerkesztésében Budapest székesfőváros közkedvelt Statisztikai Zsebkönyvének tetszetős, valóban zsebkönyv-formába öntött újabb folyama. Ez a tartalmas kiadványsorozat, melyet 1896-ban az 1894. évi I. évfolyam közrebocsátásával Thirring Gusztáv dr. indított meg és szerkesztett XII. évfolyamon át, negyedik évtizede népszerűsíti a statisztikát a főváros alkalmazottai, sőt e szűkebb körön túlmenőleg a lakosság széles rétegei körében azáltal, hogy könnyen áttekinthető kis táblázatokba, felsorolásokba és összefoglalásokba sűriti össze a Budapest életére jellemző számanyagot; a Zsebkönyv adatösszeállításait az előttünk fekvő legújabb kis közleményben Illyefalvi igazgató, ahol csak lehetett, 1928 végéig vezette tovább, ilyképen az olvasó elé tárva a legfrissebb statisztikai eredményeket is.

A Zsebkönyv új évfolyamának részben az előző folyamokhoz, részben a legújabb évkönyvekhez símuló táblázatai és adatközlései azonban nemcsak az 1928. év adatait tartalmazzák, hanem több helyt a múlt évek és évtizedek főbb adataira is kiterjeszkednek, úgyhogy az olvasó a fővárosról szükséges legfontosabb tudnivalókat, csaknem kivétel nélkül megtalálja a kis kötetben. Így 24 fejezetben sor kerül a fizikai, topografiai, épület- és lakásvizonyok bemutatására, az álló népesség, népmozgalom, községi közigazgatás, közbiztonság és rendészet, községi háztartás, adók, építkezések, közmunkák, közegészségügy főbb adatainak közlésére, az őstermelés, kereskedelem és ipar, közlekedés, hitelügy, egyházi és anyakönyvi ügyek, közoktatás és közművelődés, közéletmezés, továbbá a lakásügy, a szociális ügyek és a közjótékonyosság állásá-

nak és fejlődésének számszerű megvilágítására. A főváros viszonyait tárgyaló rész után a Zsebkönyv függelékben néhány kiemelkedőbb hazai és nemzetközi adatot is publikál.

Annuaire Statistique des Grandes Villes 1927.

Kiadja a Nemzetközi Statisztikai Intézet Állandó hivatala.
Publié par l'Office Permanent de l'Institut International de Statistique.

La Haye, 1927. X + 366 lap — pages.

A Magyar Statisztikai Szemle ismételten beszámolt¹⁾ azokról a munkálatokról, amelyek a Nemzetközi Statisztikai Intézet által kiadott Nagyvárosok Statisztikai Évkönyvének megjelenését megelőzték. Ezekben a munkálatokban Magyarország — közelebbről Budapest — kezdettől fogva vezetőszerepet játszott s a nagyvárosi statisztika kiépítésében magyar statisztikusoké az érdem oroszlanrésze. A nagyvárosi statisztika s az Évkönyv történeti előzményeire ezúttal nem is térünk ki. Utalunk csupán Kőrösy József és Thirring Gusztáv nevére. Előbbi az úttörésben végzett nehéz munkát, az utóbbi, a közelmúltban megjelent Évkönyv tervezője, a Nemzetközi Statisztikai Intézetnél előadója, akinek köszönhető e nagyszabású mű sajtó alá rendezésének nehéz munkája is. Érdemeiről H. W. Methorst, a Nemzetközi Statisztikai Intézet főtitkára s a Office Permanent igazgatója, a könyvhöz írott előszóban nagy elismeréssel emlékezik meg.

Az említett beszámolók során röviden maga az Évkönyv is ismertetésre került már. Ezért most csupán azt tűztük ki feladatul, hogy az Évkönyv tartalmán átpillantva, kiragadjunk annak érdekes adatokban gazdag tárházából néhány figyelemre méltó adatot. Csak azt kell sajnálnunk, hogy az Évkönyv, főleg a nagyvárosok egy része statisztikai szolgálatának elmaradottsága folytán, nem nyújthat teljes anyagot. Az adatszolgáltatásra felhívott 184 nagyváros — legalább 250.000 lakosú város és 100.000 lakosnál népesebb főváros — közül ugyanis csupán 82 bocsátotta rendelkezésre a kívánt adatokat. New-Yorknak, a világ legnagyobb városának adatai is hiányoznak az Évkönyvből. A tervbevett következő kötetek értékét nagyon emelné, ha az adatokat nem szolgáltató városok adatai, amennyire lehetséges, más forrásokból pótolhatnának s esetleg a most közölt anyag rész is kiegészítenék a másutt rendelkezésre álló adatokkal. A következő kiadásokban a legfőbb adatoknál súlyt kellene helyezni arra is, hogy a nagyvárosokat környező agglomeráció adatai, amelyek most csak szórványosan mutattatnak be, minél teljesebben közöltessenek. Rá kell mutatnunk arra is, hogy a begyűjtött adatok is meglehetősen heterogének,

¹⁾ M. Statisztikai Szemle 1925. 11—12. sz. 509., 1927. 1. sz. 88. és 1928. 2. sz. 240. és köv. lap.

— a statisztikai szolgálat és a viszonyok sokfélesége folytán —, összehasonlításra nem mindenütt alkalmasak, amire a könyv nagyszámú jegyzet alkalmazásával kénytelen felhívni a figyelmet. Előre bocsátjuk még azt is, hogy az Évkönyv adatai, bő visszatekintésekkel korábbi évekre — sőt a lélekszámnál egész 1800-ig — általában 1926-ig terjednek, többhelyütt azonban egy-két évvel korábbi évvel zárulnak.

A jelen kötet, amelynek folytatólagos kötetei, a terv szerint, két-három évenként jelennek meg¹⁾, öt főrészben 28 táblázatot tartalmaz.

Az első rész a meteorológiai és területi adatokat öleli fel, a terület megoszlását kihasználás szerint is részletezve.

Az adatszolgáltató városok között legnagyobb a területe Rio de Janeironak: 116.566 hektár. Utána következik Los Angeles 106.190 hektár területtel. Nagy-Berlinnek az 1920-as törvénnyel bekebelezett 90 szomszédos községgel együtt 87.845 hektárt tesz a területe. Melbourne 67 és Csikágó 53 ezer hektáros területtel következik a sorban. Budapest területe 19.444 hektár. London területének nagyságáról nem szolgáltatott adatot.

A második rész az épületeket és házakat tárgyalja.

A beépített telkek számát illetően messze kimagasló London adata: 770.756. Az utána következő legmagasabb adat Csikágóé: 335.777 és Birminghamé 202.874. Budapesten az ilyen ingatlonk száma 1925-ben 21.631 volt, a házak és egyéb épületek száma azonban már 1920-ban megközelítette a 30 ezret (29.948).

Az épületek magasság szerinti adatait vizsgálva, szembevetünk Bukarest elmaradottsága, ahol a földszintes lakóházak aránya 91,02%. Legkisebb viszont ez az arányszám Zürichben: 0,34% és Berlinben: 0,87%. A középhelyen álló Budapesten az arányszám 53,89%.

A lakásviszonyokról is érdekes összehasonlíásokat tehetünk a könyv harmadik részéből, amely a lakásokkal és az építkezésekkel foglalkozik.

Egy szobára (helyiségre) az erről adattal rendelkező, aránylag nem sok város közül legtöbb lakos esik Bombayban: 2,51, Prágában: 2,48 és Odesszában: 2,42. Legkényelmesebbek a lakásviszonyok Hannoverben: szobánként 0,68 lakóval. Budapest arányszáma igen kedvezőtlen, de e kedvezőtlen adat megítélésénél figyelembe kell venni, hogy kiszámításánál csupán a kizárólag lakás céljára szolgáló lakások vétettek figyelembe. 1910-ben egy szobára 2,60, 1920-ban 2,33, 1925-ben 2,32 lakó esett.

A negyedik részben, amely az álló népesség

¹⁾ A következő kötet főleg közgazdasági és városgazdasági vonatkozásban fog újabb anyagot hozni.

adatait ismerteti, a lélekszám 10 évenkénti szaporodását kísérhetjük figyelemmel a múlt század elejétől kezdve. Ezek az adatok élénken dokumentálják azt az erős ütemű fejlődést, amely a legtöbb nagyvárosban az újabb évtizedek folyamán lélekszám szempontjából végbement s amelyet Szemlékben is érintettünk.¹⁾

Egyik további táblázat a nem- és kormegoszlásról szolgáltat adatokat. Szembetűnő a nagyvárosok legnagyobb részében az erős nőtöbblet, annak ellenére, hogy a nagyvárosokban a férfiak számát rendszerint nagyszámú katonaság szaporítja, továbbá, hogy a nagyvárosokban bővebben kínálkozó munkaalkalmak a keresőképes korú férfiakat tömegesen szívják el a vidék népességéből. A nemek megoszlásának arányszámai egyben mutatják azt az eltolódást is, amely a férfinem rovására a háború után a világháborúban résztvevő államok csaknem mindegyik nagyvárosában bekövetkezett. Legfeltűnőbb ez a jelenség Szentpétervár (Leningrad) népességében. E városnak ezer férfilakosára 1910-ben csak 911 nő jutott, míg 1920-ban az ezer férfira eső nők aránya — bár ekkor a katonaság nélkül — 1.390. 1923-ban ez az arány 1.123-ra javul. A háború előtti férfítöbblet szintén igen nagy nőtöbbletté változik a háború után Kiebben is, ahol az ezer férfira eső nők száma 1897 és 1920 között 833-ról 1.306-ra emelkedik. Riga 1913. évi 1.040-es aránya helyett 1920-ban a maximális 1.486-ot mutatja. Igen nagy nőtöbbletű város Helsingfors (1.347), Brüsszel (1.238), Stockholm (1.237), osló (1.223). Egyébiránt a nőtöbblet főleg Európában dominál, bár itt is találkozunk kivételekkel (Szófia ezer férfira 894). A többi világrészekben sűrűn találkozunk erős férfítöbblettel is. Legkirívóbb az adatok sorából Bombay igen erős férfítöbblete: ezer férfira csak 524 nő esik. Az amerikai nagyvárosokban különösen dominál a férfiak nagyobb száma. Így például Rio de Janeiroban 1906-ban csak 751 nő jutott ezer férfira; igaz ugyan, hogy ez az arány 1920-ig 935-re emelkedett. Buenos Airesben (1914) is csak 854 a nők arányszáma.

A kormegoszlás adatai közül talán érdeklődésre tart számot, hogy Rio de Janeiroban találjuk a száz évnél idősebb korúak legnagyobb adatát. Itt 1920-ban 189 volt a száz éven felüliek száma, ezek közül 137 nő volt. Általában megfigyelhetjük, hogy ezt a magas kort túlnyomóan a nők érik el. (Kivétel Berlin: 7 száz éven felüli lakosa mind férfi.) Legtöbb száz éven felüli ember számoltatott továbbá Varsóban: 53 (ebből 33 nő), Buenos Airesben: 40 (ebből 30 nő), Bukarestben: 36 (ebből 26 nő), Szófiában: 30 (ebből 21 nő), Csikágóban: 25

¹⁾ M. Stat. Szemle 1928. 2. sz. 252. és köv. lap.

(ebből 20 nő). A mammut népességű Londonban csupán 16 száz éven felüli egyént számoltak, köztük 10 nőt. Budapesten 1910-ben csak 11 ember érte el a száz évet, akik közül csak 1 tartozott a férfinemhez. 1920-ban ugyancsak 11 volt a számuk, 9 közülük nő volt. 1925-re a száz évet meghaladottak száma leapadt 3-ra (közülük 2 volt nő). Számos nagyváros van, amelyben a századik életévet egyetlen lakos sem érte el. A nagyobb kultúrájú városokban általában aránylag ritkábban találkozunk ily magas korral, ami bizonyára nemcsak a kultúrának az életkorra gyakorolt kedvezőtlen hatásából magyarázható, hanem abból is, hogy a százéves korbevallás néha írástudatlanság vagy a műveltség hiányának következménye.

A családi állapotra vonatkozó adatok közt találva, megállapíthatjuk, hogy a nőtlenek és hajadonok magas arányszáma általában jellemző a nagyvárosok népszétételére. Általános jelenség az is, hogy a férfiak sorában nagyobb a házasságban nem élők aránya, mint a nőknél. Az idevonatkozó táblázatban előforduló legmagasabb adat Rio de Janeiroé, ahol 1906-ban a férfinemen lévők közül 69·3% volt nőtlen. A nők közül már csak 62·4% volt hajadon. E viszonyok az említett városban 1920-ig csak kismértékben csökkennek. Magas arányszámokat találunk még Buenos Airesben, Stockholmban, Helsingforsban, amelyekben a nőtlen férfiak száma 65% körül mozgott a háború előtt; a háború után az arányszámok azonban a 60-at kevésbé haladták meg. A másik szélsőséget — a házasságban élők magas arányát — látjuk Bombayban, ahol a hajadonok aránya 1911-ben csak 28·5%, 1921-ben 29·7% volt. Ugyanitt a nőtlen férfiak aránya 37%. Igen jó Los Angeles arányszáma is, különösen a nőknél: 39·4% (férfiaknál 47·3%). Budapest arányszámait itt is közepesek és csökkenést mutatnak a háborúelőtti állapottal szemben. 1910-ben ugyanis a férfiak 61·3%-a volt nőtlen, míg 1920-ban csak 55·1%-a. A nők körében a hajadonok aránya 55·5%-ról 50·5%-ra esett le.

A családi állapotra vonatkozó adatok közül megemlítjük még, hogy az elvált nők arányszáma Genfben a legmagasabb, ahol a nők 3%-a szerepel az elváltak rovatában. Budapesten 1910-ben az elváltak aránya nőknél 0·9% volt, amely arányszám 1920-ban 1·3%-ra emelkedett. Az elvált férfiak aránya 1910-ben csak 0·4%, 1920-ban 0·6% volt.

A könyv ebben a részében bővebb adatokat találunk még a népesség születési hely, nemzetiség, állampolgárság, vallás, műveltség és foglalkozás szerinti megoszlásáról, valamint a népsűrűségről. Ezek közül csupán az írni-olvasni tudás és népsűrűség néhány adatát mutatjuk be.

Az analfabéták arányszáma a legnagyobb az ismert adatú nagyvárosok közül Teheránban: 82·17%, csupán a nőknél 90·41%. Kairóban, ahol az 5 éven

felüli nők közül 1907-ben 90·56% volt írástudatlan, ez az arányszám 1917-ig az említett korú nők körében 86·60%-ra javult. Az 5 éven felüli férfi- és nőnépességben együtt az analfabétizmus 74·76%-os volt. Alexandriában az analfabétizmus csaknem olyan nagy mértékű, mint Kairóban. Bombayban hasonlóan kedvezőtlen arányszámokkal találkozunk: az 5 éven felüli népességben az arányszám 74·38%-os, csupán a nőknél 84·47%-os. Magas arányszámok még az egész népességre vonatkoztatva: Kiev (1897): 44·62%, nőknél 54·16%, Valencia: 33·29%, ami 1920-as adat, de 10 évvel korábban a nők fele írástudatlan volt. Alacsony az arányszám Prágában, ahol a 7 éven felüli népességben csak 0·64% az analfabéta, csupán a férfiaknál 0·31%. Budapesten a 6 éven felüli népességből 4·76% nem tud írni-olvasni. A férfiaknál 3·25%, a nőknél 6·05% az arányszám, tehát a nők analfabétizmusa közel kétszerese a férfiakénak.

A népsűrűségi adatokat szolgáltatott városok között a legnagyobb Párizs adata, ahol 1 hektár területen 333 lakos él. Nagy még London és Osló népsűrűsége: mind a kettőben 152 lakos hektáronként. Budapesten a népsűrűség hektáronkénti arányszáma 50.

A könyv ötödik része a népmozgalmi adatok gyűjteménye.

A házasságkötések arányszámának vizsgálatánál a háború utáni kiugrás a legtöbb hadviselő ország nagyvárosaiban észlelhető. Maximális adatot találunk Leningradban, ahol 1920-ban ezer egyén közül 27·7 kötött házasságot. Igen alacsony arányszámokkal főleg a háború alatt találkozunk. Így Bukarestben: 1917-ben csak 2·3 (!), újabban 6·0, Szófiában 1916-ban 3·0, Antwerpenben 1915-ben 3·1. Az olasz városok szintén gyenge arányszámokkal szerepelnek. Milánóban 1916-ban az arányszám csak 3·3 volt, ugyanekkor Turinban 3·4. A legtöbb olasz város házasságkötési aránya újabban is csak 6—7 körül van. Budapesten az arány 10 körül mozog, a kömmün évében, 1919-ben 24·0-re ugrott ki.

Az elveszületések ezer lélekre eső arányának szélső adatai szintén háborús hatásokat tükröznek. Európán kívül 50-en felüli arányszámok is fordulnak elő, míg Európában 30-on felüli arányszámok is inkább csak a háború előtti s közvetlenül utána következő években tűnnek elő. Maximális arányszámok: Alexandria 52·5 (1923), Kairó 52·3 (1923). A két egyiptomi város arányszáma a többi években is 40—50 körül ingadozik. Amerikában is sűrű a 30 körüli arány. Montreal 1914-es adata 42·3. Minimális Antwerpen háborús adata: 6·7 (1918). 10-en aluli arányszám fordul elő még Brüsszelben, Prágában, Hamburgban, Párizsban és Rigában, valamennyi a háború idején és Berlinben (9·9) 1923-ban. Budapesten a háború előtti 24—25-ös aránya

háború alatt 15-re esik vissza, a háború után újból felemelkedik 22·4-ig, majd 17—18-ban állapodik meg.

A törvénytelen születések száma igen alacsony Amerika, Anglia és Hollandia városaiban. Cleveland 1918. évi minimális adata szerint tízezer élveszülöttből csak 110 volt törvénytelen gyermek. Túlsó végletként az arányszám néhol a 3000-et is meghaladja (München, Stockholm, Párizs). Budapesten, ahol a háború előtt és alatt 2.600—2.700 volt az arány, újabban a 2.000-et sem haladja meg.

A halálzási arányszámnak az utolsó két évtizedre vonatkozó adatai sorában csak elvétve találkozunk ezer lélekre 10 halálzásnál alacsonyabb adattal. Ilyen arányszámot állandóan (1911—1926) mutató város nem is akad. Megközelíti azonban ezt az állapotot az újjeländi Wellington, ahol 1920 kivételével valamennyi évben 10-en alul volt az arányszám. Ebben a városban találkozunk a 7·6-es, minimális halálzási arányszámmal is. Kevés évben haladja meg a 10-et az ausztráliai Sidney halandósági aránya is. A 10-en aluli arányszámok is csaknem kivétel nélkül csak néhány tizedessel maradnak 10-en alul. Legjobbak a halálzási viszonyok az említett városok után a hollandi városokban. Rotterdam, Hága és Amszterdam halálzási arányszáma az utolsó években állandóan 10-en alul van s Rotterdamban és Hágában 8 körül mozgó aránnyal is találkozunk. 10-en aluli arány fordul elő még egyes német városokban s Antwerpenben, Bernben, Zürichben, Milwaukeeben és Melbournében. A maximális arány szempontjából futva végig a könyv adatain, általában megállapítható, hogy ezer lélekre 30 az a felső határ, amelyet a halálzási arány ritkán halad meg. Háborús és forradalmi okozatképen azonban ennél magasabb arányszámok is adódnak, különösen a katonaságot s a városban levő idegeneket is felölelő arányszámokban. Legjobban kiütözik e szempontból Leningrad 1919. évi 76·9-es halálzási arányszáma. Ugyanitt 1920-ban 50·6, 1918-ban 46·7 volt az arány. Rigában 1919-ben 64·5-es arány fordult elő, az előző két évben is 40 körül volt. Kievben 1920-ban 58·1, Odesszában ugyanekkor 57·8-as halálzási aránnyal találkozunk. 45-ös arányszáma Moszkvának és Varsónak is volt. E háborús hatások szülte maximumoktól eltekintve, állandóan a legkedvezőtlenebb halálzási adatokat tünteti fel Kairó és Bombay. Kairóban az ismertett évek mindegyikében 30-on felül volt az arányszám, 1918-ban pedig az 50-et is meghaladta. Bombay halálzási arányszámai sorában 45·6 a legmagasabb. Budapesten 1911 óta 1918-ban volt a legmagasabb a halálzási arányszáma, amikor a katonaságot is beleértve, 30·8 volt. Az utolsó évek adata 13 körül van, a nem budapesti lakosokat beleértve, 16 körül.

A városok természetes szaporodásának adatainak tanulmányozása arra a konklúzióra juttat, hogy a városok népessége természetes szaporodás útján igen csekély mértékben növekszik; a nagymérvű bevándorlás az, ami a nagyvárosok népességét duzzasztja. A természetes szaporodás — a születések és halálzáások különbözete — sok nagyvárosban még most is mínuszt mutat. Annál természetesebb, hogy a negatív szaporodási arányszám rendszeres kísérője a háborús éveknek, különösen az 1918. évnek, az orosz forradalmi területen pedig még inkább az 1919. évnek. Leningrádban, mint maximum, 1919-ben —63·2 volt a szaporodás, helyesebben az ezer lélekre eső népességfogyás. Nagy fogyási arányszám Rigáé: —53·5 az 1919. évben, de az előző két évben is —30 körül. Prágában, ahol 1911 óta csaknem mindig negatív az arányszám, 1918-ban —34·9, 1917-ben —30·7, Bombaynak állandóan negatív szaporodási arányszáma 1921-ben —29·3. Igen rossz adatok továbbá: Moszkva —28·1 (1919), Varsó —26·9 (1917), Firenze —25·8 (1918), Brüsszel —22·0 (1918). 1918-ban több olasz és német város mutat —15 körüli arányt s Budapestnek is —15·6 az 1918-as arányszáma. A legjobb szaporodási arányszámok közül idézzük Alexandriáét: 22·6 (1922), Montreálét 20·1 (1914) és Rotterdámét: közel 20 (1913 körül).

Az Évkönyv részletesen tárgyalja még a népmozgalmi részben a halálzáásokat korcsoportok szerint, a halálkokokat és a lakóhelyváltoztatásokat.

E. D. dr.

G. Darmois: *Statistique mathématique.*

Gaston Doin et Cie. Paris, 1928. VII + 363 l. — pages.

Röviddel Jordan Károlynak, kiváló matematikusnak Párisban megjelent nagyszerű kézikönyve után hagyja el G. Darmoisnak hasonló tárgyú munkája a francia sajtót. A könyvhöz Huber Mihály a francia statisztika hivatal főigazgatója írt előszót, melynek mélyenszántó szellemes gondolatmenetében ismertetjük Darmois művét.

Az újabb keletű gazdaságstatisztikai kutatásoknál a matematika szerepe mindinkább előtérbe nyomul. Az utolsó pár évtizedben, különösen Pearson Károly munkálatai óta, az alkalmazott matematika ebben az ágában igen figyelemreméltó fejlődés tapasztalható, ami az idevágó irodalom termékenységeben is kifejezésre jut. Tudjuk, hogy a matematikai statisztika intenzívebb művelésére és általánosabb alkalmazására az angol-amerikai iskolának a konjunktúrakutatással kapcsolatos munkálatai adták az első erősebb impulzust. Az az irányzat, mely a statisztikai kutatás terén a matematikának egyre nagyobb tért kíván juttatni, a háború után csaknem minden országban jelentősen megerősödött. Kétség-

telen azonban, hogy mint minden új irányzatnak, úgy ennek is megvannak a maga sajátos túlzásai, melyek a statisztikai kutatás terén a matematika határainak és lehetőségeinek félreismeréséből származnak. Az eredmények nem mindig az eszköztől függenek, hanem az alapul vett anyag minőségétől s az eszköz helyes alkalmazásától. A matematikai dedukciók exaktságától félrevezetve, a kutató gyakran hajlandó valamely teoretikus eredménynek feltétlen és általános érvényt tulajdonítani, holott a valóságban ez az érvény a probléma feltételeitől, az adatok minőségétől stb. függ. Egy közkeletű mondással élve: a matematikai statisztika nem automatikus készülék, mely, ha a megfigyelendő anyagot megkapja, azonnal szállítja is a probléma megoldását. A statisztikában, mint minden tudományos kutatásban a legfontosabb, a legkipróbáltabb módszereket is csak alapos megfontoltsággal lehet alkalmazni. A módszereket változtatni, sőt elhanyagolni kell, ha a tárgyalt kérdés természetéhez nem simulnak; a teoretikus eredményeket lépten-nyomon a tényekkel kell összehasonlítani, hogy meggyőződést szerezhessünk, hogy valamely elhanyagolt vagy esetleg helytelenül alkalmazott hipotézis nem változtatta-e meg azokat a feltételeket, melyek mellett az alkalmazott módszer helyes volt. Ez az óvatosság a statisztikában sokkal inkább nélkülözhetetlen, mint az alkalmazott matematika bármely egyéb ágában. A matematikai statisztikával foglalkozó munka helyesen tehát csak akkor fogja fel a célját, ha nem matematikai teóriákat fejteget — amelyeknek ily formában a statisztikus sok hasznát nem látja, — hanem ha a kutató rendelkezésére bocsátja a legbiztosabb és legkényelmesebb módszereket, az összegyűjtött és rendezett számtömegek analiziséhez. Ezt a feladatot nagyon ügyesen oldotta meg G. Darmois szóbanforgó munkája. A matematikai statisztika legfontosabb alapvető kérdéseit világosan, példákkal illusztrálva tárgyalja, gondosan ügyel azonban arra, hogy a valósággal az érintkezést el ne veszítse. A matematikai statisztika módszere általában, mint a valószínűségszámítás közvetlen alkalmazása jelentkezik. Miután azonban a statisztika, mint a megfigyelésen alapuló tudományok általában, 2 részre oszlik: a megfigyelt tények 1. anyagi és 2. logikai rendezésére (az utóbbi az okok, illetve törvények keresése céljából), különbséget kell tenni azok között a statisztikai problémák között, melyek nem függenek a valószínűség fogalmától s azok között, melyek e nélkül nem vizsgálhatók. A valószínűségi elmélet csak a 2. részre nyer alkalmazást, míg az első rész a frekvencia (gyakoriság) fogalmából kiindulva is vizsgálható. Igaz, hogy az utóbbi esetben alkalmazott módszerek igen erős analógiát mutatnak a valószínűségszámítási módszerekkel: a statisztikai sor megoszlásának vizsgálata ugyanolyan eljárásokat igényel, mint egy valószínű-

ségi törvény vizsgálata. Itt is, ott is átlagokat, eltéréseket számítunk. De a statisztikai gyakoriságok esetében mindezek a folyamatok függetlenek a valószínűség fogalmától.

A statisztikai eredmények logikai rendezésénél és az okok kutatásánál már a valószínűség fogalmával való operálás nyomul előtérbe. Igen gyakran a tények numerikus megfigyelése által felderített szabályszerűség a különböző befolyások egyetemének tulajdonítható. Ily esetekben a kutató nem zárkozhatik el annak a vizsgálatától, hogy az összeségnek egy részén tett megfigyelések milyen valószínűséggel alkalmazódnak az összeségre, mily jelentőséget lehet tulajdonítani a multban eszközölt megállapítások jövőbeni érvényének.

Darmois könyvének nagyobbik része *Bernouilli* és *Poisson* elméletének ismertetésével foglalkozik, amit e tételek statisztikai alkalmazásának kiváló jelentősége indokol. Külön kiterjeszkedik e részben az idevágó újabb elméletek (főleg *Tchebischef* tételének) kifejtésére. Könyvének további fejezeteiben az egyszerű statisztikai sorok (illetőleg egy tulajdonság szerinti megoszlás) analizisével foglalkozik. E rész *Poisson*, *Lexis*, *de Borel* stb. sémáira terjeszkedik ki főleg. Utolsó fejezetében az összetett sorok (illetőleg több tulajdonság szerinti megoszlás) problémáit vizsgálja. E részben nagy figyelmet fordít a korreláció fogalmának vizsgálatára s *Galton* és *Pearson* idevágó kutatásainak ismertetése mellett szerző egyéni vizsgálódásainak újabb eredményeit is bemutatja. Bizonyos, hogy az idevonatkozó elméletek még nem nyertek végleges alakot s az újabb kutatásokra még sok feladat vár. Kétségtelen azonban, hogy már eddig is komoly fejlődés mutatkozik nemcsak az eredmények tökéletesítésében, hanem az alapfogalmak tisztázásában is.

Az utolsó fejezetet a szerző két vagy több statisztikai sor — leginkább olyan sorok, melyek két jelenség időbeli alakulását reprezentálják — összehasonlítására ajánlott megoldások kritikai ismertetésének szánja. Itt a probléma annak a vizsgálatában áll, hogy ezek között a mozgások között van-e többé-kevésbé szoros összefüggés. A pozitív eredmény még nem mindig bizonyítja, hogy a két jelenség között direkt kapcsolat van. Számos esetet lehetne felsorolni, ahol nyilvánvalóan egymástól független jelenségek mozgása közt tökéletes hasonlóság van. A sorok összehasonlításának eredménye csupán az összefüggés lehetőségét mutatja, melynek fennforgását és természetét a statisztika nem állapíthatja meg, hanem csak a közvetlen kutatások tisztázhatják.

Érdekes fejtegetéseinek eredményeképpen szerző arra a konklúzióra jut, hogy a matematika a statisztikai kutatásoknak igen értékes segítséget nyújt s az alkalmazott módszerek tökéletesítése fontos feladat.

Ügyelni kell azonban arra, hogy az eszköz tökéletesítése hasznára váljék a kutatásnak s ne legyen csak terméketlen mechanikai tökéletesítés. A statisztikát nem szabad úgy tekinteni, mint amely csak a matematikába s a valószínűségszámításba olvasztottan jelentkezik. A valóságot nem lehet kényszeríteni egyszerű sémákba, vagy arra, hogy egyszer

felállított néhány elvnek engedelmessékedjék. „A matematika e téren hatalmas segítőtárs, amelynek azonban nem szabad sohasem rabszolgájává válni“. Ez a mondás érdekesen jellemzi szerző alapfelfogását és a könyvön végigvonuló gondolkodásmódját, mely élvezetes stílusban megírt munkájának külön értéke.

H. S. dr.

A M. kir. Közp. Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office central royal hongrois de statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. (*Publications d'intérêt international et de théorie générale.*) — *Bulletin de l'Institut international de statistique.* XXXIII/2. Le Caire.

Mémoire sur le commerce international et sur les balances des paiements, 1913/1927. I. Aperçu général du commerce mondial et balances des paiements. Société des Nations. Genève.

The Europa year-book, 1929. An annual survey of economic and social conditions. A directory of the League of Nations and of international societies. A European who's who in politics, trade, science, art literature. London.

Annuaire international de législation agricole, 1927. Institut international d'agriculture. Roma.

La liberté syndicale. IV. Italie, Espagne, Portugal, Grèce, Royaume des Serbes, Croates et Slovènes, Bulgarie, Roumanie. Bureau international du travail. Genève (Études et documents. A/31.)

Travail forcé. Rapport et projet de questionnaire. Conférence internationale du travail. 12. Session 1929. Bureau international du travail. Genève.

Handbuch des öffentlichen Lebens. Staat, Politik, Wirtschaft, Verkehr, Kirche, Presse, Bildungswesen, Gemeinwesen, Verbände, Ausland, Statistik. 5. Ausgabe des Politischen Almanachs. Leipzig. 1929.

Pallag, Dr. Carl Hanns: Der Weltluftverkehr. Seine Entwicklung, Geographie und wirtschaftliche Bedeutung. Leipzig, 1929.

Lorenz, Dr. Charlotte: Der Großhandelspreisindex in der Wirtschaftspraxis und Wirtschaftstheorie. Jena. 1928.

Steinbach, Dr. Fr.: Studien zur westdeutschen Stammes- und Volksgeschichte. Jena. 1926. (Schriften des Instituts für Grenz- und Auslandsdeutschtum an der Universität Marburg. 5.)

Cseh-Szlovákia. (*Tchéco-Slovaquie.*) — *Öffentliches Armenwesen in der Tschechoslovakischen Republik.* 1921. Statistisches Staatsamt. Prag (Czechoslovakische Statistik 19.)

Winter, Dr. Eduard: Die Deutschen in der Slowakei und in Karpathorussland. 1926. Münster in Westfalen. (Deutschtum und Ausland. 1.)

Fau-el, Dr. Erich: Das Zipser Deutschum. Geschichte und Geschehnisse einer deutschen Sprachinsel

im Zeitalter des Nationalismus. Jena. 1927. (Schriften des Instituts für Grenz- und Auslandsdeutschtum an der Universität Marburg. 6.)

Németbirodalom. (*Allemagne.*) — *Gesetz über die Statistik des Warenverkehrs mit dem Ausland vom 27. März 1928, nebst Ausführungsverordnung vom 9. August 1928 und Dienstvorschriften vom 25. September 1928.* Statistisches Reichsamt. Berlin.

Die Seeschifffahrt im Jahre 1927. Statistisches Reichsamt. Berlin. (Statistik des Deutschen Reichs. 352.)

Statistik der Vermögensteuerveranlagung, 1925. Statistisches Reichsamt. Berlin. (Statistik des Deutschen Reichs. 357.)

Die Güterbewegung auf deutschen Eisenbahnen, 1927. Statistisches Reichsamt. Berlin. (Statistik des Deutschen Reichs. 355.)

Die Verbreitung von Tierseuchen und die Ergebnisse der Fleischschau, 1926. Statistisches Reichsamt. Berlin. (Statistik des Deutschen Reichs. 358.)

Die Geburten, Eheschließungen, Sterbefälle und Ehescheidungen im Freistaat Preussen, 1927. Preussische statistische Landesamt. Berlin. (Preussische Statistik. 294.)

Statistisches Jahrbuch für den Freistaat Sachsen 1927/1928. Sächsisches statistisches Landesamt. Dresden.

Wohnungszählung und Wohnungsbau in Baden. Badisches Statistisches Landesamt. Karlsruhe. 1928.

Das Gewerbe im Volksstaat Hessen dargestellt insbesondere nach dem Ergebnissen der gewerblichen Betriebszählung, 1925. Zentralstelle für die Landesstatistik. Darmstadt.

Hamburgs Handel und Schifffahrt, 1927. Handelsstatistisches Amt. Hamburg.

Die Verwaltung der Stadt Dresden, 1927. Statistisches Amt. Dresden.

Svájc. (*Suisse.*) — *Statistik der Nationalratswahlen 1919, 1922, 1925 und 1928.* Eidgenössisches statistisches Bureau. Bern. (Schweizerische statistische Mitteilungen. XI/1.)

Dreissigster Jahresbericht des leitenden Ausschusses des schweizerischen Bauernverbandes und des schweizerischen Bauernsekretariates, 1927. (Mitteilungen des schweizerischen Bauernsekretariates. 89.)

Folyóiratszemle.

Revue.

- Allgemeines Statistisches Archiv* (18. köt. 3. f., Jena 1928, ném.). — Achner L.: A képesítéshez kötött munka díjazása a háború előtt és után. — Ricci U.: A búzakészlet statisztikája. — Bonne A.: A bevándorlás hatása az élelmiszerárakra Palesztinában. — Zizek F.: A hasonlóság, homogenitás és egyenértékűség a statisztikában. — Winkler W.: A statisztikai „lényegforma“ (Wesensform). — Földes B.: Luigi Bodio. — Philippsthal H.: Az izraeliták Németországban. — Kamm W.: Miniszter és hivatás. — Schmolders G.: A finn prohibíció-statisztika. — Fehlinger H.: Nagybritannia külkereskedelme 1922—1926-ban. — Zanten J. H. és Rikkert J. A.: Az amszterdami lakás- és háztartásszámlálás 1925-ben. — Morgenroth W.: A városi statisztikusok 1928-i konferenciája.
- Archiv für Soziale Hygiene und Demographie* (3. köt. 6. f., Berlin-Charlottenburg 1928, ném.). — Rott F.: A korai halandóság. — Hausteil H.: Nemzetközi statisztikai adatok a nemibetegségekről. — Stein W.: A freiburgi népiskolai tanulók nagysága és súlya. — Gens A.: A művi elvetelés mint szociális és környezeti jelenség. — Gargas S.: Törvénytelen gyermekek Hollandiában. — Dobbernack W.: A német társadalmi biztosítás pénzügyi fejlődése.
- Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik* (61. köt. 1. f., Tübingen 1929, ném.). — Black J. D.: Az Egyesült Államok mezőgazdaságának fejlődési tendenciája a háború után. — Woytinsky W.: Élelmiszerárak, foglalkoztatottsági fok és kriminalitás. — Speier H.: Lassalle történetfilozófiája. — Koch A.: Munkásmemoárok, mint szociológiai ismeretforrások.
- Bulletin de la Statistique générale de la France* (18. köt. 1. f., Páris 1928, fr.). — Az 1927-i török népszámlálás. — Németország főbb iparágainak termelési statisztikája. — Páris lakásstatisztikája az 1926-i számlálás szerint. — Dessirier I.: A különböző országok ipari és mezőgazdasági termelésének összehasonlító indexei 1870-től 1928-ig.
- Commerce Reports*, (1928. 48. sz. Washington, ang.). — A francia költségelőirányzat 1929-re. — A repülésügy fejlődése Latin-Amerikában. — A finn államvasutak helyzete. — Fonálbehozatal és kivitel az Egyesült Államokban. — Mozcóképek drótnélküli átvitele. — Szardiniakereskedeleme 1927-ben és 1928-ban. — Az olasz gépipar kilátásai. — (49. sz.) — Az angol kormány exporthitelrendszerének sikere. — Az 1928. évi Nemzetközi Távírókonferencia Brüsszelben. — A repülésügy fejlődése Latin-Amerikában. — A budapesti szabad kikötő megnyitása. — Olaszország külkereskedelme vegyipari termékekben 1928 első felében. — Német külkereskedeleme ipari gépekben. — A hydroelektromosság Marokkóban. — A filmgyártás fejlődése Ausztriában, Németországban és Nagy-Britanniában. — (50. sz.). — A belga költségelőirányzat 1929-re. — Tien-Cin mint kereskedelmi gócpont. — A világ országútjai. — A spanyol pénzügyek konszolidálódása. — Az új német repülőgépek. — Nagy-Britannia növekvő részvétele Németország külföldi kölcsöneiben. — Az olasz országutak javítása. — Az új lengyel szabadalmi és védjegy törvény. — Az olasz pneumatikkereskedeleme. — Az Egyesült Államok mandulatermelése és kereskedelme. — A lengyel vas- és acélkereskedeleme. — A német bányászati termelés. — A belga üvegipar fejlődése. — A filmügy újabb szabályozás előtt Németországban. — (51. sz.). — Az Ir szabad állam kedvező gazdasági fejlődése 1928-ban. — Új társulási törvény Hollandiában. — Szumatra kereskedelmi helyzete. — A walesi Mumbles-vasút elektrifikálása. — Németország növekvő ipari gépbehozatala. — Az Egyesült Államok vegyipari termékeinek piacai. — (52. sz.). — A kínai ipari forradalom fejlődése. — A kettős megadóztatás kérdése. — A perui ipar jelenlegi helyzete. — A lengyel léghajózás fejlődése. — A sójabab a világkereskedelemben. — A japán filmtermelés. — Az angol szénbányászat helyzete. — A motorhajtó anyagok fogyasztása Németországban. — Pneumatik-világtermelés. — (53. sz.). — Az utolsó üzleti év a Távolsó Keleten. — Javuló gazdasági helyzet az Angol-Egyiptomi Szudánban. — Belgium haladása az utolsó évben. — A takarékbetétek növekedése Hollandiában. — Nagy-Britannia külkereskedelme ipari gépekben. — Francia Indokína gumitermelése. — Az élelmezés és kereskedelem kérdése Haithiban. — Az indiai szövőipar termelése. — A japán széntermelés csökkenése. — A svájci óraipar. — (1929. 1. sz.). — A jelenlegi gazdasági irányzatok Latin-Amerikában. — Nyomott gazdasági helyzet Magyarországon. — Az „isothermos“ csapágyak kiterjedt alkalmazása a vasútnál. — Az Egyesült Államok dohányexportjának fejlődése. — Traktorok vásárlása Romániában. — A belga üvegipar. — Az angol ipari termelés.
- Deutsches Statistisches Zentralblatt* (1-2. sz., Lipcse 1929, ném.). — Burkhardt F.: A halandósági táblák felállításának módszertani kérdései vonatkozásban az 1925-i német népszámlálással.
- European Economic and Political Survey* (4. köt. 3-4. sz. Párizs 1928., ang.). — A Szovjet koncessziópolitikája. — A szovjetsajtó. — (5. sz.). — Bulgária stabilizálódása. — Németország külpolitikája. — (6-7. sz.). — A Szovjet külpolitikája. — A portugál gyarmati törvényhozás.

Journal de la Société de Statistique de Paris (69. évf. 11. sz., Párizs 1928., fr.). — *Rouilleau G.*: Az ércpénzforgalom új jelenségei Franciaországban. — *Bunle H.*: Demografiai krónika. — (12. sz.). — *Sauvy A.*: A francia népesség 1956-ig. — *Horn E.*: Magyar Statisztikai Évkönyv. — *Rouilleau G.*: A vert aranypénz forgalma Franciaországban 1926 óta.

Journal of the American Statistical Association (23. köt. 164. sz., New-York, ang.). — *Monk T. A.* és *Jeter H. R.*: A chicagói kerület lakosságának logaritmikus görbéje és alakulásának előreszámítása. — *Carrole M. R.*: A német szociális statisztika terén történt javulás. — *Kuznet S.*: Az idősorok analízise. — *Camp C. C.*: Adalékok és kamatláb számításához és az építő- és hiteligylet statisztikai vizsgálata. — *Powers L.*: A vagyon és tulajdon egyenlőtlen megoszlásának tényezői és azok befolyásának mértéke. — (*Függelék*). — Az Amerikai Statisztikai Társaság volt elnökei, alapszabályai, a tagok névjegyzéke és a kiadvány eddig megjelent füzetek tartalomjegyzéke.

Közgazdasági Értesítő (24. évf. 4. sz., Budapest 1929, m.). — Gazdasági viszonyok az Amerikai Egyesült Államokban. — (5. sz.). — Racionálási törekvések a gépkocsigyártás terén. — (6. sz.). — Magyarország széntermelése, szállítása, kivitele és behozatala. Adatok az ország szénforgalmáról az 1928. évben. — Racionálási törekvések a gépkocsigyártás terén. — Néhány adat Hollandia gazdasági viszonyairól. — Palesztina külkereskedelme. — (7. sz.). — Bolgár gazdasági viszonyok. — *Dalmady Ö.*: A vasúti beruházások. — A spanyol vajpiac. — Lengyel gazdasági viszonyok. — A magyar köt-szövőipar 1928. évi eredményei. — (8. sz.). — A németalföldi vajpiac. — A török szőnyegipar. — (9. sz.). — Kiviteli lehetőségek Bulgária felé. — Cseh-Szlovákia gazdasági helyzete.

L'Égypte Contemporaine (19. évf. 110. sz., Kairo 1928, ang.-fr.). — *Betwich N.*: A szövetségi mozgalom Palesztinában. — *Krichewsky M. S.*: Demografiai tanulmány és az egyiptomi statisztika kívánságai. — *Meyer G.*: Műszaki oktatás és foglalkozás, választási orientálás. — *Clayton Hartley H.*: Textilgyárak létesítésének kilátásai Egyiptomban.

Magyar Gazdák Szemléje (34. évf. 2. sz., Budapest 1929, m.). — *Gesztelyi Nagy L.*: A német mezőgazdasági kamarák statisztikai tevékenysége. — *Haydu Gy.*: A svéd gyufatröszt. — Flóadások a búzapolról.

Magyar Kisebbség (8. évf. 3. sz., Lugos 1929, m.). — *Nagy J.*: A romániai magyarnyelvű oktatásügy első tíz éve 1918-1928-ig. — *Fritz L.*: Erdély, Bánság és a kapcsolt részek felekezeti statisztikája. — (4. sz.). — *Nagy J.*: Az európai ki-

sebbségi intézetek. — A romániai magyarnyelvű oktatásügy első tíz éve 1918-1928-ig. *Fritz L.*: Erdély, Bánság és a kapcsolt részek felekezeti statisztikája. — (5. sz.). A romániai magyarnyelvű oktatásügy első tíz éve. 1918-1928-ig. — *Fritz L.*: Erdély, Bánság és a kapcsolt részek felekezeti statisztikája.

Magyar Közgazdaság (1. évf. 9. sz., Budapest 1928, m.). — *Liefmann R.*: Nemzetközi kartellek és azok szabályozása. — *Székács A.*: Az állam beleavatkozása a kartellekbe és trösztökbe. — *Stein E.*: A pénzintézetek kartellje. — *Meszlény A.*: A kartellügy törvényhozási szabályozása Magyarországon. — *Bródy B.*: A kartellek jogi szabályozása Németországban és Ausztriában. — *Faragó L.*: Kartellek, trösztök és a munkásosztály. — A svéd gyufatröszt. — (10. sz.). — *Atlasz M.*: Állami kivitelfejlesztő intézetek. — *Czenner J.*: Az idegenforgalom és propaganda helyzete a nemzetgazdaságban. — (11. sz.). — *Sturrock H. N.*: Nagy-Britannia állami szervezete a kivitel előmozdítására. — *Glaser G.*: A cukorrépatermelés jövedelmezősége szembeállítva a cukorgyártással. — *Czenner J.*: A külföld idegenforgalmi és propagandaviszonyai.

Nation und Staat (2. évf. 5. f., Bécs 1929, ném.). — *Scheuner U.*: A belga nyelvjogi törvényhozás. — *Molnár A.*: A szatmári kérdés a magyar nyelvismereti statisztika tükrében. — (6. f.). — *Aschenbrenner V.*: Csehek és szlovákok. — *Klein G. A.*: A németiség gazdasági kérdései Romániában.

Revue de l'Institut de Sociologie (8. évf. 4. sz., Brüsszel 1928, fr.). — *Descamps P.*: Primitív szociális állapotokra vonatkozó kutatások. — *Rignano E.*: A szociológia, módszerei és törvényei.

Revue internationale contre l'alcoolisme (36. évf. 6. sz., Lausanne 1928, fr.-ném.-ang.). — *Bandel R.*: A specifikus férfihasználtság mint az alkoholizmus mértéke és az Egyesült Államok alkoholtilalmának hatásai. — *Hercod R.*: Az alkoholizmus a Népszövetség fennhatósága alá tartozó területeken.

Revue internationale du travail (19. köt. 1. sz., Genf 1929, fr.). — *Vartez L.*: A vándormozgalom problémái és az 1928-i havanai konferencia. — *Artus J.*: Az újságírók munkahelyzetéről és életéről. — *Hersch L.*: A munkanélküliség szezonális ingadozásai néhány európai ország építőiparában. — *Chan C. S.*: A szociális törvényhozás fejlődése Kínában a nemzeti kormányzás alatt. — A munkabérek hullámozása Magyarországon és Cseh-Szlovákiában. — (2. sz.). — *Foenander O.*: Az új ausztráliai békeltetési és a választott bírói ítélkezéssel szembeni törvény. — *Richardson J. H.*: A gazdasági előrelátás az Egyesült Államokban. A módszer alkalmazása néhány vállalatra. — *Ayusawa J. F.*: A nők alkalmazása Japán iparában. — *Hersch*

L.: A munkanélküliség szezonális ingadozásai néhány európai ország építőiparában. — Az Egyesült Államok munkaügyi törvényhozásának hatásai a nők alkalmazására. — A munkabérek hullámozása különböző országokban (Egyesült Államok).

Schmollers Jahrbuch (53. évf. 1. f., München-Lipcse 1929, ném.). — *Klezl F.*: Svájc és Ausztria. (Gazdaságpolitikai párhuzam.) — *Schmitt K.*: A fasiszta állam lényege és jövője.

Sociale Praxis (38. évf. 1. f., Berlin-Jéna 1929, ném.). — A newyorki tőzsde perszonalpolitikája. — *Wunderlich F.*: A quákerek az iparban. — (5. f.). — *Wilken F.*: A munkanélküliség és a kapitalizmus jövője. — (6. f.). — *Wilken F.*: A munkanélküliség és a kapitalizmus jövője. — *Meyer zu Schwabedissen F.*: Szociális kapitalizmus. — (8. f.). — A birodalmi munkaközvetítő és munkanélküliség elleni biztosító intézet kiépítése. — *Berger*: A német munkapiac fejlődése. — Az angol munkaügyi minisztérium 1926. és 1927. évi jelentéseiből. — (9. f.). — *Briefs G.*: Amerika munkaügyi alkotmánya. — *Ritzmann F.*: Racionalizálás és munkabalesetek. — *Benjamin D.*: Baleseti veszély és baleseti biztosítás. — (10. f.). — *Rönneburg H.*: Kritikai megjegyzések a mezőgazdasági telepítés eddigi eredményeihez. — Az osztrák iparfelügyeleti jelentés az 1927. évről.

Statistische Nachrichten (7. évf. 1. sz., Bécs 1929, ném.). — Sörgyártás az 1927-28. üzemi évben. — Élelmiszer-szállítmányok a bécsi piacokon. — A bécsi ipari munkások bérvizonyai 1928 végén. — A természetes népesedési mozgalom Ausztriában 1928 első felében.

The Economist. (107. köt. 4451. sz., London 1928, ang.). — Az angol szénbányák. — Az Economist nagykereskedelmi indexszáma. — Nemzetközi értekezlet az adózás, kettős megadóztatás és adó elkerülés kérdésében. — A rézpiac helyzete. — Az ausztráliai kölcsönök. — (4.452. sz.) — Első lépés az acélipar reorganizálására. — A világ aranytermelése: Britbirodalom. — A brit és egyéb külföldi külkereskedelem. — (4.453. sz.). — A szénkereskedelem kérdései. — A világ aranytermelése: A Brit birodalmon kívüli államok. — (108. köt. 4.454. sz., 1929). — A brit értéktőzsde 1928-ban. — Az új Reichsbank negyedik éve. — Az „Economist” árindexe 1928-ban. — Biztosítási csalások. — (4.455.). — Parker Gilbert jelentése. — Az utolsó év gabonafölöslege. — Beruházási trösztök és a tengerentúl elhelyezett tőkéik. — A canadai nyomdaipar. — A motoros szállítás kérdése. — Az olajvállalatok. — (4.456. sz.). — Szabadkereskedelem és a tőke mobilitása. — Az angol elektromos ipar. — Nagy-Britannia külkereskedelme 1928-ban. — (4.457. sz.). — Kelet-Afrika jövője. — A vezető angol bankok mérlege. — A lancashirei gyapotkereskedelem. — A valuták árjegyzése 1928-ban. — A brit és

külföldi külkereskedelem helyzete. — (4.458. sz.). — Munkanélküliség és védővámok Nagy-Britanniában. — A brit gyapjúipar védelmének kérdése.

The Review of Economic Statistics (10. köt. 4. sz., Cambridge 1928, ang.). — Beszámoló az év harmadik negyedéről. — *Black J.*: Földbirtoküzemi jelentések, mint adatforrás a mezőgazdasági jövedelem számítására. — *Cole A.*: Az 1837-42. évi válság statisztikai háttere. — *Persons W. M.* és *Matthews A. M.*: Az elektromos áram termelése mint az üzletmenet élénkségének mértéke. — *Crum W. L.*: Az általános üzletmenet indexének revíziója.

Városi Szemle (14. évf. 1. sz., Budapest 1929, m.). — *Madai L.*: Városaink fejlődési körzetébe eső községi közigazgatási területek hozzácsatolásának törvényes rendezése. — *Pásztor M.*: Budapest szénfogyasztása. — *Tönnies F.*: Statisztika és szociográfia. — *Gallina F.*: Nagy-Berlin. — A statisztika szerepe az egészségvédelem szervezésében. — A csepeli kikötő. — A népszaporodás menete Olaszországban. — Az idegenforgalom Berlinben 1927-ben. — Az utcai balesetek Berlinben az 1928. év első negyedében. — A népmozgalom Berlinben 1927-ben. — Berlin szénfogyasztása 1927-ben.

Wirtschaftsdienst (14. évf. 1. f., Hamburg 1929, ném.). — *Wesemann H. O.*: Az exportkereskedelem problémája. — *Asiaticus*: Kína, a nagyhatalmak és a vámautonomia. — *Plum G.*: A porcellánipar a koncentráció után. — (2. f.). — *Brech J.*: A világ szénkrízisének megoldása. — *Rasch J.*: A távol-keleti textilipar önálló fejlődése. — *Bielitz R.*: A világ telefonhálózata és a gyengeáramipar. — A világ olajgazdasági és olajpolitikai krónikája. — (3. f.). — *Keynes J. M.*: Van-e elég arany? — *Jasny N.*: A német gabonatermés. — *Steinert H.*: A keleteurópai kivándorlás a háború után. — *Bielitz R.*: A világ telefonhálózata és a gyengeáramipar. — Az angol hajóstársaságok 1928-i zárószámadatai. — (4. f.). — *Lovednay M. A.*: A genfi gazdaságstatisztikai egyezmény. — *Friedrich A.*: A nemzetközi áramtranszport kérdései. — *Plum G.*: A német kammgarnszövő-gyárak. — (5. f.). — *Todd J. A.*: A világ pamutellátása. — *Mautner W.*: A nemzetközi parafatrösz. — *Weidenhammer R.*: Magángazdaság és előzetes költségvetés. — *Roth H.*: A kávéárak jövője. — *Rasch S.*: A bérharc a műselyemiparban. — *Feuchel L.*: A tengeri áruszállítás világpiaca 1928-ban. — (6. f.). *Keynes J. M.*: A Lancashirei Pamut Korporáció. — *Jasny N.*: A kanadai búzapool. — *Wesemann H. O.*: A pálinkamonopolium mint adóforrás. — *Asiaticus*: Amerika gazdaságpolitikája Kinában. — Hamburg kereskedelme és hajózása. — (7. f.). — *Keynes J. M.*: Az angol bankkamatláb emelkedése. — *Brech J.*: A vas világpiaca és a nyersacélkartell. — *Band-*

mann E.: Angol konjunktúrakérdések. — Roth H.: A német burgonyakivitel lehetőségei. — Plum G.: A német juta- és lenipar. — (8. f.). — Wesemann H. O.: A mezőgazdaság adóstatistikája. — Erdmann R.: A hajógyárak részesedése a vasiparban. — Larsen W.: A városi forgalmi vállalatok problémái. — A spanyol hajózás fejlődése. — (9. f.). — Krämer C.: Az 1929. költségvetési év. — Wolff S.: Franciaország gazdasági fejlődése a stabilizálás óta. — Bielitz R.: A német elektrotechnikai ipar helyzete. — (10. f.). — Todd J. A.: A világ pamutellátása. — Oberascher L.: A munkanélküliség szerkezete. — Kürbs F.: Az 1925-i vagyonadó-kivetés eredményei.

Wirtschaft und Statistik (9. évf. 2. f., Berlin 1929, ném.). — A kender- és keményrostfonás és szövés, illetve zsinergyártás és kötélverés az 1927. évben. — Az 1928. évi német termés. — A világkereskedelem 1928 harmadik negyedében. — A nagykereskedelmi árak 1928-ban. — A megélhetési költségek 1928-ban. — A munkanélküliség a külföldön. A munkabér utáni adólevonás a német nagyvárosokban 1926-ban. — A világ aranyállománya 1928 dec. 31-én. — A vállalatok 1928-ban. — A balesetbiztosítás 1927-ben. — (Melléklet) — Az egyes német országok közigazgatásának pénzügyi gazdálkodása az 1913/14. és 1925/26. költségvetési évben. (A birodalmi pénzügyi statisztika eredményei.)

Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft (86. köt. 2. f., Tübingen 1929, ném.). — Kapp W.: Államforma és újság. — Lefranc G.: A francia vasúti hálózat megalapítása. (Tanulmány az 1842. június 11-i törvényről.)

Zeitschrift für Schweizerische Statistik und Volkswirtschaft (64. évf. 4. f., Bazel 1928, ném.-fr.). — Elmer E.: A reformmozgalmak Bern kanton egyenes adóztatásában. — Scheurer F.: A svájci órásipar 1921 óta. — Gygax P.: A gazdaság- és szociálpolitikai eszmék továbbfejlődése Svájcban. — Sarasin A.: A svájci nemzeti bank és viszonya a többi bankokhoz. — Svájc iparának nemzetgazdasági jelentősége.

*

Külügyi Szemle. A Magyar Külügyi Társaság kiadásában megjelenő Külügyi Szemle, husvétii számának első tanulmánya Apponyi Albert gróf „A magyar nemzet világpolitikai helyzetéről” szóló nagyértékű előadása. A horvát kérdéstről Sarkotics István értekezik. Hantos Elemér a világgazdaság racianálizálásáról, Szász Zsombor a kisebbségi kérdéstről írt tanulmányt. A Külügyi Szemle második fele ezúttal is a teljes rovatanyagot hozza. Értékes összeállítás Magyarország Nemzetközi Szerződéseit 1920-tól, mely Danilovics Pál munkája.

◎ E G Y É B ◎

A Magyarországon megjelenő időszakai sajtótermékek újabb adatai.

Les périodiques paraissant en Hongrie.

Résumé. Suivant la revue de M. Frédéric Wünscher, „La Presse”, il paraissait, au début de 1929, 1054 périodiques en Hongrie contre 934 au commencement de 1926 où l'Office Hongrois de Statistique a fait une enquête là-dessus.

*

A Wünscher Frigyes szerkesztésében megjelenő „A Sajtó” című folyóirat a hazai időszakai sajtó 1928. és 1929. eleji állapotára vonatkozó statisztikai ismertetést közöl.¹⁾ Bár a cikk adatai magánadatgyűjtés eredményei, hitelességüket nemcsak az a szakszerűség garantálja, amellyel az adatgyűjtés végrehajtatott, hanem az a körülmény is, hogy az adatok ellenőrzésére az azok alapjául szolgáló, már előbb publikált katalógusszerű munkákból módunk nyílik.

¹⁾ „ (+) Csonkamagyarország sajtójának statisztikája”. A Sajtó, 1929. 2. szám, 76—79. lap.

Az említett folyóiratban közölt sajtóstatistikai adatok ugyanis feldolgozását képezik Wünscher: „Csonkamagyarország Sajtója” című gyűjteményeinek. E gyűjtemények első két füzeté 1928 elején jelent meg. A füzetek közül az első a budapesti, a másik pedig a vidéki sajtó termékeit ismertette. Az egy évvel később megjelent második kiadás már egy kötetben ölelte fel az országban megjelenő hírlapokat és folyóiratokat, megadva a szerkesztő és kiadó címét, telefonszámát, a lap előfizetési díját, hirdetési tarifáit, stb.

A rendelkezésre álló adatok két időpontra vonatkoznak: az 1928. és az 1929. év elejére. Az ismerettség megjegyzi, hogy az 1929. év elejére vonatkozó adatok pontosabbak, mint az egy évvel korábbiak, mert a korábbi adatgyűjtésben néhány olyan sajtótermék is szerepel, amely megjelenését már régebben beszüntette.

Hogy a Wünscher-féle adatgyűjtés, a magán-adatgyűjtésekkel mindig járó nehézségek ellenére, hű tükrét mutatja sajtóviszonyainknak, kitűnik abból is, hogy az adatok igen jól összevágának a Központi Statisztikai Hivatal 1926 elejére vonatkozó adatgyűjtésének eredményeivel. Az a szaporulat ugyanis, amely a hivatalos adatgyűjtés lefolytatása után eltelt 2, illetve 3 év alatt a sajtótermékek számában mutatkozik, elfogadhatóan megfelel annak a fejlődésnek, amely ezen idő alatt sajtókultúránkban végbement.

A Központi Statisztikai Hivatal 1926 elejére vonatkozó felvétele szerint az időszaki sajtótermékek száma 934 volt. Számuk Wünscher adatgyűjtése szerint a folyó év elejéig 1.054-re emelkedett. (Az

1928. év elején az időszaki sajtótermékek száma 6-tal több, vagyis 1.060 volt, ami azzal magyarázható, hogy, mint említettük, egyes, már korábban megszűnt újságok is kimutatattak a feldolgozásra került gyűjteményben.) Míg a Statisztikai Hivatal adatgyűjtése idején a Budapesten megjelent újságok száma 618 volt, három évvel később a fővárosi újságok száma 715. A vidéki újságok száma ugyan ezen idő alatt 316-ról csak 339-re emelkedett. Az időszaki sajtótermékek száma tehát három év alatt az egész országban 120-szal szaporodott, amely szaporulatból Budapestre 97, a vidékre 23 esik. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy e számok csak megközelítő pontosságúak, minthogy vannak esetek, amidőn az adatgyűjtő elbírálásától függ, hogy vala-

A Magyarországon megjelenő időszaki sajtótermékek száma.

Nombre des périodiques paraissant en Hongrie.

Megnevezés — Désignation	1928 I. 1.			1929 I. 1.		
	Budapest	Vidék Province	Összesen Total	Budapest	Vidék Province	Összesen Total
Hírlaptudósító újság — <i>Agences de nouvelles</i>	16	—	16	17	—	17
Politikai napilap — <i>Quotidiens politiques</i>	22	46	68	20	50	70
Nem politikai napilap — <i>Quotidiens non politiques</i> . . .	2	1	3	2	1	3
Politikai hetilap és folyóirat ¹⁾ — <i>Hebdomadaires et revues politiques</i> ¹⁾	46	144	190	36	146	182
Hivatalos lap, rendeleti közlöny — <i>Journal officiel, bulletins d'arrêts</i>	21	17	38	23	18	41
Szépirodalmi, kritikai, divat- stb. lap — <i>Périodiques littéraires, critiques, de mode, etc.</i>	113	38	151	94	16	110
Élelapp — <i>Périod. amusants</i>	4	—	4	3	—	3
Tudományos lap — <i>Périod. scientifiques</i>	88	6	94	140	8	148
Hitbuzgalmi, vallásos lap — <i>Périod. religieux</i>	40	42	82	48	39	87
Sportlap — <i>Périod. sportifs</i>	36	10	46	30	9	39
Szaklap — <i>Périod. techniques</i>	311	57	368	302	52	354
Összesen — Total	699	361	1.060	715	339	1.054

¹⁾ A hetenként kétszer és háromszor megjelenő lapokkal együtt. — *Y compris les périodiques paraissant 2 ou 3 fois par semaine.*

mely sajtóterméket „időszaki sajtóterméknek“ tekint-e, vagy sem .

Az ismertetett statisztikai feldolgozás tárgy szerint is csoportosítja az időszaki sajtótermékek adatait. Ezt a csoportosítást táblázatunkban közöljük.

Kitűnik az adatokból, hogy az országban 17 hírlaptudósító (könyvatos) jelenik meg, valamennyi Budapesten. Az ország 70 politikai napilapjából 20 jelenik meg a fővárosban. A gyéribben, de hetenként legalább egyszer megjelenő politikai lapok és folyóiratok túlnyomó része — 182-ből 146 — már a vidéken jelenik meg. A szépirodalmi és hasontárgyú újságok száma 110; a vidék részesedése itt már csak 16. Még elmaradottabb a vidék a tudományos lapok kiadása terén: az ország 148 tudományos tárgyú lapjából mindössze 8 jelenik meg a vidéken. A szaklapoknál is jóval gyengébb a vidék részesedése, mint a vidéki újságoknak az országos újságzámban való aránya. Az ország 354 szaklapjá-

nak ugyanis csak körülbelül egyheted része vidéken megjelenő szaklap.

Az újságok tagozódásának időbeli egybevetése is figyelemreméltó tanulságokkal szolgál. Sajnos, e tekintetben csak az 1928. és 1929. év eleji állapot között tehetünk összehasonlítást. A Statisztikai Hivatal 1926-os adataival az ismertetett adatok már nem vethetők egybe, minthogy tárgybeosztásuk különbözik.

Az utolsó év folyamán észlelhető legfontosabb eltérés az újságok tárgy szerinti tagozódásánál, hogy a szépirodalmi és hasontárgyú lapok száma 1928 eleje óta 151-ről 110-re csökkent, a tudományos lapok száma viszont 94-ről 148-ra emelkedett. Fel kell tételeznünk azonban, hogy ez az eltolódás részben az újságok tárgy szerinti osztályozásának nehézségeiből adódott.

Budapest mozgóképüzemei.

Les cinémas de Budapest.

A Magyar Statisztikai Szemle múlt számában a 217. és köv. lapokon fenti cím alatt közölt cikket illetőleg pótlólag megjegyezzük, hogy az ott közölt adatok nem a Központi Statisztikai Hivatal adat-

gyűjtésén alapulnak, hanem túlnyomórésztben a szerző magánadatgyűjteményből, részben pedig a *Magy. Mozgóképüzem-Engedélyesek Egyesülete* adatgyűjteményéből származnak.

Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság.

Commission hongroise pour la fixation des valeurs de statistique commerciale.

Szakosztályülések. — Séances de sections.

A Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság **XI. szakosztálya** 1928. október hó 31-én délelőtt 10 órakor tartott ülést *Tranger* József kereskedelmi főtanácsos elnöklete alatt. Jelen voltak: *Durand* Felix, *Gobbi* Ede, *Szénásy* Béla, *Zsoldos* Ottó kereskedelmi tanácsosok, továbbá *Járitz* Nándor és *Kertész* Árpád szakértők. A szakosztály körébe tartozó áruk forgalmáról *Zsoldos* Ottó a következőkben számolt be: a szakma üzletmenete az utolsó három év alatt állandóan emelkedett, a legutolsóban egy kis csökkenést mutat. Az idetartozó cikkek kereskedelmi mérlegünkben fontosság szerint a hatodik helyet foglalják el. A fogyasztó igényekkel párhuzamosan, bár nem arányosan fejlődik a belföldi termelés is. A lakosság fejenkinti fogyasztása papír és papírárukban 1926-ban 8·18 kg., 1927-ben 9·44 kg. Az osztrák fejkvóta ezzel szemben a legutóbbi számítások szerint 17·16 kg.; igaz, hogy ott a belföldi termelés 27 ezer vagont tesz ki, amiből 12·600 vagón kerül exportra. Papírelemgyáraink kapacitása közelről sincs kihasználva.

Könyvkivitelünk mindinkább jelentőségre tesz szert. A nyomdák foglalkoztatottsága, a könyvkiadás — különösen a klasszikusok olcsó áron való bevezetése — kedvező jelek. Ugyancsak kedvező a dobozipar fejlődése is. Visszaesérről a szakma keretén belül csak az üzleti könyvgyártásnál lehet szó, aminek oka a kartotékrendszerre való áttérés. Mind ezen kedvező tünetek tudomásulvétele mellett is tisztában kell lenni azzal, hogy a megkisebbedett Magyarország piaca az egész világra kiterjedő érdekeltségek kezében csak kompenzációs tárgy.

Tranger József felszólalásában rámutat arra, hogy éppen ennél a szakmánál a behozatal emelkedése nem okvetlenül kedvezőtlen jelenség, hanem az emelkedő kultúra egyik szükséges kísérője.

Durand Félix szükségesnek látja a papír és papíráru különválasztását. A papíryanagtermelésünk igen biztató. Egyes típusokban máris többet termelünk a szükségletnél. Végül *Szénásy* Béla az imakönyvexport kérdéséhez szólt hozzá.

A bizottság ezek után a papiros- és sokszorosítóipar termékei, papiroshulladék és műtárgyak 1927. évi egységértékeinek megállapításával foglalkozott.

A IV. szakosztály 1928 november hó 19-én ülésezett *Kosinszky* Viktor ny. min. tan., keresk. főtan. elnöklete alatt. Jelen voltak: *Baross* Endre, *Benkő* Mihály, *Flegmann* Sámuel, *Gárdos* János, *Gessler* János, *Goldfinger* Gábor, *Könyves* Árpád kereskedelmi tanácsosok, továbbá *Belatiny* Iván, *Flegmann* Imre és *Mosch* Béla szakértők.

Napirend előtt *Gárdos* János részletekre is kiterjedő előadásban ismertette azokat a körülményeket, amelyek a bortermelők és borkereskedők helyzetét válságossá teszik. Okvetlenül szükségesnek találja a forgalmi adó eltörlését, valamint általában az adó- és illetékterhek könnyítését. Veszélyesnek tartja a kereskedelem mellőzését és a külföldi „magyar borházak” felállítását, eltekintve attól, hogy véleménye szerint ezeknek komoly gazdasági jelentőségük nincs és nem is lehet. Káros a magyar borokra a görög műborok versenye is. Nagy terhet rónak a kereskedelemre a túl magas szállítási költségek. Ezek után mint igen súlyos pontot emeli ki azt, hogy a kereskedelmi szerződések, amelyek az ország gazdasági életére sok áldozatot kényszerítenek rá, viszonzásul sem általában, sem különösen a borexport részére nem nyújtanak semmi ellenértéket. Véleménye szerint nem a kivitel minden áron való emelése a fontos, hanem a belföldi fogyasztás emelkedésének lehetővé tétele. Ehhez természetesen elsősorban az általános gazdasági pangás megszüntetésére volna szükség. Az újabb időben elhárapódzó antialkoholista mozgalom szintén veszélyt jelent a termelésre és kereskedelemre.

A szakosztály egyhangú véleménye az, hogy a válságos helyzet enyhítésére legjobb volna az exportprémiumok bevezetése. Az ülés elhatározza ennek feliratilag való kérelmezését.

Ezután *Kosinszky* Viktor szólalt fel. A külföldi borházak az ő véleménye szerint nem jelentenek pozitív értéket a magyar borkereskedelemre, viszont azonban nem tartja helyesnek a támadásokat, mert kétségtelenül hasznos reklám gyanánt szolgálnak. A szállítási kérdéshez hozzászólva, felmenti, hogy a jelenlegi fuvardíjszabás szerint a tranzitó szállított bor alacsonyabb tarifát fizet, mint a Magyarországról kivitt bor. A borfogyasztási adó jelenlegi borárak mellett tarthatatlan helyzetet te-

remt. Az antialkoholista mozgalmak komolyságában és veszélyességében azonban nem hisz.

A bizottság ezekután a szőlővessző, italok, mindennemű tápszerek, élesztő, kenyér, tésztanemű, cukorka, csokoládé, főzelék és gyümölcskonzervek stb., törköly, moslák, mindennemű állati eredetű

takarmány 1927. évi egységértékeinek a megállapításával foglalkozott.

Az üléseken a bizottság elnöksége részéről *Farkas János dr.*, min. osztálytanácsos vett részt. Az előadó *Sibelka-Perleberg Artúr dr.*, min. s.-fogalmazó volt.

Magyar Statisztikai Társaság.

Société Hongroise de Statistique.

Előadóülések. — Séances d'étude.

Béla Földes: L'influence de la situation matérielle et sociale sur les mariages, les naissances et les décès, eu égard particulièrement à Budapest.

Dans la séance d'étude du 14 mars 1929 que présidait M. Gustave Thirring, M. Béla Földes, membre honoraire, a lu son étude: l'Influence de la situation matérielle et sociale sur les mariages, les naissances et les décès, eu égard particulièrement à Budapest, que nous publions d'autre part.

Béla Imrédy: La statistique au service des Instituts de billets de banque.

Dans la séance d'étude du 21 mars 1929, présidée par M. Aloÿse Kovács, M. Béla Imrédy, membre ordinaire, a prononcé son discours de réception: la Statistique au service des Instituts de billets de banque, que nous publierons au prochain numéro.

Földes Béla: Az anyagi és társadalmi helyzet befolyása a házasságkötésekre, a születésekre és halálesetekre, különös tekintettel Budapestre.

A Magyar Statisztikai Társaság folyó évi március 14-én *Thirring* Gusztáv elnöklete alatt lefolyt előadóülésén *Földes Béla* tiszteletbeli tag tartott előadást „Az anyagi és társadalmi helyzet befolyása a házasságkötésekre, a születésekre és halálesetekre különös tekintettel Budapestre” címen. Az előadást teljes terjedelemben Szemlénk jelen száma közli.

Imrédy Béla: A statisztika a jegybankok szolgálatában.

A Társaság folyó évi március 21-én *Kovács* Alajos elnökletével tartott előadóülésén *Imrédy Béla* r. tag foglalta el székét „A statisztika a jegybankok szolgálatában” című előadásával, amelyet Szemlénk következő számában fogunk közölni.

Kisebb közlemények.

Petites communications.

Külföldi statisztikai társaságok.¹⁾

Sociétés de statistique de l'étranger.

Société de Statistique de Paris.

A statisztikai egyesületek élete és tevékenysége a mult század folyamán Angliában, az Egyesült Államokban és Franciaországban is magas nívóra emelkedett. Párizs nagy szellemi túlsúlyának termékszerű következménye, hogy a statisztika egyesületi alapon való művelése a francia fővárosban érte el a legmagasabb fokot, míg a vidék központjain alapított statisztikai társulatok munkássága értékben és súlyban meg sem közelíti a fővárosét.

Az első francia „*Société de statistique*” Párizsban 1803-ban jött létre.²⁾ Ez a társaság talán az egész világon is elsőként tűzte ki egyedüli céljául a statisztika művelését, azonban már rövidesen megalkakulása után feloszlott. Helyébe csak 1829-ben lé-

¹⁾ L. még Magyar Statisztikai Szemle 1928. (VI.) évf. 1239. l. és 1929. (VII.) évf. 222. l.

²⁾ V. ö. *Mischler*: Handbuch der Verwaltungs-Statistik. Stuttgart, 1892.

pett — szintén Párizsban — a „*Société française de statistique universelle*”, mely két évtizedes fennállása alatt „Bulletin”, majd (1833-tól) „Journal” címen közleményt is kiadott. 1848-ban ez az egyesület is megszűnt és csak több év multával, 1860-ban alakult meg a ma is működő „*Société de Statistique de Paris*”: nemcsak a főváros, de egész Franciaország statisztikusainak tudományos egyesülete, mely tehát tulajdonképen — mint Angliában a londoni Királyi Statisztikai Társaság — nem lokális, hanem országos jelleggel bír. A világszerte nagy tekintélynek örvendő párizsi társaság hét évtizedes rendkívül eredményes munkásságában nagy teret juttatott a statisztika egyetemes és nemzetközi problémakörének; a Nemzetközi Statisztikai Intézet londoni megalapításának előkészítése is Párizsban a Párizsi Statisztikai Társaság negyedszázados jubileumi ülésén — 1885 június 15-18-án — zajlott le. A Párizsi Statisztikai Társaság tudomá-

nyos becsű nagy aktivitásával tehát egyrészt a francia közigazgatási statisztika útjait egyengette, másrészt azonban a nemzetközi statisztika terén is nagy érdemeket szerzett, különösen azokkal a tartalmas beszámolókkal, amelyek az „Anniversaire“ c. régebben közreadott publikáció-sorozatban a külföld hivatalos statisztikai törekvéseiről adtak számot. A társaság taglétszáma 1913-ban 447 volt; a háború után ez a szám jóval a félezer fölé — 1928-ban 679-re — emelkedett és a társaság élete is élénkült. Az ülések ezidőszerint havonként követik egymást és rajtuk tudományos s gyakorlati tekintetben egyaránt értékes és tartalmas előadások hangzanak el. Még a megalapítás évében indult meg az egyesület folyóirata „Journal de la Société de Statistique de Paris“ címen, mely havonként (július-szeptember hónapokról összevont füzetben) szerkesztett számaiban első helyen a hozzászólásokban és vitákban elég gazdag ülések jegyzőkönyvét, második helyen pedig az üléseken felolvasott elaboratumokat közli, de nyilvánosságra hozza ezenkívül — amennyiben megfelelő tér áll rendelkezésre — a tagok egyéb dolgozatait és közléseit is. A társaság tisztikarát legutóbb az 1928. dec. 19-i ülésén egészítette ki a szokásos keretekben; az ezúttal 144 főből álló taggyűlés megválasztotta egyszermind 1929-re az egyesület új elnökét is. Elnökké az 1928. évre megválasztott elnök, *Truchy H.* utódául a régi gyakorlatnak megfelelően az 1928. év végével kiváló alelnök, *Colson C. L.*, az Államtanács alelnöke, a műegyetem közgazdaságtan tanára választatott, aki a Nemzetközi Statisztikai Intézetnek is tagja és a világ statisztikusai-

nak számos konferenciáján vett részt. A tisztikar 3—3 évre (de részben különböző időszakokra) megválasztott tagjai ezidőszerint: *Marin L.*, *Paulet G.* és *Aupetit A.* alelnökök, *Barriol A.* főtitkár, a társaság nagyérdemű, szinte pótolhatatlan ügyvezetője és *Trignart A.* pénztáros-irattáros; a választmány (tanács) tagjai az eddigi elnökök, továbbá *Dugé de Bernonville*, *Salètes*, *Bloch*, *Hamon*, *Razous* és *Michel* választmányi tagok.

A XIX. század elején nemcsak Párizsban, de Franciaország több vidéki városában és tartományában is egyesületek művelték a legintenzívebben a statisztikát és tartományi statisztikáikon keresztül készítették elő az országos statisztika megszervezését: ilyen munkásságot produkált néhány valójában nem is statisztikai egyesület, mint pl. a *finistèrei* „Société d'Émulation“, a *muhlhousei* „Société industrielle“, továbbá az *angersi* „Société d'agriculture, des sciences et arts“ és a *mâconni* „Société d'agriculture, des sciences et belles lettres“. Később, a mult század huszas és harmincas éveiben több tartományban tulajdonképeni statisztikai társaság is alakult és publikált közleményeket; ezek némelyike még ma is fennáll. Említést érdemelnek különösen *Marseilleben* a „Société nationale de statistique“ (1827), *Isère-ben* a „Société de statistique de l'Isère“ (1836), *Deux-Sèvres* tartományban a „Société de statistique, des sciences et arts“ (1836), *Drôme* tartományban a „Société de statistique, des arts utiles et des sciences naturelles“ (1837) és *Cher* tartományban a „Société d'antiquité, d'histoire et de statistique“ (1837).

Személyi hírek. — *Nouvelles personnelles.*

H. Guillaume Davis †. Par la mort de M. H. Guillaume Davis, l'Amérique a perdu un de ses plus éminents démographes et statisticiens médicaux et l'Institut International de Statistique, où il a été élu en 1926, un illustre membre titulaire. Après avoir fait ses études universitaires et exercé quelque temps la médecine, M. Davis passa plusieurs années au service du Bureau démographique de la ville de Boston, puis il fut, jusqu'à sa mort, à Washington, chef de la section du mouvement de la population au Bureau of Census des Etats-Unis. Continuant les efforts de ses prédécesseurs, il introduisit, successivement, les enquêtes sur le mouvement de la population en plusieurs Etats de l'Union, mais ne put achever complètement son oeuvre, quatre Etats n'ayant pas encore de service régulier de mouvement de la population. Auteur d'un grand nombre d'articles relatifs aux statistiques médicale et de l'hygiène publique, il consacra, après avoir été nommé membre de la Commission mixte internationale chargée de la révision de la nomenclature des causes de décès, plusieurs ouvrages à cette question.

Davis H. Vilmos † Davis H. Vilmosnak halálával Amerika egyik legjelesebb demográfusát és orvos-statisztikusát, a Nemzetközi Statisztikai Intézet pedig 1926-ban megválasztott rendes tagját veszítette el. Davis orvosi tanulmányainak befejezése s rövidebb orvosi praxis után Boston város népesedési statisztikai hivatalában teljesített több éven át szolgálatot, majd az Egyesült Államok washingtoni „Bureau of Census“-ában a népmozgalmi osztály vezetője lett; ezt az állást töltötte be elhunytáig. Elődjei törekvését folytatva fokozatosan kiterjesztette a népmozgalmi adatgyűjtést az Egyesült Államok több olyan tagállamára, amelyben a regisztrálás addig még nem folyt, de munkáját teljesen befejezni nem tudta, mert még ma is négy államban hiányzik a népmozgalmi esetek rendszeres nyilvántartása. Davis számos cikket írt a közegészségügy és az egészségügyi statisztika tárgyköréből s több munkát szentelt — mint a halálok: nomenklatura revíziójával megbízott nemzetközi vegyes bizottság tagja — a halálokok nemzetközi nomenklatúrájának. Tagja

M. Davis faisait partie de nombreuses Associations américaines médicales et d'hygiène, ainsi que de la Société de Statistique des Etats-Unis.

volt számos amerikai orvosi és egészségügyi egyesületnek, valamint az Amerikai Statisztikai Társaságnak.

Összefoglaló helyzetjelentés. Résumé de la situation en Hongrie.

Népmozgalom. — Munkanélküliség. — Gépjárműállomány. — Áralakulás. — Pénzüintézeti betétek. — A részvények értéke. — Fizetőkép telenségek. — Váltóvások.
Gazdasági jelzőtábla. (I. Évi adatok. — II. Havi adatok).
Rajzok az évi gazdasági jelzőtáblához.
Mouvement de la population. — Chômage. — Effectif des véhicules à moteur. — Formation des prix. — Dépôts en banque.
Indice des actions. — Insolvabilités. — Lettres de change protestées.
Tableau économique de la Hongrie. (I. Données annuelles. — II. Données mensuelles.)
Graphiques au tableau économique annuel.

Mouvement de la population. En février 1929, on a contracté 7.214 mariages. Le nombre des naissances vivantes (17.289) a continué à diminuer sensiblement (—700 par rapport à février 1928). Il y a eu 14.669 décès, soit environ 4.000 de plus qu'au mois correspondant de l'année dernière; cette augmentation a dû avoir pour cause l'épidémie de grippe, quoique le nombre des décès enregistrés comme causés par la grippe n'ait été que de 492. La plupart des décédés avaient plus de 7 ans; les décès au-dessous de 7 ans (4.225) présentaient un accroissement de près de 1000 sur le mois correspondant de l'année précédente. On a enregistré 3.174 décès au-dessous d'un an, soit 800 de plus qu'en février 1928. L'accroissement naturel n'a été que de 2.620.

Chômage. En février 1929 les Syndicats socialistes chrétiens et social-démocrates ont inscrit 18.990 chômeurs (+ 10.1% par rapport au mois correspondant de l'année précédente, + 11.0% par rapport à janvier 1929). Comparativement à ce dernier, le nombre des hommes (17.309, soit 91.1%) s'est élevé de 12.4%, tandis que celui des femmes (1681, soit 8.9%) a baissé de 2.0%. Par rapport à janvier, le nombre des chômeurs de Budapest (52.2%) présente une légère augmentation (+ 1.9%); celui des chômeurs de province s'est élevé davantage (+ 22.9%). Au point de vue de la profession, le chômage a le plus augmenté dans l'industrie du bâtiment (+ 41.2%), dans celle de l'habillement (+ 6.2%) et parmi les employés d'hôtels et de restaurants (+ 5.8%); il a diminué chez les travailleurs de l'esprit (— 7.1%), dans l'industrie de la reproduction (— 5.2%) et dans l'alimentation (— 4.1%).

Les Offices de placement ont enregistré en février 1929 5923 offres, 13.100 demandes et 3.886 placements. On a placé 29.7% des sans-travail. Sur 100 offres, il y a eu 234 demandes à Budapest et 200 en province.

Effectif des véhicules à moteur. En février 1929, l'effectif, s'accroissant de 186 unités, s'éleva à 24.643 (+ 0.8% par rapport au mois précédent). C'est le nombre des automobiles de louage qui a le plus augmenté (+ 40 unités), présentant un accrois-

sement de 3.2% sur janvier dernier. Aux autobus, l'augmentation a été de 1.9%; aux camions, 1.3%; aux motocyclettes, 0.6%; aux automobiles à personnes, 0.3%. Le nombre des véhicules à moteur en service à Budapest (13.465) représentait 54.6% de l'effectif total.

Formation des prix. En février 1929, l'indice des prix de gros de Hongrie monta de 134 à 137 comparativement au 31 janvier. Cette augmentation a été amenée par la hausse (de 132 à 139, + 7 points) de l'indice des objets d'alimentation et des produits agricoles. C'est le prix de l'oeuf, de la pomme de terre, des légumineuses et des produits laitiers qui a le plus augmenté; la farine, ainsi que les céréales, ont aussi renchéri. Parmi les prix d'animaux, ceux de porcs accusent une augmentation considérable. Depuis mai 1925, donc depuis près de quatre ans, l'indice des produits d'alimentation n'a jamais été aussi haut. Celui des matières nécessaires à l'industrie et des produits industriels a diminué de 136 à 135 par suite surtout de la baisse du cuir.

En raison de la hausse des articles alimentaires, l'indice du coût de la vie s'est élevé, y compris le loyer, de 117.6 à 120.6 et sans le loyer de 127.5 à 131.4.

Dépôts en banque. Au cours de février 1929, aux 13 principaux établissements de crédit budapestois et à la Caisse d'épargne postale, les dépôts d'épargne se sont élevés à 528.8 millions de pengős (+ 9.3 millions), atteignant 52.8% de l'effectif de 1913.

En raison particulièrement du retrait de sommes placées en valeur intérieure à la Caisse d'épargne postale et en devises étrangères dans une des grandes banques de Budapest, les dépôts sur comptes courants ont diminué de 15 millions de pengős aux établissements mentionnés plus haut et représentaient à la fin du mois plus de 5.2% de l'effectif de 1913.

Au siège et aux intermédiaires de la Caisse d'épargne postale, les prêts sur gage (objets en or, en argent, bijoux, autres biens meubles) versés en février 1929 montaient à 3.6 millions de pengős et les dégagements (y compris les sommes provenant

des enchères) à 3 millions. A la fin du mois, l'effectif des prêts s'élevait à 19.3 millions.

L'indice des actions, qui montre la formation de la valeur des actions cotées à la Bourse de Budapest, a baissé de 19.4 à 19.1 en février 1929. Comme dans les derniers mois, les cours ont continué à stagner. Bien que, de temps en temps, il y ait eu des hausses et des baisses essentielles sur quelques actions de différentes catégories, elles se sont presque égalisées dans l'indice principal, de sorte que, comparativement au mois précédent, la situation générale n'a pas changé essentiellement.

Insolvabilités. Au cours du mois de février 1929, il a été enregistré 160 nouvelles insolvabilités (soit 4 de plus qu'au mois précédent) avec, en nombres ronds, 4,922.000 pengős d'actifs et 7,793.000 p. de passifs (contre respectivement 4,499.000 et 7,432.000 au mois précédent). Aux insolvabilités terminées, dont le nombre (96) a été inférieur de 20 à celui de janvier, les actifs montaient à 3,355.000 pengős et les passifs à 6,561.000.

A Budapest, il y a eu 39 nouvelles insolvabilités (24.4% de celles du pays entier), avec 2,824.000 p. d'actifs et 4,331.000 p. de passifs; on y a terminé 30 insolvabilités (27.5% de celles terminées dans tout le pays) avec 1,260.000 p. d'actifs et 2,103.000 p. de passifs.

Les lettres de change protestées en février 1929 accusent, tant au point de vue du nombre (9.911) que de la valeur (7.557.000 pengős), une diminution (—401, —306.000 p.) par rapport au mois précédent (10.312, 7,863.000 p.).

A Budapest, on a protesté 3.550 lettres de change (35.8% du nombre total) d'une valeur de 3,247.000 pengős (43.0%).

*

Népmozgalom. Magyarországon 1929 február havában 7.214 házasságot kötöttek. Az élveszületések száma 17.289, 700-zal kevesebb, mint a múlt év februárjában. Tehát a születések számában e hónapban is nagy csökkenés mutatkozik. Elhaltak 14.669-en, mintegy négyezerrel többen, mint az előző év ugyanezen hónapjában. A halálozás emelkedésének valószínű okát az influenzajárványban kell keresnünk, noha kimondottan influenzában elhaltak 492-öt tüntet fel statisztikánk. A halálozásban mutatókozó emelkedés a 7 éven felüli korban elhaltakra esik, bár a 7 éven alul elhaltak száma is (4.225) közel ezerrel emelkedett a múlt év ugyanezen hónapjához hasonlítva. A csecsemőhalottak száma 3.174. Ez a szám is 800-zal magasabb a múlt év február hó csecsemőhalottainak számánál. E hónapi szaporodásunk mindössze 2.620 lélek.

Munkanélküliség. Magyarországon 1929 február havában a keresztény szocialista és szociáldemokrata szakszervezetek által kimutatott munkanélküliek száma 18.990 volt, 10.1%-kal több, mint

az előző év ugyanezen hónapjában és 11.0%-kal több, mint 1929. január havában. A munkanélküliek közül 17.309 férfi (91.1%) és 1.681 (8.9%) nő volt. A férfi munkanélküliek száma emelkedett 12.4 százalékkal, a nőké esett 2.0%-kal az előző hónappal szemben. Budapesti lakos volt a munkanélküliek 52.2%-a; a budapesti munkanélküliek száma 1.9 százalékkal, a vidékieké 22.9%-kal emelkedett januárral szemben. Foglalkozás szerint legjobban emelkedett a munkanélküliség az építőiparban 41.2 százalékkal, a ruházati iparban 6.2%-kal, a szállodai és éttermi alkalmazottaknál 5.8%. Csökkent a munkanélküliség a szellemi munkásoknál 7.1%-kal, a sokszorosítóiparban 5.2%-kal és az élelmezési iparban 4.1%-kal.

A Hatósági munkaközvetítők 1929 február havában 5.923 munkahelyet, 13.100 munkaerőt és 3.886 munkaközvetítést tartottak nyilván. Munkához jutott a munkakeresők 29.7%-a. Budapesten 100 munkahelyre 234, vidéken 200 munkakereső esett.

Gépjárműállomány. Magyarország gépjárműállománya 1929. február havában 186 darabbal szaporodott s evel a gépjárművek száma 24.643 lett, 0.8%-kal több mint az előző hónapban. Legnagyobb arányban növekedett a bérautók száma 40 darabbal, 3.2%-kal több, mint január havában. Az autobuszok száma 1.9%-kal, a teherkocsiké 1.3%-kal, a motorkerékpárok 0.6%-kal, a személykocsik 0.3%-kal emelkedett. Budapesten a gépjárművek száma 13.465, 54.6%-a az összes magyarországi gépjárműállománynak.

Gépjárműállomány a hónap végén.

Effectif des véhicules à moteur en Hongrie, à la fin du mois.

M e g n e v e z é s Désignation	1929		Ebből Dont Buda pest
	I.	II.	
Személykocsik — Aut. à personnes	10.329	10.360	5.451
Bérautók — Aut. de louage	1.256	1.296	913
Autobuszok — Autobus	529	539	195
Teherkocsik — Autocamions	3.633	3.682	1.984
Egyéb gépkocsik — Autres automob.	610	617	434
Gépkocsik összesen — Automobiles au total	16.357	16.494	8.982
Motorkerékpárok — Motocyclettes	8.100	8.141	4.483
Géperejű járművek össz. Automob. et motocycl. au total	24.457	24.643	13.465

Aralakulás. A nagykereskedelmi áruk indexszáma február hóban az előző hó utolsó napjához viszonyítva 134-ről 137-re emelkedett. Az indexszám emelkedését kizárólag az élelmezési cikkek és me-

zögzazdasági termékek indexének növekedése idézte elő, mely 132-ről 139-re, vagyis 7 ponttal lett magasabb. Legnagyobb arányú volt a drágulás a tojásnál, a burgonyánál, a hüvelyeseknél és a tejtermékekénél, de drágultak az összes gabonafajták és a liszt is. Az állatárak közül a sertésnél láttunk nagyarányú

A nagykereskedelmi árak indexszámai.
Indices des prix de gros en Hongrie.
(1913 = 100)

Megnevezés Désignation	1924	1925	1926	1927	1928			1929	
	XII.				X.	XI.	XII.	I.	II.
	hó végén — fin du mois								
Élelmezési cikkek és mezőgazd. termékek — Produits agricoles et alimentaires ..	156	120	120	127	137	135	131	132	139
Ipari anyagok és termékek — Matières nécessaires à l'industrie et produits d'industrie	163	138	130	141	138	139	137	136	135
Nyersanyagok — Matières premières	166	128	125	141	148	148	144	144	149
Gyártmányok — Objets fabriqués	154	132	128	130	126	127	126	125	125
Belföldi áruk — Marchandises de Hongrie	157	120	120	134	137	136	133	133	137
Külföldi áruk — Marchandises étrangères	166	150	139	138	138	140	138	136	137
Összes áruk — Ensemble des marchandises ..	160	130	126	135	138	137	135	134	137

drágulást. 1925 májusa, tehát közel négy esztendő óta nem találunk az élelmezési cikkekénél oly magas indexet, mint ez év februárjában. Az ipari anyagok és termékek indexszáma 136-ról 135-re csökkent, főleg a bőrárak lanyhulásával kapcsolatosan.

A létfenntartási költségeknél az élelmezési kiadások növekedése hasonlóképpen az indexszámok emelkedését idézte elő. A lakbérrel együtt számított

Egy négytagú munkáscsalád heti kiadásainak alakulása indexszámokban.

Formation des dépenses hebdomadaires d'une famille ouvrière de 4 membres, en nombres-indices.
(1913 = 100).

Megnevezés Désignation	1924	1925	1926	1927	1928			1929	
	XII.				X.	XI.	XII.	I.	II.
	hó végén — fin du mois								
Élelmezés — Alimentation	145	115	115	123·2	129·3	126·8	125·5	125·0	130·4
Ruházat — Vêtement	166	131	124	129·2	134·3	134·3	134·3	134·1	133·9
Fűtés és világítás — Chauffage, éclair.	123	125	134	128·0	129·4	129·4	129·4	130·8	133·7
Lakás — Logement	25	46	60	75·0	85·0	86·3	86·3	86·3	86·3
Összes hetiköltség — Frais hebdomadaires totaux	116	102	105	113·0	119·3	118·3	117·6	117·6	120·6
Összes hetiköltség a lakásbér nélkül — Frais hebdomadaires totaux, sans le loyer	149	119	119	124·9	130·1	128·4	127·5	127·5	131·4

index 117·6-ről 120·6-re, a lakbér figyelmen kívül hagyásával számított index pedig 127·5-ről 131·4-re emelkedett.

Pénzintézeti betétek. A budapesti 13 legnagyobb pénzintézetnél és a postatakarékpénztárnál elhelyezett *takarékbetétek* álladéka február hó folyamán 9·3 millió pengős növekedéssel 528·8 millió pengőre emelkedett, vagyis elérte az 1913. évi álladéknak 52·8%-át.

A *folyószámlabetétek* álladéka ugyanezeknél az intézeteknél febr. hó folyamán 15 millió pengős csökkenést mutat, mely főleg a postatakarékpénztárnál belföldi értékben, egyik nagy pénzintézetünkénél pedig külföldi értékben elhelyezett folyószámlabetét-állomány csökkenéséből adódott. A folyószámlabetét állománya az 1913. évit 5·2%-kal haladja meg.

A betétek alakulása.¹⁾
Formation des dépôts.¹⁾

Betétek Dépôts	1924		1925	1926	1927	1928			1929	
	VI.	XI.	XII.			XI.	XII.	I.	II.	
	1,000.000 P — pengős									
Takarékbetétek — Dépôts d'épargne	3·7	30·6	143·0	231·9	364·8	484·9	495·9	519·5	528·8	
Folyószámlabetétek — Dépôts sur comptes courants	85·2	237·5	378·2	502·3	682·2	877·0	892·4	915·5	900·5	

¹⁾ A budapesti 13 legnagyobb pénzintézetnél és a postatakarékpénztárnál. — *Aux 13 principaux établissements de crédit de Budapest et à la Caisse d'épargne postale.*

A postatakarékpénztár központja és közvetítői február hó folyamán arany-, ezüst-, ékszertárgyakra és egyéb ingóságokra 3·6 millió pengő új zálogkölcönt folyósítottak, mellyel szemben a kiváltások összege (az elárverezéssel együtt) kerekén 3 millió pengőt tett, minek folytán a zálogkölcönösszeg álladéka február hó 28-án 19·3 millió pengőt ért el.

A részvények értéke. A budapesti tőzsdén jegyzett részvények értékalakulását jelző *tőzsdeindex* 19·4-ről 19·1-re csökkent. A hosszabb idő óta tartó lanyha irányzat az elmúlt hó folyamán is tovább folytatódott. Bár a különböző kategóriák egyes értékeinél időközönként lényegesebb emelkedések, il-

Részvényindex.
Indice d'actions.
(1913 = 100)

Megnevezés Désignation	1924		1925	1926	1927	1928			1929	
	VI.	XII.	XII.			X.	XI.	XII.	I.	II.
Részvényes-index — Indice d'actionnaires	11·4	13·3	10·2	15·6	20·8	18·8	19·1	19·3	19·4	19·1
Vállalat-index — Indice d'entreprises	—	18·0	14·0	22·4	30·5	29·1	29·5	29·8	30·0	29·6

letve visszaesések is jelentkeztek, ezek a fluktuációk azonban a főindexben végeredményben csaknem kiegyenlítődtek s így az értékpiacon általános helyzete az előző hónaphoz képest csak lényegtelen változást mutat.

Fizetéseképtelenségek. Magyarországon az új fizetéseképtelenségek száma 1929 február havában 160, 4-gyel kevesebb, mint az előző hónapban. Az aktívák összege 4.922 ezer P (a múlt hónapban 4.499), a passzívák összege 7.793 ezer P (előző hónapban 7.432). A befejezett fizetéseképtelenségek száma 96, 20-szal kevesebb, mint 1929 január havában. A befejezett fizetéseképtelenségek aktíváinak összege 3.355 ezer P, passzíváinak összege 6.561 ezer P.

Fizetéseképtelenségek.
Insolvabilités.

Év, hó <i>Année, mois</i>	Az új fizetéseképtelenségek <i>Nouv. insolvab.</i>			A bef. fizetéseképtelenségek — <i>Insolv. termin.</i>		
	száma <i>nombre</i>	aktívák <i>actifs</i>	passzívák <i>passifs</i>	száma <i>nombre</i>	aktívák <i>actifs</i>	passzívák <i>passifs</i>
		összege P-ben <i>en pengős</i>			összege P-ben <i>en pengős</i>	
1928. I.	180	10,540.408	15,866.036	55	1,181.429	2,769.304
II.	156	7,656.758	11,368.123	69	6,841.247	10,605.769
III.	171	6,078.971	9,869.785	87	2,509.263	4,312.354
IV.	153	2,913.928	5,046.152	110	2,589.839	4,786.843
V.	176	5,295.772	9,263.534	108	3,651.270	6,294.076
VI.	164	6,250.859	11,248.040	83	2,192.097	4,136.203
VII.	115	3,376.188	5,419.582	85	2,777.133	4,917.539
VIII.	67	2,360.503	3,741.368	139	5,691.183	10,227.488
IX.	59	1,484.643	2,360.621	79	3,316.721	4,871.786
X.	105	4,253.029	6,909.390	62	1,148.717	3,044.701
XI.	114	5,657.069	8,897.314	95	1,940.700	3,604.810
XII.	120	4,061.180	7,066.628	159	4,312.613	7,695.158
1929. I.	164	4,499.221	7,431.819	116	5,720.098	9,494.265
II.	160	4,922.272	7,792.880	96	3,354.937	6,560.526

Budapestre esett az új fizetéseképtelenségekből 39, 24.4%-a az összes magyarországi fizetéseképtelenségeknek, 2.824 ezer P aktívával és 4.331 ezer P passzívával. A befejezett fizetéseképtelenségekből Budapestre esett 30, 27.5%-a az összes befejezett fizetéseképtelenségeknek, 1.260 ezer P aktívával és 2.103 ezer P passzívával.

Váltóóvások. Magyarországon 1929. február havában bemutatott váltók darabszáma 9.911, 401-el kevesebb, mint az előző hónapban. A bemutatott váltók értéke 7.557 ezer P, az előző havi 7.863 ezer P-vel szemben.

A magyarországi váltók közül 3.550 darab, 35.8% Budapesten került bemutatásra, 3.247 ezer pengő értékkel, mely összeg 43.0%-a az összes magyarországi váltók értékének.

Óvatolt váltók.

Lettres de change protestées.

Év, hó — <i>Année, mois</i>	Száma <i>Nombre</i>	Értéke P <i>Valeur, pengős</i>
1928. I.	10.062	7,814.254
II.	9.243	6,949.589
III.	9.641	6,853.364
IV.	10.549	6,756.663
V.	10.863	7,021.418
VI.	9.335	5,837.878
VII.	9.789	6,354.609
VIII.	10.286	6,732.836
IX.	9.883	6,815.101
X.	10.714	8,454.783
XI.	9.870	6,827.261
XII.	10.283	6,657.317
1929. I.	10.312	7,863.123
II. *)	9.911	7,556.525

*) Ideiglenes adat. — *Donnée provisoire.*

Gazdasági jelzőtábla. — *Tableau économique.*

I. Évi adatok. — *Données annuelles.*

Megnevezés — <i>Désignation</i>	Egység <i>Unité</i>	Háború előtti adatok — <i>Don- nées d'avant- guerre</i>	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928
1. Néesség. — Population.											
Néesség — <i>Population</i>	1000	1910 7.607	7.980	8.066	8.141	8.221	8.275	8.368	8.458	8.526	1) 8.599
Házasságkötés — <i>Mariages</i>	‰	8.8	13.1	11.6	10.8	9.6	9.1	8.9	9.1	9.1	1) 9.1
Élvezületés — <i>Nés-vivants</i>	"	33.8	31.4	31.8	30.8	29.2	26.8	28.3	27.3	25.7	1) 25.6
Halálozás — <i>Décès</i>	"	22.3	21.4	21.2	21.4	19.5	20.3	17.1	16.6	17.7	1) 17.1
Egy éven aluli elhalt — <i>Décédés au- dessous d'un an</i>	100 élve szülőttre pour 100 nés-viv.	20.9	19.3	19.3	19.8	18.4	19.3	16.8	16.7	18.5	1) 18.0
Gümőkórban elhalt — <i>Décès par tu- berculose</i>	‰	3.5	3.1	2.8	3.1	3.1	3.2	2.6	2.4	2.4	1) 2.2
Természetes szaporodás — <i>Accroissem- naturel</i>	‰	11.5	10.0	10.6	9.4	9.7	6.5	11.2	10.7	8.0	1) 8.5
2. Munkapiac. — Marché du travail											
<i>Hatósági munkaközvetítők évi forgalma</i> <i>Mouvement annuel des Offices de placement</i>											
Munkahelyek — <i>Offres d'emploi</i>	szám nombre				103.012	80.331	100.094	54.467	58.726	71.565	73.153
Munkakeresők — <i>Demandes d'emploi</i>	"				115.860	104.579	149.294	98.340	100.325	110.109	113.728
100 munkahelyre esett munkakereső — <i>Proportion des demandes pour 100 offres d'emploi</i>	"				89	130	149	181	171	153	155
Munkaközvetítés — <i>Placements</i>	"				60.402	51.886	49.493	39.451	42.150	50.409	56.812
100 munkahelyre esett közvetítés — <i>Proportion des placements pour 100 offres d'emploi</i>	"				52.1	64.2	49.4	72.0	72.0	70.4	77.6
<i>Munkanélküliek²⁾ — Chômeurs¹⁾</i>											
Keresztényszocialista szakszervezetek — <i>Syndicats socialistes-chrétiens</i>	szám nombre						1.734	1.267	1.558	1.326	945
Szociáldemokrata szakszervezetek — <i>Syndicats social-démocrates</i>	"						27.437	31.241	24.440	13.983	13.633
<i>Társadalmi biztosítás — Assurance sociale</i>											
Kötelezőleg biztosított tagok átlagos lét- száma — <i>Nombre des membres assurés obligatoirement, effectif moyen</i>	"					838.306	830.663	904.693	929.621	1.030.148	
<i>Munkabérek³⁾ — Salaires²⁾</i>											
Bádogos — <i>Ferblantiers</i>	P						0.68	0.92	0.78	0.76	0.78
Asztalos — <i>Ménuisiers</i>	"						0.64	0.78	0.61	0.67	0.70
Szabó — <i>Tailleurs</i>	"						0.71	0.92	0.66	0.65	0.62
Kőműves — <i>Maçons</i>	"						0.70	0.93	0.76	0.81	0.88
Napszámos — <i>Journaliers</i>	"						0.47	0.59	0.47	0.47	0.47
Gyári munkásnő — <i>Ouvrières de fabrique</i>	"						0.26	0.37	0.30	0.30	0.30
Napszámosnő — <i>Journalières</i>	"						0.37	0.52	0.44	0.43	0.45
3. Mezőgazdaság — Agriculture											
A 7 főtermény termésértéke — <i>Valeur de la product. des 7 princip. produits</i>	1,000 000 P	1913 2.136			2.074	2.156	2.215	1.789	2.080		
<i>Vetésterület — Superficie ensemencée</i>											
Búza — <i>Froment</i>	1000 ha	1911/15 1.538	1.077	1.169	1.426	1.343	1.465	1.451	1.520	1.639	1.694
Rozs — <i>Seigle</i>	"	692	597	543	673	656	686	693	707	670	659
Árpa — <i>Orge</i>	"	534	512	479	463	460	424	421	431	408	416
Zab — <i>Avoine</i>	"	350	325	358	328	327	297	296	279	261	265
Tengeri — <i>Maïs</i>	"	874	816	877	989	995	1.003	1.082	1.080	1.068	1.070
Burgonya — <i>Pomme de terre</i>	"	246	254	269	257	261	251	264	254	261	267
Cukorrépa — <i>Betterave à sucre</i>	"	60	31	42	42	52	69	67	65	65	67
<i>Termelés — Production</i>											
Búza — <i>Froment</i>	1000 q	19.924	10.322	14.347	14.895	18.427	14.035	19.507	20.387	20.938	1) 25.049
Rozs — <i>Seigle</i>	"	8.033	5.143	5.880	6.388	7.944	5.614	8.262	7.980	5.681	1) 8.263
Árpa — <i>Orge</i>	"	7.128	4.719	4.661	4.827	5.938	3.203	5.537	5.554	5.157	1) 6.068
Zab — <i>Avoine</i>	"	4.398	3.238	3.188	3.274	3.986	2.281	3.706	3.600	3.268	1) 3.444
Tengeri — <i>Maïs</i>	"	15.054	12.742	8.053	12.377	12.509	18.828	22.345	19.443	17.361	1) 11.005
Burgonya — <i>Pomme de terre</i>	"	19.420	20.722	12.492	13.197	13.342	15.351	23.095	18.746	20.049	1) 12.868
Cukorrépa — <i>Betterave à sucre</i>	"	15.006	6.398	5.429	7.111	8.636	12.742	15.274	14.446	14.554	1) 11.002
<i>Szőlőtermelés. — Production de raisins</i>											
Szőlőterület — <i>Superficie de vignes</i>	1000 ha	219	190	210	216	221	222	221	221	222	1) 222
Mustermés — <i>Production de moût</i>	1000 hl	1.898	2.450	3.478	4.614	4.640	1.363	3.441	1.293	1.226	1) 3.146
<i>Állatállomány — Cheptel</i>											
Szarvasmarha — <i>Bêtes à cornes</i>	szám — nombre	1911 2.150			1.828	1.819	1.896	1.920	1.847	1.805	1.812
Ló — <i>Chevaux</i>	"	896			717	815	850	876	885	903	918
Sertés — <i>Porcs</i>	"	3.322			2.473	2.133	2.458	2.633	2.520	2.387	2.662
Juh — <i>Moutons</i>	"	2.406			1.352	1.587	1.814	1.891	1.804	1.611	1.566

¹⁾ Előzetes adatok. — *Données provisoires.* — ²⁾ A hóvégi adatok átlaga. — *Moyenn. ann. des données de fin de mois.* — ³⁾ A munka-
közvetítésnél felajánlott órabérek mérlegelt átlaga. Csak Budapesten. — *Moyenne pondérée des salaires hor. offerts aux Bureaux de placement.
Données de Budapest.*

Megnevezés — Désignation	Egység Unité	Háború előtti adatok — Don- nées d'avant- guerre	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	
4. Ipar — Industrie												
A gyáripari termelés értéke — Valeur de la production manufact.	1,000.000 P	1913 1.904	.	978	1.376	1.411	1.821	2.068	2.192 ⁴⁾	2.748	.	
<i>Termelés — Production</i>												
Kőszén ¹⁾ — Houille ¹⁾	1000 q	8.647 ⁸⁾	1.669 ⁸⁾	7.256	8.566	7.931	7.444	8.050	8.277 ⁴⁾	7.842 ⁴⁾	7.831	
Barnaszén ¹⁾ — Lignite ¹⁾	"	62.118	48.281	55.164	61.834	68.950	63.421	55.186	58.222 ⁴⁾	62.434 ⁴⁾	65.100	
Szesz ²⁾ — Alcool ²⁾	1000 hl	.	124.6	228.3	248.2	238.8	225.2	278.9	320.2 ⁴⁾	353.6 ⁴⁾	417.9	
Cukor ²⁾ — Sucre ²⁾	1000 q	.	116.1	326.7	609.4	819.6	1.236.5	2.024.1	1.662.9 ⁴⁾	1.750.9 ⁴⁾	1.867.0	
5. Kereskedelem és közlekedés Commerce et communication												
<i>Külkereskedelmi forgalom — Commerce extérieur</i>												
Behozatal — Importations	1,000.000 P	1913 924.8	484.1	604.0	625.7	490.7	815.3	858.0	952.0	1.146.8	1.189.0	
Kivitel — Exportations	"	898.1	190.6	294.6	382.9	392.2	667.0	812.1	869.7	800.5	818.7	
<i>Közlekedés — Communication</i>												
Vasutak vonalhossza — Longueur des lignes de chemins de fer	km	8.364	8.141	8.566	8.504	8.508	8.498	8.522	8.505 ⁴⁾	8.677	.	
Postahivatalok — Bureaux de poste	száma — nombre	.	2.349	2.449	2.420	2.530	2.567	2.574 ⁹⁾	2.274 ⁹⁾	2.288	.	
Távíróállomások — Stations de télégraphie	"	.	1.918	2.001	2.050	2.119	2.140	2.113	2.150	2.262	.	
Távíró vonalhossza — Longueur des lignes télégraph.	km	.	12.569	9.807	9.318	9.387	9.309	9.253	9.134	9.108	.	
Távbeszélőállomások — Stations de téléphone	száma — nombre	.	57.009	62.500	70.816	79.202	78.702	78.451	80.183	86.446	.	
Távbeszélő vonalhossza — Longueur des lignes téléph.	km	.	15.485	16.834	16.693	17.839	18.169	19.010	19.559	19.153	.	
Gépjárműállomány — Effectif des véhicules à moteur	száma — nombre	.	1.672	2.725	3.303	4.449	5.965	7.877	12.232	17.906	24.250	
Rádióengedélyezések — Abonnés du radio	"	16.927	59.529	83.314	168.553	
6. Pénz és hitel^{b)} — Monnaie et crédit^{b)}												
A pengő zürichi árfolyama ^{a)} — Cours du pengő à Zurich ^{a)}	100 P = sv. fr. 100 pengős = francs suisses 100 sv. fr. = P 100 fr. suisses = pengős	1913	105.01	2.16	1.48	0.47	0.0305	0.007025	0.007255	0.007240	90.60	90.45
			95.23	21.69	67.57	212.77	3.278.7	14.234.9	13.783.6	13.812.2	110.38	110.56
Részvényindex ^{c)} — Indice d'actions ^{c)} ..	1913 = 100	100	.	.	.	32.6	13.3	10.2	15.6	20.8	19.3	
Nagykereskedelmi index — Indice de prix de gros	"	100	.	.	.	122	160	130	126	135	135	
Megélhetési index lakásbér nélkül — Indice du coût de la vie, non compr. le loyer	"	100	149	119	119	125	128	
Postatakarékpénztári betétek — Dépôts à la Caisse d'épargne post.	1,000.000 P	263.3	30.09	41.8	23.0	18.7	92.3	106.6	102.5	142.6	161.8	
18 legnagyobb pénzintézeti betétáll. — Dépôts des 13 principaux établis. de crédit	"	1594.9	.	.	.	106.3	175.8	414.6	631.7	904.4	1.226.5	
Fizetéseképtelenségek — Insolvabilités	száma — nombre	.	6	34	31	15	58	422	2.508	1.097	1.580	
Óvatolt váltók értéke — Valeur des lettres de change protestées	1000 P	⁸⁾ 38.3	83.1	
<i>Magyar nemzeti bank — Banque Nationale de Hongrie</i>												
Érckészlet, devizák és valuták — Encaisse métall., devises et monnaies.	"	.	.	14.878	18.715	27.073	195.627	267.242	290.778	317.506	263.6	
Leszámitolt váltók és előlegek — Traités escomptés et avances	"	.	.	56.729	77.929	100.584	155.972	134.202	218.165	332.109	417.4	
Jegyforgalom — Billets de banque en circ.	"	.	.	235.591	178.840	166.306	356.144	415.515	470.870	486.754	513.5	
Kamatláb — Taux en banque	%	.	.	6	8	.	12.5	7	6	6	7	

¹⁾ Bruttó termelési adatok. — *Production brute.* — ²⁾ A feltüntetett évvel végződő gazdasági év adatai. — *Données de la campagne finissant dans l'année indiquée.* — ³⁾ A szerb megszállás alatt állott pécsvidéki bányák adatai nélkül. — *Non compris les mines des environs de Pécs, occupées par les Serbes.* — ⁴⁾ Ideiglenes adat. — *Donnée provisoire.* — ⁵⁾ Évvégi adatok. — *Chiffres de la fin de l'année.* — ⁶⁾ 1926-ig korona. — *Jusqu'en 1926, couronnes.* ⁷⁾ Az 1913. évi részvényállományt érintő tőkeváltozások számbavételével. — *En tenant compte des changements de capitaux affectant l'effectif d'actions de 1913.* — ⁸⁾ VII—XII-ig. — *De juill. à décembre.* — ⁹⁾ A gyűjtőhelyek, mozgó- és kalauzposták nélkül. — *Non compr. les Bureaux collecteurs et les Postes ferrou.*

II. Havi adatok. — Données mensuelles

Megnevezés Désignation	Egység Unité	1927. év havi átlaga Moyen. mens. de 1927	1 9 2 8												1929	
			II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	
1. Népmozgalom — Mouvem. de la population.																
Házasságkötés — Mariages ..	szám nombre	6.419	9.452	3 911	5.442	8.061	4.581	3.025	3.927	5.466	7.941	13.486	5.960	7.898	7.214	
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	9.1	14.0	5.6	7.8	11.1	6.6	4.2	5.4	7.8	10.9	19.2	8.2	10.9	10.9	
Élveszülött — Nés-vivants	"	18.212	18.023	19 157	18.045	18 680	17.714	19.303	19.873	18.745	18.067	16.640	15.985	17.756	17.289	
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	25.7	26.8	27.4	25.8	25.8	25.3	26.6	27.4	26.8	24.8	23.7	22.0	24.4	26.1	
Halálozás — Décès ..	"	12.556	10.964	12.905	12.396	12.447	11.739	12.726	13.309	11.911	12.047	11.123	12.669	13.536	14.669	
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	17.8	16.3	18.5	17.7	17.2	16.8	17.6	18.4	17.0	16.6	15.8	17.4	18.6	22.2	
Egy éven aluli elhalt — Décé- dés au-dessous d'un an ..	"	3.366	2.311	2.934	2.994	3.008	3.126	4.285	4.767	3.889	3.343	2.941	3.189	3.426	3.174	
100 élveszülöttre — Pour 100 nés-vivants	"	18.5	12.8	15.3	16.6	16.1	17.7	22.2	24.0	20.7	18.5	17.7	19.9	19.3	18.4	
Gümőkórban elhalt — Décès par tuberculose	"	1.693	1.649	2.019	2.031	2.013	1.782	1.562	1.302	1.162	1.172	1.137	1.300	1.441	1.682	
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	2.39	2.45	2.89	2.91	2.78	2.55	2.16	1.80	1.66	1.62	1.62	1.79	1.98	2.54	
Természetes szaporodás — Accroissement naturel ..	"	5.656	7.059	6.252	5.649	6.233	5.975	6.577	6.564	6 834	6.020	5.517	3.316	4.220	2.620	
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	7.9	10.5	8.9	8.1	8.6	8.5	9.0	9.0	9.8	8.2	7.9	4.6	5.8	3.9	
Kivándorolt — Émigrés ..	"	293	286	799	1.150	784	500	718	395	210	171	254	191	159	267	
Visszavándorolt — Emigrés revenus dans le pays	"	78	41	47	76	83	54	57	76	30	50	81	102	27	28	
2. Munkapiac. — Marché du travail.																
<i>Hatósági munkaközvetítők. — Offices publics de placement</i>																
Munkahelyek — Offres d'emploi	"	7.266	5.271	6.188	6.406	7.231	7.180	9.561	9.488	9.483	9.201	6.182	4.627	5.285	5.923	
Munkakeresők — Demandes d'emploi	"	13.881	14.614	15.187	14.638	14.979	13.469	15.177	14.837	14.997	15.857	14.927	13.074	13.819	13.100	
100 munkahelyre esett munka- kereső — Proportion des de- mandes d'emploi pour 100 offres d'emploi	"	191	277	245	228	207	187	158	156	158	172	241	282	261	221	
Munkaközvetítés — Placements	"	4.200	3.415	4.091	4.210	4.806	4.618	6.122	6.086	6.040	6.158	4.343	3.237	3.744	3.886	
100 munkahelyre esett közve- títés — Proportion des pla- cements pour 100 offres d'emploi	"	57.8	64.8	66.1	65.7	66.5	64.3	64.0	64.1	63.6	66.9	70.2	69.9	70.8	65.6	
<i>Munkanélküliek — Chômeurs¹⁾</i>																
Keresztényszocialista szakszer- vezetek — Syndicats soci- alistes chrétiens	"	1.326	1.029	1.054	1.016	955	1.001	875	832	818	1.003	841	825	691	825	
Szociáldemokrata szakszerve- zetek — Syndicats social- démocrates	"	13.983	16.215	15.194	14.027	13.275	12.860	12.242	12.523	12.134	12.112	12.313	14.362	16.421	18.165	
<i>Munkabérek — Salaires²⁾</i>																
Bádgos — Ferblantiers ..	órabér P salaire à l'heure, p.	0.76	0.91	0.75	0.72	0.70	0.78	0.73	0.76	0.73	0.84	0.82	0.83	0.78	0.89	
Asztalos — Menuisiers ..	"	0.67	0.73	0.69	0.71	0.63	0.70	0.70	0.67	0.72	0.73	0.67	0.69	0.76	0.79	
Szabó — Tailleurs	"	0.65	0.55	0.60	0.61	0.61	0.55	0.55	0.60	0.65	0.70	0.67	0.51	0.48	0.51	
Kőműves — Maçons	"	0.81	0.94	0.83	0.86	0.87	0.83	0.83	0.95	0.96	0.91	0.89	0.77	1.03	—	
Napszámos — Journaliers ..	"	0.47	0.45	0.45	0.50	0.47	0.47	0.45	0.42	0.47	0.48	0.49	0.48	0.54	0.51	
Gyári munkásnő — Ouvrières de fabr.	"	0.30	0.31	0.27	0.29	0.34	0.23	0.28	0.39	0.26	0.29	0.30	0.32	0.54	0.33	
Napszámosnő — Journalières	"	0.43	0.46	0.38	0.39	0.49	0.40	0.30	0.46	0.47	0.47	0.50	0.43	0.38	0.45	
<i>Társadalmi biztosítás — As- surance sociale</i>																
Kötelezőleg biztosított tagok száma — Nombre des mem- bres assurés obligatoirement	havi átl. moy. mens. 1000		1.016.4	1.046.2	1.053.3	1.078.0	1.072.8	1.058.7	1.066.2	1.076.0						

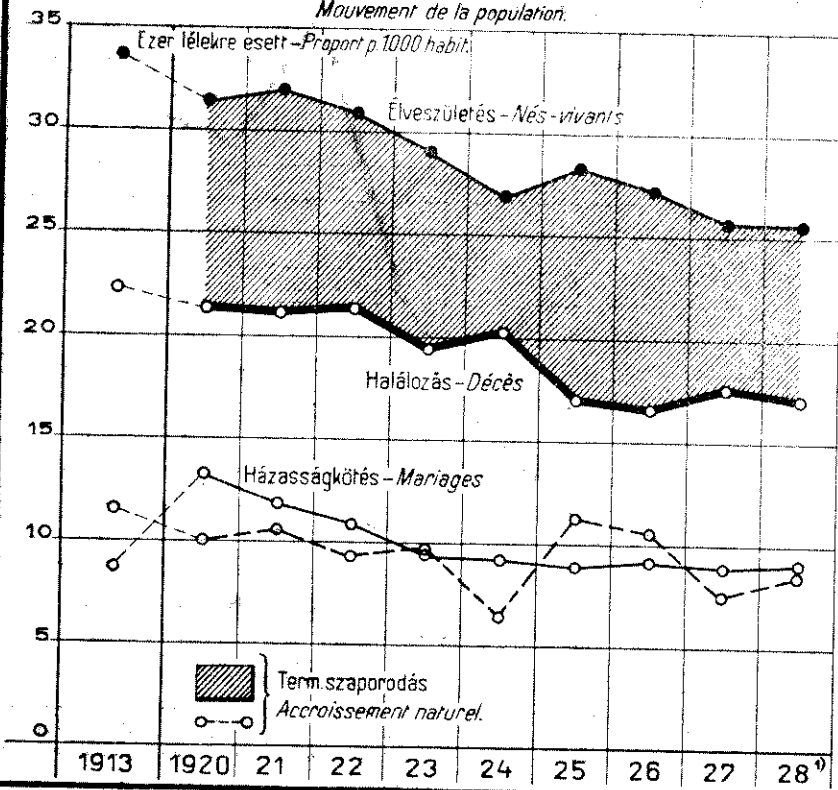
¹⁾ A hó végén. — A la fin du mois. — ²⁾ A munkaközvetítés alkalmával felajánlott munkabérek mérlegelt átlaga. Csak budapesti adatok. — Moyenne pondérée des salaires offerts aux Offices de placement. Données pour Budapest.

Megnevezés <i>Désignation</i>	Egység <i>Unité</i>	1927. év havi átlaga <i>Moyen. mens. de 1927</i>	1 9 2 8												1929	
			II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	
3. Termelés — Production																
Kőszén — <i>Houille</i> ¹⁾	1000 q	654	648	684	576	610	626	715	645	607	733	647	672	773	687	
Barnaszén — <i>Lignite</i> ¹⁾	"	5.203	5.137	5.310	4.306	4.522	4.781	4.727	5.155	5.570	6.626	6.327	6.342	6.714	6.071	
Szesz — <i>Alcool</i>	1000 hl	124·7	39·0	45·5	29·7	16·9	5·2	3·1	7·1	28·5	49·3	66·7	60·3	46·6		
Cukor — <i>Sucre</i>	1000 q	293·5	0·2	0·1	0·1	0·0	0·0	0·0	4·4	68·1	671·9	822·3	535·6	87·8	1·0	
4. Kereskedelem és közlekedés — Commerce et communic.																
Behozatal — <i>Importations</i>	1,000,000 P	95·6	96·5	108·1	94·8	92·5	91·6	86·2	97·0	104·5	116·5	112·0	104·0	85·5	73·2	
Kivitel — <i>Exportations</i>	"	66·7	60·5	73·1	59·1	61·9	59·1	57·5	75·1	71·9	80·4	82·5	88·4	55·3	54·4	
Gépjárműállomány — <i>Véhicules à moteur</i>	szám <i>nombre</i>	.	18.446	18.819	19.347	19.985	20.640	21.487	22.290	23.163	23.776	24.088	24.250	24.457	24.643	
Rádióengedélyesek — <i>Abonnés au Radio</i>	1000	.	92·1	95·4	98·0	102·7	108·2	113·4	117·9	124·5	134·5	148·8	168·6	190·5	205·7	
5. Pénz és hitel — Monnaie et crédit²⁾																
A pengő zürichi árfolyama — <i>Cours du pengő à Zurich</i>	100 P = s.fr. - fr.s. 100 s. fr. fr. s. = P	90·57	90·83	90·70	90·63	90·63	90·49	90·54	90·57	90·58	90·62	90·53	90·45	90·65	90·66	
Részvényindex — <i>Indice d'actions</i>	1913 = 100	20·4	20·0	19·8	19·8	20·4	19·9	19·8	19·9	19·5	18·8	19·1	19·3	19·4	19·1	
Nagyker. index — <i>Indice de prix de gros</i>	"	132	134	135	136	135	135	133	134	137	138	137	135	134	137	
Megélhetési index — <i>Indice du coût de la vie</i>	"	110·9	112·1	113·5	114·1	117·1	118·2	117·8	120·1	121·1	119·3	118·3	117·6	117·6	120·6	
Postatakarékpénztári betétek — <i>Dépôts à la Caisse d'épargne post.</i>	1,000,000 P	129·4	140·5	146·7	158·8	142·7	146·1	159·1	162·6	158·9	181·2	177·2	161·8	170·6	161·6	
13 legnagyobb pénzügyi betétáll. — <i>Dépôts des 13 établis. de crédit les plus importants</i>	"	779·6	921·5	949·5	957·9	996·7	1.032·8	1.045·8	1.094·7	1.095·7	1.153·6	1.184·7	1.226·5	1.264·4	1.267·7	
Az új fizetéseptelenségek — <i>Nouvelles insolvabilités</i>	szám <i>nombre</i>	91	156	171	153	176	164	115	67	59	105	114	120	164	160	
Óvatolt váltók értéke — <i>Valeur des lettres de change protestées</i>	1000 P	.	6.950	6.853	6.757	7.021	5.838	6.355	6.733	6.815	8.455	6.827	6.657	7.863 ⁴⁾	7.557	
Állami bevételek bruttó eredménye — <i>Recettes de l'Etat, résultat brut</i> ³⁾	1,000,000 P	74·6	81·8	68·8	61·7	83·5	80·4	59·4	90·1	82·2	83·5	103·7	91·9	75·3	.	
Állami kiadások bruttó előirányzata — <i>Dépenses brutes prévues de l'Etat</i>	"	.	80·9	75·0	67·5	83·1	67·5	70·0	87·3	78·7	73·2	91·8	83·2	74·6	85·9	
Magyar Nemzeti Bank Banque Nationale de Hongrie																
Érckészlet — <i>Encaisse métall. (devizák és valuták — devises et monnaies)</i>	"	284·4	311·5	306·5	291·4	301·4	289·6	264·9	272·6	252·1	260·7	266·7	263·6	260·3	257·7	
Leszámitolt váltók és előlegek — <i>Traites escomptées et avances</i>	"	270·0	304·5	301·3	319·5	306·8	314·0	335·6	368·9	398·4	411·4	383·9	417·4	357·8	313·8	
Jegyforgalom — <i>Billets de banque en circ.</i>	"	452·9	442·1	454·9	479·0	450·9	478·5	496·0	497·0	499·6	541·7	475·6	513·5	484·6	450·6	
Kamatláb — <i>Taux en banque</i>	%	6	6	6	6	6	6	6	6	6	7	7	7	7	7	

¹⁾ Bruttó termelés. — *Production brute.* ²⁾ Az állami bevételekre és kiadásokra vonatkozó adatok kivételével hó-, illetve évvégi adatok. — *Ces chiffres se rapportent à la fin du mois, respectivement de l'année, à l'exception de ceux relatifs aux recettes et aux dépenses de l'Etat.* ³⁾ A sójővedéknek és a külügyi tárcának közvetlenül kiadásokra felhasznált bevételei nélkül. — *A l'exception des recettes du monopole du sel et du ministère des Affaires étrang., employées directement par eux.* — ⁴⁾ Ideiglenes adat. — *Donnée provisoire.*

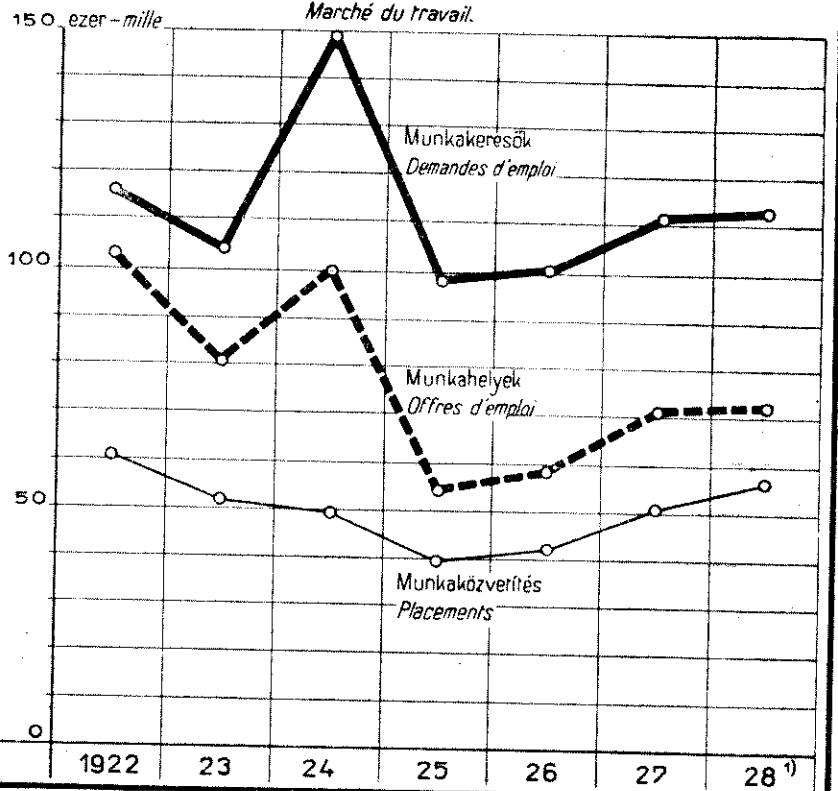
NÉPMOZGALOM.

Mouvement de la population.

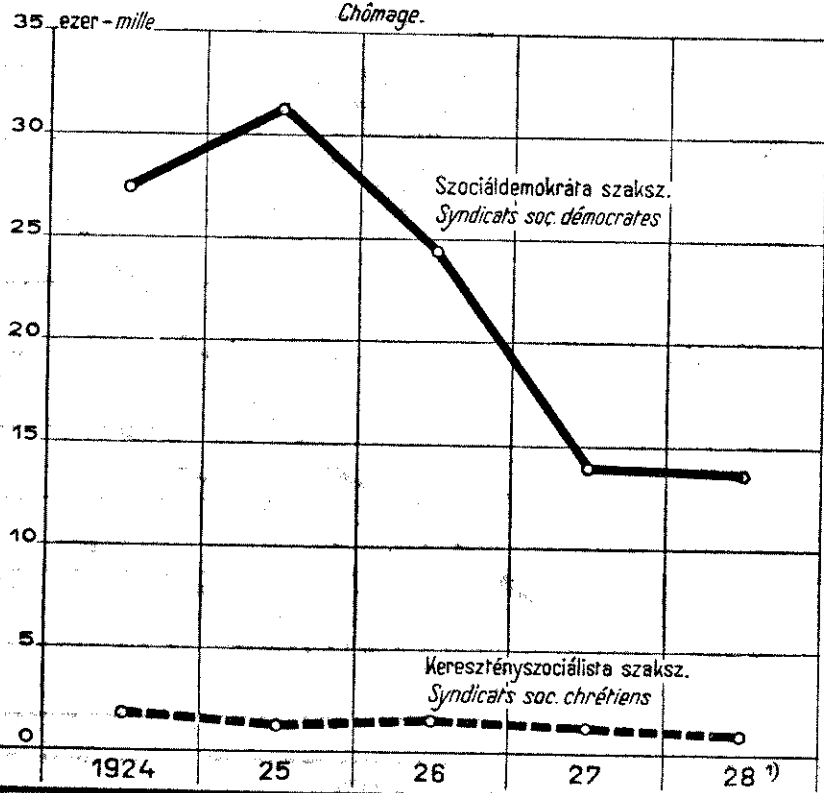
MUNKAPIAC.

Marché du travail.

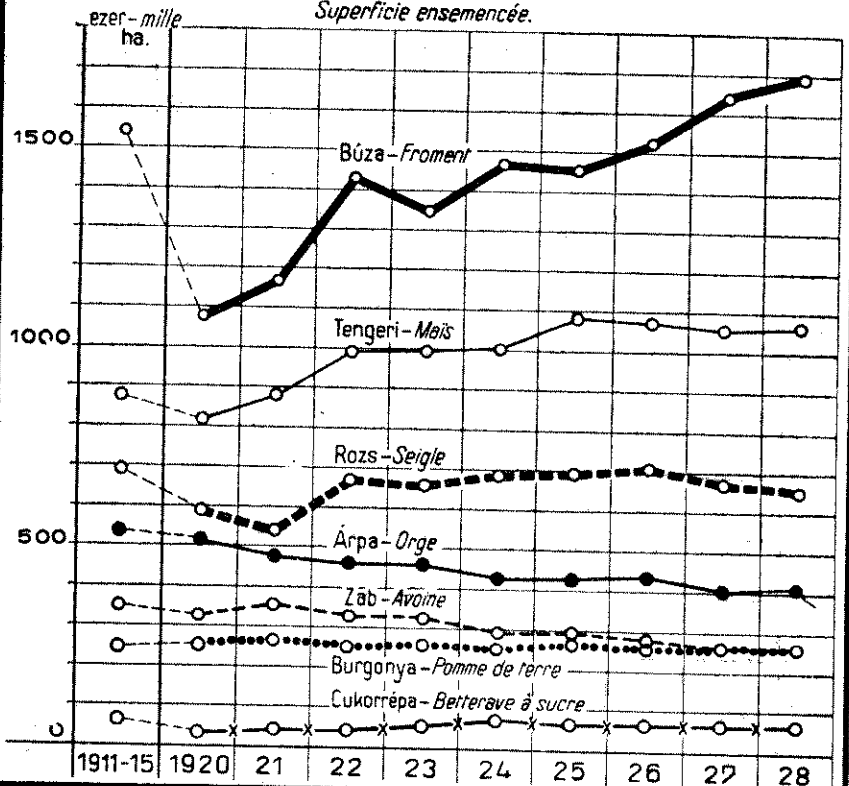
MUNKANÉLKÜLISÉG.

Chômage.

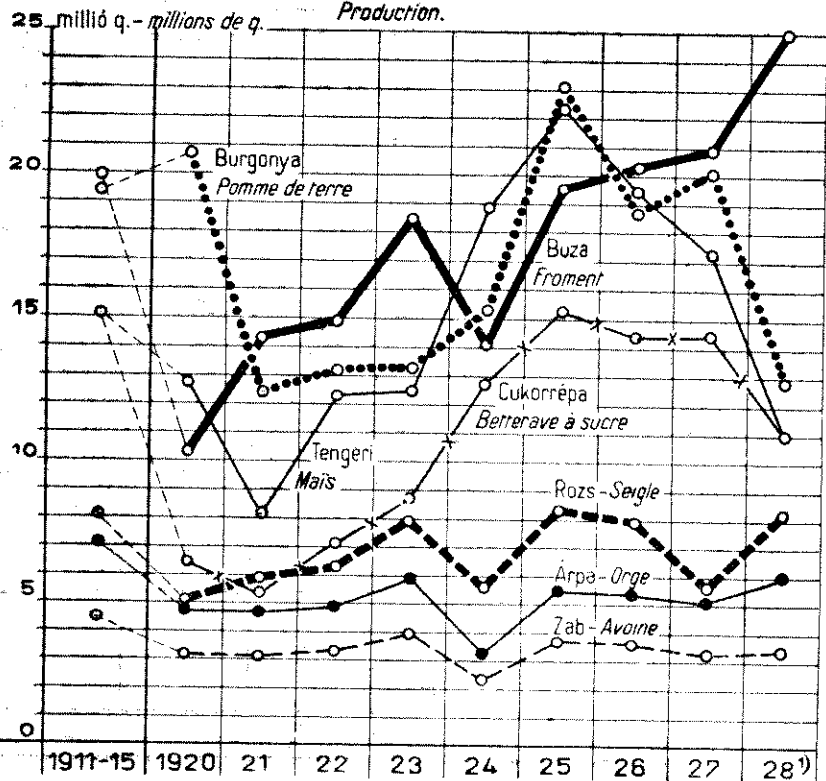
VETÉSTERÜLET.

Superficie ensemencée.

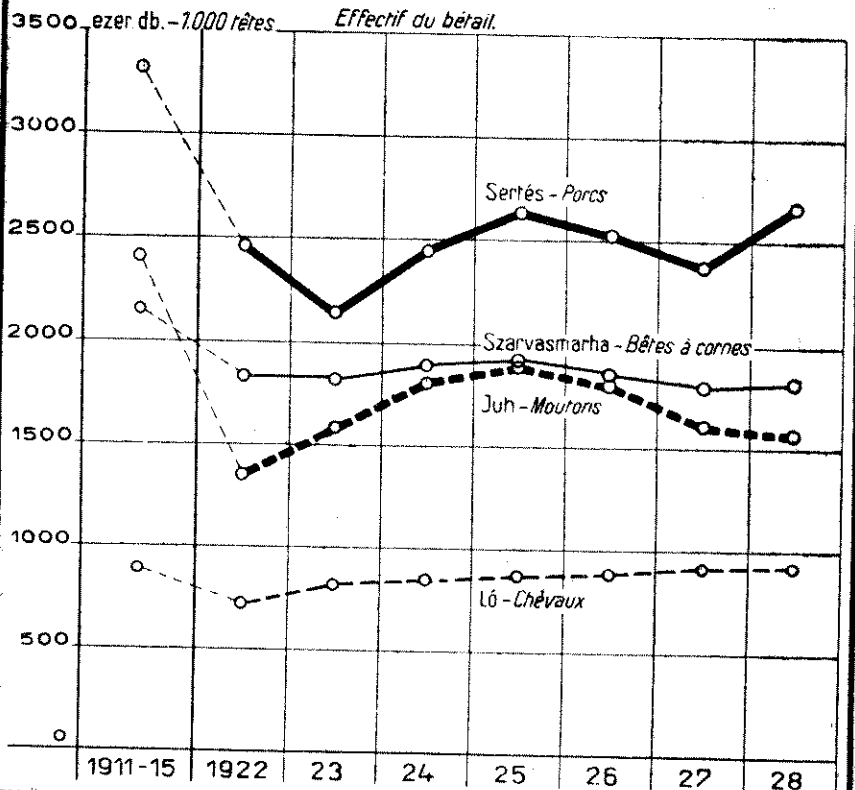
TERMÉS.

Production.

ÁLLATÁLLOMÁNY.

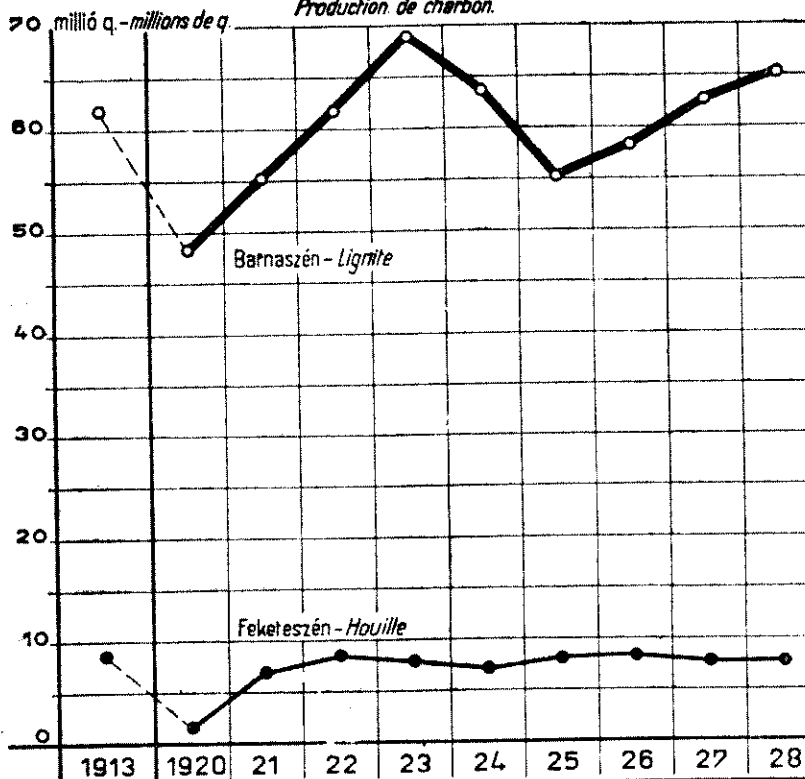
Effectif du bétail.

Előzetes adatok - Résultats préliminaires

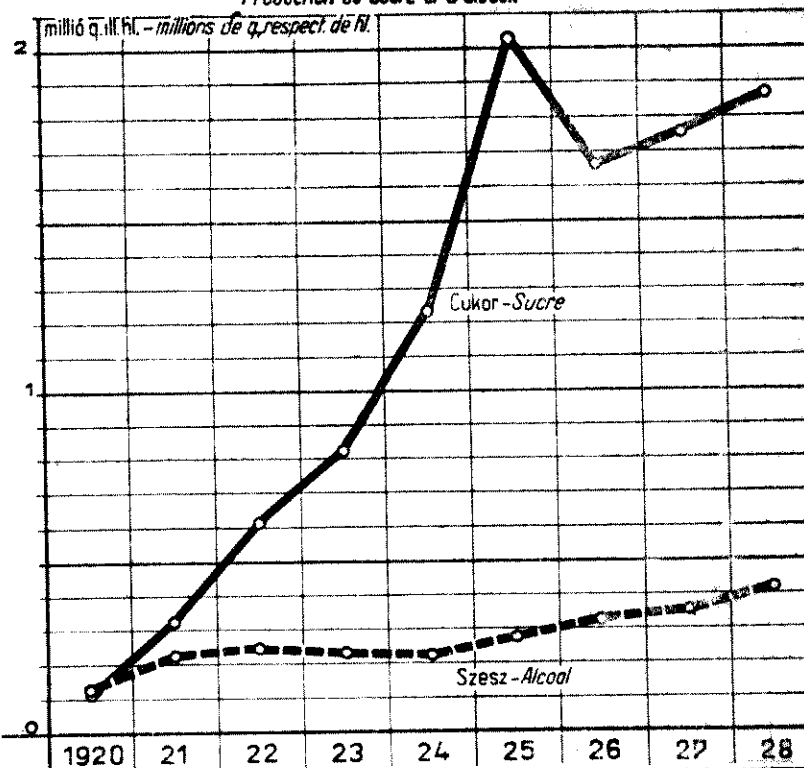
SZÉNTERMEELÉS.

Production de charbon.

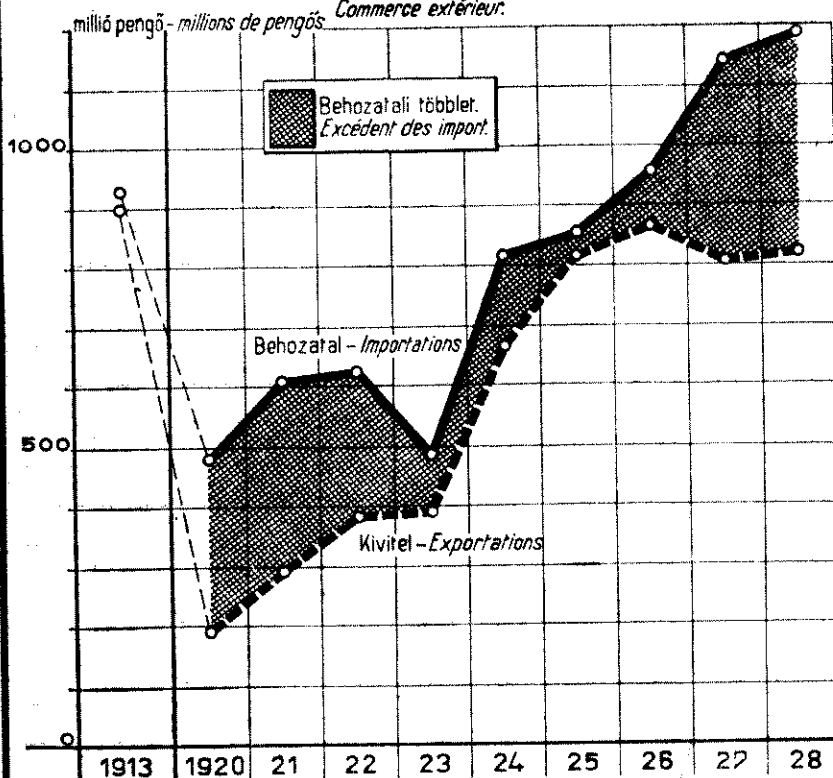
CUKOR ÉS SZESZTERMEELÉS.

Production de sucre et d'alcool.

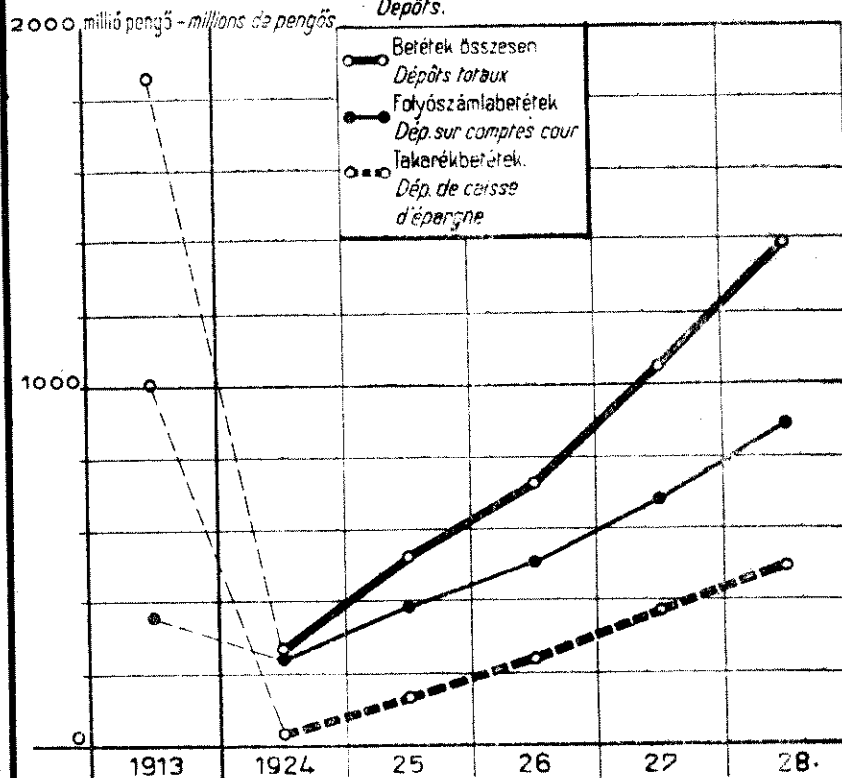
KÜLKERESKEDELEM.

Commerce extérieur.

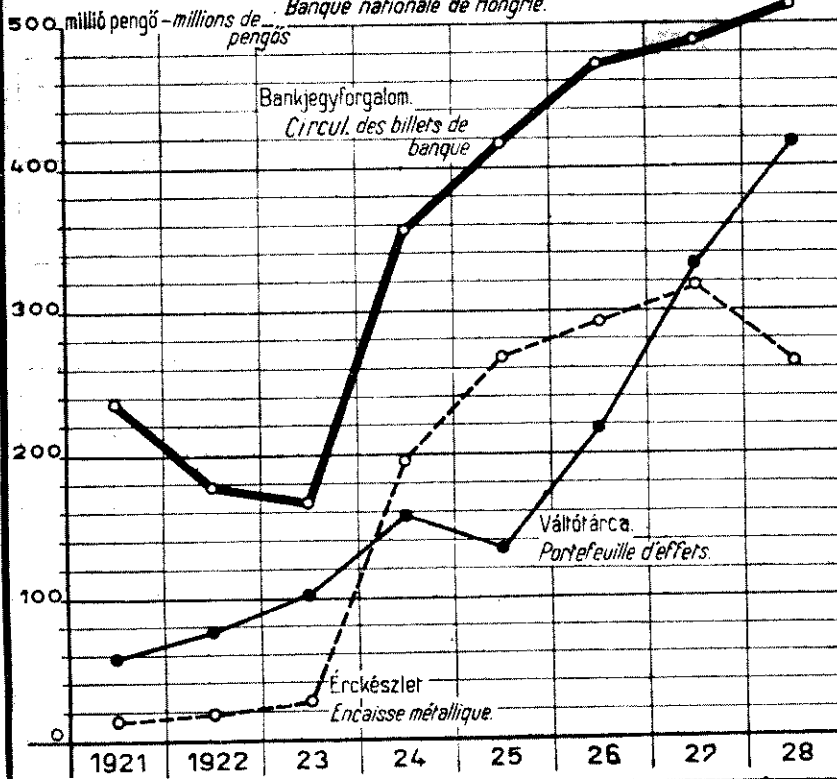
BETÉTEK.

Dépôts.

MAGYAR NEMZETI BANK.

Banque nationale de Hongrie.

ÁRINDEXEK.

Indices de prix.

